Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

EDİRNE

Türk Tarihi Vesikalarından

KİTABELER

- Tamamı -

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Demirbaş No: 128930
Tasnif No: 925.956
ONU.E

YAZAN

EDİRNE ANITLARI KORUMA DERNEĞİ
YÖNETİM KURULU ÜYESİ

ORAL ONUR

YENİLİK BASIMEVİ
İSTANBUL — 1 9 7 2

Kitabımın hazırlanışında
manevi desteğini gördüğüm babam
emekli Öğretmen Akif Onur'a şükran
borcum sonsuzdur.

ORAL ONUR

EDİRNE TARİHİ

Edirne, tarihî kaynaklarda çeşitli adlar altında söylenegelmiştir. Ammianus Marcellinus **Uskuduma,** Bizanslı Stepanos **Goneis** bazı Tarihçiler de **Orestia** veya **Orestias** adlarıyle anarlar.

Edirne ve yöresi Cilâlı Taş ve Bakır-Tunç devrinden itibaren iskân edildiği yapılan kazılardan anlaşılmaktadır. Bölgede M. Ö. 1400 - 1200 Akalar medeniyetinin belirtileri vardır. Dara I in İskit seferinden sonra M. Ö. 513 Edirne ve çevresi Pers hakimiyetine girdi ise bölgeye yerleşen Trak Türklerin Odrys kabilesi Edirne Şehrinin ilk kurucularından sayılır. Sonraları Trakları hakimiyeti altına alan Makedonya Kralı Pilippos II Edirne şehrini imar etmiş isede çeşitli kavim istilâlarından sonra Romalı İmparator Hadrianus Odrys'ler tarafından kurulan Orestias Şehrini starejik bakımından önemli bularak kasabaya Şehir Hukuku verdi ve kendi adını taktı. **Hadrianopolis.** Şehir uzun müddet bu adla anıldı. Müstahkem bir şehir olan Hadrianopolis bir çok istilâ ve harplere karşı koydu. Hiristiyanlık bu şehirde Heraklios sülâlesi (610-614) zamanına raslar. Bulgar ve Bizanslılar arasında tampon bölgede bulunan Şehir birkaç kere el değiştirir. Bilâhare Peçenek istilâsına göğüs geren Hadrianapolis Haçlı devrinde ise epi hasar gördü. Şehir, Trakyaya 14 ncü yüzyıl başlarında Anadoludan geçen Türklerin ilgisini çekerek Orhan Bey ve Süleyman Paşa Edirne Şehri ile ilgilenmeye başladı. Edirnenin Türkler tarafından fethi Murat I zamanına raslar. Lalaşahin ve Hacı İlbey kumanlarındaki Türk ordusu Bizans Tekfurunu bozguna uğratarak şehirden kaçırttı ve 1362 de Kale anahtarları Lala Şahin Paşaya teslim edildi. Fetihten sonra şehir Osmanlılara 90 yıllık Payitahtlık yaptı.

Edirne ismi Hadrianapolis'ten gelir: Osmanlı zamanında şehir **Edrine** olarak adlanırdı. Murat II, Yıldırım Bayezıd, Kanuni devirlerinde Şehir Kale dışına taşarak büyük bir şehir olmuş, 17 ci yüzyılda ise dünyanın 5 nci büyük bir Şehri olarak kitaplara geçmiştir. Çok şaşalı günler geçiren Edirne'nin son asırlarda talihi ters dönerek istilâ ve harpler şehri harap etmiştir.

Osmanlı eserlerile dopdolu Şehir bugün hinterlandsız, içine gariplik çökmüş bir şehir manzarası arzetmesi insana hüzün vermektedir.

BAŞLANGIÇ

Edirne Şehri çeşidli gayelerle kurulmuş olan irili-ufaklı mimarî eserleriyle, Osmanlı mimarî uslûbunun bütün türlerini kendinde toplayan emsalsiz ve yegâne bir Müze şehridir. Edirne bugün yıkık hanları ve hamamlarile boynu bükük kendi haline terkedilmiş bir şehirdir. Zamanın en iyi sosyal yapıları Külliyeler-Medreseler-Darüşşifalar-Cüzzamhâneler-İmarethâneler şimdi ne haldedir sorusuna cevap bulmak için Edirneyi bugünkü hale sokanların en başında, şüphesizki sahip oldukları makamların selâhiyet, nufuz ve menfaatlerine âlet edinen ve vazifelerini sû-i ist'imal eden Belediye Reis ve Encümen Azaları, Evkaf idaresi, mimarlar, mühendisler ve kadir bilmeyen birkaç kısım halktır derim.

Altı asırdan beri Edirnede yapılan eserleri yine bizler son elli senede çoğunu yıkmışız. Medeniyetimizin en canlı damgaları, en âdil şahidleri olan mimarî eserlerimizi ortadan kaldırmak için adeta yarış etmişiz.

İnkilâpların mânasını birtürlü kavrayamayanlar tarihî ve mimarî kıymetleri bünyesinde toplayan eserlere bile tecavüz etmişler, onları tahrib ve ifna'ya devam etmişlerdir. Meselâ: Sitt-şah Cami haziresinde bunun en beliğ bir delili vardır. Cami haziresinde bulunan bilumum Mezar taşları bir bir kırılarak Kız Öğretmen Okulu bahçesine ihata duvarı yapılmıştır. Hiçbir vicdan sızısı duymadan, kendi hasis ve süflî emeleri uğruna ecdâd yadigârı, mimarî mezarlıkların üzerinden bir silindir gibi bu gibiler gelip geçtiler!.. Alim-şair-Şeyh-sanatkâr gibi ileri gelenlerle devlet adamlarının gömülü bulunduğu bu ve bunun gibi birçok Mezarlık ve Türbeler bugün arsa olarak bonbos durmaktadır.

Bugün elan dahi ilgililerin tavrı hareketleri bir eseri hemen yıkmak, ortadan kaldırmaktır. Eseri ihya edici hareketlerde bulunmayı

akıllarından dahi geçirmeyenler yol-park-yeşil saha mülâhazasile ve hiçbir mühendis ve mimar raporu almadan en önemlisi **«Gayri Menkûl eski eserler ve Anıtlar yüksek kurulu»** teşkiline başvurmadan yıkıp yerlerini satmaktadırlar. Meselâ, hemen iki sene önce Edirne Belediyesi Mimar Sinan'ın iki büyük Su Terazisini ve Tekke Kapı Çeşmesini hiçbir vesikaya müstenid olmadan, relevesi yapılmadan, Anıtlar Kuruluna başvurmadan Edirnenin tapuları olan üç eseri sapasağlam iken yıkmıştır.

Bu eserler yıktırılırken, bu eserler ortadan kalkarken bunlara ait Kitabeler mühim bir vesika olarak elde kalmadıkça Edirne tarihinde bir boşluk olacağına kaniyim.

Gelecek nesillerin okumakta güçlük çekecekleri bu uğraşıda muvaffak olursam çok mutlu olacağım.

EDİRNE
25-Kasım-1970

ORAL ONUR

Kitabımın dizilmesinde ve basılmasında bana büyük yardımları olan Yenilik Basımevi sahibi Sayın Reşad Umur beye ve emeği geçenlere candan teşekkür ederim. O. O.

Bu kitabın bütün hakları yazara aittir. Başkaları tarafından kaynak gösterilmek şartile iktibas edilebilir.

KİTABE HAKKINDA İZAHAT

Kitabelerin mâna ve ehemmiyeti büyüktür. Eserin inşa tarihini, kimin tarafından yaptırıldığını ve sair mâlumata havi olurlar. Bizler, Kitabeleri okuyarak eser hakında aydınlığa kavuşur, bilgi sahibi oluruz.

Kitabelerin zamanımızda okunuş güçlüğü vardır. Bizler, artık eski yazının yazılış ve okunuşunu unutmaya yüz tutmuş nesilleriz. Velevki bu yazıyı bilsek dahi Kitabenin okunuş ve anlam güçlükleri başka yönlerden belirir :

a — Türkçeye girmiş Arapça ve Farsça kelimelerini okunuş ve telaffuz zorluğu hatta anlam değişikliği biz yanıltmaktadır. Meselâ **İmaret** kelimesi bugünün anlayışı ile değil **mâmur-umran** mânasında kullanılmıştır. Daha sonraları ise zamanımıza doğru İmaret'in **Aşhane** olarak kullanıldığını görmekteyiz.

b — Kitabelerin yazılışlarını ilk yazıldıkları hatla göztermeye çalıştım. O zaman da Okuyucuların bu yazıları anlamak için kendi lisanının hatlarını-Gramerini iyi bilmesi şarttır.

c — Hazırladığım bu sayfalardaki yazılar-KİTABELER-mazinin bir Kütüğüdür. Eski, hatta pek eski metinleri ifade eder. Ben de bu sefer eski, köklü telaffuzu ve imlâyı kullanmaya çalıştım, Eski telaffuz ile yeni telaffuzu birbirine karıştırmamaya gayret etim. Bu yüzden Kitabelerin mânasında ve okunuşunda düşüklük, daha doğrusu acaiplik oldu. Eskinin **transkripsiyonunu** şimdiye göre kullanışına dikkat ettim... Velhasıl bu işin zorluğunu eski yazıyı bilen bilir!. Bu çapraşık ve karmakarışık işin içinden sıyrılmak isterken böyle bir işin vebali benim değil eski ve yeni arasındaki büyük farkları yapanlarda olsa gerek kanaatındayım...

d — Büyük kısmı manzum olan Edirne Kitabelerin arasında meşhur Edirneli ozanlar (Şairler) tarafından san'at inceliklerile, gü-

zel nazmedilmiş ve ma'ruf hattatlar tarafından yazılmış, edebî ve bedii bakımdan ayrı ayrı kıymet katılmış EBCED hesapları da bulunmaktadır. Ecdadımızın inşa ettikleri «mebâna-i hayriye» ve «âkârât-ı vakfiye» lerin üzerlerinde mevzun, mensûr lâfız, ibareler ve terkiplerde sayısız Ebced hesaplarını Kitabelerin kronoloji ve tarih bakımından yapılacak ilmî etüdlere yardımcı bilgi olarak oynayacağı roller bakımından Ebced hesaplarının incelendiğin göreceksiniz.

e — Ozanların hal durumlarını Kitabelerde adı geçtikce bazan izahlı bazen de Ahmed Badi'den olduğu gibi aktarılarak anlatmaya çalıştım.

ORAL ONUR

EDİRNE KİTABELERİNİ YAZARKEN İSTİFADE EDİLEN ESERLER :

1 — Edirne Salnameleri-Muhtelif tarihlerdeki.

2 — Edirne tarihi-Osman Nuri Peremeci

3 — Edirne Sarayları-Tosyavîzade Dr. Rıfat Osman.

4 — Edirne Tarihi-Ahmed Badi efendi (Yazma)

5 — Vakfiyeler (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

6 — Mahalli tetkikler (En çok uğraşıda bulunduğum)

7 — Edirne ve Paşa Livası- M. T. Gökbilgin

8 — Edirne Rehnüması - Tosyavîzade Dr. Rıfat Osman

9 — Örfî tarihi. (Yazma)

1

EDİRNE
ÇEŞME, SEBİL VE HAMAM KİTABELERİ

TOPKAPI HAMAMI (Alaca Hamam)

H. 844 - M. 1441

Edirne kurucularından Murad II nin eseridir. Üzerindeki Kitabe arapça ifadeli olup kimin tarafından yapıldığını ve tarihini yazmaktadır. Kitabenini ölçüsü 46×80 cm. ve Edirne Müzesindedir. (I)

Emere bi-imarete hazel hammamil-mübareki essultan-ül gazi fi-sebîl-irrahman Murad ibn-i Muhammed ibn-i Bayezıd han. Tariha erbaa erbaine ve semanemie.
844

Not : Müze kayıt no : 1539

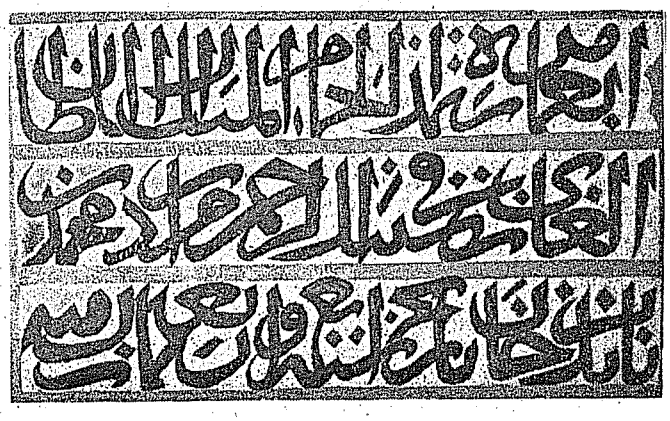

(I). Ahmed Badi ef. Topkapı Hamamı için şöyle yazar. «derunî hisarda topkapı dahilinde ellibirinci numarada...»

ABDURRAHMAN ÇELEBİ KAZASKER ÇEŞMESİ

(Abdurrahman bin Seyyid Ali Çeşmesi) (2)

H. 900 - M. 1494

Edirnenin ilk kurucuları arasında yer alan bir şahıstır. Kirişhanede bir mahallesi bulunan ve H. 899 - H. 1493 de ölen Edirne Kadısı İsa Fakih'in yerine tayin edilen Amasyalı Müeyyed Zâde Abdurrahman Çelebinin bugün ancak Çeşmesi mevcuttur.

Abdurrahman Çelebi Cami 1752 Zelzelesinde epi hasar görmüş ve Cumhuriyet devrinde 1939 da enkaz haline gelen Cami ve yeri Vakıflar İdaresince satılmıştır.

Müeyyed Zâde Abdurrahman Çelebi H. 922 - H. 1516 da İstanbulda Anadolu Kazaskeri iken ölmüş ve Eyüb'de defnolunmuştur (3).

Tamir Kitabesi

Merhum Hasan beyefendi ruhuçün
Mahdumu Nazım beyefendi tarafından (4)
Tamir ve isale olunmuştur. Sene Hicri 6-Ramazan-1322

(2) Kazasker Abdurrahman Çelebinin ölümünden hemen hemen yarım asır sonra aynı mahallede yaşayan ve aynı Camiyi ihya eden Abdurrahman Seyyid Ali de Amasyalı olup her iki ismin ayrı şahıslara ait olduğu mehazlarda belirtilmektedir.

(3) bak. Yıkılmış ve ortadan kalkmış eserlerin kitabeleri bölümünde Abdurrahman Cami'ine.

(4) Merhum Nazmi beyin babası Hasan efendi aslen Kafkasyalıdır. Sultan Aziz zamanında Edirne'ye iskân ile Kirişhane Mahallesinde Konakları olan Nazmi Beyin geniş çiftlikleri bulunmakta idi. Edirne'nin eski Belediye Reislerinden Ekrem Demiray Nazmi Beyin yakın akrabası idi. Hasan efendinin Kafkasdan gelen diğer kardeşler de Hacı Şerif ve Mıstık Beyler Edirne eşrafındandırlar. Mustafa bey 1904'te ölmüştür.

EBE ÇEŞMESİ

H. 936 - M. 1529/1530

Kirişhane-uzunkaldırım Caddesi üzerinde bulunan Çeşme Emine Hatun isminde bir hayr sahibi tarafından yapılmış ise de kitabesi mevcut olmayıp Çeşmenin tamirine ait kitabe vardır. Tamir, Edirne eşrafından Hacı Mustafa efendi tarafından yapılmıştır.

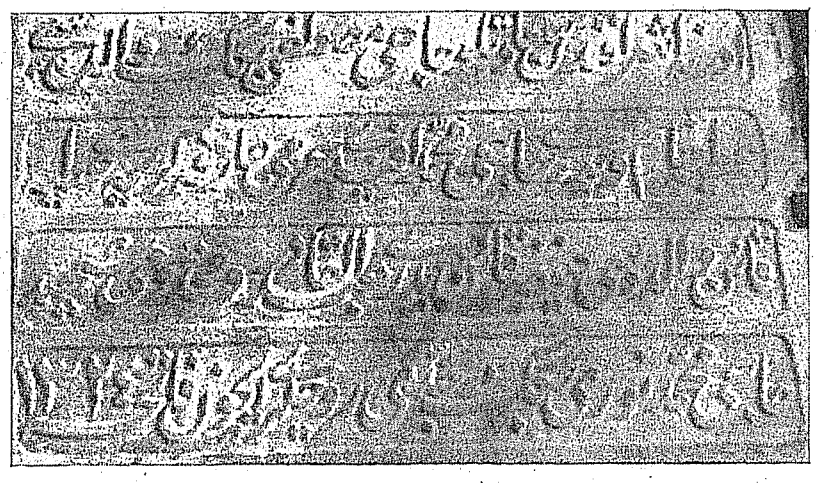

TAMİR KİTABESİ

Edirne eşrafından saadetlû hacı Mustafa beyin valdesi Atiye hanım ve pederi hacı Mehmed efendi, haremi Arife, kerimesi Atiye, kainvaldesi Hanife, kainpederi Abdülkadir ve mahdumu şehid hacı Mehmed Nuri beyin ceddi ruhları içün Fatiha.

1324/1906

EDİRNE ANA SU YOLLARI

H. 936 - M. 1530

Edirne Şehrinin su ihtiyacı şehirden 40 km. uzaklıktaki su kaynaklarından tedarik edilir. Sinan köy ve Taşlımüsellim Köylerindeki kaynaklardan gelen su bir kanala akıtılarak arazi üzerinde çeşitli Kemer-Dehliz-köprülerden geçirilerek şehre akıtılmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında ve Haseki Sultanın Mimar Sinana yaptırdığı Su yolları çok büyük bir sanat eseri olarak şehre getirilmiş ve Edirnenin bugüne kadar su ihtiyacını karşılamıştır.

Su yolları çeşitli devirlerde tamir görmüş veya daha başka Kaynaklar su kanalına ilâve edilmiştir. Bu tamirlerden biri de Vali Hacı İzzet Paşa zamanında olup su menbalarının bulunduğu yere mermer bir sütun dikilerek üzerine şu tarih Kitabe hakedilmiştir.

KİTABE

Eyledi icra Edrine şehrine ab-ı hayat
Padişah hızır-ı rehber saye-i rabbı vahit
Yazdı İzzet bendesi tarih cevher dârını
Yaptı bu mecrâ-yı mâ'i hazret-i Sultan Hamid
1890

BÜYÜK SU DEPOSU KİTABESİ

M. 1934

Mimar Sinan tarafından 40 km. uzaklıktan getirilen Su, Edirne'nin Buçuk tepe altından geçirilerek **Baş** Çeşmeden itibaren şehre çeşitli su Maksim ve Terazilerle dağıtılmıştı. 1934 yılında bu eski su yolu Baş Çeşmenin bulunduğu yerden iptal edilerek Edirne Belediyesi tarafından 200 Tonluk bir su deposu yaptırılarak pombalanmak suretile şehre verilmesine ait Su Deposu kapısı yanına şu Kitabe konulmuştur. (5)

KİTABE

GAZİ MUSTAFA KEMAL
Hazretlerinin Cumhur Reisliği

İSMET PAŞA
Hazretlerinin Başvekilliği

İBRAHİM TALİ BEYEFENDİNİN
Trakya Umumi Müfettişliği

SALİM ÖZDEMİR BEYİN
Edirne Valiliği

EKREM BEYİN
Belediye Reisliği zamanında

Edirne Su tesisatı
PONTO MUSON
tarafından yapıldı.
1-10-1934

---

(5) Edirne Belediye Reisliğinde uzun müddet bulunmuş ve Edirneye birçok faydası dokunmuş bulunan Ekrem Demiray 1971 yılında ölmüştür. Zamanında Edirne'ye tazyikli su verilmesi sebebile halk arasında evlerde Çeşmelerden akan suya **Ekrem Bey suyu** denilirdi. Ekrem Demiray'ın 1905 yıllarında Edirne şehrine ait çekmiş olduğu tarihî Fotoğrafları Edirne Selimiye Kütüphanesine armağan etmişti. Evi Karaağacın en bakımlı evlerinden idi.

SU SETLERİ

H. 1316 - M. 1898

Edirne şehrinin etrafında bulunan üç nehrin zaman zaman taşarak şehre çok zarar verdiği ve buna karşılık Edirne Vilâyetinin karşı tedbir olarak nehir boylarına yer yer set yapıldığına dair aşağıdaki Kitabe ispat etmektedir. Her üç nehrin etrafına tamamen set çekilmesi zamanımızdan 10 sene önce Devlet Su işleri tarafından halledilmiştir. Kitabe Edirne Müzesi kapısı önünde durmaktadır. Kayıt numarası yoktur. Dışardı durması sebebile yazılar çocuklar tarafından bozulmuş okunan kısımlar aşağıya çıkarılmıştır. (6)

KİTABE

Bu semti eyliyordu dem-be-dem seylâp istilâ
Bi-kavli mahv ederdi hakk'ta mâhûr vâ-veylâ
Meşhur zi-himem Arif Paşa sarf eyledi himmet
Yapıldı ..... bu câ pek rânâ
1316

(6) Kitabede söz edilen Edirne ikinci ordu Kumandanı Arif paşanın şehirde buna benzer birçok hayr teşebbüslerini başka Kitabelerde göreceğiz.

KÖSEÇ BALABAN ÇEŞMESİ

H. 951 - M. 1544

Şifa Hamamı civarında Sağlık Okulu yanında bulunan Sinan sitili taş piramid örtülü bir Çeşmedir.

Çeşme banisinin kim olduğu kayıtlarda bulunamayan Kitabe iki satır ve çok edebiyâne yazılmış olup son satır ebced'e göre H. 951 - M. 1544 göztermektedir.

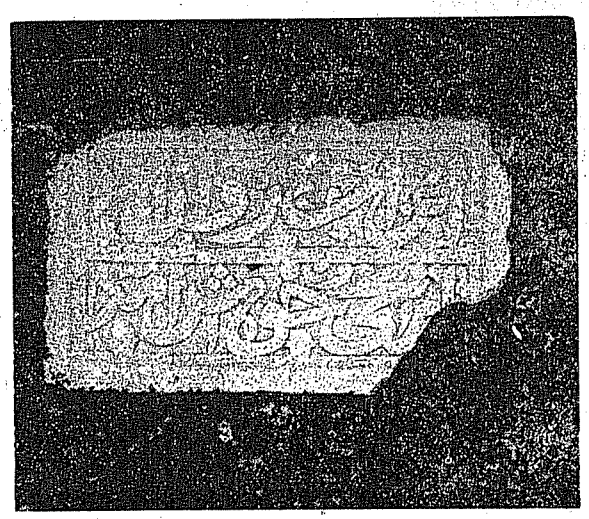

ÇEŞME KİTABESİ

İn âb-ı revan âmed
Tarihi hoş âmed

YAHYA BEY ÇEŞMESİ

H. 989 - M. 1580

Kıyık Caddesi üzerinde eski Tophane yolundadır. Yapı olarak Sinan sitilidir. Mimar Sinanın Edirneye 40 km. uzaklıktaki kaynaklardan su getirip Maksim yerinden (Taşlıkta bulunan Maksim yeri) suyu taksim edişinden birkaç sene sonra yapılan bu Çeşmeyi inşa eden Yahya bey hakkında fazla bilgiye raslanamadı. (Yahya bey Cami'ine bak)

Çeşmenin Kitabesi mermer üzerine sülüs yazı ve ölçüsü 82x38 cm.dir.,

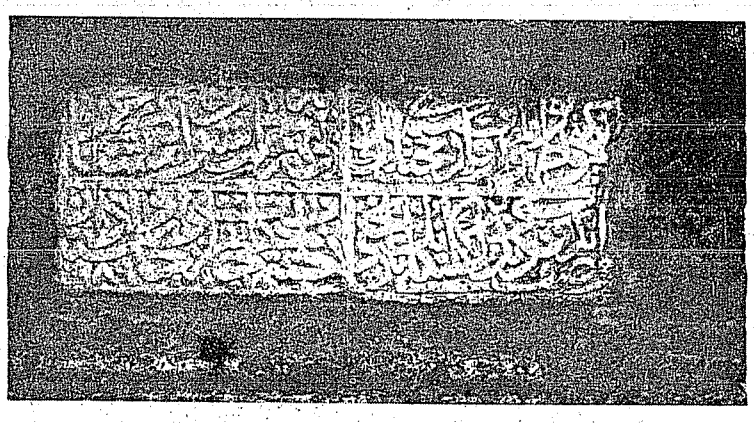

KİTABE

Çünkü bu mâ'i tâhuri kıldı seyyid-i Yahya bey
Bi nihayet rahmet etsun ana hayy-i müsteân
Vasfedip dedi bir eksikle anın tarihini
Çeşme-i ab-ı hayatı canfezayı cavidan
989

Tarih kısmında ebcedi hesaplarken neticeden bir sayı çıkarılması gerektiğini Kitabenin tarih satırından anlamaktayız.

HASAN ÇELEBİ SEBİLİ (Yıldırım Sebili)

H. 996 - M. 1587

Üstü açık Yaz Sebili örneklerinden bir tanesidir. Yıldırım yolu üzerinde ve eski Bulgaristan-Mustafapaşa yolunun solunda Yıldırım Camisine karşıdır. 1971 senesinde Edirne Anıtları Koruma Derneği tarafından esaslı tamir edilmiştir.

Sebili yapan Hasan Çelebi hakında fazla bilgiye raslayamadım.

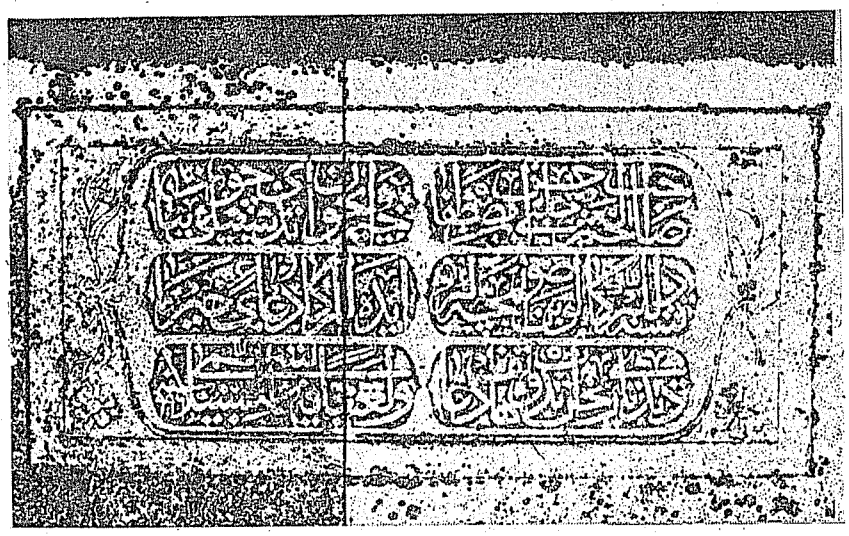

KİTABE

Sahib-ül-hayrat Hasan bin Mustafa Çelebi
Ruhiçün etti Sebili çün bina
Teşne-diller gelip su içeler
Edeler ana duay-ı hayr-ı mâ'
Dedi tarihin edip Hatif dua
Velaynen fi-ha tesamma selsebîlen
996

MUHAMMED İBNİ AHMED ÇEŞMESİ

H. 1000 - M. 1591

Şehrin Saraçhane semtine giderken Beylerbeyi Hamamına karşıdır. İnşa ediliş tarihi arapça Elf 1000 rakkamına tekabül etmesi kitabeye hoş bir mâna vermektedir. Bu Kitabenin hemen altında bulunan bir Türkçe kitabede vardır. Kitabe sülüs yazılıdır.

Merhum Muhammed ibn-i Ahmed Çelebi
tarihi fi sene elf. 1000/1591

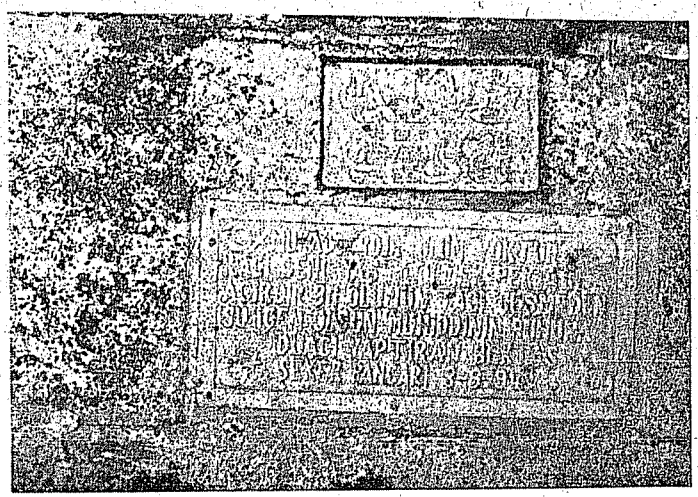

TÜRKÇE TAMİR KİTABESİ

Mukadderdir ölüm yoktur
İlâcı genç yaşta ölmek pek acı
Ağırdır bu ölümü tac-ı Çeşmeden
Su içen olsun Muhiddinin ruhuna
Duacı yaptıran Bektaş
Şeker Pancarı 3.9.1943

EKMEKÇİOĞLU AHMED PAŞA SEBİLİ (PAZARCILAR İÇİ SEBİLİ)

H. 1009 - M. 1601

Yediyol ağzında Mezidbey Hamamına karşıdır. Eskiden üzerinde bir Türk Kahvesi varmış (Ahmed Badi'ye göre) (Kitabede belirtilmiştir). Deftardar Ekmekçioğlunun Edirnede birçok hayratları vardır. Bunlar arasında en meşhurları Tunca üzerinde bir Köprü, ve Ayşekadında Kervansarayıdır.

Sebilin iki Kitabesi ve bir tamir Kitabesi vardır. Esas iki Kitabesi Sebilin iki tarafında rumî motifler arasına yazılmış pek sanatkâranedir.

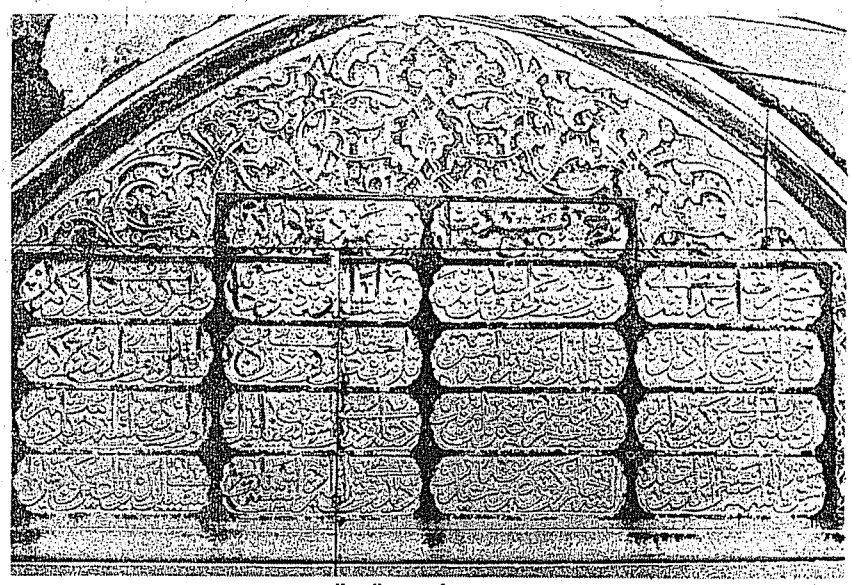

BÜYÜK KİTABE

Mahı burc-i şeref ayn-ı saadet
Semî'yyi şems defterdar-ı ekber
Cenâb-ı hazret-i Ahmed efendi
Verip bu menziler hûrşîd-veş fer
Behişt-asâ yapıp bir Kahvehane
Nazîrin görmedi dünyada gözler
Esası erdi, burcu ab-ı delve
Binasın kıldılar havrâya hem-ser
Kılıp tahtında ayn-i kevser-i derc
Sebil etti bu yolda dürr-i gevher
Okumaz mı, kılar su gibi daim
Sâkahüm rabbühüm mazmûnen ezber
Duası budur ihvân-ı safâ'nın
Olup devletle dünyada muammer
Seher yârân ile haşrolduğunda
Eline câm-ı kevser suna Hayder
Dîde-i nuş eyliyen dilteşne tarih
Sebili bî-bedel ba ayn-ı kevser
1009-1601

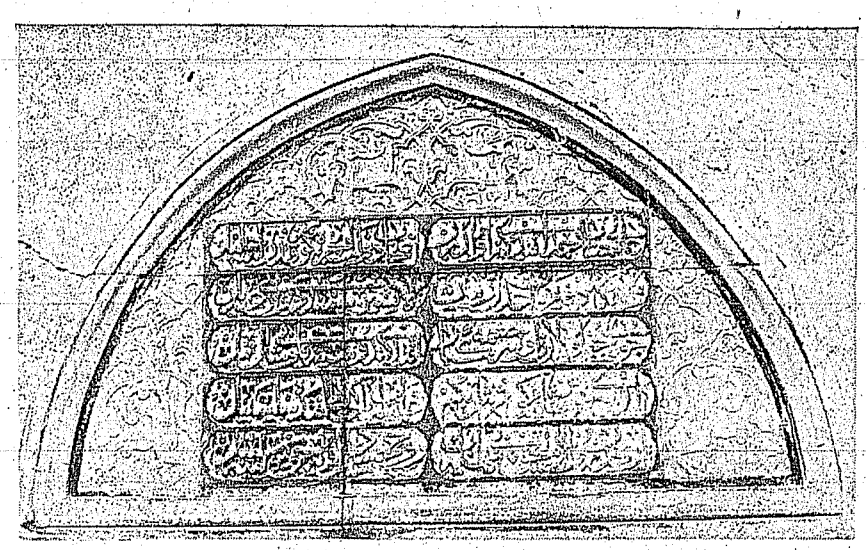

KÜÇÜK KİTABE

H. 1009 - M. 1601

Âlî-cenâb Ahmed efendi kim oldurur
Eshâb-ı devlet içre bugün kadr ile celil
Vâlâ mekânı defteriyan a'del-i zaman
Bâlâ-nişini mesned-i divanı bi adil
Cûy-ı hayr olaldan o serçeşme-i kibar
Akıttı kendisine kulübü misâli Nil
Yaptı bu hoş şikaye-i kevser nisârı kim
Aynile ab-ı pâk-i letâfette Selsebil
Tarihtir revan olacak bî-nihâye ab
Ruhi Hüseyin şâd ola hak yoluna Sebil
1009

TAMİR KİTABESİ

H. 1193 - M. 1779

Köhne sâl olmuş iken bu selsebili bi-misâl
Kıldı ihyâ Edrine mollası zi-kadri celil
Deh düşüp Hamdi derundan işbu tarih hayrına her
İç gel aşkı Hüseyne aynı cari selsebil

Kitabeyi Kaleme alan Hamdi hakkında herhangi bir malûmata rastlayamadım. Ebced hesabında Şair **deh düşüp** sözü ile On sayısının indirileceği anlaşılmaktadır.

HACI MÜSLİ ÇEŞMESİ

«Ayşe Kadın Cami Çeşmesi»
H. 1057 - M. 1647

Ayşe Kadın Camisi müştemilatından bulunan ve Caminin inşasından çok sonraları bir hayır sahibi tarafından yapılan Çeşme Kitabesi zamanla çok bozulmuş ve üzeri defalarca Badana edildiğinden okuma güçlüğü vardır.

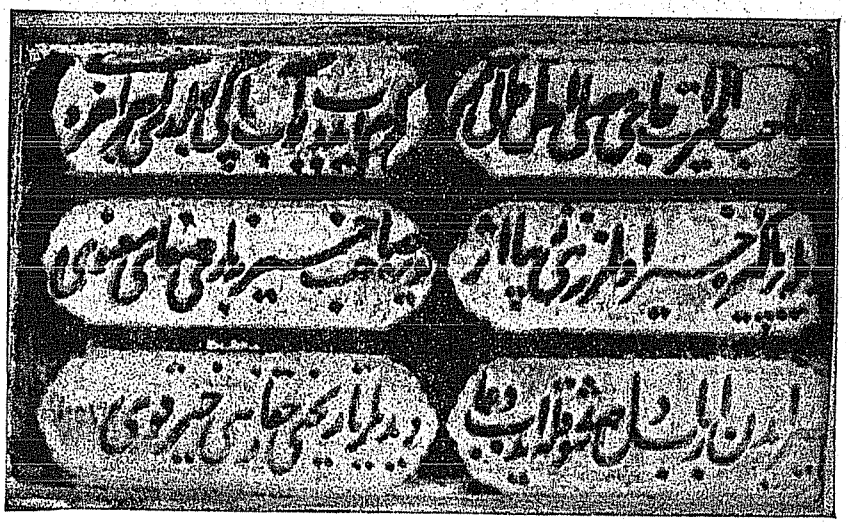

KİTABE

Sahibül-hayrat hacı Müsli (Musalli) ol alî himem
Kerem edüp bu abı paki buldu icrâ-yi ahere
Böyle bir pâkîze hayr olmaz zemi, zibâ eser
Vere sahibi hayr ebedi safâ-yi mânevi
Seyredin erbab-ı dil şu sıtkile edip dua
Dediler tarihini hakka zeyn-i hayr-i kavi
1057

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA ÇEŞMESİ

H. 1077 - M. 1667

Viyana muhasarasında muvaffak olamayan ve vücudu Belgrad'ta başı ise Edirneye getirilip Saruca Paşa Cami hazresinde gömülü bulunan Merzifonlunun Arasta çarşısının karşısına Kaymakamlığı sırasında yaptırdığı Çeşmedir (7). Sakfı ahşaptır. Bir ara Balkan harbinde Meriç nehrinden bu Çeşmeye su pompalanmıştır.

Çeşme Kitabesinin bordürleri Rumilerle işlenmiş olup yekpare bir Mermer üzerine yazılan Kitabe sülüs harflerle yazılıdır.

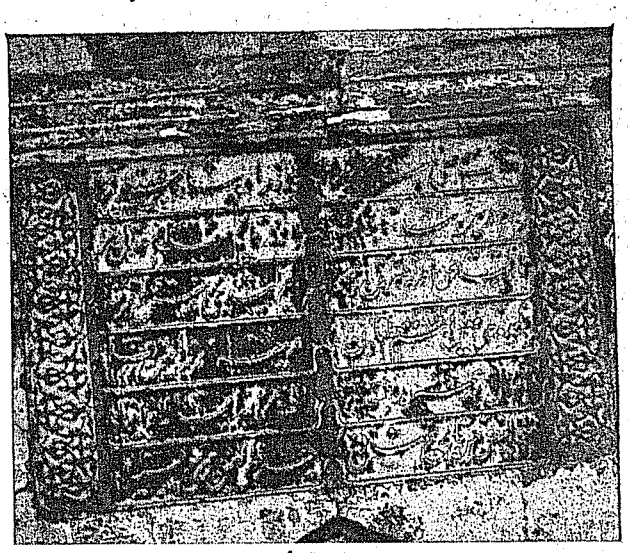

KİTABE

Cenab- Mustafa Pâşayı ekrem
Odur pîrâye bend-i şahid-i mülk
Akıttı Edrine şehrinde bir su
Göründü feyz-i isim Mustafadan
Atâllahü ömreh bis-sade ve ebkar

Vezir-i Padişah-ı mesnet âra
Odur kaim makam-ı adil-pirâ
Kim etti cer'asın kevser-i temannâ
Medine Edrine mâ'ayn-ı zerkâ'
Bi mâ'i feyzi min tarihi şânı
Cer'i-aynü tüsemma sel-sebila
1077

---

(7) Merzifonî Kara Mustafa Paşanın Edirnede bir çok Çeşmesi vardı. Bunlardan hemen hemen hiçbir tanesi kalmamış, yukarda Kitabesi yazılı Çeşmeden başkası hepsi ortadan kaldırılmıştır.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sipahi Oruç beyin oğlu olup 1044/1635 senesinde Merzifonda doğmuştur. Kara Mustafa 4 yaşında iken babasile birlikte dördüncü Sultan Murad'ın Bağdat seferine iştirak etmiştir. Oruç bey Köprülü Mehmed

(MERZİFONÎ) KARA MUSTAFA PAŞA ÇEŞMESİ
H. 1321 - M. 1904

Eski Tekirdağ yolu üzerinde Kasım Paşa cami yanında bulunan Kara Mustafa Paşa Çeşmesinin yalnız tamir Kitabeleri Oral Onur'un taş koleksiyonu arasındadır. Her iki Kitabenin meali şudur :

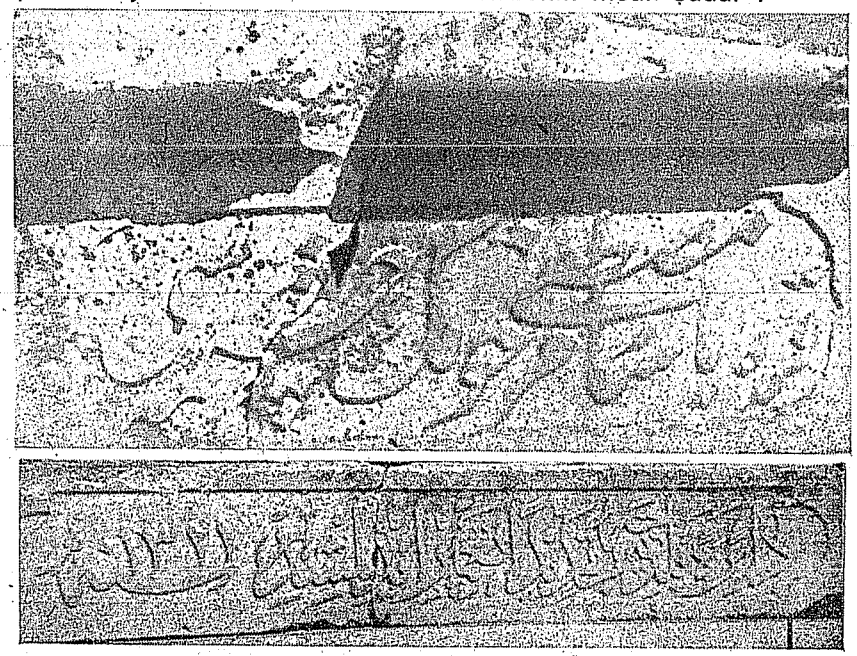

Kara Mustafa Paşa merhumun Çeşmesi
Daire-i Belediyece tecdiden tamir edilmiştir.
1321

Paşa ile dost hatta kardeşlik olduğundan Oruçun oğlu Mustafayı kendi oğlu Fazıl Ahmed ile birlikte büyütmüştür. Dolayısile her ikisi de iyi bir tahsil görmüşlerdir.

Köprülü Mehmed Paşa Avusturya seferinde **Yanova** kalesini 1068/1688 de alınca Müjdeyi Kara Mustafa ile Edirnede ikâmet eden Avcı Sultan Mehmed'e yollamıştı. Avcı Mehmed müjdeyi getiren Mustafayı ikinci emîr-âhûr (Padişahın ahırlarına nezaret eden) yaptı. 1070/1660 yılında Kara Mustafa iki tuğ ile Silistire beylerbey ve Paşa, 1071/1661 de Diyarbakır valisi, 1072/1662 de Kapudan, 1073/1663 de Rikâb Kaymakamı (Padişah ata binerken üzengi tutan) oldu.

Köprülünün ölüm üzerine sedarete oğlu Fazıl Ahmet geçmiş ve Fazıl Ahmed'in 1087/1674 de ölmesi üzerine Merzifonlu Sadrazam oldu. Macarların Tökeli Emre adlı bir asılzade başkanlığında Avusturya hükümetine isyan etmesi ve Osmanlılardan yardım istemesi üzerine Merzifonlu 1682 de Viyana muhasarasında bozguna uğradı. 1683 kışında geri çekilen Merzifonlunun başı Belgrad'ta kesilerek kesik baş Edirne Sarayının Adalet Kasrı önündeki ibret taşında üç gün teşhir edildi. Başı Devlet Hastanesi yanında Saruca Paşa Cami haziresine gömülmüştür. Öldürüldüğü zaman elli yaşlarında idi.

1321/1904

SİNAN AĞA ÇEŞMESİ

H. 1080 - M. 1669

17 nci yüzyılda dünyanın sayılı büyük şehirlerinden biri olan Edirnede Ağaların, beylerin ve Paşaların oturduğu yeni İmaret semtinde bulunan Sinan Ağa Çeşmesi, II nci Bayezid Camisinin önündedir. Sinan Ağa ailesi efradı için aynı semtte veya bu semte yakın yerlerde aynı tarzda Çeşmeler yaptırmıştır ki sırasile şunlardır :

a — Yeni İmaret Karakolu önünde (Sinan Ağa Hatun) Çeşmesi

b — II nci Bayezid önündeki kendi adına yaptırdığı Çeşme,

c — Saraçhane Köprüsü başında oğlu için yaptırdığı Çeşme,

d — Yeni İmaret Dipek sokakta kızı için yaptırdığı Terazili Çeşme.

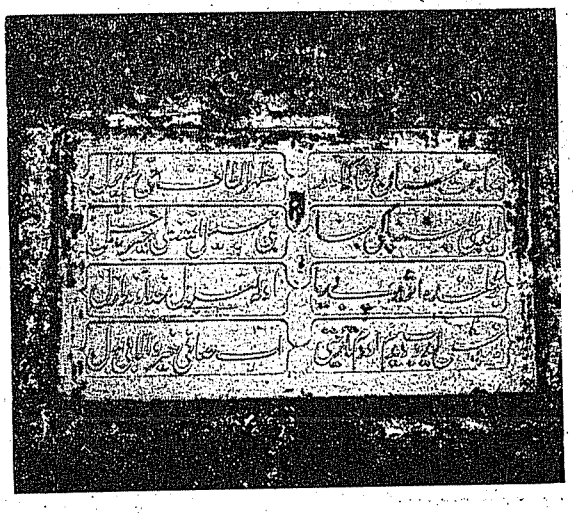

II nci Bayezid Cami önünde Sinan Ağa Çeşme

KİTABE

Sahib-i himmet Sinan ağa ki odur (8)
Mazhar-ı eltaf hayye lem' yez'el
Eyledi bu Çeşme-i pâki bina
Fi-sebil-illah zî-hayr-i ecel
Bir mahallinde eserdi bi riyâ
Ola makbulü hüdavend-i ezel
Nûş edip dedim o dem tarihini
Ab-ı safi, hayr-ı vâlâ, bî-bedel
1080

Yekpare Mermer üzerine sülüs yazılı Kitabe ortadan çizgi ile bölünmüş olup sağ ve solda dört satırdan meydana gelen sekiz satır araları düz çizgi ile ayrılmıştır.

Kitabenin ölçüsü 100x85 cm. dir.

*

SİNAN AĞA HATUN ÇEŞMESİ

H. 1008 - M. 1599

Yeni İmaret Karakolu karşısındadır. Sakfı taş örtülüdür. Kitabenin ölçüsü 45x48 cm. olup yazı bozuk bir hat ile yazılmıştır. Çeşme sonradan yanına inşa edilen bir evin çatısı altına sokulmuştur. Kitabenin hemen altında bir tamir Kitabesi vardır.

KİTABE

Hatun bint-i Sinan Ağa anı
Hak Teâlâ makbul ede el-hayrı
Kimki dua ede rû nehun
Duası kabul ola hak katında
Kodu tarihi hayrat fi-sebil-illâh
Bu çeşmeyi yaptı fi-sebil-illâh
1008

(8) Sinan Ağanın Edirne Bostancı Başılarında olduğu zannedilmektedir. Ahmed Badî'ye göre bilahare suyu kesilen Çeşmeye Edirneye yarım saat uzakta Buğdaycı Çeşmesinden kurşun borularla su getirilerek 1312/1894 Safer ayının 29 ncu gününde (Abdülhamid II nin Cülusunun sene-i devriyesini kutlamak üzere) suyu akıtılmıştır.

Bu Kitabenin hemen altında tamir Kitabesi vardır.

TAMİR KİTABESİ

Edirne eşrafından elhac Mustafa beyin pederi elhac Mehmed efendi, valdesi Atiye hanımın ruhları içün elfatiha.

✳

YILDIRIM CAMİ ÇEŞMESİ

H. 1080 - M. 1669

Eski Bulgaristan şosesi üzerinde ve Yıldırım Cami karşısında Mimar Sinan sitili taş piramid kuppeli bir Çeşmedir. Çeşme Kitabesi arapça ifadeli olup tâlik yazı ile yazılmıştır.

Kitabe satırları iki bölüm olup ölçüsü 116x85 cm. dir.

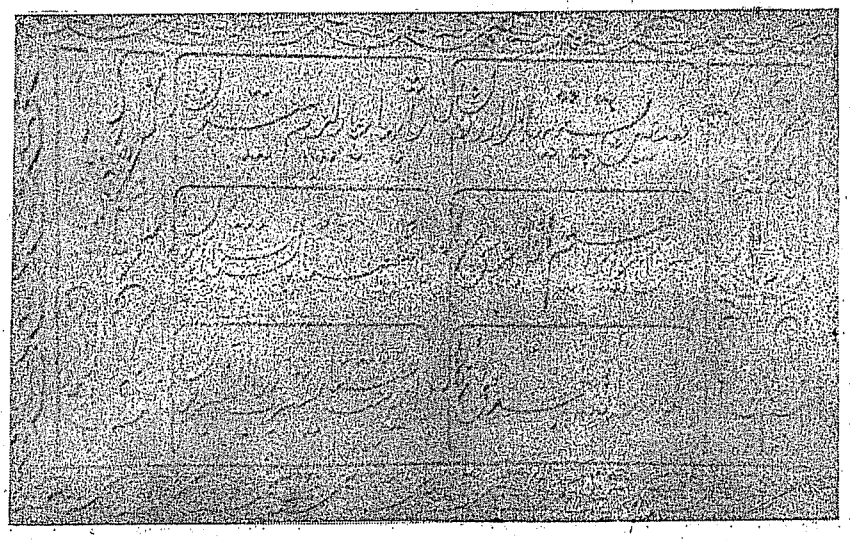

KİTABE

Lillâhi aynen yeştehi hâ el-vâridûn
Min hayr-i İbrahim iza ecr-i bihâ
Lem'a levc-i-lillah ecr-i mâ'i ha
Sevabiha car-ül-yevm yub-asun
Mâ'i muinen yestelezze-eşşaribûn
Errahmet aynen yeşrebu bihâ el mukarrebûn
1080

Çeşmeyi yaptıranın İbrahim isminde bir hayr sahibi olduğunu Kitabeden anlamaktayız.

*

İBRAHİM ÇEŞME

H. 1095 - M. 1683

Medrese-i Ali Bey Mahallesi (Taşlık civarı) Musalla Sokakta bulunan Çeşmenin Kitabesi aşağıdadır. (9)

KİTABE

Bârek-Allah zehi çeşme-i pâk
Nimetî dedi görüp tarihin
Menba-ı ab hayat ve Tesnîm
Ma-i zemzem eser-i İbrahim
1095

(9) Ahmed Badi ef. Cilt I. 128 «Medresi-i ali bey Mahallesinde Musalla sokağında beşinci numarada İbrahim nâm sahibül hayrat inşa eylediği çeşmedir ki hitamına Nimetî nâm şair..»

HATİP ÇEŞME

(?)

Gazi İlkokulunun arkasında Atik Ali Paşa Cami alt yanında bulunmaktadır. Banisi ve yapıldığı tarihe ait mâlûmat elde edemedim (10). Kitabe Mermer üzerine sülüs yazı ve ebadı 50x42 cm. dir. Üzerindeki Kitabe Tamir Kitabesidir.

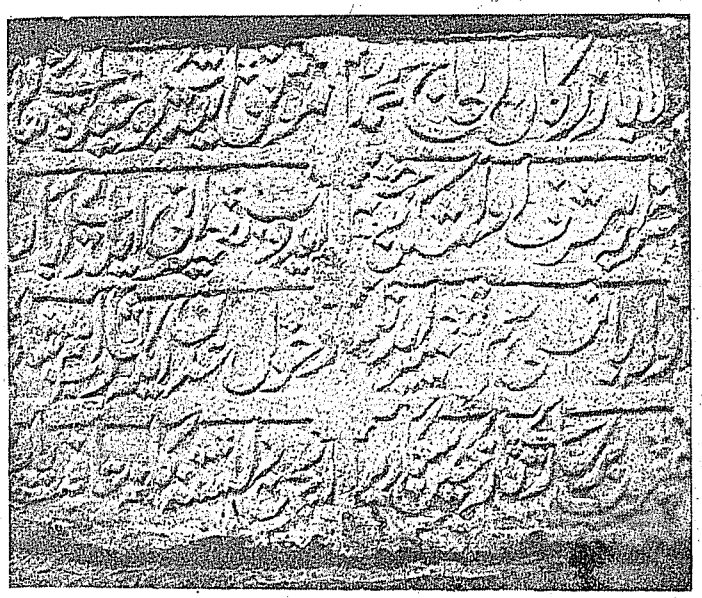

KİTABE

Bezirgân el Hac Muhammed
Muvaffak idi bu hayratı tamir
Harabe müşerref olmuşken bu Çeşme
Edüp tamir anı eyledi abâd
Ola banisi hem tamir edenle
Duhûl eden eyler sa'd ab hemîşe
Akıp bir sariye tarihin sakkdır
İçendir dil-teşne gelene afiyet yap

(10) Bezirgân elhacc Mehmed efendi için Kadirî Dergahı kısmında izahata bak.

HACI HÜSEYİN ÇEŞMESİ

H. 1098 - M. 1686

Eski Elektrik fabrikasına karşı Stadyum duvarında Balaban Paşa Mahallesi Köprü başında bulunan Çeşmeyi yapan Hacı Hüseyindir. Çeşme ve Havuzu Belediyece kaldırılmış olup Kitabe elan duvarda bulunmaktadır. Çeşme önündeki Havuz (1223) 1808 de yaptırıldığı kayıtlarda görülmektedir. (11)

Kitabeyi kaleme alan ozan Razî hakkında geniş izahat diğer Kitabelerde vermiş bulunuyoruz.

Kitabe Klasik sülüs yazılıdır.

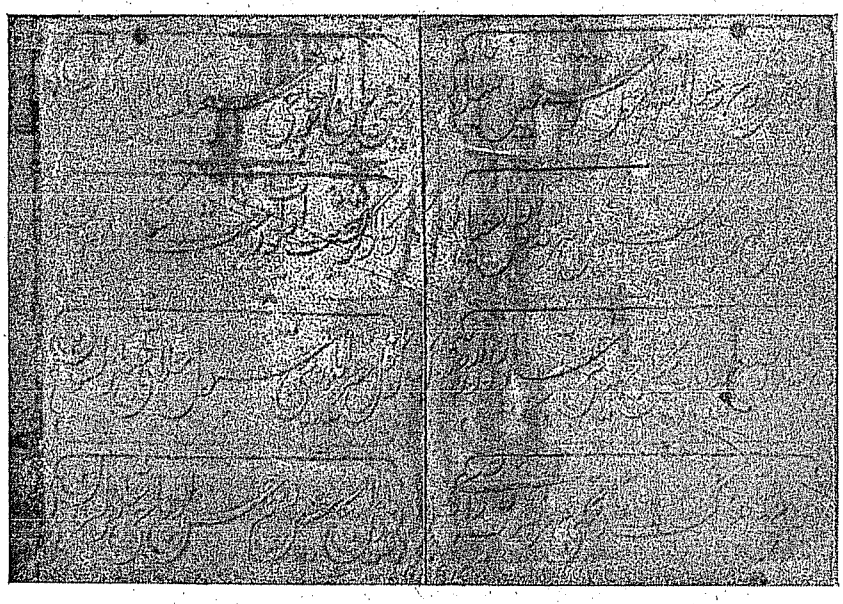

(11) Ahmed Badi ef. Cilt I. s 130. «Balaban Paşa Mahallesinde Köprü başı caddesinde onyedinci numarada Haccı Hüseyin nam zatın ihya kerdesi olan kebir çeşmedir ki Edirne Mezarlığında dörtyol ağzında kâindir. Balâsında Razî'nin söylemiş olduğu bu tarih mezkûrdur... İkiyüzyirmiüç sene sonra icra kılınan tesviye-i tarik sırasında hadim edülüp yerine havuz inşa edilmiştir.»

KİTABE

Edüp ruh-ı resul-illah çün bu Çeşmeyi bünyâd
Zî âlî eser hacı Hüseyinin nâmı yâd olsun
Eder dil merde nice teşneyi her demde ol ihya
Ana kevser nasib oluptur cennet küşâd olsun
Yerinde vaz edüp muhtaç idi hakka bu rah üzre
Güzel hayr eyledi makbûl hallâk ve ibâd olsun
Dedi itmamının tarihini seyr eyleyüp Razî (12)
Bu mâ'dan iç Hüseyin hem Hasan ervah şâd olsun.
1098

HAVVA HATUN ÇEŞMESİ (ÇUKUR ÇEŞME)

H. 1102 - M. 1690

Edirne Müzesinde bulunan Çeşme Kitabesi mermerden ve türkçe ibarelidir. Boyu 45 cm. eni 35 cm. dir. Çeşme Taşlık civarında idi (13).

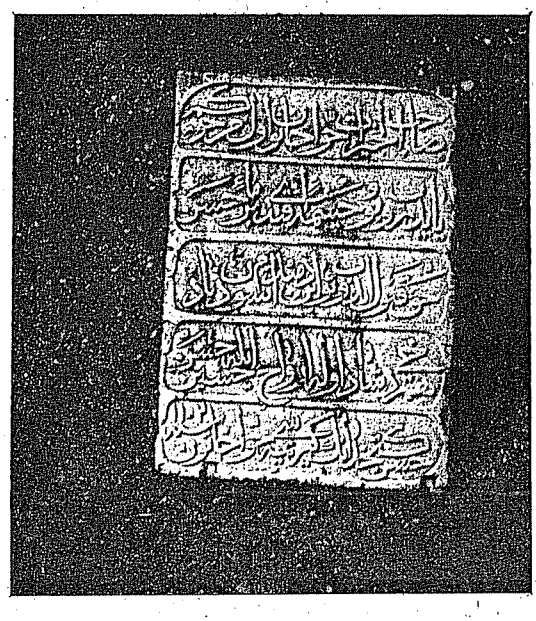

(12) Razî için bak Esad Paşa Sebili.

(13) Hicri 1102. Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 134. «Medrese-i Ali bey Mahallesinde Taşlık Cami caddesinde Sivasî Abdülaziz dergâhı kurbinde kain... çukur Çeşme ki üzerinde mermerde bu ebyât mahkuktur.»

KİTABE

1 — **Sahibül hayrat Havva Hatun ol merhume kim**

2 — **Yaptırup bu Çeşmeyi akıttı bir mâ'i hasen**

3 — **Hakk kabul edüp sevabın dembedem etsün ziyade**

4 — **Hem dahi şadola ervah ile Hasan Hüseyin**

5 — **Hasan Kethüdanın kerimesi Havva Hatun**

1102/1690

Kitabe sülüs yazılıdır.

*

NECMİ BEY ÇEŞMESİ

H. 1108 - M. 1696

Edirne Müze Müdürlerinden rahmetli Necmi beyin evinde bulunan Çeşme Kitabesi aşağıya çıkarılmıştır. Muradiye Mahallesi Sofu Bayezid Cami yanında bulunan eski bir Türk evinde bulunan Çeşme Kitabesi sülüs yazılıdır (14).

KİTABE

Bârek-Allah ne saadet ne keraâmet ana kim yaptı
Bu çeşme an-hüm o cûy-hüsnün hakdı yer sâlih anın
Dedi Velî tarihin ne güzel düştü bu ayn-ı hasânet hüsnün.

1108

(14) Cumhuriyet devrinin Edirne'de ilk Müze müdürü olan Necme İğe beye Edirneliler bir kadirşinazlık olmak üzere **Necmi Ağabey** derlerdi. Edirne Müzesinin kurucusudur. 1930 da Edirneye ziyaret eden Atatürk'e Necmi ağabey klavuzluk ederek Atatürk tarafından tebrik edilmiştir. Eski bir Türk konağı olan ev bugün bakımsız ve üst katı yıkılmış vaziyettedir. Bir oğlu sağdır.

VÂLİDE - SULTAN ÇEŞMESİ

H. 1108 - M. 1696

Mustafa II nin annesi ve Avcı Mehmedin haremi **Rabia Gülnuş Emetullah Vâlide-sultan** hazretleri için oğlu Mustafa II tarafından Edirne saraylarına ve Tavuk Ormanına nâzır ve şimdi Açık Ceza evi yanında namazgâhı olan bir Çeşmedir.

Bilindiği üzere IV. Mehmed Köprülüler sayesinde Edirne Saraylarında asûde bir hayat yaşamış, Padişahlığı av sporu yaparak geçmiştir. Vâlide-Sultanın padişahlar üzerinde tesiri daima görülmüş kocası ve oğulları (Mustafa II ve Ahmed III) annelerinin sözünden dışarı çıkmamışlardır. İşte Edirnede ve İstanbul saraylarında saltanat süren bu iki Padişahtan biri olan Mustafa II annesi Vâlide-Sultan için bu çeşmeyi yaptırmıştır.

Çeşmenin suyu elan akmaktadır ve menbaı çukur çayırdadır.

Çeşme Kitabesinin ölçüsü 120x85 cm. olup herbir satırı dört bölümden müteşekkil beş sülüs satırlı kitabenin sol üst köşesi kırık vaziyettedir.

KİTABE

1 — a) **Hazreti vâlide-i Mustafa Han gazi**
b) **Ki odur menba-ı hayrat kerâm elyef cûd**
c) **Yaptı bir Çeşme-i ali çû lâ ezel tesnîm**
d) **Görmedi kimse böyle .....**

2 — a) **Kasrı şahi ki mukabildir cennet kevş**
b) **Gûya kevseridir eyledi hüsn-ü taz'if**
c) **Bundan akdem dahi lillah edüp ve himmeti sarf**
d) **Haremeyn ehline .....**

3 — a) **Ey Rahimî sözü ko vakti duadır bu yohsa (yoksa)**
b) **Ten nice hüsna ta'dat ide bir zaif abid**
c) **Şah devranı hüda ide muammer daim**
d) **Ki odur daver gazi .....**

4 — a) **Yani Sultan Mustafa bin Mehmed Han kim**
b) **Pesend hasen ide ahlâkı her etvarı nazif**
c) **Hazreti sahibetül hayrın ilâhi her dem**
d) **Hasenatı ola cari çukur çayır**

5 — a) **Cennet ve cû eyler iken tab'ım anın (tab'ı miranın) tarihin**

b) **Gûya Hatif gaybı dedi ey mûrd zarif (15)**
c) **Dört taraftan bin davet nesine lisan dediler hît**
d) **Eser Vâlide-i Sultan aceb ab-ı lâtif.**

1108

Reis-ül küttab

HASAN EFENDİ ÇEŞMESİ

H. 1114 - M. 1702

Reîs-ül küttâb (Hariciye vekili) Abdi efendinin oğlu olan Hasan efendinin yaptırmış olduğu Çeşme Edirnenin Karaca Bevvab Mahallesinde (şimdi Atatürk Orta Okulunun bulunduğu Mahalle) Tavukçular Hanı sokağında bulunduğunu Ahmed Badî efendi yazmaktadır, 3 m. genişliğinde cephesi olan Çeşme, yüksek beşik kuppelidir. 1945 te yıktırılmıştır.

Çeşmenin iki Kitabesi vardır. Büyük Kitabe Edirne Müzesinde bulunmakta fakat kayıt numarası yoktur. İkinci ufak Kitabe ise kaybol muş mevcut değildir.

Edirne Müzesinde bulunan Çeşme Kitabesinin yazıları kısmen silinmiştir (16).

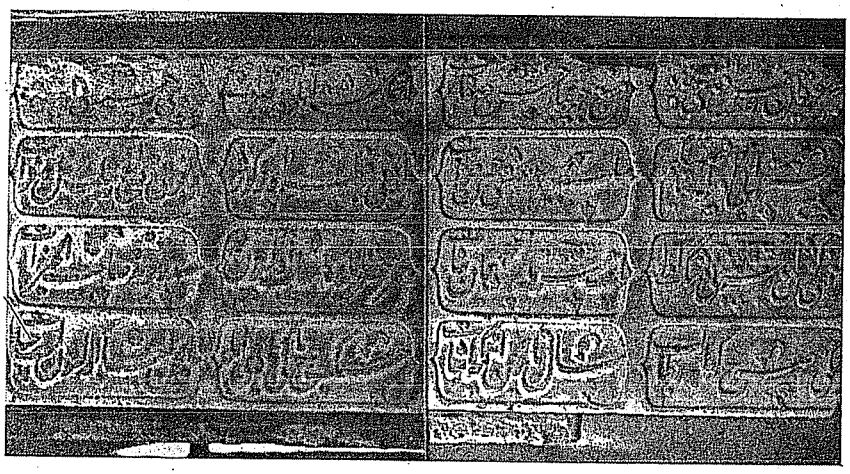

(15) Hatifi: Namı Abdurrahmandır. Zahidi zade demekle maruf bir şahsın ferzend ercümendidir. Tahsil-i maarife ikdam tam ve Müfti Fahreddin efendiden ihraz-ı şerefe mülazemetle nail-i kâm olduktan sonra tarik-i feyz-i refik ilmiyye azım olmuştur. Cennetmekân Sultan Süleyman Han hazretlerile Van seferine revan olup esna-i rahta Kayseriyye'de irtihal dar-ül hayan eyledi. Hikmet-i Hüda validleri dahi Haccı şeriften avdetlerinde belde-i mezbûrede irtihal eylemiş idi. Mûmâ-ileyh dahi pederleri yanına defin eylediler. (Ahmed Badi ef. cilt II. S. 122).

KİTABE

Bahr-i irfan Reis efendi ve kâd
Menba-ı cûy-bâr-hüsn-ü sıfat
Etmeye teşne lebleri seyr-i ab
Yaptı bu Çeşmeyi o nigû zat
Gösterir abı öyle safi kim
Selsebil-i bihişti çün mir'at
Lezzeti gıpta-ı aver-i kevser
Vefreti dağı rişki Nil ve Fırat
Taamını gûş ederse bî-şekk olur
Ab-ı hasretle pür-duhân- nebat
Ömr-ü hızır ile kâm- yap olsun
Sadr-ı izzette sahib-i hayrât
İki mısra güvâhder talib
Sâl tarihin itmeğe ispat
Hasanın ruhu pâk-i yadi ile
İçen ehibba olsun ab-ı hayat
1114

İKİNCİ KİTABE

Mahdum-u necip sâhib-ül hayratı
Müstagrık rahmet ide rabbi müteâl
Dil-teşnelere denildi faik tarih (17)
Bu hayr-ı hasenden alup iç ab-ı zülâl

AMCAZADE HÜSEYİN PAŞA ÇEŞMESİ

H. 1116 - M. 1704

Çeşme Kıyık yolu üzerinde Göğüs Hastalıkları Hastahanesine karşıdır. Çeşmeyi yaptıran Amcazade Hüseyin Paşa, Beylerbeyliği ve Kaptan-ı deryalıkta bulunmuştur. Edirne vak'ası kahramanı Şeyhislâm Feyzullar efendinin nüfusunu hazmedemiyerek istifa etmiş Silivride çiftliğine çekilip orada vefat etmiştir. Bir ara sedaret makamında dahi bulunmuştur. İstanbulda Darülhadis haziresinde gömülüdür.

(16) Hicri 114. Ahmed Badi ef. Cild I. s. 128. «Karaca Bevvab Mahallesinde Tavukçular han sokağında ikinci numarada vaki şeyh zade reis-ül küttab Abdi efendinin Mektephane arsasına bine eylediği Çeşmedir. Belâsındaki Bursalı Talip efendinin tanzim eylediği tarihin sureti budur...»

(17) Faik için bak. Amcazade Hüseyin Paşa Çeşmesi.

Üçüncü Sultan Mustafanın Sadrazamı iken yaptırdığı bu çeşmeye suyu buçuktepede inşa ettirdiği Kasr-ı dilâradan getirtmiş ve yine aynı Kasr'dan bir kol alarak kıyıkta Arabacılar Meydanında yaptırdığı Çeşmeye ve buradan da Taşlık Camisinin Şadırvanına su akıttırmıştır (18).

Çeşme Kitabesi ince sülüs yazı ile yazılı ve Kitabenin ölçüsü 138x79 cm. dir.

Bu Çeşmenin 1301/1901 de Edirne Valisi ve ordu kumandanı Arif Paşa tarafından tamirine ait Kitabe de Çeşme üzerindedir.

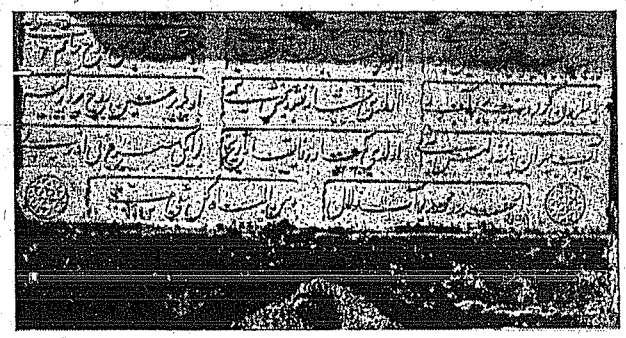

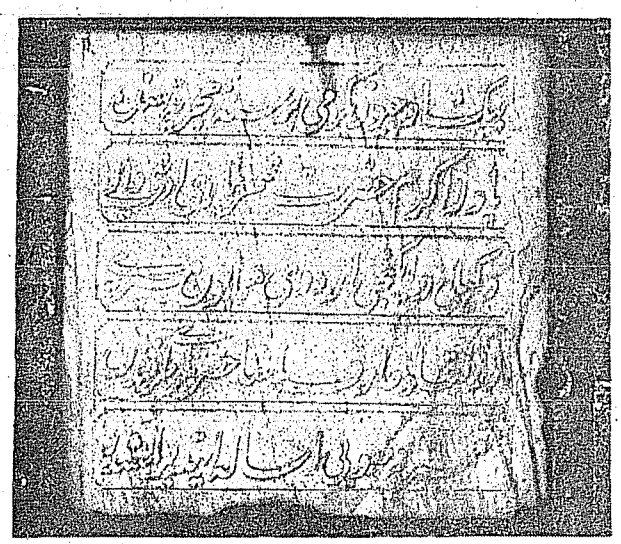

(18) Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 126 «..... ki müşair-ileyh bunun suyunu Buçuk tepe zirvesinde inşasına muvaffak olduğu kasr-ı mahsusadan getirip o sudan bil-efruz Kıyak'da Arabacılar meydanında bina eylediği Çeşmeye oradan da bu çeşmeye buradan dahi Taşlık Cami'i şerif avlusunda bina eylediği şadırvana icra eylemiş ise de mürürü zamanla mahvolup nümune olarak yalnız bu çeşme kalmıştır. Hitamına Faik efendi bu tarihi vaz' edüp...»

KİTABE

Etti icra bu çeşmenin abın
Hükmü şahinşe mübarek pey
Emredince Hüseyin paşaya
Etti lep teşne-gâni ableri
Nice paşa ki lütuf ve ihsanı
Gıpta-fermâi ruh hâtem Tayyi
Bağlardan geçirdi bu abı
Oldu atişâne neşve-bahş hâmi
Öyle bir ayn-ruh perver kim
Ab-ı hivan yanında leys şebi
Oldu yekpare Faika tarihi (19)
Bu iki mısra pey-ender-pey
İçene ruhtur bu ab-ı zülâl
Ve minel mâ'i külli şeyin hay
1116

*

AMCAZADE HÜSEYİN PAŞA ÇEŞMESİ

TAMİR KİTABESİ

H. 1321 - M. 1903

Binüçyüz yirmibir seneyi hicriyesinde
Yaver-i ekrem hazret-i şehriyârı Edirne Vali
Vekili ve ikinci orduyu Hümâyün Müşiri
Devletlû Arif paşa hazretleri tarafından
Tamir ve suyu isale ettirilmiştir.

Not: Amcazade Hüseyin Paşaya ait başka iki adet Çeşmenin Kitabeleri **«Kitabeleri ve eserleri kaybolmuş»** kitabımızın arka kısmında bulacaksınız.

---

(19) Faik: Ahmed Badi Cilt II. s. 126, Asr-ı Sultan Mustafa Han sani şüerrasından olduğu Edirne'de bazı Köprü ve Çeşmelerdeki tarihlerinden anlaşılmakta ise de nazar-ı mütaaladan geçirilmiş olan Tezker ve Asâr'da kendisinin Edirneli olduğuna dair bir kayıt ve işaret görülmemiştir. Yalnız Edirne eşrafından Necip efendi zade merhum Rıfat efendi mûmâ-ileyhin Edirneli olduğu bahs ile ithalini tensip etmekle kaydedilmiştir.

HACI YUSUF ÇEŞMESİ

H. 1126 - M. 1714

Şehrin Karanfiloğlu semtinde Salı Tekke sokağında elan mevcut Çeşmenin Kitabesi mermer üzerine sülüs yazılıdır (20).

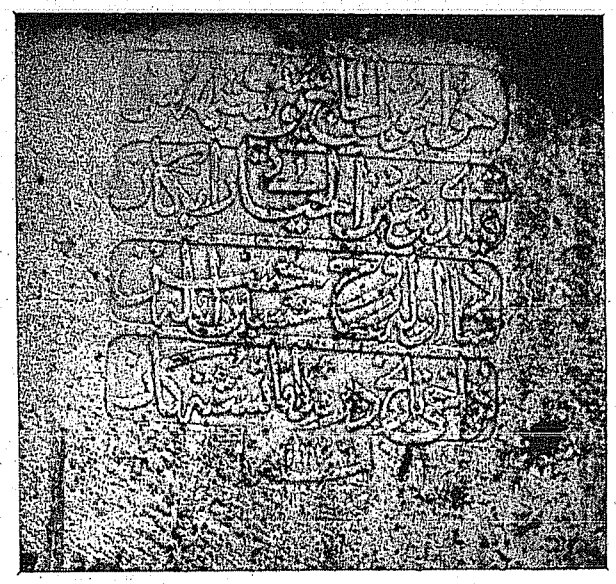

ÇEŞME KİTABESİ

Hak içun elhaç Yusuf şüphesiz
Kıldı bu aynel hayat-ı râygân
Şad ola ruh Hüseyin ile Hasan
Razi tarih der müdâma teşne-gân (21).
1126

(20) Ahmed Badi ef. Cilt I. 134. «Arif Ağa Mahallesinde Salı Tekke sokağında yirmialtınıc numarada vaki Haccı Yusuf nâm sahib-ül hayrın ihya kerdeşi olan Çeşmedir ki balâsında mermer levhada Razi'nin bu nâ muntazam tarihi menkuştur.»

(21) Razî için bak. Esad Paşa Sebili.

ÇAMAŞIRCILAR ÇEŞMESİ

H. 1141 - M. 1729

Belediye arkasında, Öğretmenler Derneği yanında taş piramid kuppeli bir Çeşmedir. Mahallenin geçirdiği büyük bir yangından sonra Çeşmenin Edirne Müftüsü Ömer efendinin oğlu Ahmet bey tarafından ihya edildiğini Kitabenin beşinci satırından anlamaktayız (22).

Kitabe, mermer üzerine sülüs yazılıdır, satırlar iki bölüm olup satır araları düz çizgilidir.

Çeşme eski **Altunî Mahallesinde** (Üçşerefeli etrafı) bulunuyordu.

KİTABE

Müftü-i dâr-ün-nasr yani Ömer efendinin
Bu Sebîl ve Çeşmeyi hakka tecdid eyledi

(22) Hicri 1141, Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 129. «Altunî Mahallesinde Çamaşırcılar sokağında otuzdokuz numarada Edirne Müftüsi Ömer efendi zade Ahmed efendi...»

İhtirakile harap ender harap olmuş iken
Zemzem kevser misâli ab-ı hayat oldu revan
Lülesin gûş eyledim nâsa okur tarihini
Necl-i paki Ahmet efendi o zatı bi-adîl
Himmetle rah-ı hakta yaptı anı hayr-ı cemil
Pak mâ'mur eyledi mevlâ vere ecr-i cezil
Afiyet bulsun gelip nûş eylesin cism-i âlîl
Oldu pakize eser aktı zülâl-i âsa sebil
1141

⁂

ALİ AĞA ÇEŞMESİ (Solak Hacı Ali Ağa Çeşmesi)

H. 1144 - M. 1731

Vize Çelebi — Uzunkaldırım'da bulunan Ali Ağa Çeşmesinin 1324/1905 tarihinde tamirat görerek ayrıca bir tamir Kitabesi Edirne eşrafından Hacı Mustafa efendi (dertli Mustafa bey) tarafından konmuştur (23).

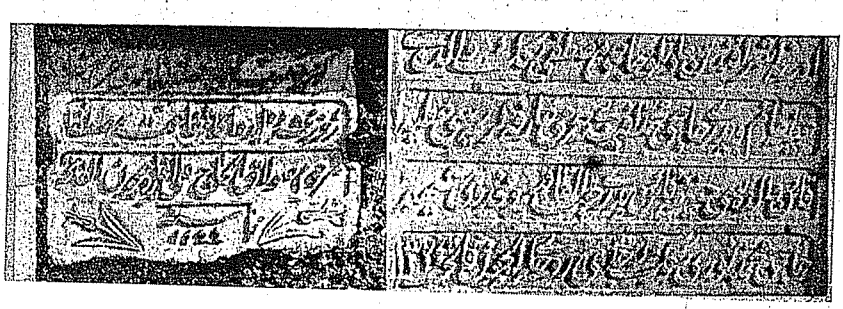

KİTABE (Esas)

Göz yumup fani cihandan eyledi azm-i beka
Rûz-i mahşerde ede ana şafaat Mustafa
Merhum solak elhac Ali Ağa ruhu içün el - fâtiha.
sene 1144

(23) Hicri 1144. Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 135. «Vize Çelebi Mahallesinde Uzunkaldırım caddesinde 60 ncı numarada Solak Haccı Ali ağa Çeşmesi.....»

ÇEŞMENİN TAMİR KİTABESİ

Edirne eşrafından saadetlû Hacı Mustafa beyin valdesi Atiye hanım ve pederi Hacı Mehmed efendi, haremi Arife, kerimesi Atiye, kain valdesi Hanife, kain pederi Abdülkadir ve mahdumu şehid hacı Mehmed Nuri Beyin ceddi ruhları içün fâtiha.

1324

*

AKİLE MOLLA ÇEŞMESİ (KIZ ÇEŞME)

H. 1178 - M. 1764

Bostanpazarı civarında Külahtoz Mahallesinde (şimdi Hoca Bali Mahallesi) Uzunkaldırımda bulunan Çeşmeyi yapan Akile Molla hakkında izahat bulunamamıştır. Bu Çeşmenin hazinesi bilâhare 1314/1896 senesi başlarında yerinden kaldırılarak Eski Telgrafhane ile (Tekke Kapıda) Saraçhanebaşında İsmail Ağa Mahallesine (halen Cami yıkık bir haldedir) nakledilmiştir (24).

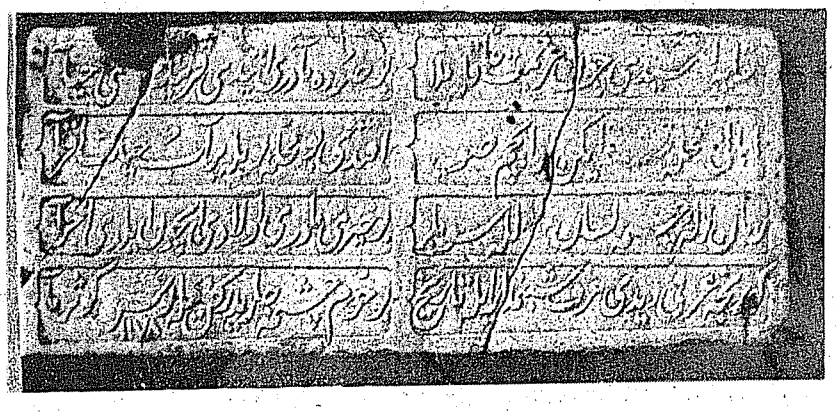

(24) Hicri 1178. Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 130-131. «Külahtoz Mahallesinde Uzunkaldırım Caddesinde ellidokuzuncu numarada vaki müteveffa Akile Molla için valdesi tarafından bina edilmiş olan çeşmedir ki Kız Çeşmesi denmek meşhur olmuş idi. İtmamına Örfî ağa tarafından tanzim edilen tarih bir levhaya hakk ile bâlâsına vaz' edilmiş idi.»

KİTABE

Bakayâ etmiş idi çün azimet Akile Molla
Bu sude maderi etti kızının ruhunu ihya
Ehali-i mahalle teşne iken bir içim suya
Akıttı bu mahalle böyle bir ab-ı hayat-ı efza
Zebân lule-i çeşme lisan-ı halle söyler
Bu hayr-ı maderi evlâdı içün eyledi icra
Görünce Örfî dedi harf şeb-nâm-dâr ile tarih
Bu hurrem Çeşme caridir gül ile nuş kevser mâ'
1178

Kitabeyi kaleme alan Örfî hakkında daha önce geniş izahat vermiş idik. Edirne Müzesinde bulunan Kitabe üzerinde kayıt numarası yoktur.

*

AFİFE HATUN ÇEŞMESİ

H. 1187 - M. 1774

Yeni Sosyal Sigorta Hastahanesinin üst tarafında Şeyhi Çelebi Mahallesindedir. Suyu ela nakmakta olan Çeşmenin Kitabesi 63x55 cm. ölçüsündedir. Çeşme Sahibi hakkında mâlûmat bulunamayıp Kitabeyi kaleme alan Tâip'in 18 nci asirda yaşadığı asıl adı Mevlevî dervişlerinden Hattat zade Hacı Mehmed efendidir. Aslen Edirnelidir. Gayet güzel yazı yazar ve natıkası yerinde bir şairdi. Fars diline gayet iyi hakimdi, hatta Fars diline ait kavaid «Cevahirilkavaid» adlı bir kitabı da vardır. 1192/1778 de ölerek Zindanaltıda Ortamezarlıkta gömülü idi.

ÇEŞME KİTABESİ

1 — **Afife namı hatun kıldı ihya Fî-sebîl-illâh**
2 — **Feramuş etmesin nuş eyleyenin atşân rahmetden**
3 — **Mücevher harf ile Tâib dedi bir hoş edaya tarih** (25)
4 — **Revan oldu bu ab-ı kevser elhak ayn-ı izzetden.**

1187

Ebced hesabında noktalı harfler tarih senesini 1181 göstermiş olup buna 6 sayısı ilâve edilecektir.

---

(25) Ahmed Badi ef. Cilt II. s. 361. Hicri 1165. «Ta'ib Mehmet: ibn-i Mustafa darbzade demekle şöhretlidir. Namı mevlevi hattat el hacc Mehmed efendidir. Hatt-ı nesr ve sülüs ve ta'liki evvelden pederinden badehu hattat-zade Hüseyin efendiden temeşşuk edüp ahz-ı icazet etmiştir. Saraçlar çarşusunda vaki - Haccı Alemdar cami şerifde kıt'aları vardır. Sezai Dergahında Semahane ve Türbe kapılarındaki Tuğralar bunun hatt-ı destidir. Eş'arı şü'era sırasındadır. «Eski cami sebil yazıları bunun eseridir)

Ahmed Badi ef. Cilt II. s. 448 : Ta'ib : tarikat-ı aliye-i Mevleviye müderrislerindenolup hattat-zade demekle şöhret ve hattat el-hacc Mehmed Ta'ib efendidir ki Darbzade Hattat Mustafa efendinin.....»

DERVİŞ EMİN SEBİLİ (YALNIZ GÖZ SEBİLİ)

H. 1212 - M. 1797

Hayr sahiplerinden biri olan Emin Babanın Edirnede iki adet Sebili bulunmaktadır. Her iki Sebil de yıkılmış olup sülüs yazılı Mermer Kitabeler Edirne Müzesindedir. Sebil Süpürgeciler Mahallesi Yalnızgöz Köprüsü başında idi (26).

BİRİNCİ KİTABE

Bina etti Sebili hasbet-en-lillah Emin baba
İlahi af olup curmü ana cennetmekân olsun
Rasulin kurret-ül-aynî Hasan ile Hüseyin için
Akan bir katresi ruha gıda kevserî cinan olsun
Kespî hatmi tarihin dedi kutbile bir ebed âl
Şeha sun ab-ı zemmem iç hayatı cavidan olsun

1212

VE MİNEL MAİ KÜLLÜN HAY

(26) Ahmed Badi ef. «Süpürgeciler Mahallesinde Yalnızgöz köprüsü caddesinde yetmiş üçüncü numarada vaki Derviş Emin'in bina eylediği Sebildir ki köprü başında kaindir. Balâsında Kespi efendinin söylediği bu tarih mahkuktur.»

DERVİŞ EMİN SEBİLİ

H. 1212 - M. 1797

İKİNCİ KİTABE

Semâ-ı mefhar el abid Derviş Emin yâ-Rabb
Hemîşe mazhar-ı tevfik mahv-i seyyiât olsun
Erenler himmetile bu sebili eyledi bünyad
İlâ yevm-ül-kıyâma yadigâr kainât olsun
Hediyye etti ervah-ı imameyne lil vec-i-lillah
Attaş Kerbelâyı ecr-i imdat necât olsun
Yerinde bir eserdir haşredek ab-ı revan bahşı
Dimağı teşnegâne lezzet-i îrâs nebât olsun
İlâhi sahib-ül-hayr-i aziz esdake eyle
Tarifinde şeref piraye sikke-i sıfat olsun
Düşerse böyle hayra binde Kesbî bir tarih düşer
Bu zîb efza sebil dilküşadın iç hayat olsun
1212

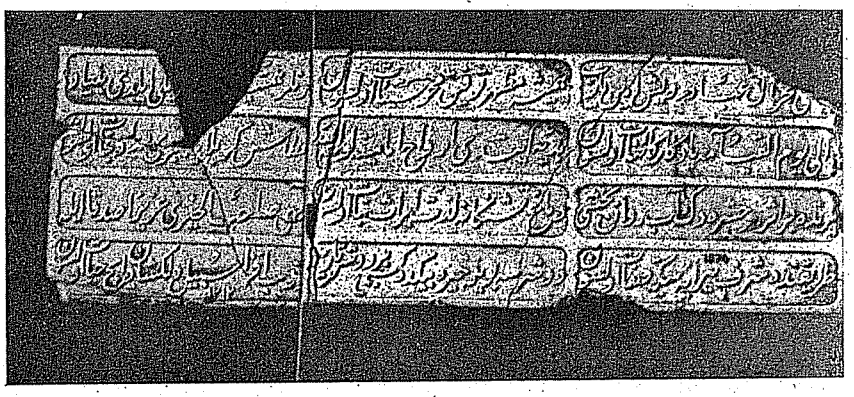

Kitabe Edirneli şair Kesbî tarafından söylenmiş olup Kesbî hakkında izahat başka kitabelerde anlatılmıştır.

HACILAR EZANI ÇEŞMESİ

H. 1213 - M. 1798

Şehrin İstanbula çıkışında Hacılar ezanı mevkiinde halen suyu akan bir Çeşmedir. Kitabedeki yazı sülüs yazı olup Çeşme banisi Ahmed Ağa'nın (Ser bevvabin Ahmed Ağa) Mezarı Yeni İmarette Bede-

vî Ahmed Cami hazresindedir. Bedevî Ahmed, Mısırda Tanta hasabasından gelmedir.

ÇEŞME KİTABESİ

Bârek-Allah bu hayratı
Lâ-nazîr bi-misâl
Medhe seza bir kasır bu
Çeşmesin ab-ı zülâl
Sırrı bu ayn Ahmed Ağa
Sarfa lâyık bunca mal
Rızayı haktır merâmın
İde makbul bî-zevâl
Dua yerine rastgelmek
Cümleye emir mecal
Sâbit rû-yi tarihini garaib
Yok hesapta kil ü kal
1213 **Kad beni**

Kitabeden anlaşıldığına göre Çeşme bir Kasra ait olup bugün Kaşırdan bir iz dahi yoktur. Çeşme elan Hacıların karşılandığı yerin önünde İstanbul asfaltı tarafındadır.

HACILAR EZANI ÇEŞMESİ TAMİR KİTABESİ

H. 1321 - M. 1903

Hacılar Ezanı Çeşmesinin tamiri Edirnede birçok hayratı olan Cezzar Mustafa efendi tarafından olmuş ve tamir kitabesi Mermer üzerine sülüs yazılıdır.

TAMİR KİTABESİ

Cezzar Mustafa bey ve halileri Hacer Refzaye hanım ruhları için elfatiha (27)

Mermer Kitabeyi yazanın imzası :
Cezr-ül fakir Muhammed
el-Ref'i el-mağfur (28)
Taşçıbaşızade

«Tarih taşı bu zatındır. 1213 tarihinde yazmıştır. İmzasında musteban olmakla ta'likte dahi yedi tûlâsı olduğu anlaşılmıştır.»

AYŞE KADIN CAMİ SEBİLİ

H. 1222 - M. 1807

Cami ve Ahmed Paşa Kervansarayın giriş kapısı karşısında bulunan Sebilin banisi ve inşa tarihi meçhuldür. Sebilin kapısı yanında bulunan büyük mermer levha üzerine hâk edilmiş şu yazı bulunmaktadır.

(27) Cezzarlar aslen Boşnaktır. (Bosnalı). Osmanlı Devletine büyük yararlıkları dokunan Cezzar Ahmed Paşa Napolyon'u (Akkâ'da) nu bozguna uğratmıştır. Bu sülaleden gelen Cezzar Mustafa bey'in konakları şimdi Ebe Sağlık Okulunun bulunduğu yerde idi. Edirne'nin eski Belediye reislerinden Dilaver Bey bu sülâleden gelmedir.

(28) Ahmed Badi ef. Cilt II. s. 354. Hicri 1273. Mehmed Ref'i: Taşçıbaşızade derler. Hazinedar Sinan bey Mahallelidir. Rumeli Valisi Haccı Paşa-zade Mehmed Muhiddin beyin kabrini, Üçşerefeli kabristan duvarında 1316 tarihinde hitabet alınmış levha ile Hacılar ezanı çeşmesinde ta'lik hatt ile tarih bunun mahsul-i destidir.» «Mehmet Ref'i: Haffaf zade demekle maruftur. 1210 tarihinde Hacı zade Mehmet Emin Rıfkı efendiye verilmiş olan icazetnamede imzası ve (Subhan-ı Rabbiyelâlâ) ibaresini havi ve (Ketebehu Mehmet-ül Ref'i-ül ma'ruf bi haffaf zade) imzalı 1161 tarihli Eski Cami Medresesinde bir Levhası vardır.»

Bu Sebili tamirile ihya eyledi sene 1222

Bu tamir dahi kim tarafından yapıldığı meçhulümüzdür. Sebil, üstü örtülü Sebil tiplerindendir.

*

ARİF AĞA ÇEŞMESİ (TAŞ ÇEŞME)

H. 1240 - M. 1824

Çeşmenin banisi Arif Ağa olup Çeşme halk arasında **Taş Çeşme** olarak anılırdı. Edirne Müzesinde 1589 numarada kayıtlı sülüs yazılı Kitabenin ölçüsü 43x32 cm. dir. Çeşme Keresteciler bayırında bulunuyordu (29).

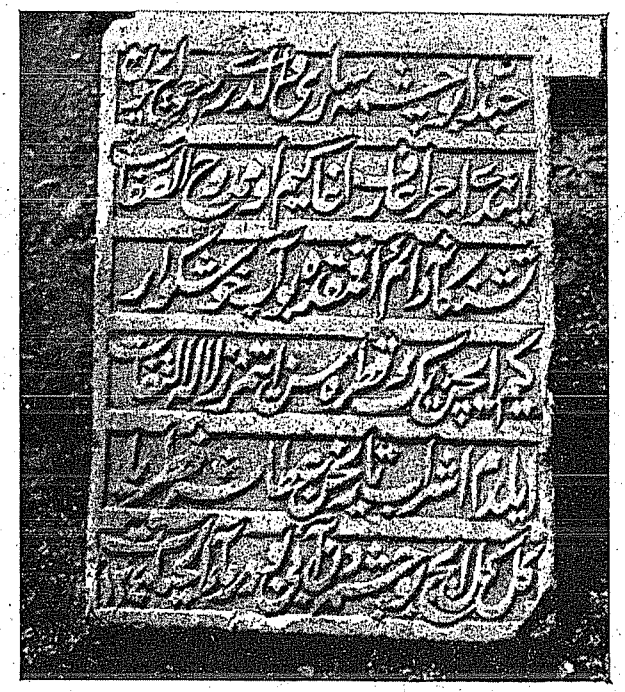

(29) Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 135 «Hızırağa mahallesinde Kerestecijer bayırında Arif Ağanın ihya eylediği Çeşmedir ki, balâsında levhaya el hacc el-şerif Fitri efendinin söylediği bu tarih menkusdur.»

KİTABE

Habbeza bu çeşme sarı valide merhumi içün
Etti icra Arif Ağa kim o memdûh-sıfata
Teşne-gâne daim akmakta bu ab-ı hoş-güvar
Kim içer yek katresin etmez zilâle iltifat
Eyledim eşrap tarihinin attâşe Fıtrî'ya (30)
Gel gel iç bu çeşmeden abı, budur ma-el hayat
1240

SARAÇHANE SEBİLİ
(?)

Saraçhane semtinde bulunan Sebilin 5 adet mermer Kitabeleri Edirne Müzesinde 1592 sıra kaydında kayıtlıdır. İkinci Kitabenin ilk satırında sözü geçen Sultan Mahmudun (Mahmud II) olduğunu zannediyorum. Kitabelerin hiçbirinde tarih görülmektedir. Beşinci parçada Sebili tamir eden Vali Esad Muhlis Paşa (1824) dir.

(30) Ahmed Badi ef. Cilt II. s. 369 da Fitrî için şunları yazmaktadır «Edirne Mahkeme şer'iye naibi Hızır Ağa Mahalleli el-hacc Şerif efendidir. Revzat-ül hat-

1 nci parça: **Gece gündüz revandır bu Sebîlin lehçe-i hali**
Aziz et ab-veş zatın ilâhi kadrini âlî
2 nci parça: **Şehinşah cihan Mahmud hanın cû-i ihsânı**
Bunu evvel dahi yapmış idi bu defa bî-t-tekrar
3 ncü parça: **Fakat zi-rûh sanma ol Şahın hayr-i duasında**
Sular akup denizler dalgalandıkça oda-dârın
4 ncü parça: **Zilâl-i feyz-i asâ kâinatı eyledi mali**
Sebîl etti yine ihyası içün su gibi mali
5 nci parça: **Dua-yı Padişah icrasıdır aksâ-yı amâli**
Saraçhane Sebîl pakini yaptı yine Vali.
6 ncı parça: **Çirağ-ı Muhlis Esad vezir-i Vali-i Çirmen**
Çıkıp bir hatif eşrap eyledi Rıfat bu tarihi

*

AYŞE HANIM ÇEŞMESİ

H. 1254 - M. 1838

Sülüs yazılı ve Müzede Bulunan Mermer Kitabenin meali şöyledir:

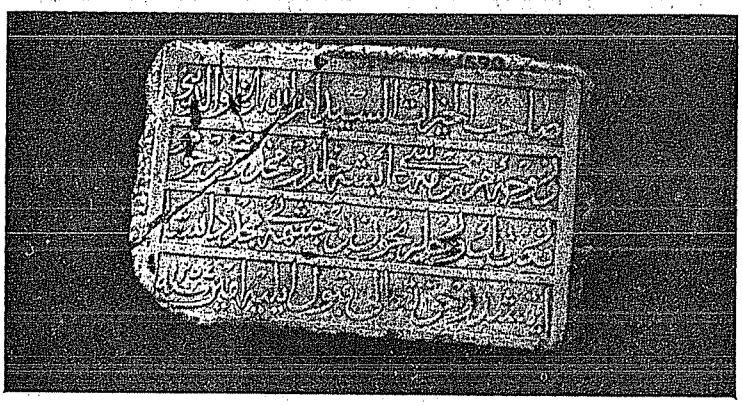

tatinde Şerif Fitrî: Müderrisin-i müteahhirin sırasında meskûk et-terceme Hocazade Hafız Mehmed Şerif el Fitrî efendidir.»

Ahmed Badi Cilt II. s. 200 de ise: «Mevlâna el-hacc el-hafız Mehmed el şerif el-Fikrî bin hafız Mehmed Hamdi bin el-Mevlâ hafız Hasan bin es-seyyid Halil: Hicrî 1216 da o sene uhdesine nakib-ül Şerif kaymakamlığı tevcih ve bir müddet sonra Edirne Müfti vezaretile terfi'i olunmuş ise de nezaret-i mezkûreden ba'de-l-lüteyya 1251 de Hicaze azimet ve Mekke-i Mükerremede tarik-i şeyh Mahmud efendiden ahz-i yâd-ı inâbet ve mez'zûn-ı bilad-ı reşad olarak avdetle 1252 de Edirne Mahkeme-i şer'iye devam ederek.....»

1 — Sâhib-ül-hayrat Esseyid Emrullahın valideyni ve
2 — Zevce-i merhumesi Ayşe hanım ve mahdumu merhum
3 — Rıfat bey ruhları için bu çeşmeyi müceddet inşa
4 — Etmiştir. Hak taâlâ kabul eyleye. Amin
Sene. 1254

*

HÜSEYİN NAİLİ AĞA ÇEŞMESİ

H. 1262 - M. 1845

Bugün stadyom olan yerde büyük bir Mezarlık bulunuyordu. Bu mezarlığın Kuzey ihata duvarında bulunan Çeşme Stadyom yapılırken yıktırılmış ve Kitabe taşı Müzeye kaldırılmıştır. Ölçüsü 3x28x28 cm. olup Müze kayıd numarası 1539 dur.

KİTABESİ

1 — Sahibül-hayrat vel-hasânat Dergâh Ali
2 — Kapıcı başılarından ve Edirne eşraf hanedandan
3 — Esbak Filibe Nazırı merhum Hüseyin
4 — Naili Ağa ruhu için el fatiha
sene1262/1845

RÜSTEM BEKİR PAŞA ÇEŞMELERİ

H. 1264 - M. 1847

Ebadı : 160x90 cm.

Saraçlar Caddesinde şimdi Ticaret ve Sanayi Odası Sarayı yanında 19 ncu yüzyılda Postahane ve 20 nci yüzyılın sonlarında İş Bankası olarak kullanılan binanın giriş kapısının iç tarafında karşılıklı iki adet ve simetrik Çeşmelerdir. Kitabeleri Mermer üzerine ve sülüs yazıdır.

Çeşmelerin banisi Vezir Rüstem Paşadır. Kitabelerden anlaşılacağı üzere Vezir Rüstem Paşa Çeşmeleri Padişah Abdülmecid zamanında yaptırmıştır. Aynı tarzda yapılan Çeşmelerin inşa tarihleri de aynıdır (31).

Han kapısının girişine göre soldaki Çeşmenin Kitabesi: sülüs yazılıdır. Her iki kitabe müzede ve kayıt numuraları yoktur.

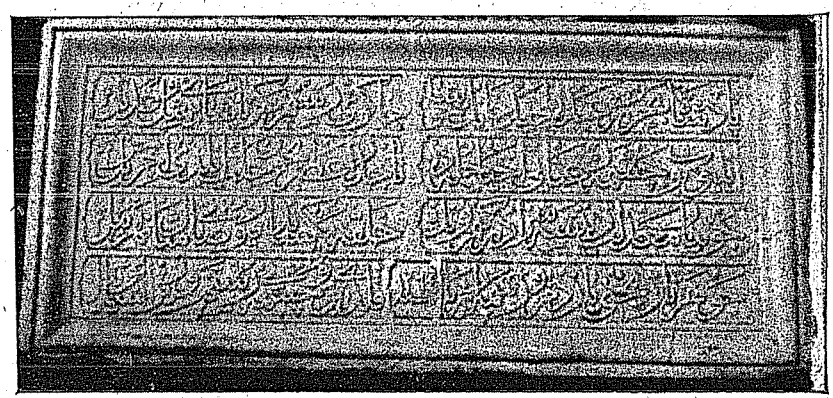

Padişahı bahri Abdülmecid Hanın hûşa
Çakeri Rüstem Bekir Paşa bi misli ve adil
Eyleyup bu çeşmeyi rânayı ihya cümleden
Tacidarı asr içün celb eyledi ecri cezil
Cev yayar mağdelet dinse (dense) sezadır kim bunun
Halka yeksandır füyûzâtı misal nehri Nil

---

(31) Rüstem Bekir Paşanın Edirnede üç adet çeşmesi vardı. Bunlardan iki tanesi Saraçlar Caddesi üzerinde diğeri Tekke Kapı caddesi eski Telgrafhaneye yakın bir yerde idi. Bu üçüncüsünün Kitabesi Kitabımızın son kısmı olan (KİTABELERİ KAYBOLMUŞ ESERLER) bölümünde yer almaktadır. Rüstem Bekir Paşa Edirne Valiliğinden başka Harbut ve Halep Valiliğinde de bulunmuştur. Aslen İstanbullu ve Üsküdar Doğancılı Nasûhiyye-i Halvetiyye Tarikatının kurucusu olup aynı Tekkede medfundur. Sert ve adil bir paşa olarak tanınırdı. (Ahmed Badi ef. cilt I s. 52)

Cevher tarihini yazdım bu rèsme Razî ya yok (32)
Kıldı bunu Çeşmeyi Rüstem Vezir inşa bu Nil
1264

Kapının sağ tarafındaki Çeşme Kitabesi

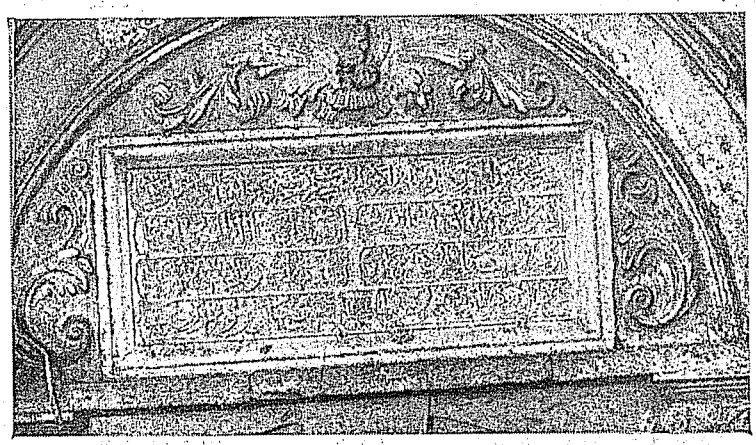

Hızrı vakit Abdülmecid hanın veziri ekremi
Hazreti Rüstem Bekir Paşayı pir cûd sâha
İşbu dilcu çeşmenin inşasına himmet edüp
Eyledi Şahı Cihanare içün celbi dua
Öyle bir mai musâffâdır bu kim her katresi
Teşnegânâ abu kevser teşnesin eyler ata
Hem nazar it cevher tarihine hem nuş kıl
Şerbeti ayn'ı hayattır verir ruha safa.
1264-1847

*

ESAD PAŞA SEBİLİ
H. 1262 - M. 1845

Edirne Valilerinden Esat Paşa Muhlis Edirnede (H. 1239 - M. 1823/24) yıllarında bulunmuş ve Tahtakaleye girerken eski bir Sebil yerine halen mevcud olan Sebili yaptırmıştır.

---

(32) Kitabeyi kaleme alan Razî, Çırpanlı Hafız denmekle meşhurdur. Asıl adı Mustafa Razî'dir. Edirnede hükûmette katiplik yapmış ve Sultan Abdülmecidin Edirneyi ziyaretinde kendisine rabia rütbesi verilmiştir. Hasan Sezai Dergahında medfundur. 1857 de vefat etmiştir (bak. Esad Paşa Sebil)

Biri işte bu Sebili ki harap olmuş iken
Bende-i Muhlisi üç defadır eyler inşa

satırları ile Sebilin çok harap bir vaziyetten kurtararak üç defa tamiri ile bugünkü Sebili Vali Muhlis Paşanın yaptığını anlıyoruz (33).

Sebilin Kitabesi. Sebilin dört bir tarafında ve ince Sülüs bir ya-

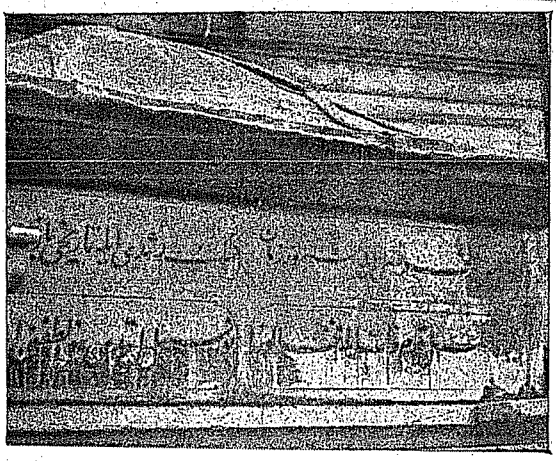

(33) Ahmed Badi ef. Hicri 1245 Cilt I. s. 123-124. «Saraçlarda Ali Paşa Çarşısının Edirne Kapusu kurbunda Saraçlar Caddesinde otuzikinci numarada vaki Ayaş Müftisi zâde Edirne Valisi Esad Muhlis Paşanın ihya kerdesi olan Sebildir ki tarihi budur.....»

zıdır. Sebilin arka tarafında 1338-1920 de Bakkal başı Emin efendi tarafından tamirini gösteren bir Tamir Kitabesi vardır (34).

SEBİL KİTABESİ

Hazreti hanı Mecidin yemm-i cûd-i adlî
Sû-be-sû itmededir bağ-ı cihan-ı irvâ
Çeşme-sâr kerem-i aleme ayn-ı ihsan
Sel-sebili himem kılmada dehr-i iska'
Na'mâ mecdühû atası ile dünya dil-sîr
Ab-ı lütfile memâ bulmada daim eşya
O şehen-şâhı hayr-hâhı felek dergâhın
Hiç mümkün mi inayatını etmek ihsa'
Zerredir vefreti eltafına nisbet Hürşid
Katradır kesret-i enâmı yanında derya
Biri işte bu Sebili ki harap olmuş iken
Bende-i Muhlisi üç defadır eyler inşa
Nice Muhlis, şerefü fadlile meşhuru zaman
Nice fadıl kıdemi zat ile fahrül-vüzera
Gelen rüşdi ile tarihin yazıldı Razî (35)
Nev-sebîl etti yine lütfine Esat Paşa.

TAMİR KİTABESİ

Bakkalbaşı Emin efendi tarafından
tamir ettirilmiştir.
1338

Ahmed Badi ef. cilt II. s. 39 da Muhlis paşa anlatılmaktadır.

(34) Eski Cami karşısında Bakkal dükkânı olan eşraftan Emin efendi Sebili tamir ederek yukardaki Kitabeyi Sebil üzerine koymuştur. Muhtedi olduğu söylenir. Evleri Mahkeme bayırında (Atatürk Ortaokulu) idi.

(35) Kitabeyi kalem alan Râzî aslen Çırpanlıdır. Mehmed efendi adında bir zatın oğlu olan Râzî aynı zamanda Çırpanlı Hafız Mustafa Râzî olarak maruftur. 1253/1837 de Edirneye gelerek Hükûmette kâtiplik etmiş 1262/1846 yılında Sultan Abdülmecidin Edirneyi ziyaretinde kendisine **rabia** rütbesi verilmiştir. Râzî 1273/1857 de vefat ederek Sezaî Dergâhına gömülmüştür.

ÜÇŞEREFELİ CAMİİ BURMALI MİNARE AYAĞINDAKİ ÇEŞME

(Şakir Ağa Çeşmesi)
H. 1278 - M. 1861

Hayr sahibi Şakir Ağa'nın Caminin Burmalı Minare ayağına yaptırdığı Çeşmedir. Çeşme Kitabesi Minare Ayağında sülüs yazılıdır. Tretuvara yakın olan Kitabe ortadan düz çizgi ile bölünmüş satır aralarında çizgi yoktur.

KİTABE

Var idi Sultan Muradın
Kimseler olmamıştı
Oldu ihyasına bais
Hayrile adı sırdır (36)
Rıhleti tarihin didim
Kâse sırdır İmâmeyn

Bir ayağı akdemi
Hiç bu sırrın mahremi
Kim anın Şakir Ağa
Hırâşı zatı ekremi
Mah-ı Muharremde tamam
Aşkına iç Zemzemi

sene 1278

(36) Ahmed Badi ef. Cilt II. s. 476. Hicri 1279. Hayrî: namı Mehmed'dir. Hattatlar sırasında Abdullah Rüşdî efendinin sulbindendir.

Hicrî 1278 senesinin Muharrem ayında tamamlanan Çeşmeyi yapan Şakir Ağa hakkında bir me'haz bulamadım.

Kitabede sözü geçen Sultan, Murad V dir.

*

KINALI KÖPRÜ ÇEŞMESİ

H. 1284 - M. 1868

Çeşmenin biri esas ve diğeri tamir olmak üzere iki Kitabesi vardır. Ayrıca son senelerde başka bir tamir gördüğüne dair tükçe harflerle başka bir Kitabe de bulunmaktadır. Bazı kırık harfler yüzünden kelimeler okunamamaktadır.

KİTABE

Şah gerdûn payehân Abdülaziz.....
..... Hurşid adlî rehber azmi velat
gûş idüp emri şerifin hem-pa hali kulları
yaptı yol, hem Çeşmeyi, gel iç şerbet kûze ve nebt
söyledi Sa'dî-i Deftardar tarihi güher
abı kevser mi şu âyâ, menbaı mai el hayat.
1284

Çeşmenin TAMİR KİTABESİ

H. 1317 - M. 1899

Beni bani-i sabık Kozlu merhume ve magfur... lillah hacı Hüseyin ağa ruhuna fatiha.
sene 1317

*

ABDÜLAZİZ ÇEŞMESİ (Asım Paşa Çeşmesi)

H. 1288 - M. 1871

Edirneye 4 kilometre mesafede eski Bulgaristan şöse yolu üzerinde idi. Suyu elan akmakta olan Çeşmenin yazısı Sülüs ve satır araları tek çizgili, kitabenin ebadı 90X110 cm. dir.

KİTABE

Hazreti Abdülaziz hanın hümayi şevketi
Sayesinde hane-i sever oldu her beytül hüzn
Sû-be-sû mülkünde açtı rah-ı mâ'muriyeti
Sâkinan memleket gördü nice hayrı hasen
Emredüp işte Edirne vali-i alîsine
Yani Asım paşa kim ol veziri mü'temen
Su gibi bezleyledi gencine sayi ve himem
Hep ahali hizmet ettiler bu yolda bilbeden
Yazdı defterdarı Sadullah tarih tamam
Yaptı bir yol bir de çeşme çalışup ehli vatan
1288

Kitabede adı geçen Edirne valisi Mehmed Asım Paşa Edirnede iki sene (1870-1871) valilik etmiştir.

*

CEPHANELİK ÇEŞMESİ (Çifte Çeşme)

H. 1307 - M. 1889

Açık Tarım ceza evine giderken halen askeriye Cephaneliği olarak kullanılan mahalde Çeşme Kitabesi şöyledir.

KİTABE

Bu suyun menbaı cephaneliğin karşısında
derenin sağ cihetindedir. 1308 sene-i hicriyesinde
Hafaf Kamil efendi tarafından suyu isale (37)
edilmiştir. Ecdadının ruhları içün Fatiha.

*

HACI MUSTAFA EFENDİ ÇEŞMESİ

Saraçhane Köprüsünün nihayetinde idi. 1971 yılında Edirne Belediyesi tarafından Otobüs Terminaline nakledilmiştir. İki tarafı kurnalı Çeşmenin güzel bir görünüşü vardır. Çeşme üzerinde tarih kısmı yoktur, hayr sahibi Hacı Mustafa (dertli Mustafa) efendinin Edirnede bir-

(37) Kafaf Kamil efendinin halk arasında şöhreti **süslü Kamil** idi. Köseç Balaban Mahallesinde Faik Kaltakkıran'ın evi yanında oturmaktaydı. Bugün Edirne'de ailesinden kimse kalmamıştır.

çok hayratı arasında bu çeşmenin 1906 senesinde yapıldığı zannedilmektedir (38).

KİTABE

Edirne eşraf elhac Mustafa efendinin kâin pederi elhac Mehmed efendi, valdesi Atiye hanımın ruhları için elfatiha.

*

HACER HANIM ÇEŞMESİ

H. 1328 - M. 1910

Muradiyede Arnavud bayırında bulunan Çeşmenin Kitamesi mermer ve ebadı 42X19 cm. dir.

KİTABE

Sahibül hayrat ve hasanat
Hacer Hanım ruhuna
16 Ağustos sene 1328

YUSUF HOCA İLKOKULU ÇEŞMESİ

H. 1332 - M. 1913

Edirnede valiliği zamanında birçok hayrat bırakan Vali Hacı İzzet Paşa işbu çeşmeyi Yusuf Hoca İlkokulunun önüne yaptırmıştır. 65X57 cm. ölçüsüne sahip mermer kitabe üzerindeki yazı sülüs olup üç satırlıdır. Güzel bir görünüşe sahip Çeşme halen kullanılmamaktadır.

(38) Edirne eşrafından olan Hacı Mustafa efendinin oğlu Hacı Nuri Bey Bulgar ve Ermeni Komitacılar tarafından dağa kaçırılarak babasından fidye karşılığı oğluğunu bırakacaklarını haber vermeleri üzerine Türk Jandarmaları Eşkiyaların peşine düşerek müsademe sırasında Nuri bey şehid edilir. Oğlunun ölümüne üzülen Musafa bey çok dertli olur. Bu sebepten Hacı Mustafa beyin lagabı **dertli Mustabey** diye şöhret bulur. Konağı elan Zorlutuna Kız Talebe Yurdu binasıdır. Aslen İpsalalıdır. Şehid Nuri bey Beylerbeyi cami Mezarlığında gömülüdür.

KİTABE
DARÜLİRFAN

1 — Hakan-ı zaman sultan Mehmed reşad han hâmis hazretlerinin
2 — Devri celil saltanatlarında Edirne valisi Hacı Adil bey efendi
3 — Hazretlerinin me'asir hayriyelerine ilâveten ve mücedden inşa olunmuştur.

1332

*

ASKERİ HASTANE ÇEŞMESİ

H. 1334 - M. 1915

Hapishanenin arkasında eski askeri Hastahanesinin önünde bulunan Çeşme 1971 senesinde Edirne Belediyesi tarafından yeni Bedesten önüne nakledilmiştir. Çeşme, Edirneyi çok seven ve Edirne hakkında çeşitli tarih araştırmaları yapan Hastahane Başhekimi Dr. Rıfat Osman Tosyavîzade tarafından yaptırılmıştır. 1330/1911 yılında Edirne ve cıvarında görülen Kolera ve Tifo salgını sebebile gerek Halktan gerekse Hastahane personelinden 3 Doktorun ölmelerinin hatırası olarak inşa edilmiştir. Nitekim Çeşmenin arka yüzünde şehiden ölen üç Etibba mensuplarının adları ve ölüm tarihleri yazılıdır.

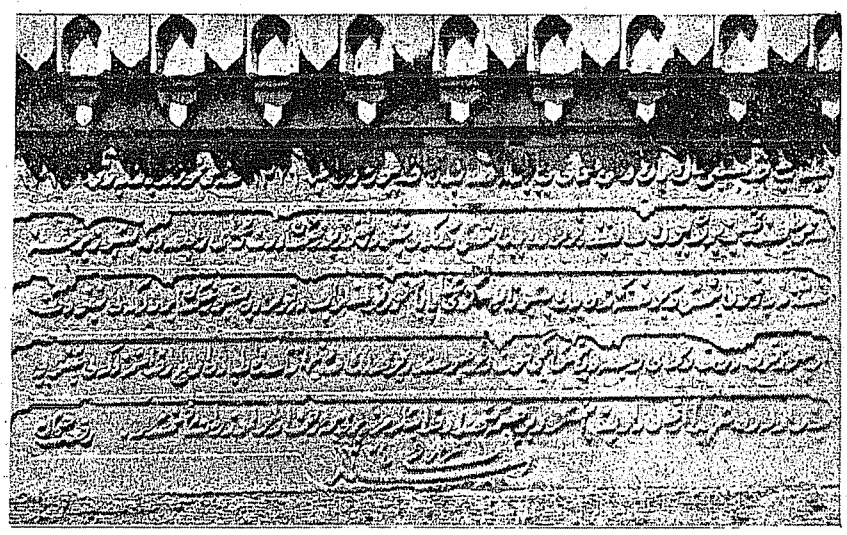

KİTABE

Cenabı hafız hakiki hak-i pâk vatan Osmanî Bilcümle mesaibten muhafaza buyursun, amin. 1329 senesi Temmuzunda başlayarak 1330 senesi mayısında nihayet bulan büyük salgında Koleradan binyetmiş, Lekeli Tifodan dokuzyüz seksendört ve hummâ-yi râcıadan beşyüzbir hasta Hastahaneye dûhûl etmiş ve bu haste-gândan binbeşyüz elli sekizi şifâ-yâben kurtulmuşlar ise de Koleradan beşyüzseksenbiri ve Lekeli Tifodan üçyüzkırkdört ve hummâ-yi râcıadan yetmişiki fevt vukua bulmuştur. Bu mühlik salgın esnasında Etibbâdan üç arkadaşımız Lekeli Tifoya müptelâ olarak şehiden irtihal dar-ı beka etmişler ve bu Çeşme şehid arkadaşlarımıza bir vesile-i rahmet olmak üzere inşa kılınmıştır.
Rıfat Osman **Muharrem fi sene 1334**

ÇEŞMENİN ARKA YÜZÜNDEKİ YAZILAR

TABİB-İ KİMYAGER
Mustafa Kâzım
24-Mart-1330

Tabib Cerrah
Mustafa Ethem
27-şaban-1329

Göz Tabibi
Cevat Sami
16-Şubat-1329

VE HÜVEL MİNEL MAİ KÜLLÜ ŞEYİN HAY
Bismillahirrahmanirrahim

*

NİMET HANIM ÇEŞMESİ (Fatma Sultan Çeşmesi)
H. 1341 - M. 1922

Muradiye semtinin Arnavud bayırında bulunan Çeşmenin Kitabesi mermer üzerine ve ebadı 44X40 cm. dir.

KİTABE

Ve minel mai külli şeyin hay
Bu Çeşme Yüzbaşı Adil beyin refikası Nimet Hanım tarafından ihya edilmiştir.
Ruhu için elfatiha
1341

LÜLELİ ÇEŞME

H. 1345 - M. 1926

Uzunkaldırım-tarlakapı semtinde Lüleli Çeşme Sokağında bulunan Çeşme Kitabesi mermer üzerine bozuk bir hatla yazılmıştır. Banisi Rukîye hanım yeni zengin Ahmed beyin zevcesidir. Halen Çeşmenin üzerine duvar örülmüş olup yalnız kitabe gözükmektedir.

KİTABE

Hayratı Rukîye Hatunun bu Çeşme allah indinde makbul olsun
Ebeveyni ettiler himmet bu hayra a'mâli mebrûr olsun.
1345

⁂

SU DEPOSU ÇEŞMESİ

H. 1345 - M. 1926

Mimar Sinan tarafından yapılan Su yollarından gelen suyun Belediye su deposuna gelmeden önce yapilmış olan Çeşme bir hayr sahibi tarafından yakın tarihte yaptırılmıştır. Mermer Kitabe üzerindeki yazı bozuk bir hatla yazılmış olup banisi hakkında mâlûmatımız yoktur.

KİTABE

SAHİB-ÜL-HAYRAT VEL-HASANAD
İsmail Pehlivan zevcesi Zekiye hanım ruhuna Fatiha
1345

⁂

NAZIR ÇEŞME

H. 1279 - M. 1862

İstanbul asfaltı üzerinde Kavakkapı semtinde Seyyid Celâleddin Türbesi yanında bulunan Çeşme Kadı Salih efendi tarafından ölen

kızkardeşi Zeliha Kâmile hanımefendi için harap olmuş iken yeniden yaptırıldığı Kitabesinden anlaşılmaktadır. Ahmed Badî'ye göre Çeşmenin asıl banisi Aydında Güzel Hisarlı Mehmed beydir. Edirnede bu zat Bayezıd II devrinde intisap nazırı idi. Kendisine **Koca Nazır** denmekle meşhurdu. 993/1585 Edirnede Kadı iken vefat edip kadılığı sırasında bu Çeşmeyi yapmıştır. Zamanla yolları harap olan ve muattal kalan Çeşmeyi Edirnede yine Kadı olan Kengiri Abdullah efendi zade Mevlâna Salih efendi 1279/1862 yılında ölen kızkardeşi Zeliha Kâmile hanımı Seyyidler Türbesi Pertev Paşanın yanına defin ettikten sonra ruhu için Çeşmeyi yeniden yapmıştır. Vakfı için birkaçbin kuruşu aynı semtte kahveci Arif ağaya vermiş isede paraları başka işlerde yeyip vefat etmesile Çeşme muattal kalarak Edirne eşrafından Kurtoğlu Hasan Bey tarafından ihya edilip suyu akıtılmıştır.

Kadı Salihin bir Çeşmesi de Kaleiçinde Metropolit Mahallesinde (Maarif Sinamasının bulunduğu mahal) Kulekapı Caddesinde olduğundan o çeşme dahi Nazîr Çeşme diye yâd olunmakta idi.

KİTABE

Bu şehrin kadi-i zî şanı iken bir kem küster
Bu köhne Çeşmeyi yaptı yeniden eyledi ihya
Zeliha Kâmile bir duhter-i dûşize bunda
Zevale ermişti onsekiz yaşında mihr-i esâ
Su içtikce bu dil-cû çeşme-i pakizeden alem
Ede merhumeyi gözle ıska' hazret-i mevlâ
Olup bani-i evvelde bu hayr-ı pâkten me'cûr
Ola dâr-ül-bekada mazhar-ı eltaf
Fatin acz-i peyma söyledi tarih dil-cûsen
Bu çeşmeyi Salih efendi kıldı nev inşa
1279

ÜÇŞEREFELİ CAMİ HAZİRE SEBİLLERİ
(I)
FİLİBE ÇELEBİ AĞA SEBİLİ

H. 1216 - M. 1801

Üçşerefeli Cami Haziresinin duvarında bulunan Sebil Kitabesi aşağıya çıkarılmıştır. Filibe Çelebi hakkında fazla izahat bulamadık. Kitabe ve Sebil bugün Askerî Kantin binasının hemen arkasındadır.

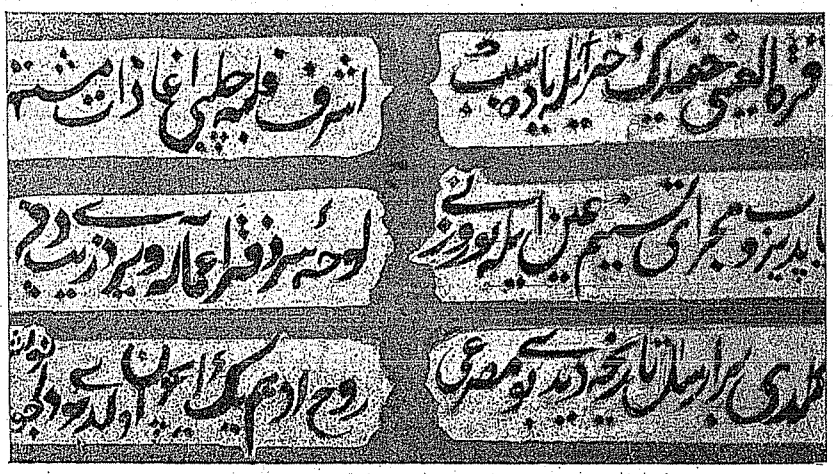

KİTABE

Kurret-ül-ayn hafîdin hayr eyle yâde sebeb
Eşrâf Filibe Çelebi ağa zat-ı müştehir
Yaptırıp bu mecrayı tesnim-i ayn eyle bu rûzînî
Levha-i ser defter-i â'mâle verdi zîb-i deffe
Geldi bir irsal-i tarihe dedi bu mısraı
Ruhu Edhem'in içün oldu bu dil-cû nev eser.
1216

Kitabeden anlaşıldığı üzere Sebil, Filibe Çelebi tarafından oğlu Edhem için yaptırmıştır.

ÜÇŞEREFELİ CAMİ HAZİRE SEBİLLERİ
(II)

HEKİM BAŞI SEBİLİ

H. 1106 - M. 1694

Hekim başı Yusuf efendi Sultan Ahmed II nin hekimi olarak vazife görmüş, öldüğünde Cami haziresine gömülmüştür. Hazire duvarında bulunan Sebil Kitabesi rumî motifler içine sülüs yazı olarak yazılmıştır.

KİTABE

Hekim-i ser seyid Yusuf efendi
Edüp Sultan Ahmed Hana hizmet
Fenâ'dan çün beka'ye itti rihlet
İçiver tesnimed yarabbi şerbet
Sebilden içen ihvan diye
Hekimbaşıya yarab eyle rahmet
1106

ESKİ CAMİ MUVAKKITHANESİ (ESKİ CAMİ SEBİLİ)

H. 1242 - M. 1826

KİTABE

Kıyam saat dek şah vakti hak ede bakî
Çalar saat gibi çarhına koydu devr-i vakide
Değil saat dakika fevt etmez adlin icrada
Duayı hayrı vaciptir, mesacitte, camide
Verip mülkünde ayn-ı saat ahkâmı o şahinşe
Okuttu verdi şükrün her meabitte sevabitte
Ve zira saatin bu şehre lütfünden edip vali
Bu hayrı sayesinde yaptı ol âsaf bu mevkide
Mücevher-i kevkep bu dürri gibi Rıfat dedim
Tarih yeni nazik muvakkıthanedir bu eski Camide.
1242

İlk önce Sebil sonraları Muvakkıthane olarak kullanılan Sebilhanenin Sülüs yazıları yazan hattat'ın imzası aşağıdadır.

El-fakir esseyid ketebe Mehmed
Nakkaşazde mintilamizil meşhur Yesarizade
1195/1781

Ketebe esseyid Mehmed efendinin Sebil üzerindeki imzası (39)

Halen mevcut Sebil üzerinde bulunan yazılar ise şunlardır.

İnnel ebrara yeşrebune min kesin kâne
mizacuha kâfurun
İnnâ hedeynah-üssebile imma şakiran
ve imma kefûra.

Not: Yukarda Kitabesini yazdığımız Muvakkıthanenin yeri Eski Cami ile Belediye bahçe duvarının ortasında idi. Asfalt geçen bu yerde şimdi arasıra Trafik noktası konmaktadır. İki katlı olan binanın üst katı Muvakkıthane alt katı ise dergâh şıhlarına mahsus Kahvehane idi. Sonraları burası yıkılıp Muvakkıthane Eski Cami köşesinde bulunan Sebilin yerine taşınmıştı.

(39) Ketebe esseyid Mehmed için bak. Çeşmeler bölümünde Afife Hatun Çeşme.

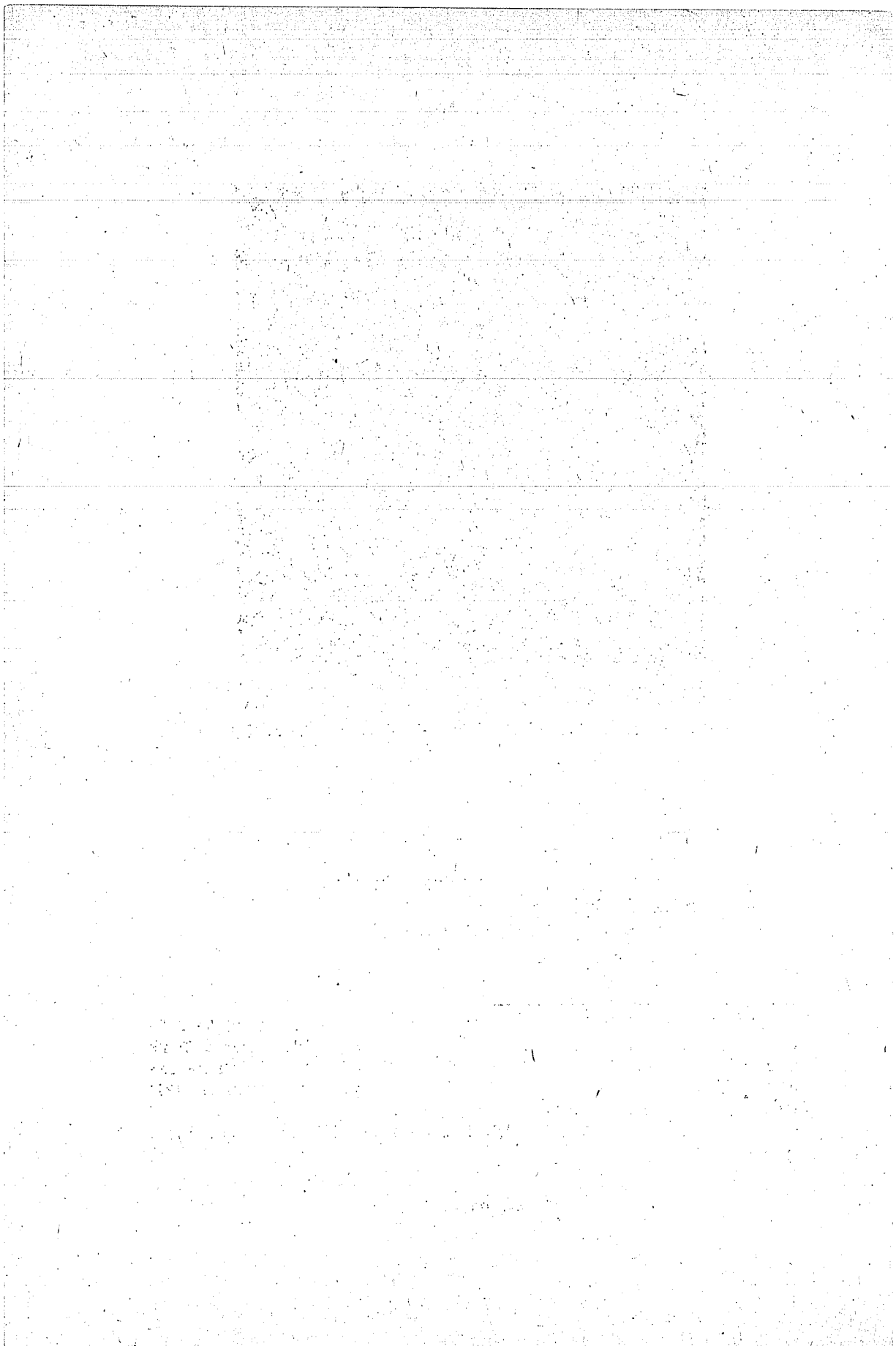

2

EDİRNE SARAYLARI KİTABELERİ

FATİH SULTAN MEHMED HAN'IN CİHÂN-NÜMÂ KASRI KAPISINDAKİ TARİH KİTABESİ

İbdidat bi-imareti hazel-müberrat-üş şerifetü vel makamât-il münifetü ve innes-sultan ibn-is sultan fahr-i âli osman es sultan Mehmed bin Murad Han.

*

BİRİNCİ SULTAN AHMED HAN'IN ALAY KASRI TARİH KİTABESİ

H. 1021 - M. 1612

Daver-i cem azamet Hazret-i Sultan Ahmed
Eyledi devlet ile Edrine'yi menzilgâh
Emredüp sayile üç günde bina ettirdi
Bu makam-ı ferah-fezây-i güzin nâgâh
Dedi bu mısra-ı zîbâyi Beyazî tarih (40)
Kâhi iydiyye-i sultan-ı zaman cem-i câh

Sipahi beylerinden Edirneli Şair Beyazî Mehmed Bey işbu Kitabeyi nazmetmşitir. Ahmed Badi Beyazî için şöyle yazar. «Zümre-i sipahiyandan Mehmet Beydir. Edebiyat-ı atiye eşarından numunedir.» Aşağıda Beyazî için geniş izahat verilmiştir.

---

(40) Hacı Hallaç Mahallesindendir. Sultan Ahmed Han salis asr-ı uleması sıralarında tercümesi sebkat etmiştir. Ve yine Ahmet Badi Cilt II s. 208 de ise «İbrahim efendi ibn-i hacı Mustafa efendi ibn-i eş-şıh İbrahim-ül Gülşeni. Asr-ı sultan Mustafa Han sanis şüeraşındandır. Sultan Ahmet Han salis uleması sırasında tercümesi mezbuktur. Müderris Hacı Mustafa efendinin ferzend-i ercümendi İbrahim Nazir efendidir. 1105 senesinde Edirnenin Hacı Hallaç Mahallesinde ziynet efza-i sahayı vücud olup tekmil tahsilden sonra ulemanın birinden ihraz-ı şeref mülazemetle sılk-i kazaya dahil ve Edirne muzâfâtından Baba-yı atik ve Tekfurdağ niyabetlerine nail ve badehu Mısıra ve Zara-i atika Kadı olup infisal ettikten sonra Zara-i atika karib bir mahalde bir Hân-kah bina edüp....»

İKİNCİ SULTAN MURAD'IN VALİDE DAİRESİNDE YAPTIRDIĞI ÇEŞME KİTABESİ

H. 1115 - M. 1703

Hoş-güvâr âbın içün Kâmî dedi tarihini
Akdı bu ayn-üş-şifa ber hükmü Sultan Mustafa
sene 1115

Kitabe tarihi Sultan II nci Mustafayı gözterdiğine göre II nci Murad tarafından yapılan Çeşmeye konan Kitabe çok seneler sonra olmuştur.

Mesnevî-hân oğlu Ahmed Çelebi denmekle mâruf Kâmî: Ahmed Badi Cilt II .s. 192. İbn-i Gülşeni Şıh İbrahim efendidir.

✳

AVCI SULTAN MEHMED HAN ÇİNİLİ ODA KAPISINDAKİ TARİH KİTABE

H. 1072 - M. 1661

Allahümmensûr abdelke ve halifeteke
es sultan-ül â'zam vel hakân-ül muazzam
es sultan ibn-i sultan gazi Mehmed Han
ibn-is sultan İbrahim Han.

✳

DİVANHANE ÇEŞMESİ

H. 1074 - M. 1663

Çünkü ferman şeh-i zî-şana
İmtisâl eyledi bu ab-ı revan
Dedi tarihin ol dem abdi
Nûş edin ab-ı hayat re'y-gân
1074

*

SARAY ODALARININ KAPILARINDA BULUNAN YAZILAR

Edirne tarihini yazan merhum Ahmed Badi efendi Saraylar yanmazdan evvel gezdiği Edirne Saraylarının pencerelerinde, kapılarında gördüğü altın ile yazılmış değerli yazıları kitabına kaydetmiştir. Bu kayıdları aynen aşağıda gösteriyoruz (4).

Taht odasının dış kapısı üzernide

Eğer olursa miftâhı inayet
Hemîşe açılır bab-ı hidâyet

Vahdet odasının dış kapısı üzerinde

Eyle bab-ı tevekkülü me'va
Hasb-il lillah vahdehü ve kefâ

(41) Edirne Saraylarında bulunan Celi yazılar hattat Mehmed Emin Halil tarafından yazılmıştır. Mehmed Emin bin Halil 1198/1785 te İstanbulda ölmüş, Edirnekapı Mezarlığına gömülmüştür.

Vahdet Kapısının sağ tarafında

Kerem et ya kerimü hayyü gafûr

Aynı kapının sol tarafında

Bizi bab-ı atadan eyleme dûr

Vahdet Odasının iç kapısında

Bu bab-ı devlete dahil olanları her bâr
İlâhi lütfü şerifinle eyle ber-hurdâr

Taht Odasının dış kapısı üzerinde

Zeh-i kasr-ı dil efrûz-i hümâyun
Makam-ı Padişah rub-i meskûn

Taht Odasının sağ kanadı üzerinde

Çekme gam bî-kilidü bi-miftâh

Kapının sol kanadı üzerinde

Fetheder babı müşkülü Allah

Taht Odasının iç kapısı üzerinde

Eden bu Bâba âdâb ile hizmet
Bulur âlemde ikbalü saadet

Taht Odasının dolabı üzerinde

Fehmedüp bu ayeti daim oku
Len tenâlül-birre hattâ tünfikû

Taht Odası dolabı sağ kapağı üzerinde

Sa'yedip hayrata daim kıl seha
Leyse lilinsani illa mase'a se'a

Taht Odasının kademhane kapısı üzerinde

Küşade olsa babı rahat-ı can
Olur asayişi hatır nümâyân

YILDIRIM CAMİ

H. 802 - M. 1400

Yıldırım Bayezid'in Aine kasabasında (halen Yıldırım Mahallesi) eski Bulgaristan şosesi yolu üzerinde yaptırdığı bir kuppeli ve bir Minareli Camidir. Cami binası şekil ve inşa bakımından Osmanlı tarzı mimarisine benzemediği için eski bir Kilise temelleri üzerine kurulduğu iddia edilir.

Kadı Abdurrahman Hıbrî efendinin Yıldırım Cami'i için şu sözleri dikkate değer. «Biri dahi nefs-i şehirden munfasıl nehr-i Meric kenarında (Tunca nehri olması lâzım) Yıldırım Mahallesi dimekle ma'rûf mahalde Yıldırım Bayezid Han'ın bina ettiği cami-i şerifdir ki dört kemer üzerine bina olınmış bir kuppesi vardır. Garip temâşadır ki bu Cami'i merhum Yıldırım Han kendileri bina itmek üzre meşhûr ve ma'rûf iken yine tarzı kilisedén dönme şeklinde ve münharif vâki olmuşdur. O tarihlerde bina olunan bî-nazîr cevâm-i şerife şehâdet üzre üstâd mimarlar mevcûd idügi mukarrer iken öyle garip tarz Allahü te'ala a'lem akla mütebâdir olan budur ki ol mahalde bir kilise esâsı bulunup ona bina yapılmış ola. Bu Cami-i şerifin itmamı isneynü semanemie de vaki olmuşdur. Pışgâhında imaret-i amiresi vardır ve taştan birbirine geçme bir iki halka traş olınıp bu cami'in köşe başında asılmıştır. Ol sebeple bazıları küpeli Cami dirler.»

*

CAMİ KİTABESİ

1 — Emri Sultan el-muazzam fi zıll-ullah
2 — Bayezid, Murad bin Orhan ..... lâ-zâlet mâmur .....
3 — Ve ol ulema ..... sene isneyn ve semanemie el Hilaliye.

Edirne Müzesinde bulunan Kitabenin kayıt numarası 1537 dir. Kitabe üç parçadan ibarettir. Diğer kırık parçaların olmayışı Kitabeyi tam olarak okutamamaktadır. İkinci satırın baş tarafı **Bayezid Murad bin Orhan** kelimeleri ve arapça tarih kısmı olan **isneynü semanemie** (Hicri 802) bunlar Kitabenin Yıldırım Cami Kitabesi olduğunu ispatlar. Tarih Kitaplarında Yıldırım Caminin Hicri 799 veya 802 diye iki tarih göstermekte olup mevcut Kitabe, 802 nin doğruluğunu belirtir.

ESKİ CAMİ (CAMİ-İ ATİK)

Şehrin ilk ve büyük abidelerinden sayılır. Yıldırım Bayezid'in esir düşmesinden sonra taht kavgasında bulunan kardeşler zamanında inşa edilmiştir. Cami Emir Süleyman H. 805/1403 başlanmış, Musa Çelebi inşaatına devam etmiş ve en nihayet Çelebi Sultan Mehmed H. 816/1414 Camiyi tamamlamıştır.

Eski Cami (Cami-i atik) çok kuppeli Cami örnekleri arasına girer. 9 Kuppe, Cami içinde 4 kalın paye üzerine oturtulmuş olup, çok kuppe ve kıtlevi payeler oldukça kasvetli bir hava yaratmaktadır.

Cami içersinde Kadınlar Mahfilini H. 1020/1612 de Filibeli Ramazan ağa yapmıştır.

Cami H. 1158/1748 yangınında ve H. 1165/1752 zelzelesinde zarar görmüş, bütün bunlar I nci Sultan Mahmud zamanında 1730-1754 senelerinde tamir ettirilmiştir. Yakın zamanda 1953 zelzelesinden sonra da Vakıflar tarafından esaslı restore görmüştür.

Evliya Çelebi Edirnedeki Eski Camiin temelini «Mûsâ Çelebi adlı kardeşi bırakıp, tamamlanması Sultan Mehmed Hana nasip oldu» diye yazar.

Caminin bitiminde Sultan Çelebi Mehmed Han emrile (Süleymaniye Cami) denmiş, bilahare (Ulu Cami) denilmiş ve Üç Şerefelinin inşasından sonra (Eski Cami) namı ile şöhret bulmuştur.

Eski Camiye ait Kitabeler iki esas ve iki tamir olmak üzere dört tanedir. Biri Müzededir. (Tamire ait)

Kuyumcular Çarşısına bakan kapının üstündeki Kitabede Caminin Mimarları Konyalı Hacı Alaaddin Murad ve kalfasının İbrahim oğlu Ömer olduğu yazılıdır. Kitabelerden Müzede bulunan hariç diğerleri arapça ibarelidir.

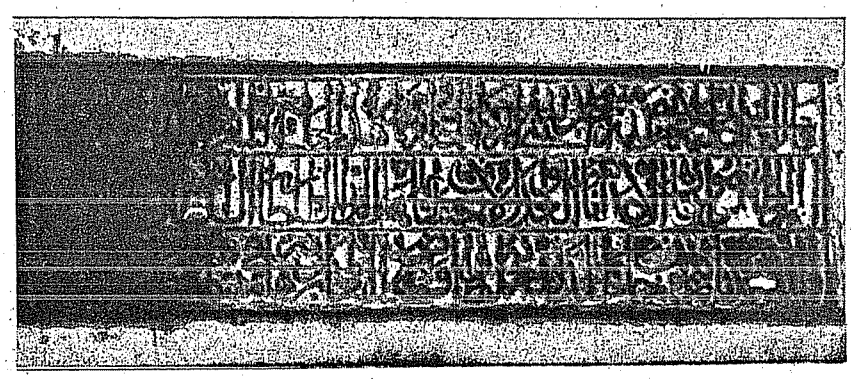

DERGÂH KAPISI ÜZERİNDEKİ KİTABE

1 — Kalen-nebîyyü aley-hisselâm men ben-allillahi mesciden ben-allillahü-lehü beyte fi-cenneti a'mera bi-imareti hazel cami'üş şerif es sultan-ül müeyyed-ül mücahid
2 — el murabıta el liva-i mensur kahir el a'da naşir-ül adl vel ihsan alâ ehli dünya
3 — es sultan ibn-i sultan Gıyâs-üd-din veddin Muhammed ibn-i Bayezid han halled-allahü sultanehü ve evzahal alemine bürhanehü fi muntasıfı şevval seneti sitte ve aşere ve semanemieti.

Kitabenin türkçe meali şöyledir: **«Hicrî 816 senesinin şevval ayının (arabî ayların onuncusu olup ilk üç günü şeker bayramıdır) yarısında Allah için Mescidi imar edipte Sultan Camiini sağlamlaştıran, kendini mücahitliğe adayan, Muhammed dinini seven, aleme açık ve delil olarak neşreden ve onun dinini yayan Sultan oğlu Sultan Bayezıd Han oğlu Muhammedi (Mehmed I) Allah daim ve baki etsin!»**

Nitekim Yıldırım Bayezidin, Timura esir düşmesi ve esaret ayının 7 ay sürüp üzüntüsünden ölmesi üzerine oğulları arasında taht kavgası başlamış ve Mehmed Çelebi kardeşlerini bertaraf ederek Saltanata iki defa geçmiş (1403-1413) ve (1413-1421) her ikisinin toplamı ile 18 yıl 9 ay 7 gün süren saltanatından sonra 1421 Martında Edirnede 32 yaşında ölmüş ve ölümü tam 41 gün saklanarak tahta Murad II geçmiştir.

Kitabedeki arapça tarih şöyledir :

sitte	6
aşre	10
semanemie	800

ESKİ CAMİ KUYUMCULAR ÇARŞISI KARŞISINDAKİ KİTABE

1 — Kalen-nebîyyü aley-hisselâm ve eytemül recüle ye teahhüd Mescide
2 — Feeşhedü lehü bil imane tasaddi bi-imareti hazel Camiülaziz mimar
3 — Ahsebüna iftiharus südûr elhac Alâaddin Murad e'izzetül amilü Ömer bin İbrahim.

Kitabenin Türkçesi şöyledir :

1 — **Allahın Peygamberlerine selâm olsun ki bu Mescidi devlet ricali vakın akrabalar yükseltti.**

2 — **İşbu Camiin imarını yapan aziz Mimarlar Allahın büyük imanı ile işe başladılar.**

3 — **Sebep olanlar Hacı Alaüd-din (konyalı) ve İbrahim oğlu Ömer Allahın ihsanile iftahar etsinler.**

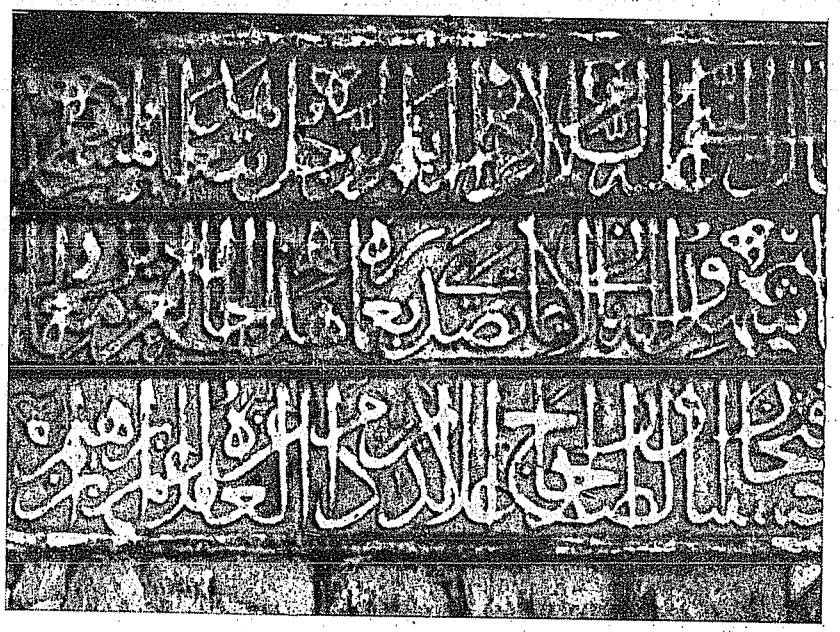

Kitabe üç satırdır, satır araları düz çizgilidir. Zemini yeşil boyalıdır. Sülüs yazılı bu Kitabe Caminin güney yönü tarafındaki kapı üzerinde olup Cami inşasında emeği geçen Mimar ve yardımcısını belirtmektedir.

*

ESİK CAMİ TAMİR KİTABESİ (I)

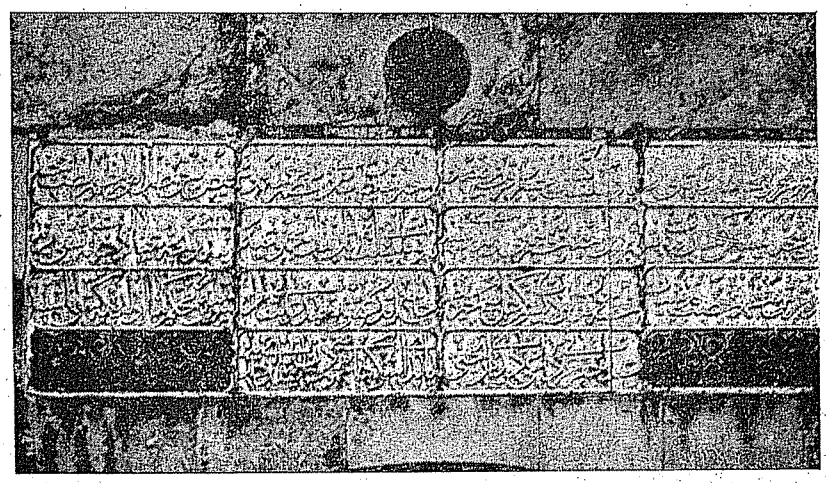

Şehr-yarî bahr-ü ber Şâhinşeh-i âlî zafer
Padişâh-i heft-kişver hüsrev-i kurb-ul âbîd .
Bul hayr Sultan gazi a'zam-ı cümle mülk
Feyz-i hak zıllı-ı ilâhi mazhar-ı lütfü mecid
Ser be hak-i secde olmuşken minârât-ü kubâb
Her birin ihyâya hasr-i himmeti oldu resid
Bânî-i sânî selef âsrının mecmû-una
Eyledi bunca ibadethaneye sa'y-i mezid
Minber-i arş-i muazzamda hâtib-i kudsiyân
Hutbe-hân olup dediler Camii ül-hayr sa'id
Cami-i akdem atik maded-i âli makam
Şöyle bi muhkem bina olduki misli nâ-şenid
Abd-i hakir Örfi-i dai dedi tarihini
Yaptı eski Cami'i Mahmud han kıldı cedid.
1166/1752

Edirnede 1746 senesinde büyük bir yangın Eski Cami, Üçşerefeli Camilerinin etrafındaki bütün mahalleleri yakmış, günlerce süren yangın sonunda şehrin tam 30 mahallesi kül olmuştu. 1752 yılında ise başka bir kara felâket Edirnede eski eserleri zarara uğratmıştır. 1752 Temmuzunda meydana gelen zelzelede yüzden fazla insan ölmüş, hanlar, camiler, hamamlar yıkılmış şehirde sağlam olarak 7 minare kalabilmişti. İşte bu Kitabe Sultan I nci Mahmud tarafından cami-i atik'in o yıl tamirini gösterdiğine dairdir.

Kitabenin türkçesi şöyledir :

Büyük zaferlerin şahı, denizlere hükmeden
Dünyanın yedi kıtasına hakim Padişah ve kullarına yakın Sultan
Cümle mülklerin büyüğü hayr seven Sultan gazi,
Allahın bereketi, ilâhi gölge, lütfüne nail olan kul,
Minareler, kuppeler baştanbaşa hepsi yere kapanmışlar secdeye
gelmişlerdi (zelzele dolayısile-mecazi olarak) (42)
Herbirinin ihyası için onun himmeti ve vakfı yetişti,
Bütün eserleri yapan, onları kurucusu,
Birçok ibadethaneyi çalışmalarile çoğalttı,
Hatip olan Melekler arşın-dünyanın büyük minberinde
Hutbe okuyarak bu uğurlu ve hayırlı Cami için dediler ki;
Bu Cami-i atik, makamların en yükseğine sahip bir mabeddir
Öyle sağlam bir bina oldu ki benzeri yoktur,
Ben hâkîr kulun olan Örfi daî Caminin tarihini söyleyerek
Mahmud Han Eski Camiyi yepyeni yaptı dedim.

Bu Tamir Kitabesi Dergâh kapısına karşı Camiye giriş kısmının kapısı üzerinde mermere sülüs yazılı her sıra dört bölüm, sıra ve bölüm arası düz çizgili ölçüsü 190x120 cm. dir. Kitabe parmaklıklı duvar üstüne rokokoya benzer tezyinat içinde basık bir kemer üzerinde bulunmaktadır.

✳

ESKİ CAMİ TAMİR KİTABESİ (II)

H. 1282 - M. 1865

1865 tarihinde Sultan Abdülaziz I zamanında tamir edilen Sultan Mehmed Cami (Cami-i atik) Kitabesi Edirne Müzesinde 1568 sıra kayıt numaralıdır. Bu tamir Kitabesi iki parçadır. Diğerinde Müze kayıd numarası yoktur. 1568 kayıd numaralı Kitabenin ölçüsü 140x150 cm. dir. Altı satır ve sülüs yazılıdır. Satır araları düz çizgilidir.

---

(42). 1165/1752 zelzelesi için Örfi şunları yazmaktadır. (İst. Ktp. 3612) «vaka'i ihdâ aşer: zelzele-i azimedir. Binyüz altmışbeş senesi ramazan-ı şerifin ondokuzuncu gecesi âkibet-ül iftarda bi-emri Allah teâla şehrin canibi garbında ..... bir azim çatırdı zuhur etti ..... nâ-gehân küre-i arz mânend telâtum-i derya bir mertebe hareket eyledi zeminin nişîbu ferazi nu'mn oldı ol hareket-i seri'e sadematiyle ebniye-i uhtade-i tarâb oldu... bu zeminde ki zelzeler birbirin teakûb eyledi ki her mertebe zemin sarsılır idi.....»

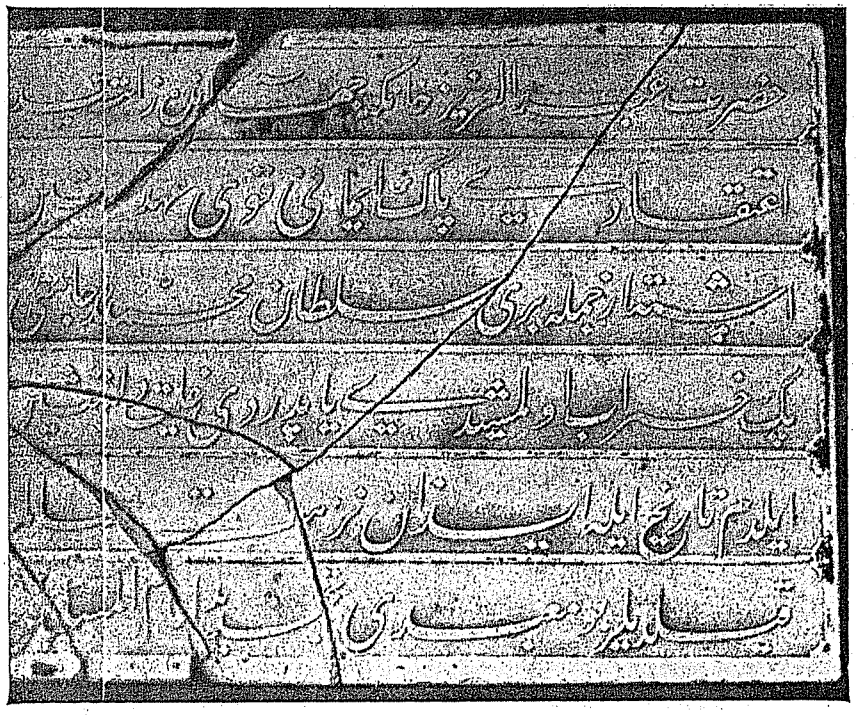

I nci parça Kitabe

Cami-i irfan iffet fahr-i taç saltanat
Zînet eyvân devlet şehr-yâr mülk-i din
Sa'yini Dergâh eltâfında meşkur eylesin
Nice asâra muvaffak kıldı rabb-ül âlemin
Eyledi hoşnud ruh-u vakfı bu hayr ile
Tâc-i-han durdukça dursun yarabbi o şahsî güzîn

II nci parça Kitabe

Hazret Abdülaziz han-ı cihanın zatıdır
İtikatı pâk imanı kavi ahdi metin
İşte ezcümle biri sultan Mehmed Cami
Pek harap olmuş idi yaptırdı gayet dil-nişîn
Eyledim tarihi ile îzân nüzhet-i âleme
Kıldılar bu mabedi tecdit imâm-ül-müslimîn

1282

II nci Kitabedenin ölçüsü 150x110 cm. dir.

ESKİ CAMİ İÇİNDE RÜKN-Ü YAMANİ YAZISI

Edirneli ozan Kısbî tarafından yazılmıştır.

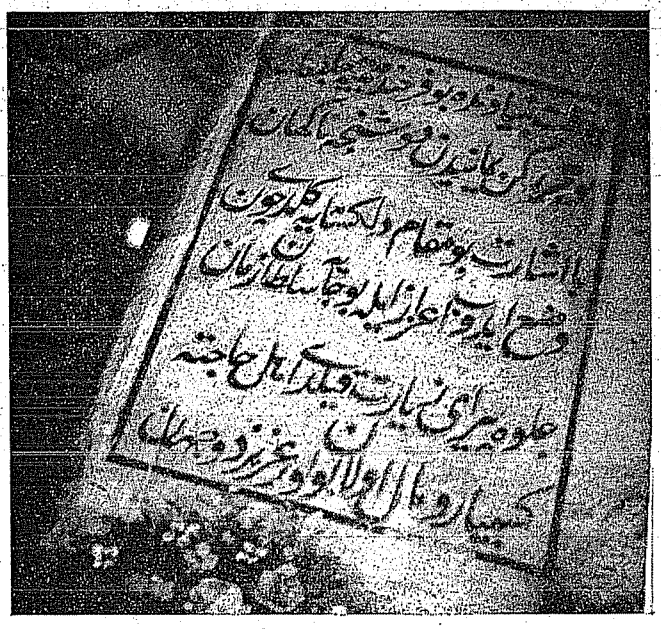

Vakt-i bünyadında bu ferhunde bünye Camiin
Bu Hacer Rükn-ü Yamaniden düşünce nâ-gehan
Bâ işaret bu makam-ı dil-güşâya geldi çün
Vaz edüp i'zâzile bu câye Sultân-ı zaman
Cilve pîrâye ziyaret kıldı ehl-i hacete
Kısbîya rû-mâl olan bulur aziz dü-cihân.

*

SOFU BAYEZİD CAMİİ

H. 805 - M. 1402

Niğdeli-zade Sofu Bayezid Çelebi (Sofu İmameddin Bayezid Çelebi) Sultan Mehmed Çelebinin hocasıdır. «Sureti zahirede muallim-i şultanî hakikat halde müsteşar-saltanat olmuştu» diye Amasya tarihi yazmaktadır.

814/1412 de Şubat ayında vefat eden Sofu Bayezid namına Edirnede Muradiye semtinde Sarı Cami namile bir Camidir. Bu Cami herhalde Çelebi Sultan Mehmed kardeşi Musa Çelebi ile mücadelesi esnasında Sofu Bayezid'in Edirnede ikâmeti zamanında inşa edilmiş veya Çelebi Sultan Mehmed'in hocası adına bu Cami'i yaptırdığı fikri de akla gelmektedir. Nitekim Ankara Savaşında Yıldırım Bayezıt esir düştüğü zaman Sofu Bayezid o korkunç günlerde şehzade Çelebi Mehmed'den ayrılmamış ve onu Amasyaya sağ salim getirebilmiştir. Hatta daha ilerki tarihlerde Sofu Bayezidin, Çelebi Mehmed tarafından Timurlenge Elçi olarak gittiğini tarihlerde okumaktayız. Çelebi Mehmed kardeşler kavgasında üstün çıkıp tahta geçmesinden sonra Sofu Bayezidin adına tarihlerde raslanmamaktadır. Ne zaman, nerede öldüğü meçhuldür. Caminin sakfı ahşaptır. Giriş kapısı üzerinde ayrı tarihleri gösteren iki Kitabeden biri 1163/1749 senesini diğeri 1257/1841 senesini göstermektedir. Herhalde Sofu Bayezidin burada evi belkide türbesi olduğu ve Caminin ikinci kurucusu habbaz elhac Yusuf ağa olup 1046/1636 zelzelesinden sonra yeniden yapmıştır.

1 — Ser Bostâniyân İsmail Ağa
2 — Görüp bu Camii rahmet güzârı
3 — Dil âbid gibi yanmış serapa
4 — Lisan-ı hal ile etmekte zârî
5 — Kadîminden ziyade yapti muhkem
6 — Bu mabedgâh alem îtibârî
7 — Derununde ilâ yevm-ül-kiyâme
8 — Namaz-ı pençgâhı ola carî
9 — Nice hayrı cezile ide nail
10 — Cenab-ı hazret perverd-gârî
11 — Fazilet-yap olup ilmi hûdadan (43)
12 — Dedi tarihini li Fazlî bari

---

43. Ahmet Badi ef. cilt. II s. 2195: «Edirne şehrinde Bostaniyan ocağı beyanındadır: Defatir-i deviran Edirne Bostaniyan ocağın keyfiyeti bu vechele beyan eylemiştir ki çün Seray-ı hümayûn bahçeşi hadika-i cenân oldukta ol revze-i şerif bahşaya ocak yani tarh-ı şehrîyari taallûk etmağin namlân gılman-i acemiyan ki şeyhleri Lâle mimar ve revnak-i gülşen ola... Bostaniyan ve kethüda ki halas-i tarika hizmet-i mülukânede mümtaz olmak...»

II nci TAMİR KİTABESİ

H. 1257 - M. 1841

Sofu Bayezid Camii gerek yangınlarda gerekse zelzele gibi afetlerden sonra tamir görmüş ve hüviyetini azçok değiştirmiştir. İkinci tamir Seyyid Zade Hacı İbrahim Ağa tarafından 1257/1841 tarihinde olmuştur. Dört satırdan müteşekkil sülüs yazılı Kitabenin ölçüsü 85x90 cm. dir.

KİTABE

1 — **Seyyidi zade hacı İbrahim ağa hasbeten**
2 — **Beyt-i mâmûr gibi yaptı bak bu zibâ mabedi**
3 — **Bî-nukat dedim görünce Fıtrî ya tarihini (44)**
4 — **Gören rûşen ettiler tamir ile bu Camii**
1257

Üçüncü satırda Bî-nukat, Ebced hesabına giren kelimelerden noktasız harflerin hesaplanacağını gösterir ki buna mühmel ebced hesabı denir. Kitabede Bi-nukat sözü Ba-nukat olarak gösterilmiştir. Bu o zamanın telaffuzu ve hattından ileri gelmektedir.

Son satırı (Gör ne rûşen ettiler) veya (Görene rûşen ettiler) diye de okuyabiliriz.

*

GAZİ İBRAHİM BEY MESCİDİ

H. 814 - M. 1411

Edirne şehrinin Kale dışında ilk inşa edilen Mesciddir. Kale içinde Halbiye cami ilk inşa edilen diye söylenirse de Gazi İbrahim Bey Mescidi de kale dışında ilk Camidir.

Gazi İbrahim Beyin kim olduğuna dair izahat bulunamadı ise de İbrahim Beyin Akıncı beylerden olduğu ve kardeşler kavgasında Edirnede Mescid inşa ettirdiği bilinmekdedir.

(44). Fitrî için-Çeşme ve Sebil Kitabeleri Arif Ağa (taş Çeşme) bölümüne bak.

Aşağıdaki Kitabe yazısı Mescidin esas Kitabesidir.

KİTABE

İlahi menzilini cenned eyle
Ana lütf-i kereminden rahmet eyle
Cemalinle müşerref eyle anı
Ana huriler ile sohbet eyle
El merhum İbrahim Bey
El vaki.

814

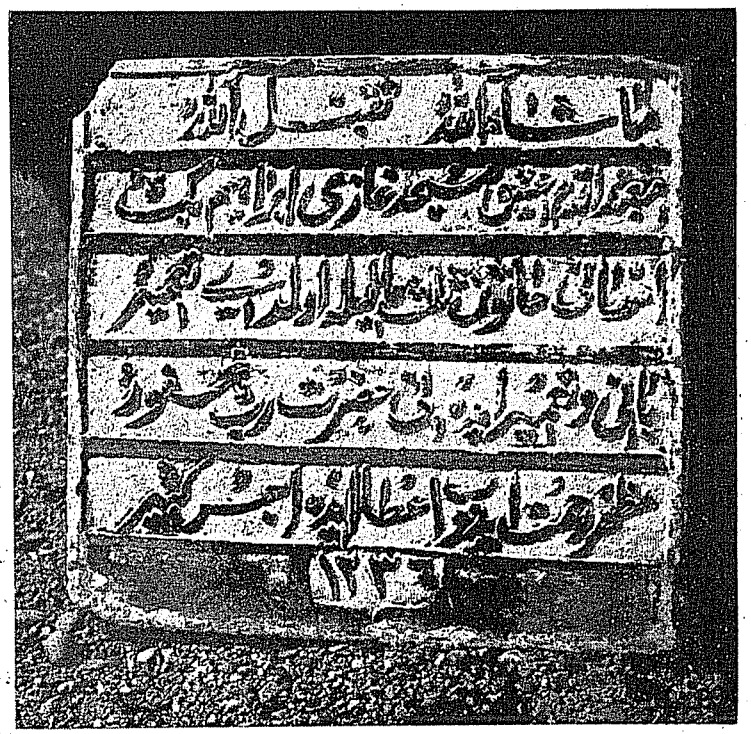

Yukarıdaki Kitabe Ahmed Badî efendiden alınmış olup bunun Kitabe değil Gazi İbrahim Beyin mezar taşı olduğunu zannetmekteyim.

Edirne Müzesinde 1567 sıra numarasında kayıtlı bir Kitabe vardır. Kitabenin ölçüsü 4x45x47 cm. olup Gazi İbrahim Bey Mescidi tamir Kitabesidir. Mescid. Ümmihan adında biri tarafından tamir edildiğini Kitabedeki sözlerden anlamaktayız.

Gazi İbrahim Bey Mescidi Abacılar başında idi. Bugün yerinde Park vardır.

KİTABE (Tamir)

Mabed-ü akdem-i atik Mescid Gazi İbrahim bey
Ümmühanî hatûn sülüs malile oldu tamir
Bani ve tamir edeni hazret-i rabb-i mağfur
Mazhar-ı rahmed edüp i'tâ'ede ecr-i kesir.
1236

Aynı Mescidin 1314/1896 da Vali Hacı Adil bey tarafından ve tarihçi Esad beyler tarafından tamir olduğu Ahmed Badî yazmaktadır.

*

GAZİ MİHAL BEY CAMİİ
H. 825 - M. 1422

Kitabe ebadı :
Eni : 95 cm.
Boyu : 125 cm.
Cinsi : Mermer

Edirne-Kapıkule yolu üzerinde Tunca nehrinin sağ tarafında aynı ismi taşıyan Köprünün başındadır.

Gazi Mihal Bey hakkında rivayetler muhteliftir. Kimi tarihler Türk, kimi de ihtida etmiş bir hiristiyan olarak gösterir. Camiin Tâbhanesi (Aş pişirilen yer) ve İmareti vardı.

Mezarlığında Gazi Mihal ve torunlarına ait mezarlar bulunmaktadır.

Emisülmüsâmirin bu Camiin aslen zaviye olup sonradan camiye tahvil edildiği yazılıdır.

MİHAL BEYİN SEÇERESİ

Dustûrnâme-i Enverî'ye göre **KÖSE GAZİ MİHAL BEY**'in oğlu BALTA bey, onun oğlu İLYAS bey, onun oğlu MAHMUD bey, onlardan

sonra AZİZ bey veya PAŞA, sonra Edirnedeki Cami banisi MİHAL bey ve aynı hazirede yatan 3 oğlu ve bir kızı (HIZIR-AZİZ-YUSUF beyler) bu suretle KÖSE MİHAL GAZİ'den itibaren MİHAL beye kadar 4 batın geçtiği yazılmaktadır.

CAMİ HAZİNESİNDE GÖMÜLÜ OLANLAR

1 — Mihal Bey kızı ve Yahşi Bey valdesi 841/1443
2 — Mihal Bey oğlu **Aziz Bey** - Şevval 850/1448
3 — Mihal bey oğlu **Hızır bey** - Evâhiri Şaban 856/1452
4 — Mihal bey oğlu **Yusuf bey** (taşın tarih kısmı kırık)

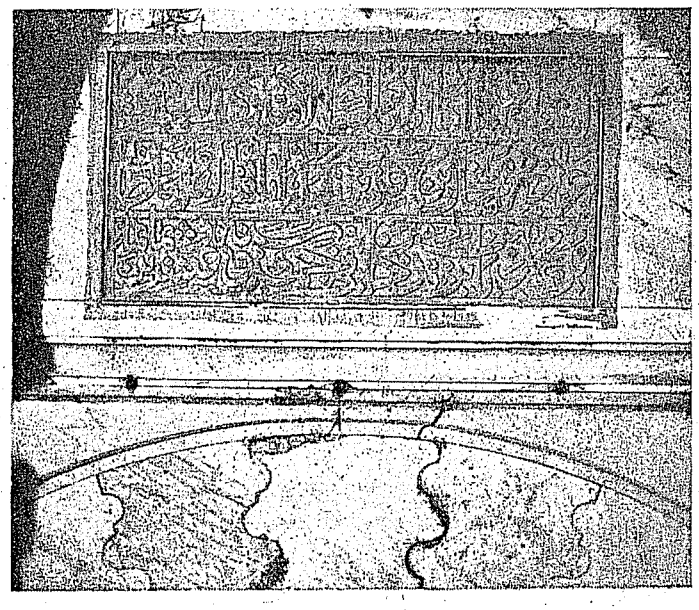

CAMİ KİTABESİ

Enşee hazel-mekânel-mubareke el-emirül-kebir
Mihal ibn-i aziz tekemmelet fi eyyamis sultan
Murad ibn-i Muhammed ibn-i Bayezid han
fi seneti hamse ve ışrıne ve semanemieti.
825

Kitabede tarih kısmı arapça olup Hicri 825 tarihini gözetmektedir.

GAZİ MİHAL BEY CAMİİ HAZİRESİNDE AİLE MEZARLARI

Gazi Mihal Beyin Mezar taşının ön yüzü

El Emirül kebir Mihal bin Aziz

Mezar taşının arka yüzü

Entakûl min dâr-ül-gurûr ilâ dâr-üs-saîr el emürül kebir Mihal bin Aziz rahmet-ullahi teâlâ sene tisa selasiyne ve semanemie. (Hicri 839)

Mihal Beyin torunun Mezar taşı (45)

Bâli bey bin hızır bey bin Mihal bey tarih ehad ve semain ve semanemie. (881)

*

ŞAH MELEK PAŞA CAMİİ

H. 832 · M. 1429

Kitebe ebadı : eni 100 cm.
boyu 130 cm.

Gazi Mihal Köprüsünün şehir tarafında kafes Kapı civarında bulunan Cami tek Minarelidir. Kardeşler kavgasında Musa Çelebi, Amasya beylerbeyi **Şadi Beyzade Şah Melek bey**'i kendisine Lala yapmıştı. Şah Melek bey, Çelebi Mehmed beyin itimadını kazanmış ve Çelebi Mehmedin Edirnede saltanat sürdüğü zaman Vezir olmuştu. 813/1410. Şah Melek Bilahare II. Murad zamanında Rumeli Beylerbeyi olmuş 1325/26 da azledilmiş, Düzmece Mustafa olayına karışmıştır. Tarihçi Sadeddin, Neşrî'ye atfen yazdığı «Bazı Tevarihi Türkiyede mastur» da Düzmece olayını şöyle yazar. (Sene-i mezbûrede (830) Mihal oğlu ve Kasım oğlu ve Şah Melek Bey ve Rumeli Beylerinin vak'ası

(45) Edirne fethile birlikte Kırklareli (Kırkkilise) ve Vize taraflarının futuhatında bulunan Mihal oğlu Hızır beyin ve bunun oğlu Bâli beyin bu kasabalarda çeşitli hayratları vardır. Nitekim Kırklarelinde Camisi bulunan ve hazeresinde mezar taşında Hızır bey olduğu yazan bir Mezar taşı bu sülalenin devam edin kuşaklarına aittir.

peyda oldu) demekte ve hadiseyi anlatarak Şah Melek'in hangi tarafı tuttuğunu ve akibetini izah etmemektedir. Cami Kitabesinden anlaşıldığı üzere Şah Melek bu hâdiseden sonra yaşadığı ve Cami-Medrese gibi tesisler vücuda getirmiştir. Civarı Şah Melek Mescidi Mahallesi ile **vak-ı Gazi Şah Melek Odaları** ile anılmakta idi (46)

Şah Melek paşa, Yıldırım Bayezid ve Murad II devirlerinin meşhur alimlerinden Seferşahın damadı olup, kendisi, eşi ve oğlu hazerede gömülüdür.

Murat Han zamanında yaptığı Mescidin tarih kısmı arapça olup hesap edilmesi şöyledir.

isneteyn	2
selasin	30
semanemie	800

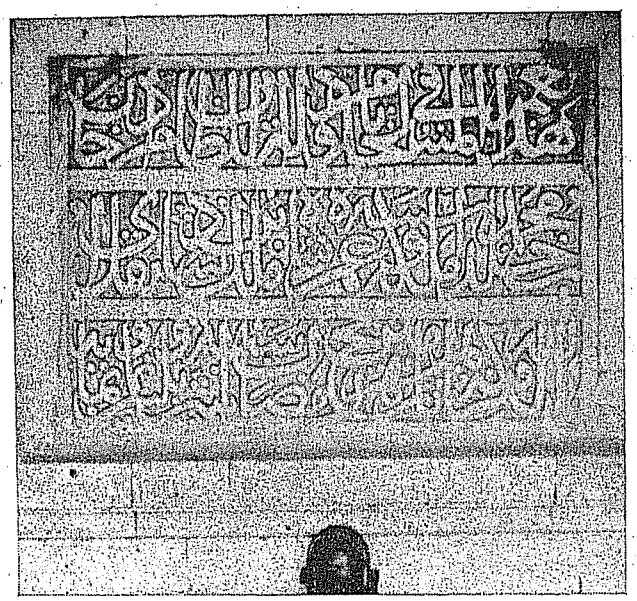

CAMİ KİTABESİ

Yu'meru hazel-mescidi fi eyyam-ı devleti Sultan Murad Han İbni Muhammed hullide mülkühû ve minnetûhû ve amera Şah Melek bin Şadi tekabbel-Allah lahül-kerim minhü amin. Tariha Şehri Ramazan seneti isneteyni ve selasine ve semanemie.

832/1429

(46) 1766 NO.lu defterin 373 sahifesinde kayıtlı **ŞAH MELEK BEY'**in sekizyüz otuz beş tarihli Vakfiyesi

Şah Melik bey bin Şadi dünyanın kararsızlığına ve değersizliğine temamen muttali olunca ebedî karargâh olan ahiret için bir azık ve hazırlık yapmak murad ederek Edirne şehrinde köprü yanında halis malile muhkem bir surette yaptırmış olduğu medreseyi fî-sebîl-illah vakf ve habs etti. Ve bu Medreseyi taallum ve istifa suretile ve talim, ifade ve iade şeklile fürû-i fıkıh, usul-i fıkıh ve hilâf ve cedel ilimlerile iştigal edecek zevata ve alelumum mezahibi erbaaya mensub fukehâya orada oturmak üzere vakf etti. Bu Medresenin mesalihine şunları vakfetti:

1 — Bu Medresenin yanında vaki ve bu Medrese ve han ile ve iki taraftan yol ile mahdut ve birbirine muttasıl beş dükkânın tamamı,

2 — Bu Medresenin arka tarafında tahditten müstağni onüç hücrenin tamamı,

3 — Edirnenin dışında Debbağlar Mahallesinde vaki şehrin kale duvarile ve Hüdavendigâr mülkile ve iki taraftan tarik ile mahdut birbirine muttasıl otuz hücrenin tamamı,

4 — Bu hücrelere muttasıl dört dükkânın temamı,

5 — Edirne Şehri haricinde merhum Mihal bey hamamı yanında vaki Umur bey mülkile, Timur bağa mülkile, Emir mülkile, çarşı ile mahdut buzhanenin tamamı,

6 — Bu Buzhane üzerinde fevkâni üç dükkânın tamamı,

7 — Buzhanenin cenubunda altında tantani üç dükkânın tamamı,

8 — Edirne şehri haricinde vaki Buğday pazarı ve Emir mülki ve hoca Faris vakfı ve çarşı ile mahdut vakıflar hacı Ebi Yezid bin Ali ve hacı Doğan bin Abdullah arasında müşterek yüz dükkânın rubu hisse-i şayiasının tamamı,

9 — Edirne dışında vaki üzerine birkaç oda yapılan nehir ile Mihal bey Vakfı mahdut bulunan müselles şekildeki arsanın tamamı,

10 — İstanbul kapısında vaki iki taraftan Emir mülki ve diğer iki taraftan tarik ile mahdut beş dükkânın tamamı,

11 — Edirne dışında Tahte-kale nam mahalde iki taraftan Allame hakimi müseccil mülki ve şehrin kale duvarı ve yol ile mahdut dükkânın tamamı,

12 — Edirne dışında vaki iki taraftan hacı Alaaddin ve diğer iki taraftan tarik ile mahdut dükkânın tamamı,

13 — Edirne dışında vaki Kadı Baflı veresesi mülki ve hendek ve yol ile mahdut helvacı dükkânın tamamı,

14 — Edirne dışında İstanbul kapusu yanında vaki hendekle şehrin kale duvarile ve Balaban Paşa vakfiyle ve yol ile mahdut ve birbirine muttasıl iki Bakkal dükkânının tamamı,

15 — Edirne dışında köprü kapusu hizasında vaki Umur bey mülkile ve mezkûr vakfın vakfiyle ve şehrin kale duvarile ve yol ile mahdut ve kendisine muttasıl dükkânla birlikte kanare denilen dükkân tamamı,

16 — Edirne dışında Bakırcular kapusunun hizasında vaki kendisine muttasıl iki dükkânla birlikte sabuncu dükkânının tamamı,

17 — Hepsi Edirne dışında yeni Cami ile Bezzazı Hanının arasında vaki Vakıfla hacı Doğan bin Abdullah arasında müşterek bir ekmekçi dükkânının nısfiyle diğer elli dükkânın nısıf hisse-i şayiasının tamamı olup hepsi hüsnü fakih varesesi hanı ve üç taraftan yol ile mahduttur.

Vakıf bu akaratın kâffesini bütün hududile dahili ve harici kâffe-i hukukiyle sonuna kadar her şeyile vakf ve habs etti.

VAKIF; Medreseye bir Müderris ve bu Müderrisin dersini talebeye devamla müzakere edecek bir muid, bir imam, bir Müezzin, bir Bevvab tayin edilmesini ve Vakfın her nev'i istiğlâl ile gelirlendirulup hasıl olan galle bir arıza peyda olunduğunda evvelâ Medrese ve mevkufatın tamirine kadri kifayede sarf edilmesini ve mütebakiden her gün Talebey on dirhem ve mezkûr Müderrise her gün on dirhem, muide dört, İmama üç, müezzinle Bevvaba ikişer dirhem ve çerağ vesair tenvir alâtı yağına her gün iki dirhem sarf edilmesine şart kıldı. Tevliyet ve nezareti sağ oldukça kendisine sonra batnen bade batnin neslin bade neslin ersed evlâdına sonra utekasının aslahına, sonra şehr-i mezkûrde hakim olan zate şart kıldı.

Sonra Vakıf evlâdı hakkında daha ziyade ihtiyatlı ve menfaatlı olan ciheti ihtiyarla; sahibine nisbetle meşhur olduklarından tahditten müstağni ve Tunca suyu üzerinde dönen Vekle Nahiyesinde vaki beş göz değirmenin temamını ve Edirne Şehri içinde Bakırcular Kapusunun yakınında vaki ve şehrin kale duvarile ve üç tarafı yol ile mahdut menzilin temamını taksim ve istihkakta erkek ve kadın müsavi olmak üzere batnen bade batnin neslen bade neslin evlâdına ve evlâdı evlâdına bunlar munkariz olup hiç kimseleri kalmadığında fukara ve mesakine vakıf ve habs etti.

Sonra VAKIF; Edirne Şehri dahilinde Bakırcular kapusu yanında kale duvarına muttasıl ve birbirine bitişik altı hücreyi evlâda meşrut olan mezkûr menzilin hizasındaki musluğun mesalihine vakf etti. Ve bu evkafın tevliyetini de sağ oldukça kendisine sonra erşed evlâdına sonra aslah utekasına sonra belde-i mezkûrede hakim bulunan zata şart kıldı. Binaenaleyh bu minval üzere Vakıf edilenlerin kâffesi vakf-ı sahihi şer'i ve habsı mer'i hükmi oldu, üzerinden ne kadar zaman geçse bu Evkafta bey, hibe, irs ceryan etmez, tağyir ve tebdil kabul etmez... denilmektedir.

Şu yazı; doğru ve muteber bir sahife ve açık bir vesaik-i şer'iyyedir. Mazmun ve muhteviyatı; eşraf ve müşahirin mabihil iftiharı sahibül hayrat Şah Melik bin Şadinin vakfa ait bir beyanını natıktır ki mumaileyh Şah Melik hayatta ve şuuri tam ve emri nafiz bir halde iken şunları vakfeyledi:

1 — Dimetoka şehrinde vaki iki taraftan Oruç Paşa merhum vakfı ve bezzaz hacı İlyas mülki ve tarikiam ile mahdut birbirine muttasıl beş dükkânın tamamı olup vakıf bunları ve bu; Mihal beye aid hamamın kurbünde yaptırdığı Medresenin mesalihine mevkuf olan Mihal bey Zaviyesi kurbunda vaki üç köşe yerin tamamile değiştirdikten sonra (cemi'a arzihi misleyli elkül) fıkrasının bu şekilile buraya münasip bir mâna ifade etmediği ve mezkûr Medreseye vakfedilen bu arzın bundan evvelki vakfiyede müselles olduğu beyan edilmiş olduğundan o vakfiyeye tebean ve buradaki mânayı ıslahan tercemeyi bu suretle tashih etmek lüzumu hasıl olmuştur: Mütercim) bütün hududile, hukukile, tevabile, levakile ve:

2 — Edirne Kalesi dahilinde ve tarikiam ile mahdut birbirine bitişik üç dükkânın tamamını bütün hududu, hukuki ve tevabi ve levahikile ve:

3 — Sabunhane denilen dükkânın kurbunda vaki Sekban oğlu Mustafa mülkile iki taraftan yol ile ve mezkûr vakıfın vakfile mahdut beş dükkânın tamamını bütün hududi, hukuki, tevabii, levahikile mezkûr medresenin mesalihine müebbeden vakfı sahihi şer'i ve habsı sarihi mer'i ile vakfetti ki bunlardan dünyanın son gününe kadar, bey hibe,rehin, irs ve hiçbir vechile temlik ve temellük ceryan etmez..... denilmektedir.

✳

BEYLERBEYİ CAMİİ (Mirimiran Camii)

H. 832 - M. 1429

II nci Muradın ricalinden ve aynı zamanda damadı Mîr-i mîrân (Beylerbeyi; eyâlet valisi) Yusuf Sinanüddin Paşa tarafından 832/1429 da Cami inşa edilmiştir. Sinan Paşa aynı zamanda Edirne kurucularından sayılır. Mahallesi, Camii, Medresesi ve İmareti vardır. Bu sebepten Cami cıvarına **Mîr-i mirân** Mahellesi denirdi.

Osman Nuri Peremeci olsun, Ahmed Badi efendi olsun Caminin kurucusunu başkası olarak göstermektedirler. Ahmed Bedi efendi **«sıhhat-ı hali anlaşılamamış ve şarapdar Abdullah beyin binası olması da ihtimalden gayr-i baîd bulunmuştur.»** demektedir. Bu söz şuradan gelmektedir. Reîs-ül küttâb Abdülkerim bey hakkında **Halife-**

Cami sahibi Şarapdar Abdullah beyin ahfadından diye bahsedilmektedir. Enderun Şarapdarların olan Abdullah beyin XVI ncı asır ortalarında yaşamış olduğu ve aşağıya çıkardığımız Vakfiyesinin de bunun doğru olduğunu gösterip gerek Ahmed Bâdî gerek Osman Nuri Yusuf Paşa ile Sinan Paşanın aynı kişi olduğunun farkına varamadıkları anlaşılmaktadır (47).

türrüesa kitabında bu Abdülkerim Edirnede Saraçhanede Beylerbeyi Caminin banisi hakkında mevcut vakfiyeleri inceleyelim :

1 — Aşağıda çıkardığımız Vakfiyede sözü geçen Sinan Paşa Yusuf, Abdullah Beyin oğlu olup Vakfiyesi H. 933 - M. 1526 tarihini taşımaktadır. Bu Abdullah Bey (Resmî Ahmedin **Halifetürrüesa** ve Mehmed Süreyyanın **Sicill-i Osmanî)** adlı kitaplarında Enderun Şarapdarlarından olduğu belirtilmektedir. Vakfiyenin ilk satırında (Edirnede Vakıfın ismin aldığı şöhrete binaen) denmesi mevcut eserlerin bu şahıs tarafından çok esaslı bir tamirini yaptırıp birçok dükkân-arsa-bağ-bahçe vakıf olarak bıraktığı ve bundan kinaye Cami, Medrese ve İmaretin bu Sinan Paşa Yusuf tarafından inşa edilmiş gibi gösterildiğidir.

2 — Mîr-i mîrân Sinan Paşa Vakfiyesinde **«elsine-i nâsda bani-i müşarünileyh mîr-i mirândan Sinan Paşa olarak devran»** yazısı Caminin banisi Beylerbeyi Yusuf Sinaüddin Paşa olduğunu ve 840/841 de vefat ettiğini yazmaktadır ki bir asır önceki Vakıfnamenin daha sıhhatli olduğunu anlarız. Nitekim II nci Muradın kızı **Şâhzâde Hatunun** Mîr-i mirân Sinan beyin zevcesi olduğu ve vakfiyesinin şu kaydından

---

(47). Sinan Paşa Yusuf bey ibn-i Abdullah'ın 10-Muharrem-933 tarihli arapça vakfiyesinden Edirneye ait mevkufatı ber-vech-i âti'dir.

(Edirnede Vâkıfın ismin aldığı şöhrete binaen tahdidten müstağni çifte Hamamın tamamı ve bu hamam kurbinde bir tarafı vâkıfın mülkü, bir tarafı Karaca bey mülkü, diğer tarafları tarîk-i âmm ve vakıf-ı mezkûrun bina eylediği İmaret ile mahdut on iki Dükkânın tamamı. Ve yine bir tarafı mezkûr Hamama bitişik ve üç tarafı tarîk-i amm ile mahdut meyvalı ve meyvasız ağaçları müştemil bahçenin tamamı. Ve İmaret-i mezbûre kurbnde küçük Hamamın tamamı ve yine Akpınar ve Söğüt agil kariyeleri arasında vakıfa izafetle aldığı şöhrete binaen tahdidten müstağni bağın tamamı, ve İmaret-i mezbûre kurbinde dört hücrenin ve arpacı Kâtip Çelebi mahallesinde üç hücrenin ve bu mahalledeki hücreler kurbinde dört dükkânın ve yine Cami yanında altı bap dükkânın ve arsa ile birlikte onaltı bap dükkânın ve yine vâkıfın yaptırdığı hanın yanında yedi bap dükkânın tamamı bu dükkânlar ve hücreler vkıf namına izafetle aldıkları şöhrete binaen tahdidten müstağnilerdir. Vakıfın hayratı ise Edirnede Karacabey Mahallesinde inşa eylediği Medrese ve Mescit ve İmaretten ibarettir.)

anlaşılmaktadır. **«Evkaf Vilayet Yenişehirde kariye-i bâzçelu Halil bey defterinde bu suretledir, mezkûr köyü Sultan Şâhzâde Hatun mülklüğüne vermiş, nışan-ı Hümâyun ve merhum Sultan Murad Han Hüdâvendigâr mülkiyetin mukarrer tutup tecdid hüküm vermiş sonra Şâhzâde Hatun bu köyü eri (kocası) Sinan beye bağışlamış, Sinan bey dahi kabz edüp Edirnede İmaretine vakfetmiş»** yazısı bu mahallede Sinan Paşa tarafından hayırlı eserler yaptırıldığını gösterir.

3 — Saraçhane köprü başında Çakır Ağa Camisinin Vakfiyesinde

(H. 887 - M. 1482 tarihli) şu satır **«Edirnede Beylerbeyi Sinan beyin İmareti Mahallesinde Tarîk-i amm ve tarîk-i hâs arasında»** sözleri Hamam, İmaret ve Mescidin Beylerbeyi Sinan'ın eseri olduğunu gösterir. Esasında bazı tarihçiler Mîrmiran Simaneddin Yusuf Paşa ile Beylerbeyi Sinan Paşanın aynı şahıs olduğunun farkına varamamışlar, birini ad diğerini mahlas olarak kullandığını dikkat etmemişlerdir.

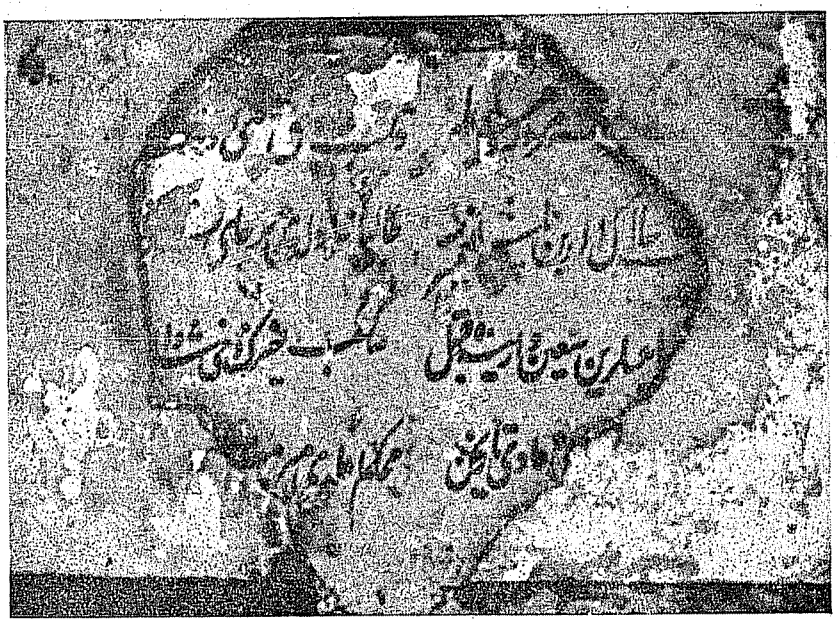

CAMİ KİTABESİ

Camiinin kapısı üzerinde ve maalesef ehil olmayan ve sanattan anlamayan kişiler tarafından sıvanmış Kitabenen okunan kısımları şöyledir.

..... **Celaleddin Paşa** .....

..... **sâîn var yine de kabul sahibü hayrun zi-şa**

..... **tarihin muhken kıldı mirimiran** .....

Cami 1968-1969 yıllarında restore edilirken iç cephede ahşap kemerlerin bazıları olduğu gibi muhafaza edilmiştir.

DÂR-ÜL-HADÎS

H. 838 - M. 1435

Sultan Murad II nin Edirne Kalesinin Manyas Germe kapı civarında Tunca nehrine yakın 838/1435 de hadîs nakli için bir Medrese inşa ettirdiğini, sonraları Cami olarak kullanıldığını merhum Hibrî **Enîsül-Müsâmirîn**'de şu surette yazar. «Bu dahi hadîs-i şerif nakli için Medrese olmak üzere bina olunup sonra cami olmuştur mervîdir ki Peygamber, Sultan Murad-ı sânin rüyasında bu caminin yerini gösterip ve hududunu tayin idüb benim için bu mahalde bu miktar bir Dârül-Hadîs bina idesun demeğin bu binanın mühimmatına şurû eylemişlerdir.

Vakıfnamelerde buranın İmaret ve Mevlevihanelerinden bahsetmesi, çeşitli giderleri (Müderris, talebe ve nazır için ödenekler) kaleme alınması buranın Cami olarak inşa edilmediğini göstermektedir. Mevcud Kitabe sonradan XVI ncı asır sonlarında konulduğu zannedilmektedir. Nitekim Kitabede **Hazel cami-i üşşerif** bahsedilmekde Dâr-ül-Hadîs olarak söz edilmemektedir. O halde esas kitabe bu olmadığı gibi mevcud Kitabe aynı zamanda Darül Hadis'in tamirine veya cami haline tahviline ait bir şey yazmamaktadır. Mevcud Kitabe, binanın inşa tarihini tam olarak bildirmekte ve Cami olarak sözetmektedir. Herhalde bu Kitabe bilahare tamir esnasında sıva üzerine yazılmış ve esas kitabe sözlerine hem ilâve hem de bazı kelimeleri çıkartılarak yazıldığını zannederim. Yinede aslına çok uygun olarak istif edilmiştir.

KİTABE

Hazel cami-üşşerif-lissultan-il a'zam
Eşşahin şah-ı muazzam el-müeyyidü mines sema
El-muzaffer ve kahr-ül a'da nasirül adlı vel hasan
Basitül-ecnihatil emân alâ ehl-il iman
Essultan ibn-i sultan ebü-l-feth Murad Han
İbn-i Muhammed han ibn-i Bayezid han
Lâ-zâlet râyâtü saltanatihi ve hullide mülkühü
Tahriren fil-yevmis-salisi ve ışrîn
Min şehr-i şaban-ül muazzami fi seneti semane ve selasenie ve semanemiete-hicriyetin-nebeviyeti
838

Arapça tarihlerin karşılığını şöyle açıklıyoruz :

semane	8
selasin	30
semanemie	800

Kitabenin son satırlarından 838 yılının Şaban ayında Cami inşaatının bittiği belli olmaktadır. Camiye sonradan ilâve edilen Minare bugün yoktur.

Darülhadis Camisi haziresi Osmanlı Şehzade ve Sultanları için Mezarlık olarak kullanılırdı. Bunlardan II nci Muradın çocuklarından Hüseyin ve Orhan, II nci Mustafanın çocuklarından Şehzade Ahmet,

Hatice, ve Ümmü Gülsüm sultanlar, III ncü Ahmed'in evlâtlarından Mehmed ve Selimle Rukiye ve Zeynep Sultanlar buraya gömülmüşlerdir. Ayrıca bilim adamlarından Fahreddin-i Acemî (Darül-hadisin ilk Müderrislerinden) burada yatmaktadır. Çirmen Sancak Beyi Karamanoğlu Mehmet Beyin kabri buradadır. Yeni geçen Demiryolu hazireyi ortadan kaldırmıştır.

Caminin doğu duvarı üzerinde taş üzerine yazılmış bir Kitabe daha vardır ki meali

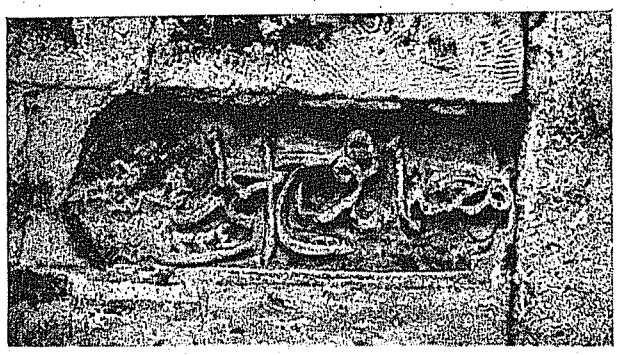

Mimar Koç Ahmed

1224

yazılıdır. Herhalde tamir yapan bir kimseye ait olsa gerek.

*

DARÜLHADİS CAMİİ HAZİRESİNDEKİ KARAMANOĞLU KABRİ KİTABESİ (48)

Karamanoğulları hanedanından Pir Ahmed ve Kasım Beylerin kardeşi Karaman Bey 875 (1471) Fatihin seferinden sonra «Der-i Devlete iltica edip Çirmen Sancağı ana tevcih olunmuştu.» Bilahare burada ölen Karamanoğlunun cenazesi Edirneye getirilerek Darülhadis

(48) Karamanoğulları hanedanından Pîr-Ahmed bey, Kasım Bey ve ve Karaman bey kardeş idiler. Osmanoğulları ile bir türlü anlaşamayan ve daima hasım olarak mücadele eden Pîr-Ahmed bey ve Kasım bey Uzun Hasan ile birleşerek Otlukbelinde (11-Ağustos-1473) Fatihe karşı harb etmişler fakat Fatih, Uzun Hasanı bozguna uğratarak Anadoluda hem Akkoyun hem de Karamanoğulları belâsını defetmişti. Daha önce Fatihin büyük oğlu Şehzade Mustafa, Karamanoğullarını yenerek Konyaya vali tayin edilerek üç kardeşten Karaman Bey Osmanlılara iltica etmiş, tövbekâr olmuş ve Rumelinde Çirmen sancağı ona verilmişti. Diğer kardeşler ise Uzun Hasan'a sığınarak Osmanlılara karşı beraber mücadeleye giriştiklerini az yukarda anlatmıştık.

Camii yanında defnedilmiştir. Ölümü 876 (1472). Cami yanından geçen Demiryolu sebebile Kabrin yeri değiştirilmiştir.

Sandukanın başucundaki Kitabe şudur :

LİLLAH

Eşşehid Karaman bey bin Mehmed bey
bin Karaman.
Tarih sene sitte ve seb'ine ve semanemieti

Ayakucu Kitabe ise şöyledir :

Mindarül Fatiha
İla darülbeka-e filcu-i

⁂

EMİR MEHMET PAŞA CAMİİ (Emirli-kebir bin İmam Fakih)

H. 837 - M. 1433

Has Fırın karşısında halen Çeşme ve mezarlığı bulunan Cami Sultan Murad zamanında Emirlikte bulunan Mehmet Paşa (İmam Hızır Fakih oğlu) tarafından yaptırılmıştır. Arapça ibareli Kitabe Edirne Müzesindedir. Tarih kısmı arapça olup hesabı şöyledir :

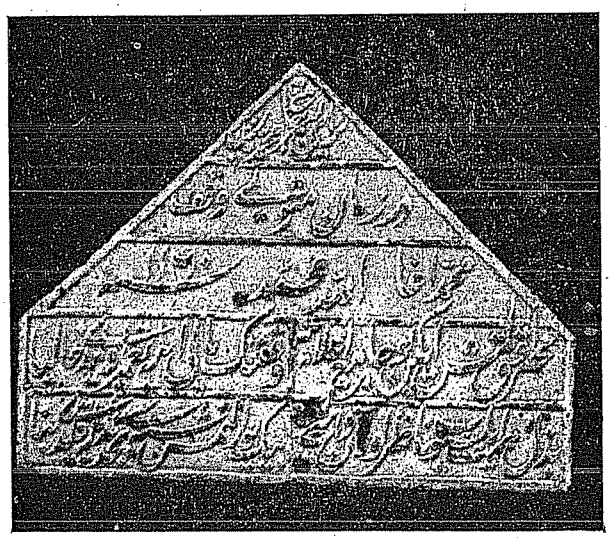

seb'a	7
selasin	30
semanemie	800

KİTABE

Beni hazel-mescid-il mubarek fi eyyam devlet-i essultan Murad han halled-Allahü memleketi ve benahe el-emir-ül-kebir Mehmed paşa bin el imam fıkıh.
Hazerûgân-el fırağ minhü fi şehrü recebül ferd li seneti seb'a ve selasine ve semanemie minel tarih.

Müze Kayıt numarası 1566 olan Kitabenin ölçüsü 10X55X116 cm. dir.

*

EMİR MEHMED PAŞA CAMİİ TAMİR KİTABESİ

H. 1160 - M. 1747

Mermer üzerinde ve üçgen şeklindeki tamir Kitabesi Edirne müzesindedir. Müze kayıt numarası 1557 dir.

Tamir Kitabesinin eni : 37 cm. boyu 49 cm. dir.

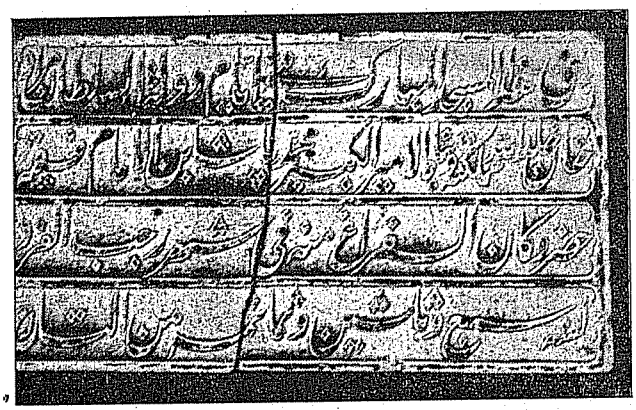

KİTABE

Berây-ı tamiri Camii Mehmed Paşa
1 — Dürr-i zaman mütevelli vakıf

2 — Mehmed Ağa Allah Muhammed sene 1160

3 — Mihrak (mahruk) olmuş iken bu Cami-i alâ vakfının mali ile tamir olundu hâlîya

4 — Bezl-i himmet eyleyip nâzır olan zatı şerif bin yüz altmış senesi tecdid ile kıldı bina.

Kitabenin üçüncü satırı

mihrak olmuş iken bu Camii ..... yapının bir yangın geçirdiği ve Mehmed ağa tarafından tamir gördüğü anlaşılmaktadır.

Cami 1157/1744 senesi yangınından sonra mütevelli Mehmed Ağa tarafından tamirini Kitabe belirtmektedir.

*

KİRAZLI CAMİ (Şahabeddin Paşa Cami)

H. 840 - M. 1436

Saraçhanede Şahabeddin Paşa köprüsünün banisi olan Hadım Şahabeddin Paşa tarafından 840 / 1436 da tek kuppeli ve minareli bir Camidir. Bu Cami hakkında Bâdi Ahmed merhum şu tafsilatı vermektedir. «Şahabeddin Paşa mahallesinde Şahabeddin Paşa sokağında vaki Hadım Şahabeddin Paşa tarafından 840 tarihinde bina olunan Mescid beynel avam (Kirazlı Cami) denmektedir.» (49).

Cami Kitabesi mermer üzerine ve arapça ibarelidir. Arapçadüşürülen tarih şöyledir. (50)

erbain	40
semanemie	800

(49) 1442 de Hunyadi Janos tarafından hezimete uğrayan Mezid Bey ve 25.000 akıncının şehadeti üzerine Türkiyenin Balkanlardaki istikbali tehlikeye girmiş oldu. Murad II Sancak sahibi Mezid beyin ölümü üzerine beylerbeyi (Orgeneral) Şihâbed-

KİTABE

Esas hazel mescidil mubarek fi eyyam-üs sultan Murad han
Hacı Şahabeddin bin Abdullah. Tarihi sene erbain ve semanemie.

---

din Kula Şahin Paşayı 80.000 kişilik bir kuvvet ile Macaristana saldı. Varsag meydan muharebesinde Şihâbeddin Paşa yenildi ve Türk kuvvetleri bozgun halinde kaçtı. 5000 Türk şehid düştü, esir düşen 15 Sancak ve alay beyleri arasında Sancak beyi Timurtaşoğlu Osman bey de bulunuyordu. 1442 Ekiminde Şihabeddin Paşa azledildi ve yerine Kasım Paşa Rumeli Beylerbeyi (Avrupa topraklarının Valisi) oldu.

(50) Edirne Buçuktepe hâdisesinde Şahabeddin Paşa tarihte şöyle geçer : «feth-i garib: sene semane ve erba'a ve semanemie'de Sultan Murad Han nazil olduktan sonra birkaç gün mahrûsa-i Edirnede ârâm eyleyup yine uslub-i sabık üzere Mağnisa canibine giderken 1442 vak'ası tarih hiram eyledi. İttifak ol esnada mahrûsa-i Edirnede harik-i azim vaki olup Bedesten etrafında Tah-ta-l kale havalisine varınca bil külliye ihrak oldu. Hatta Bedesten kethüdası Hoca Kasım ve Bedestancılar Bedesten içinde yattılar ve Yeniçeri baş kaldırıp Hadım Şahabeddin Paşayı bastılar, paşa dahi iç kapıdan çıkup seray-ı şehriyriye düşüp.....»

MURADİYE CAMİİ

H. 839 - M. 1436

Burası bir külliyedir. II nci Murad burada bir Cami sol tarafında bir İmaret, bir Mevlevi Tekkesi ve Semahane yaptırmıştır. Camiin yapılış tarihi 839/1436 dır. Mihrap çinisi Osmanlılarda son Selçukî örnekleridir. Yan duvarlardaki altı köşeli Çinileri 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinde yanan Edirne Saraylarına ait Çinilerdir. Camiin Kuppe ve Kemerlerinde bulunan freskler zamanın en iyi fresk ve kâşi örnekleridir.

II nci Murad'ın dâvetile gelen Hazreti Mevlanın torunlarından olan **Cemâleddin** ve **Celâleddin** biraderlerin mezarları bu Camiin haziresindedir.

Hıbrî efendi (Enisülmüsâmirin, fasl-ı sâlis) de bu camiin esasında Mevlevi-hane olarak yapıldığını, epi zaman sonra Camiye tahvil edildiği zaman avlu içinde ayrı ve ahşap bir Mevlevihane yapıldığını şöyle yazar. **«Kendûlar bunu mevlevihane olmak üzere bina idüp hattâ sema ve safâ demlerinde şerbet akmağiçün lûleler vaz olunmuş imiş, elan bazısı mevcuddur, ba'ada zaman cami-i şerif oldukta pişkâhında bir gayri mevlevi-hane bina itmişlerdir ve imareti âmiresinin ni-meti pür lezzeti gayet vefret üzre olup mevlevi ve sohte fukarasından ve huddamından mâaada etrafta olan hanelerini dahi tâyini taamları vardır. Bu Cami sene tisa ve selasin ve semânemie'de (839-1435) bina olunmuştur. Mervîdir ki Sultan Murad hazretleri hazret-i Mevlânaya ol mahalde müşahede itmeğin böyle bî-nazir Mevlevi-hane bina eylemiştir.»**

Müneccimbaşı Sahâifül ahbar (cilt 3. say. 353) Cami veya mevlevihaneyi 843 (1439) yapıldığını gösterir ve der ki; **«Şehriyâr Hazretleri bu gazaya (Üngürüs seferi) teveccühleri esnasında Edirnede Muradiye deyu maruf Cami-i şerif ve İmareti âliye ve civarında fukaray-ı mevleviye için Tekye binasına ferman buyurmuşlar idi. Avdette hisselerine isabet eden mâl-i ganaimi bilcümle zikrolunan hayrâta harç ve sarf buyurdular.»**

Evliya Çelebi ise şöyle yazar; **«Evvelce Cami diye bina olunmamıştı. Celâleddinî Rûmî muhabbeti ile bu astâneyi iki kuppeli bir Mevlevihane olarak bina etmişti. Sonra içinde bir münasebetle kan olup (adam öldürme) bu hal Murad Hana aksedince amele ve mimarlar gönderip bina içinde semâ-hane tahtalarını kaldırarak yerine bir**

minber, bir büyük Yeşil Minare yapıp sonradan Cami etmiştir. İki yanında Misafirhane tabir ettikleri Tab'hanese vardır. Gelip geçen misafirler burada durup güç ve kuvvet hasıl eder ..... Dışarı avlusunda sonradan Mevlevihane bina durmuştur.» (51)

Cami 1166 da tamir gördüğü gibi 1953 zelzelesinden sonra da esaslı bir restore edilmiştir. Mevlevihane ve İmaret binalarının kalıntıları durmaktadır.

Kitabenin ilk satırında **imaretü** kelimesi bugünkü mânasında (İmarethane-Aşhane) değil mâmur etmek-imar etmek anlamında kullanılmıştır. Aynı Kitabenin son satırında **cer'a ihsan Sultan** kelimeleri Tarihçi merhum hocam Osman Nuri Peremeci tarafından **ceza ihsan Sultan** diye okunmuş ve yalnış bir ifadeye yer verilmiştir.

Kitabe ifadesi biraz düşüktür, hattâ ifade gibi kelimeler dahi bazen sülüs, bazen nesih olarak yazılmıştır. Ebced hesabı karışık ve sıhhatli bir rakam vermemektedir. Kitabeyi ben kelimelere değil de mâna ve anlamına göre yazmaya çalıştım. Dolayısile eşanlamlı olanları parentez içine aldım.

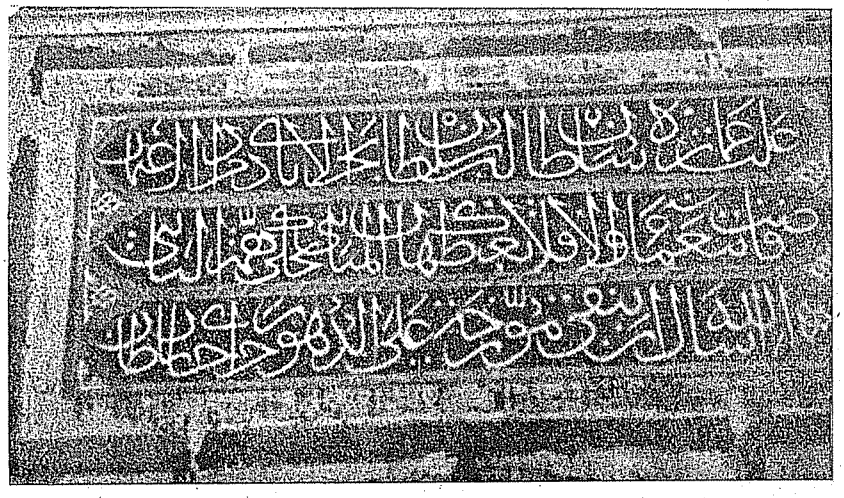

KİTABE

Alet imaretü sultan ibn-is sultan bahr-ül
eyâdî Murad-ı âlî Osman.
Naht ben'imie vel-eflâke tagbituha (tegabbituha)
beniy-ül mennan (nebiy-ül mennan) yahli ke-himmet-ül bani
Es-e-Allahü (Allahü-âsâle) yebka müverrihate
alel dûhûre (aled-dühür) ihsan-ül sultan. (Ecr-i han Sultan.)

MURADİYE CAMİ TAMİR KİTABESİ
H. 1166 - M. 1752

1165/1751 zelzelesinden sonra tamir edilen Muradiye Camisi için Örfî şu tarih Kitabeyi yazmıştır.

KİTABE

Hüsrev din ve imam-ül islâm
Nice Camiler edüp âbâdan
İşitüp zelzeleden tahribin
Kıldı tecdidine emrü ferman
Bir mülk oldu muarref dedi kim
Bani-i sani menakib ihsan
Dedi menkudla Örfî tarih
Bu bedel paki eser Mahmud-u Han
1166

Bu Kitabenin tarih kısmında noktalı harfler ebced hesabına gireceğini (menkud) kelimesinden anlıyoruz.

---

(51) KIBRIS FATİHİ SULTAN SELİM BİN SULTAN SÜLEYMAN HAN NAMINA OĞLU SULTAN MURAD TARAFINDAN YAPILMIŞ OLAN EVAİL-İ REBİ-ÜL-EVVEL / 987 TARİHLİ VAKFİYESİNDEN EDİRNEDEKİ HAYRATINA AİT OLAN FIKRALARI BER-VECH-İ ÂTÎ AYNEN İHRAÇ OLUNUR.

Dar-üs saltanat- mahmî-i Edirne hamehallahü an küllî belâin ve mihnetihi ve fetihi ve şerre feha bil cevâmi'il aliyyet-i vel medarisil seniyyede saray-ı atik anber-i fütûhten ifraz olunan arizeden bir mahall-i mürtefi' ve zîba ve mekâm-ı refî'i ve cây-i dil-güşade cennet âsa bir Cami'i râna inşa ve ilâ eylediler ki ehâsin-i mehâsin ve senayi ve bedâyi'inden maada cihâr-ı menâr serv-i asası sema-i sîmâ olan kupe-i yektasın temaşa iden ahyâr-ı zevi-l iktidar ata ve ecdat ve ecvâd-ı zevi-l-encadlarının âsar-ı hasene ve etvâr-ı müstahsenelerinden kem-terekel evvel li'ahır medlûlünce fazl-ı bahir ve rüchân-ı zâhir olmasında vifak ve icmâ' ve ittifak etmişlerdir. Ve mühimmat-ı kârhane-i saltanat ve mülemmaat-ı kâşane-i hilâfet olan l'lâi ilâmı ilmü ulema ve ihya-i eshab-ı fazlı ve fudalâ ve telvîh-i işâa-i fünun ve tavzih (Helyestevi ellezine yâ'lemun vellezine lâ yâ'lemun) maslahatı içün Cami'i mezbun kurbinde bir Medrese-i âliye bina ve icat eylediler ki mahall-ilham ve matir. Ve kelâm-ı kadim halik-us semavat ki Cibrili Eminbirle seyyid-i kâinata nazil ve esası şer'i mübin anın ile hâsıldır. Tecvid ve tertîl ile tailm ve tahsil olunmak mühimmatı içün bir garrâ' dar-ı kurrâ inşa eylediler ki ta inkirazı âlem ve hatm-i ahzâb-ı benî Adem safahât-ı ruzigârda âyat-i hayrı cezîlleri matlûb ve elvâh-ı leyl ü karr-ı eshâbil fehhâm olmağa lâyık ve hüsn-ü nizamı ve intizamda süreyyadan faik-mehr zikr-i cemilleri ile memlû' ola...

MEZİD BEY CAMİ (İmaret-i Mezid Bey)

H. 844 - M. 1440

Fetret devrinden sonra **mîrahhur** (emir-i âhür-imrahor) yani Has Ahır başı olarak, daha sonra Alacahisar (Krosevac) Sancak beyliğinde bulunan umerâdan Mezid beyin Edirne'de Cami, Mescid, İmaret ve Hamami vardır. (52)

Bu külliye şehrinin Kirişhane semtindedir. Halen Cami mevcut olup diğerleri yıkılmıştır. Cami Minarasi yeşil kaşilerle kaplı olduğundan **Yeşilce Cami** ile anılmıktadır.

Mezid Bey 1442 de Eflâk'a yapılan bir akında şehid olmuştur.

Yeşilce Cami üzerinde mavcut olan Kitabe iki çeşittir. Giriş kapısının sivri kemer aynasında nesih yazılı kitabenin üstü esas Kitabe gibi kaleme alınmış, alttaki ise temiren gösterir şekilde ifade edilmiştir. Esas Kitabe kaybolmuştur.

KİTABE (esas gibi)

Kad beni hazel mescidül-şerif fi asr-ı sultan Murad han sani Mezid-el-emin el-kabirül-gazi fi sebil-lullah tarih sene 844

---

(52). II nci Murad zamanında akıncı beylerinden Mezid Bey 18-Mart-1442 de erdele (Transsilvanya) girerek Szent-İmre meydan muharebesinde Lepes Gy örgy kumandasındaki Macar ordusunu bozdu. 25.000 kşilik bir akıncı ordusu ile Hermanstadt'a kadar Erdeli çiğnemiştir. Szent İmre savunan kardinal L'epes Gy örgy de maktul düşmütü. Fakat Hunyadi Janos başkumandanlığındaki büyük bir hristiyan ordusu Mezid Beyin üzerine yürüdü. Hunyadi Janos Türk akıncılarının taktiğini öğrenmişti. Kumandanlarından Simon Kemeny'yi kendi kıyafetine soktu. Türk akıncıları Simon Kemeny'yi ve etrafındaki 300 kişiyi kılıçtan geçirdiler. Mezid Bey Hunyadi Janos'u öldürdüğünü zanederek ordusuna yağma için izin verdi. Tepe ve yamaçlar arasına saklı hıristiyan ordusu Mezid bey akıncılarını bir bataklığa sıkıştırarak Mezid bey ve 2 oğlu 2,00 akıncı şehid düştü. Çok az akıncı tunayı geçerek hayatlarını kurtardı. Hunyadi Janos bu zaferden sonra Osmanlıların himayesinde olan Eflâk (Romanya) topraklarına yağma etti.

KİTABE (Tamir)

Ve kad ammâr-i bi-tamirül salim fi asrıl-essultan
İbn-i sultan-ül-gazi Abdülhamid Han sani sene 1307

*

ÇAVUŞBEY CAMİİ

H. 847 1 M. 1444

Çavuş bey, Murad II devri ricalindendir. Horozlu yokuşunda ve halen Çavuşbey Mahallesi denilen mahalde bulunan Cami Kitabesi şöyledir.

KİTABE

Emri babına hazel mescid-ül mubarek
fi eyyam-üs sultan Murad han ibn-i Mehmed
han halled-mülkü el emir Çavuş şehr-i şevval
sene seb'a ve erbain ve semanemie.
847

Kitabede (bey) kelimesi Ahmed Badî tarafından (emir) olarak değiştirilmiş ise de her iki kelime eşanlamlı olmasından mâna da bir düşüklük yapmamaktadır.

ÜÇ ŞEREFELİ CAMİ «Cami-i cedid»

Edirnenin kurucusu II nci Muradın eseri olan Üçşerefeli Cami dokuz kuppeli ve dört Minarelidir. Örfî tarihine göre Mimarî Muslihiddin ve kalfası Şemseddin efendidir.

Üçşerefeli Caminin 3 adet Kitabesi vardır. Kitabelerdeki tarih seneleri arasında çok az farklar (birkaç sene) bulunmaktadır. Aşağıda izah edeceğimiz şekilde ebcedlere bu tarihlerdeki fark herhalde Caminin sağ ve sol taraflarının birkaç sene ara ile tamamlandığını göstermektedir. Hernekadar II nci Murad Camiyi yaptırmış ise de II nci Muradın sağlığında Fatih Mehmedin tahta çıkması sebebile yapının tamamlanmasında birkaç yıl gecikmeler olduğunu anlamaktayım.

DERGAH KAPISI ÜZERİNDEKİ KİTABE

Dergah Kapısı üzerindeki bu Kitabe, harfleri çok güzel istif edilmiş bir Kitabedir. Kitabenin içinde siyah renkli ve kûfî yazı ile yazılmış şu yazı vardır.

Bismillahirrahmanirrahim. Biselamin aminin. (üdhuluha bisalamin aminin)

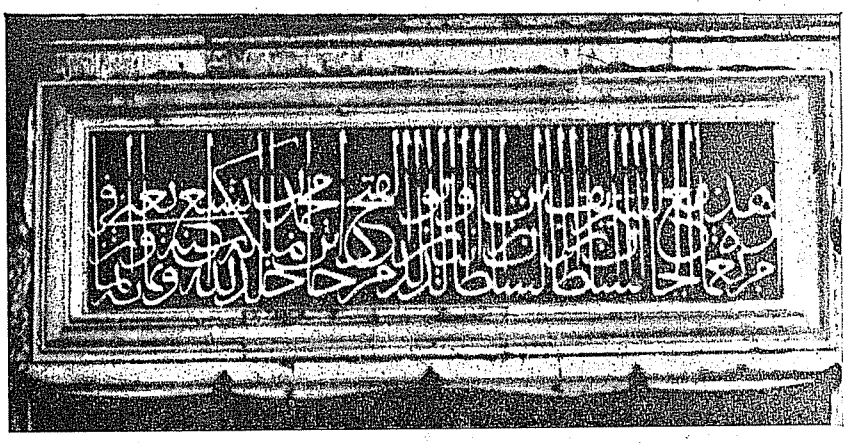

KİTABE

Emri bi imaret hazel-cami-üç-şerif-es-sultan ibn-i sultan zeyn-ül dünya veddin ebü-l-feth Murad han ibn-i Muhammed-ül (halladallahü) hallad-Allah mülkuhû fi sene tis'a ve rbaine ve semanemie

Kitabe arapça ibareli ve arapça tarih hesabı şöyledir.

tis'a	9
erbain	40
semanemie	800

ÜÇ ŞEREFELİ CAMİİ SULTAN KAPISI ÜZERİNDEKİ KİTABE

«Eski saat Kulesine karşı»

1 — Ya men-leh-ül-icabetü min ata-i Murad han hakânı faiz-ül hayr-sultan-el-muazzam,

2 — Ev killete hâzen küll-il-hayrat mâ-led şahide küll-ü ver'a-l cami-il-mütemmin fi

3 — tarihü hatmin bed'e hatta yekulû rabbî edhil bîdârî huldî min beyt-ül muharrem.

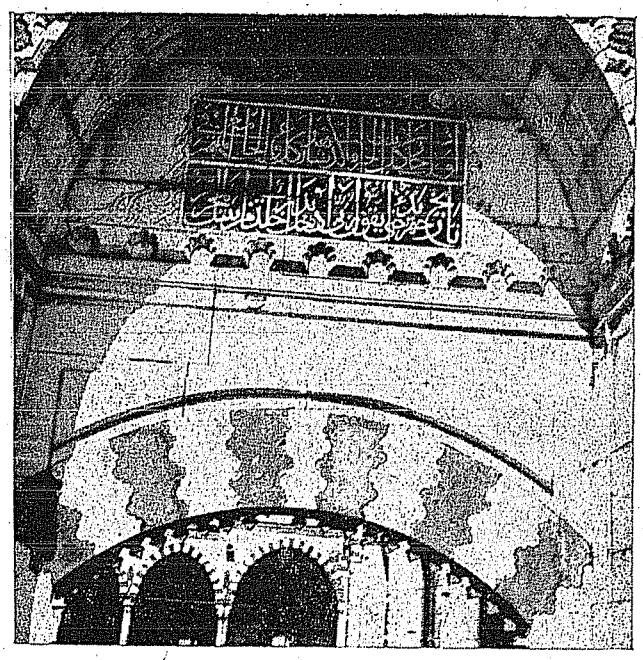

Tarihçi Ahmed Badî merhum bu Kitabenin ilk satırını şu şekilde okumuştur. **«Nalehü el icabetü min ata-i»** yanlış olmaktadır. Tarihçilerin Üçşerefeli Cami Kitabelerinin hatalı okuyuş sebeplerini aşağıda NOT kısmında bulacaksınız.

Bu Kitabedeki EBCED hesabının çözümü.

Kitabenin son satırlarında bulunan **tarihü hatmin** ve davam ederek **tarihü bedee** kelimelerini ele alalım. **bedee** kelimesi Cami inşasının başlangıç tarihini, hatmin ise inşanın bitimini belirten kelimelerdir. Şuhalde başlangıç ve bitimine ait ve ebcede giren kelimeler şunlardır :

a — **rabbi edhil** (allaha yakın olmak mânasında) H. 847

b — **bidar-i huldü** (Cennet ulaşmak mânasında) H. 851

Allaha yakın olmak, allaha duhul etmek bir hayr yapmak ile (Cami vs.) ile ulaşılır, Cennete ulaşmak sözüde ise beytel Muharrem yani beytül Hâram-Kâbe ile irtibatı vardır. O halde bütün bu kısa ve anlamlı izahattan sonra Allaha yakın olmak ile beytül Hâram'dan cennete ulaşmak mânalarının aldığı kelimeler Ebcedin esasını teşkil eder.

NOT : Edirne'nin ilk büyük yapıdı olan bu Cami, çeşitli zelzele, fırtına gibi tabiî afetlere mâruz kalarak tamir görmüştür. Bu tamirlerden biri ise eserin sanatına halel getirecek şekilde olmuş ve dolayısile Cami kuppeleri altındaki Acem Mani'nin eseri olan arabesklere badana yapılmış, (bu badana 1971 yılı restoresinde ortaya çıkarılmaya başlandı,) bununla kalınmayıp parçalı mermerler üzerine yazılı Kitabelerle oynanarak yazılan yazılar ifadeyi bozmuştur. Bu yüzden şimdi okunan Kitabeler tam sıhhatli olmamaktadır. Bunun aslı nedir diye yapmış olduğum araştırmada gördüm ki (Dr. Süheyl Ünver bey - Hızır bey Çelebi - 1941 13.5) İstanbul Kadısı olan Hızır Çelebi bu Caminin Kitabelerini tamirlerden önce asıl olarak okumuştur ki ben de bu Caminin Kitabelerinin asıl okunuşu budur diye Hızır Çelebinin yazılarını aktardım. Yani bu sayfalarda okunan Kitabeler benim değil doğrudan doğruya Hızır Çelebi'den aktarılmış olarak yazılmıştır. Çünkü tam sıhhatlı olarak Kitabelerin bu zat tarafından okunmuş olduğunu kabul etmemekte bir mâna yoktur.

ÜÇŞEREFELİ CAMİ

Harem sağ kapı Kitabesi

H. 841 - H. 851

Harem avlusunun sağ tarafına raslayan kapı üzerinde Kitabe arapça ifadeli olup rumî motifler arasına yazılmış sülüs yazılıdır. İfadede Caminin inşa başlangıç ve bitme tarihleri Ebced hesabı ile gösterilmiştir.

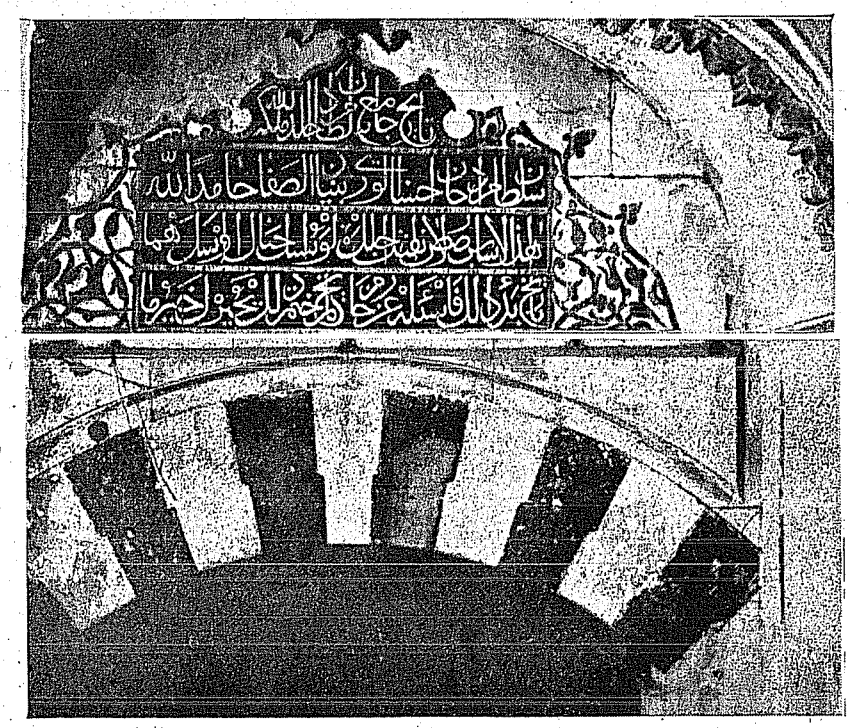

KİTABE

TARİH-İ CAMİ SULTAN MURAD HALLED-ALLAH MÜLKE

Sultan Murad han ahsen-el ver'i bünyân-el safâ hâmid-allah
Hazel-el-esas rusisa lâ inkabale eclin lev üssel (levseel) han-el vasel (ev esel) hüma
Tarih-i bed'e zâlik fasâile an ruhâmî tarih-i hatmi zâlik
yuhyer-el hayr-u mâ'

Bu Kitabedeki EBCED hesabının çözümü

Kitabenin son iki satırında bulunan **tarihi bede'e** ve **tarihi hatmi** sözlerini ele alalım. Tarihi bede'e, yani Cami inşasına başlangıç satır sonundaki **ruhâm** kelimesini Ebcede sokmaktadır. (H. 841) Ruhâm kelimesi Mermer anlamına olup cami inşasını işaret etmekte; **tarihi hatmi** yani bitiş tarihi ise Şadırvanında akan suyu yani şifalu suyu **(hayr-u ma)** yı ebcede sokmaktadır. (H. 851)

*

ÜÇŞEREFELİ CAMİİ

Harem sol kapı üzerindeki Kitabe

Bu Kitabe de diğerleri gibi arapça ifadelidir. Rûmi motifler arasında sülüs yazılı Kitabe ortadan tek çizgi ile ve satır araları da düz çizgi ile ayrılmıştır.

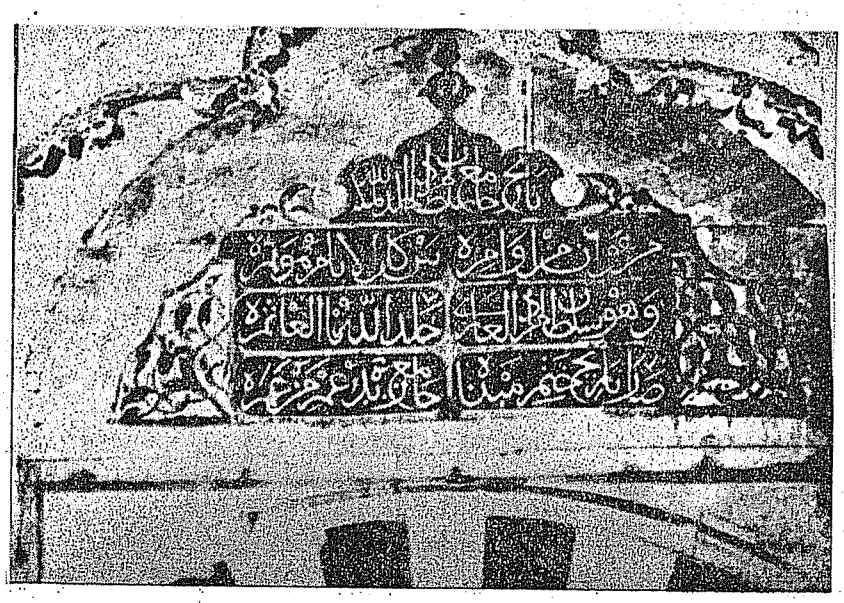

KİTABE

TARİH-İ CAMİ SULTAN MURAD HALLED-ALLAHÜ

Min mubarat min evâmir — Beyne-kül el-enam evamire
Ve hüve Sultan Murad el-gazi — Halled-Allahü bil âlî semere
Sar tarih-i hatmi mebnâ — Cami-ü zeyd amrı men amere

Kitabede yalnız caminin bitimine ait tarih vardır. **Tarihi hatmi** sözü **mebnâ** yı yani (inşa edilen binayı) işaret ederek ebcede giren kelimeler **camiü zeyd amrı men amere** olmaktadır.

EBCED HESABI

Camiü zeyd men amere (H. 851)

Üçşerefeli Camisinin Harem Avlusundaki revak kuppeleri altındaki Pencerelerinin alnında Çini ile kaplı, birinde lâcivert üzerine beyaz, diğerinde beyaz üzerine lâcivert II nci Sultan Murad'ın adı yazılıdır.

Allahümme men tekabelessultan ibni
Essultan Murad bin Mehmed Han.

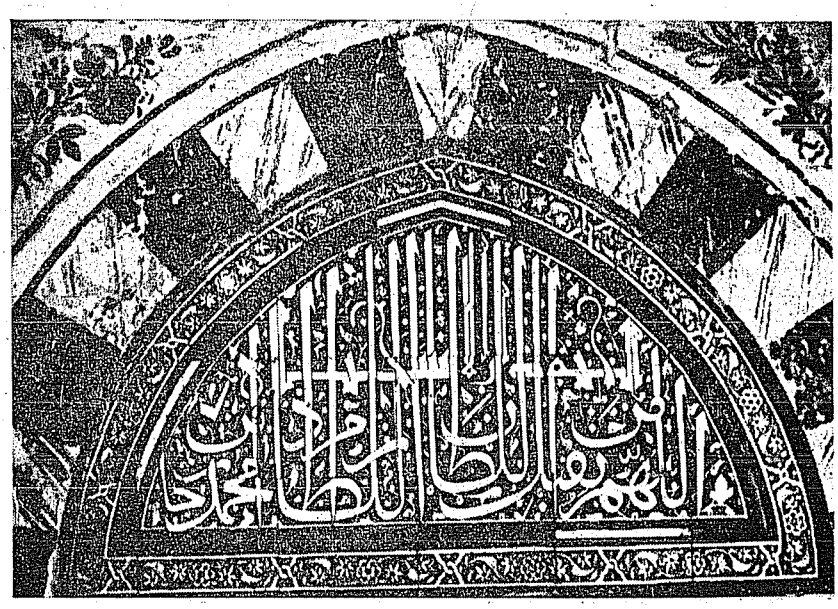

Bu yazıların içinde kûfi yazı ile Besmelei şerif yer almaktadır.

ÜÇŞEREFELİ CAMİ TAMİR KİTABESİ

Harem avlusunda orta kemerin dayandığı sütunlar üzerine raslayan kemer aynalarında bulunan iki toparlakça mermer üzerine sülüs yazılı tamir Kitabesi şöyledir :

KİTABE (tamir)

Ammere hazel cami'i üç-şerif
Essultan Mustafa bi emri münif
Sene 1177/1763

*

İSMAİL AĞA MESCİDİ (Baruthane Camii)

(Bayezıd II devri)

Muradiye-Baruthane tarafında İsmail ağa diye anılan mahallede tek minareli bir Camidir. II nci Bayezid devri adamlarından biri olması muhtemel İsmail beyin Mescidi üzerinde bulunan kitabe, tamir Kitabesidir. Geçen yıl (1971) tamir Kitabesi mahalle çocukları tarafından parçalanmıştır.

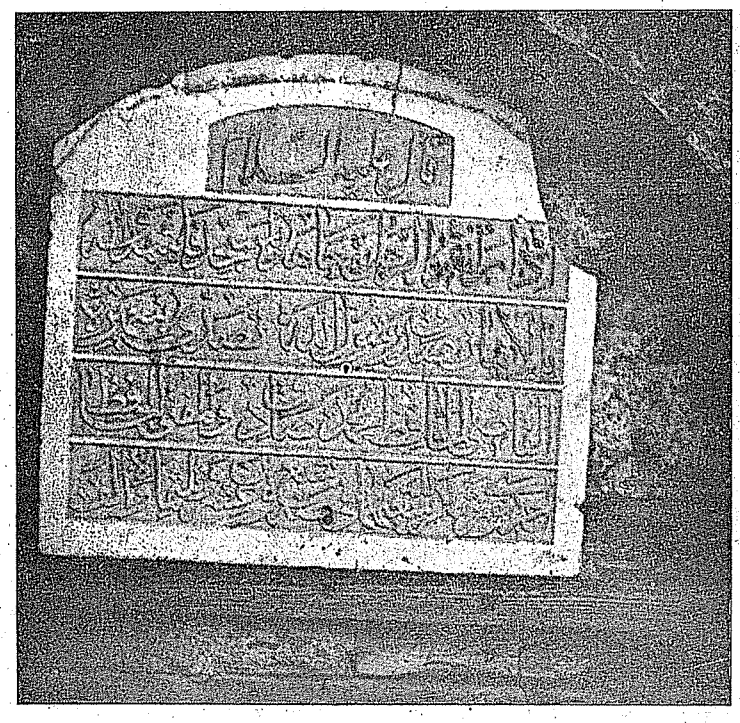

KİTABE (Tamir)

KALE ALEYHİSSELAM

İdare ..... lerhalte ..... hazel Mescidü ve eşhedü ilahe vel iman sadaka Resullah tasaddi bi tamiretü el-Kadiül hafız Mehmed Sadık vel müftihül Hafız Ahmed Nuri şükrüllahi bi İmame fi sene tis'a ve aşrin ve selasimieti ve elf.
1319

Tamir Kitabesinden anlaşıldığı üzere Cami Edirne Kadısı Hafız Mehmed Sadık ile Edirne Müftüsü Hafız Ahmed Nuri tarafından müşterek yapıldığını gösteriyor.

Edirne Müftüsü Ahmed Nuri efendi aslen Edirneli olup arapçası ve hendesesi gayet kuvvetli alim bir adamdı. Kendisi Müftülükten başka Edirne Öğretmen Okulunda (Kadirhane sokağı Şükrü Paşa Konağında) Matematik öğretmenliği de yapmakta ve evi Kirazlı Cami karşısında idi.

*

GÜLBAHAR HATUN MESCİDİ

H. 855 - M. 1451

Mescid Gülbahar Hatun Mahallesinde idi. (Eski Harbiye Okulu civarı) Edirne Müzesinde bulunan Mescid Kitabesinin ölçüsü 60x82 cm. dir. Kitabe arapça ifadelidir. Tarih kısmı da arapça Hicri 855 göstermektedir. (53)

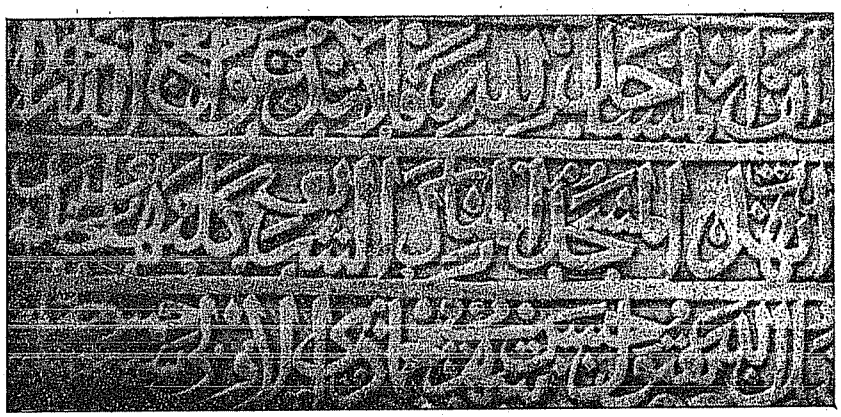

KİTABE

Ve enel-mescid-ül-lillahi felâ ted'u ma'allahü ehada mir'at hazel-mescid-il mubareke eş-şebbû Gülbahar Hatun tekabbel-Allah bi-kabûlü hüseyn fi şehr-i cemâzi-yel-evveli li seneti hamsin hamseteyn semanemie.

Kitabenin türkçesi şöyledir :

«Bu Allahın mescidi her zaman için Allahın birliğini gösteren bir aynadır ve soyu temiz, uğurlu (Gece kokusu-şebbû) Gülbahar Hatun mubarek Mescidini Allah ve Hüseyn (Hz. Muhammed'in torunu ve İmam-ı Alî'nin küçük oğlu) kabûl etsinler. Senesi Milâdî 1451 senesinin Haziran ayı)»

Gülbahar Hatun Fatihin üçüncü karısı ve Bayezid II nin annesidir. Bilindiği üzere Fatihin haremi şunlardır :

a — Sırp Kralı İskenderin kızı (Çiçek Hatun ve Cem'in annesi)

b — Dülkadiroğullarından Süleyman bey kızı Mükerreme Sultan (Sitt şah)

c — Gülbahar Hatun (Şebbû-Gece Kokusu) ve Bayezid II nin annesi.

Sitt Şah ile Fatih siyasî sebeplerle evlenmiş ve çocukları olmamıştı. (Nitekim Fatih haremi içinde geçimsizlik olmasın diye Sitt Şah'a Edirne içinde ayrı bir Saray yaptırmıştı Karacabevvab Mahallesi Mahkeme bayırında şimdi Atatürk Ortaokulu binası yerinde).

Fatih, daha ziyade Cem'in annesi sırp güzeli Çiçek Hatun ile Bayezid'ın annesi Gülbahar Hatun ile ömür geçirmiş Sitt Şah ise yalnız başında sarayında yaşamıştır.

Gülbahar Hatun, Mescidi (Fatih, Gülbahar Hatun ile evlendikten sonra ona Şebbû ismi vermiştir, nitekim Mescid Kitabesinde bu belirtilmiştir) İstanbulun fethinden önce ve Fatihin ikinci defa tahta çıkmasından sonra Fatihin yaptırmış olduğu Cihannüma Kasrına karşı şimdi Gülbahar Hatun Mahallesinde yaptırmış idi. Mescidin Çeşmesi elan durmaktadır.

(53) Ahmed Badî ef. Cilt I. Sayfa 62. «Gülbahar Hatun Mahallesinde Gülbahar Cami Sokağında 8 nci Numarada vaki ...»

HAYREDDİN MESCİDİ

(Fatih Devri)

Hayreddin Mescidinin banisi Fatih Mehmed'in hocası (Mevlâna Hoca Hayreddin) olup vefatı 833/1429 dur. Mescidin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Tamir Kitabesinin 23 ncü satırında belirtildiği üzere

yandı Mescid dahi ihrak...

Mescid yandıktan sonra tamir gördüğü anlaşılmaktadır.

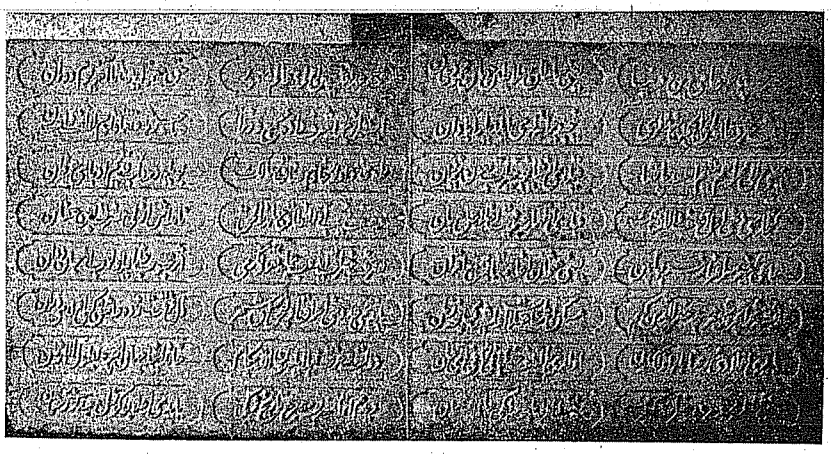

KİTABE (Tamir)

Hazreti Padişeh hami-i din-i dünya
Yani sultan selâtin cihan Mahmud Han
Ahd adlinde mihen olmada alem mâmûr
Hak muammer ede ta aharı yevm-i devran
Bais hayr dua olmak için bendeleri

---

(54) Ahmed Badî ef. Cilt I. «Çizmeciler Çarşısında Postahane sokağında 54 ncü numarada Hayr-ed-din zade Ahmed efendi tarafından bina olunmakla pederi namına nisbetile Hayr-ed-din Mescidi şerif 1243 senesi harik-i kebirinde muhterik olunduğundan sene-i mezkûrda kethüda-yı Ser-bevvabin Osman Nuri Ağa tarafından müceddeden bina edilmiş ve kapısı balasındaki mermer levhaya mankus tarih buraya tarkim kılınmıştır.»

Nice viraneleri eylediler abâdan
İşte ezcümle şeref-dâde-i cemi vüzera
Sahip zühdî tak kalizm lütuf ve ihsan
Yani vali-i merâhim şim Esad Paşa
Kıldı inşa nice hayrad bi-avni-yezdân
Râh mahdûma olur hâdım-i sadık sâlik
Böyle derd-i ab-ı kadim udeba-i irfan
Kethüdası dahi ol Âsaf vâlâ şanın
Kıldı izhar ubudiyet ihlâsı ayân
Vasıf zîb-âver intak cihandır elhak
Namdaş ezeli hazreti ibn-i affan
Sai-i hayri ser-i efraz ser bevvabin
Yani Osman ağa mümtaz cem-i akran
Sırf hayrad edüp cümle nukud fikri
Eser mahbub hüdaya olup ezcan revan
İşte şehir içre şehri mescid Hayreddin kim
Mesken ehli sâlât olmuş idi nice zaman
Yandı Mescid dahi ihrak olacak sevki şehr
Dil firkâtzede aşık gibi oldu viran
Yapdı alâ dahi râna hele evvelkinden
Oldu ba lütfü hüda bani-i sani ey can
Devlet ve izzet ile eylesun allahü bükam
Hanedaniyle cihan içre bitûl illa zaman
Niyyeti eylemedir deherde hayratı kesir
Niyyeti ile ola me'cûr iki âlemde heman
Dedim itmamına bu mısra tarih zeki
Yaptı alâ bu güzel mabedi nuru Osman (54).

Edirne Müzesinde 1562 numarada kayıtlı Tamir Kitabenin ölçüsü 10X72X150 cm. dir.

Kitabede sözü geçen Sultan Mahmud Han (Mahmud II) zamanında Edirne Valisi Esad Muhlis Paşa (1824-1828) Edirnenin imarına çok çalışmış ve birçok eserler bıraktığı gibi eski eserlerin çoğuda tamir görmüşlerdir.

Hayreddin Cami Tamir Kitabesi 1243/1829 tarihlidir.

Hayrettin Zade Ahmed efendi Cami, Postahane Sokağında idi. H. 1243 senesi yangınında Kethüda Serbevvabin Osman Ağa tarafından tamiri yapıldığı Kitabede belirtilmiştir.

SELÇIK HATUN CAMİSİ
H. 860 - M. 1455

Kadirhane sokağında Kadirhane Tekkesine karşı Fatih Sultan zamanında yapılmış tek kuppeli ve tek minareli bir Camidir. Köşesinde taşpiramid kuppeli Mimar Sinan sitili bir Çeşme vardı. Selçık Hatunun mezarı cami avlusundadır.

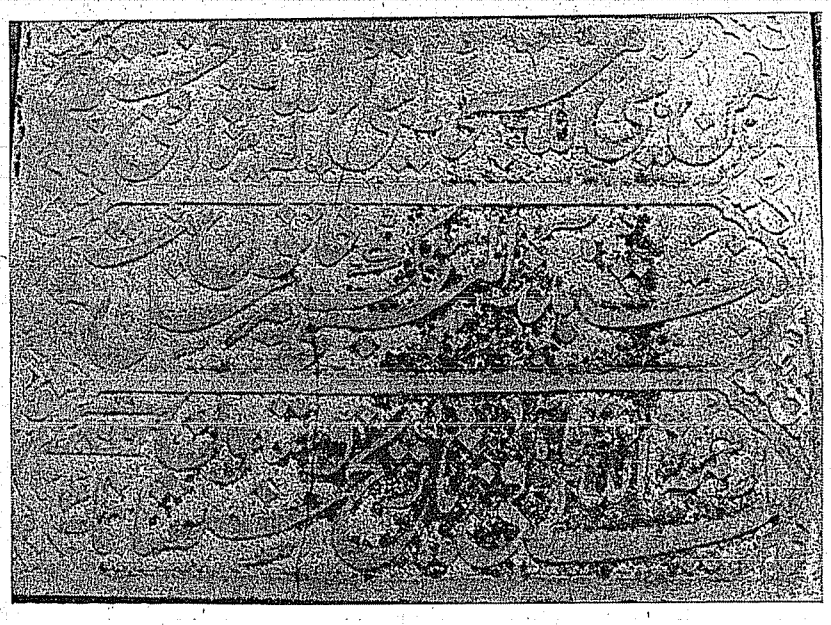

KİTABE

Men benî-lillahi Mescide benî-lillahî lehü beyte filcenneti hasbet-en-lillahi hazel mescidi Selçık hatun bint-i mürsel errahmet-ullahi ..... fi tarihi sene ve sittin ve semanemie sene 860

Kitabesi arapça ibareli ve tarih hesabı şöyledir :

sittun	60
semanemie	800

Selçuk Hatun Çelebi Sultan Mehmed'in kızı ve Bursalıdır. Edirne'de iki Bursa'da ise köprü ve camileri vardır. Kitabede (bint-i mür-

sel) sözü Selçuk hatunun kişiliğini kapattığını, Mürsel'in kızı diye tarihçiler hatalı anlam vermişlerdir. Mürsel kelimesi şahıs ismi değil mecazi mânada kullanılmıştır. Yani binti mürsel demekle «gönderilenlerin büyüğü, ulusu olanın kızı» anlamı çıkarılmalıdır.

Selçuk hatun çok yaşamış ve eserler bırakmış bir hatundur. (Sicill-i Osmani ve Ahmed Badî Cilt I ve S. 48).

*

DEBBAĞ HACI ABDULLAH HALİL MESCİDİ (55)

H. 860 - M. 1455

Edirnenin kale dışı Debbağahane Caddesinde bulunan Mescidin Kitabesi Edirne Müzesinde 1951 kayıt numaralıdır. Arapça ifadeli olup tarih kısmı da arapça H. 860 senesini göstermektedir (56).

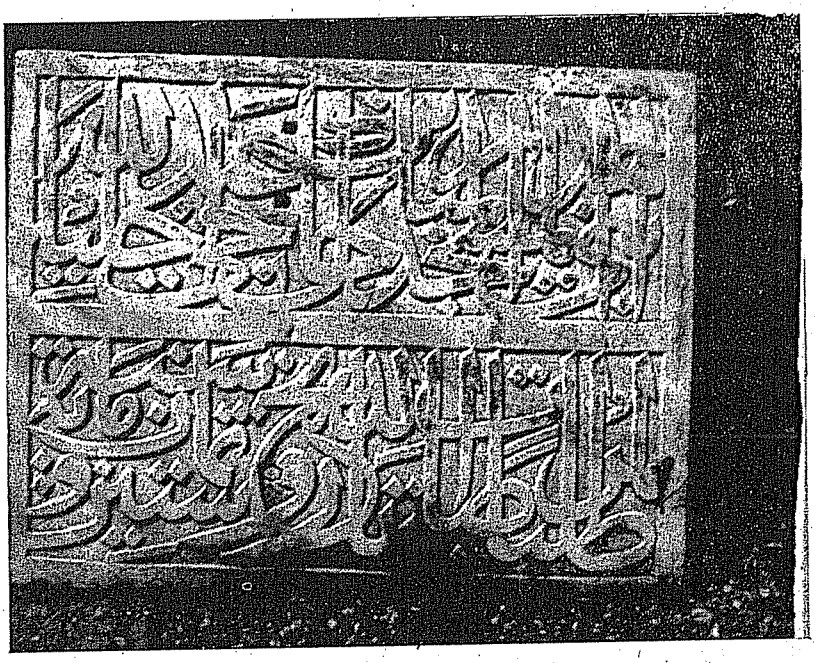

KİTABE

Beni hazel-Mescid-ül mubarek el Hacı Abdullah (55)
Halil ..... tarih seneti sittin ve semanemie

Kitabenin ölçüsü 73X44 cm. dir.

Bu Caminin Edirne Bostancıbaşı zade Abdülkadir bey tarafından tamir edilerek aşağıdaki Kitabe kapısı üzerine konmuştur.

KİTABE (Tamir)

Sahib-ül hayrad Debbağ Hacı Halil merhumun (56)
Cami-i viran harap olmuş iken bir nice âm
Edirne Bostancı başı zade-i pâkize
Mir Abdülkadir ol sâî-i hayrattır müdâm
Yek nazarla etti ihyasına sarf himmeti
Kıldı tecdiden ebna bu camii ol nik-nâm
Maşallah bir ibadetgâh rânâ oldu
İnşallah ola hayratı kabul
Nâşiri lütuf ve inayed sâî-i ihyayı din
Böyle zatlar müstedimde feyz-yâb ola müdam
Çıktı bir tarih asım yazdı Dai-i kadim
Barek-Allah oldu tamam mabed-i âlî makam 1236

*

MİHRİNİGÂR MESCİDİ (Zen-i Firûz Mescidi)

H. 861 - M. 1457

Kaleiçinde Hiruz ağa Camiinin banisi Firuz Ağa, Murad II devri saray ağalarından biri olup zevcesi Mihr-i Nigâr Hatunun küçükpazarda yaptırdığı Mescidin Kitabesi şöyledir :

KİTABE

Men benillahi Mescidin Firuz ağa Mihrinigâr
hatun fi tarih ehad ve sittine ve semanemie.

Zen-i Firûz Mescidi banisi (Mihrinigâr Hatun) vefatı 869/1464 ve Mescid Rus istilasında 1294/1877 de yıktırılmıştır. Eski kayıtlarda Mescid (Zenfiruz Mihrinigâr Hatun binti Abdullah vakfı) diye geçer.

---

(55) Kitabın sonunda -yıkılmış ve ortadan kalkmış eserlerin Kitabeleri- kısmında ATTAR HACI HALİL tekkesine bak.

(56) Ahmed Badî Cilt I. S. 67 de işbu Cami için şunları yazmaktadır. «Attar Haccı Halil mahallesinde Germe Kapı Caddesinde altmışüçüncü numarada Attar eşrafından Haccı Halil bin Abdullah nâm zâd tarafından H. 860 tarihinde bina edilen Mescid-i şeriftir ki ..... kapısı balâsında bu tarih mezkûrdur .....»

SARICA PAŞA CAMİİ (Mirialem Gazi Mahmud Ağa Camii)

H. 863 - M. 1458

Fatih devri ricalinden Mahmud ağa isminde biri tarafında şimdiki Hastahane yanında tek minareli bir Camidir (57). Haziresinde Viyana muhasarasında muvaffak olamayan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Budin Valisinin başları gömülüdür. Sarıca Paşa Cami Kitabesinin ifadesi arapça olup tarih kısmı ebced hesabı ile düşürülmüştür. Edirne Müzesinde bulunan kırık kitabenin boyu 93 cm., eni 57 cm. dir (58).

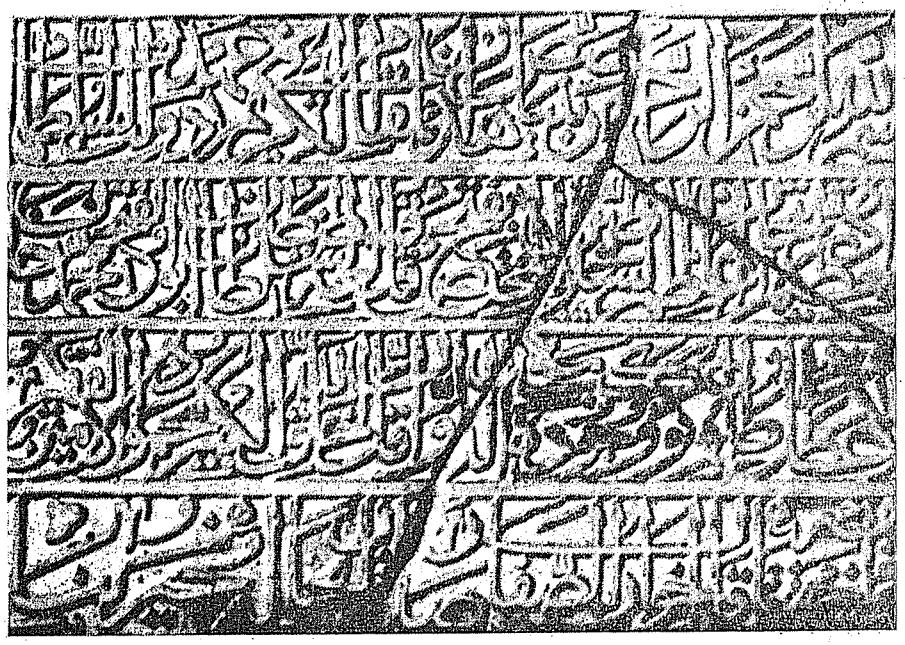

(57) Saruca Paşa (Mirialem Gazi Mahmud) Çelebi Sultan Mehmed ve II nci Murad devirlerinde yetişmiş hatta II nci Murad saltanatı 12.5 yaşında oğlu Fatih Mehmed'e bıraktığı zaman Niyabet Heyetine girmiştir. Fatih zamanında son vazifesi Çanakkale ve Gelibolu Muhafızı idi. Geliboluda ölmüş, gerek kendisinin gerekse karısı Gülçiçek Hatunun Edirnede ve Geliboluda birçok hayratının olduğunu Vakfiyeler yazmaktadır. Vakfiyelerde Saruca Paşanın ve karısının Tunca nehri boyunda bir Medresesi ve Mescidi olduğu görülmektedir.

KİTABE

Bismillahirrahmanirrahim
Rusisa bünyan hazel makâmül kerim fi ahdi
devlet-üs sultan-il azim dürreti sübhanehü a'zam-ül
selâtin-ül muhtass bi-fethi kal'a Kontantiniyye
essultan ebül feth Mehmed han min lâ atal kevkep
vücude me'mûr-ül deveran ekall halâkâl kebir
Mahmudül el fakir
Fi ihtişame kûl ihvan-üs-safâ tarihen hayrün bina

Son satırda belirtildiği gibi üzere ebced hasabına giren kelimeler **(hayrün bina)** olup Hicri 863 tarihin göstermektedir.

*

FATMA HATUN CAMİSİ (Tahtakale Cami)

H. 827 M. 1467

Bânisi, Fatma Hatun binti Sinan Beydir. Eski ismi (Tahte'l-kal'a = Tahtakale Camii) dir. Cami yeri Fındık Fakîh Mahallesinde Buzhane sokağında idi. Şimdiki Zındanaltı semtinde bulunan Fatma Hatun Ca-

---

«Sicilli Osmaniyede-Mahmud Ağa 853/1448 de Beylerbeyi oldu ve badehu vezir ve Edirne muhafızı olup burada tekaüd olarak Gelibolu'da yaşadı, 846/1442 de tekrar vezirliğe getirildi, 855/1451 senesine kadar Padişahın yardımcısı olup vezarette kaldı. Sonra 857/1453 de Halil ve Şahabettin paşalarla azledildi, sonra öldü.» denilmektedir.

(58) Ahmed Badî ef. Cilt I. S. 58-59 da şöyle yazmakta. «Mahmud Ağa Mahallesinde Soğuk Çeşme Caddesinde ondördüncü numarada vaki kapısı balasındaki levhaya menkûs ibaret budur..... zeylinde ise-banisi muma-i ileyhin asr-ı Bayezıd mânî-i şanide irtihal eden mir-i âlem Gazi Mahmud ağa olması zan olunur.»

Not : Kaleiçinde eski Mahkeme sokağında Rüştiye binası inşa olunurken (halen İstiklâl İlkokulu) bulunan bir mezar taşı Kitabesi Sarıca Paşaya ait olduğu söylenir. Mezar taşı kitabesi şöyledir. — **Sultan Murad-ı han-ı evvel vüzerasından sahibül fütuhat merhum ve mağfurle gazi Sarımuddin Sarıca Paşa. 823.** —

mi Cumhuriyetten önce yıkılıp cami enkazı ve arsası 1930 da satılmıştır. Bugüne yeri dahi belli değildir (59).

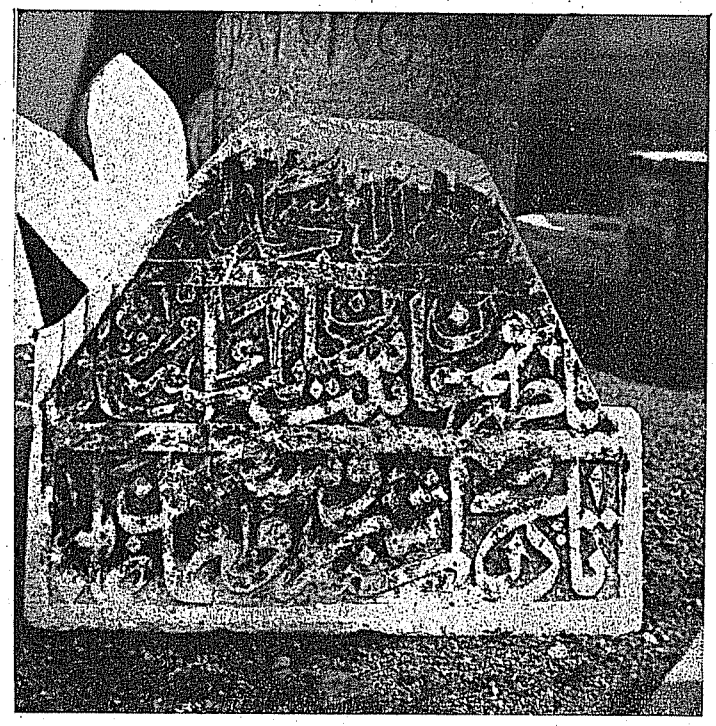

CAMİ KİTABESİ

İmaretü hazel-mescid-il mubarek Fatma hatun bint-i Sinan bey tarihi sene isneyn ve seb'ayn ve semanemie.
872

Kitabe arapça ifadeli olup tarih kısmı Hicrî 872/1467 göstermektedir.

Edirne müzesinde bulunan kırık Kitabenin sıra Numarası 1566 dır.

(59) Ahmed Badî ef. «Tahte-l-kal'a Cami'i Fatma Sultan Cami sokağında onbirinci numarasında vaki Fatma Hatun Cami-i üş şerif.....»

AYŞE KADIN CAMİİ

H. 873 - M. 1468

Çelebi Sultan Mehmedin kızı tarafından Fatih zamanında yapılmıştır. Kitabesi arapça ve sülüs yazılıdır. Şehrin Bevvab Sinan Mahallesinde Ayşa Kadın semtinde bulunan Cami tek kuppe ve Minareli narin bir yapıdır.

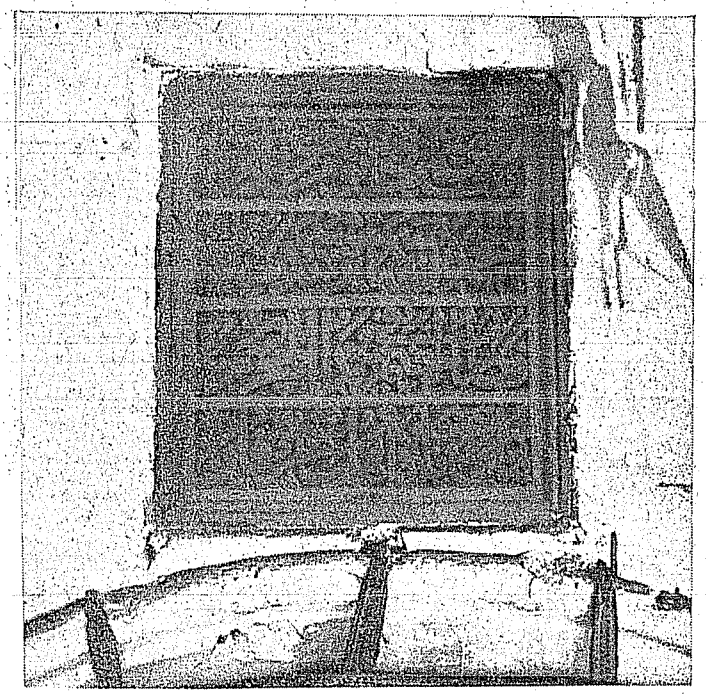

KİTABE

Benet Ayşe Hatun bint-i Sultan
Muhammed bin Şehinşah Bayezid Han
Fesar-ül hatim fi bede-el muharrem
bi-tarihin telâhü ehli irfan.
873

«telâhü ehli irfan» kelimelerinin ebced hesabı Caminin tarihini göstermektedir.

KÂSIMPAŞA CAMİİ

H. 883 - M. 1479

Tunca nehri boyunda Kirişhane semtinin sonlarına doğru harap bir Camidir. Burada bir İmarete ve civarında bir de Hamamı vardı. Su feyezanları Camiyi devamlı harap etmektedir.

Kâsım Paşa Fatih ve Bayezıd II zamanında vezirlik ve bir aralık Sadrazamlık yapmıştır. Müneccimbaşının **«alim ve fâzıl ve muhıbb-i ulema ve suleha ve sahib-i hayrat ve sıfat vezir-i bi nazir»** dediği gibi Aşık Paşa Zâdenin **«Edirnede bir sofuhâne yaptı»** yazmaktadır. Kasımpaşanın halk arasında Evliya Kasım Paşa olarak nam-ı diğer alması buradan gelmektedir. Kendisi Rumeli Valisi iken ölmüş ve Cami haziresine gömülmüştür.

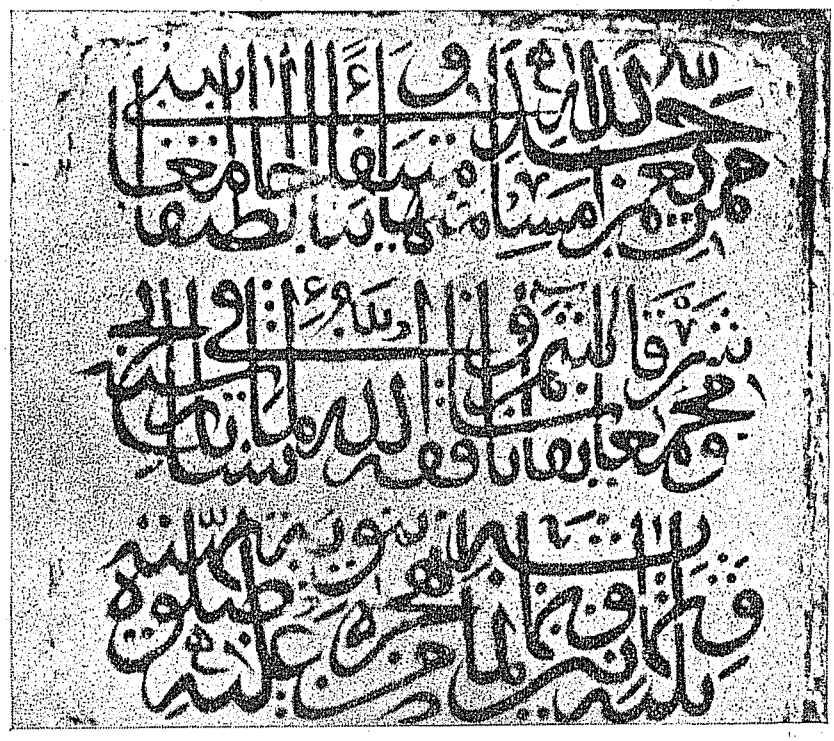

Caminin tarihine ait arapça ibarenin hesabı şöyledir :

selase	3
semanine	80
semanemieti	800

CAMİ KİTABESİ

Mimmen yuğmeru mesacid-allahi ve minha yepna binaen münîfen camian lâtifen ve mecmaan şerifen Kasımpaşa veffika-hullahü limaye-şâe fi seneti selâse semânine ve semânemieti min hicretin nebevvîye aleyhi salât-ı behiyyetün.

883

*

SİTT ŞAH CAMİ «Hatuniye Cami»

H. 889 - M. 1484

II nci Murad, oğlu Fatih Mehmed'e Dülkadiroğlu Süleyman beyin kızı ile evlendirmiştir. Osmanoğulları, Anadolu Selçuk beyliklerini daha kolaylıkla fethedebilmek dolayısile akrabalıklar sağlayarak Anadoluyu emniyete almak amacile beyliklerden kız alır ve kız verirlerdi. Nitekim Murad II Kosovadan sonra Çandarlı Halile şunları söylemişti :

— Dilerim ki oğlum Mehmed'i evlendireyim. Dülkadiroğlu Süleyman Bey bir hoş Türkmendir. Bizimle hayli sadakat ve dostluk ider. Anun kızını alıvermek isterim.

Ve böylece II nci Murad en sadık adamlarından Saruca Paşa ve Amasya beyi Hızır Ağanın eşi, kayınvalde makamına tayin edilerek Dülkadiroğullarının merkezi olan Elbistana gönderildi.

Gelinle gelen heyet Çanakkale üzerinden Edirneye hareket ederek 853/1449 baharında Edirnede üç ay süren düğün ve şenliklerle Fatih Mehmed ikinci karısı ile evlendi.

Nitekim Kitabede bu hususu şöyle belirtilmektedir :

Sitt şah bint-i Süleyman ibn-i Zülkadir (60)

Fatih ikinci zevcesi Sitt Hatun ile pek fazla yaşamadı. İlk karısı Gülbahar Hatun ile daha iyi anlaşıyor, bu ikinciyi siyasî zaruretler

yapılması sebebile babası öldükten sonra 1451 de tahta geçince Sitt Hatuna şehir içinde bir Saray yaptırarak Sitt Hatunu bütün ömrünü yalnız başına Sarayında geçirmesine sebep olmuştur .

Fatih ikinci karısına Karacabevvap Mahallesi, Mahkeme bayırında şimdi Atatürk Ortaokulu ve Kızöğretmen Okulunun bulunduğu yerde bir saray yaptırmıştır ki Sitt şahın ölümünden çok sonra Saray Merzifonlu Kara Mustafa Paşaya verilmiştir.

Cami, Fatihin ölümünden sonra Sitti Hatunun üvey oğlu II nci Bayezıd tarafından yaptırılmış ve Sitt Şahın mezarı da caminin kıple tarafına konmuştur. Nitekim Cami Kitabesinde tarih ile

tarih senete tis'a ve semanine ve semanemie

(Hicrî 889)

Mezar taşlarının ayak ucundaki ölüm tarihi (taşlar Müzededir)
sene ehadı ve tis'in ve semanemie

(Hicrî 891)

Caminin inşa ve Sitt Şahın vefatını gösterir.
Caminin üç satırlık bir arabesk Kitabesi vardır.

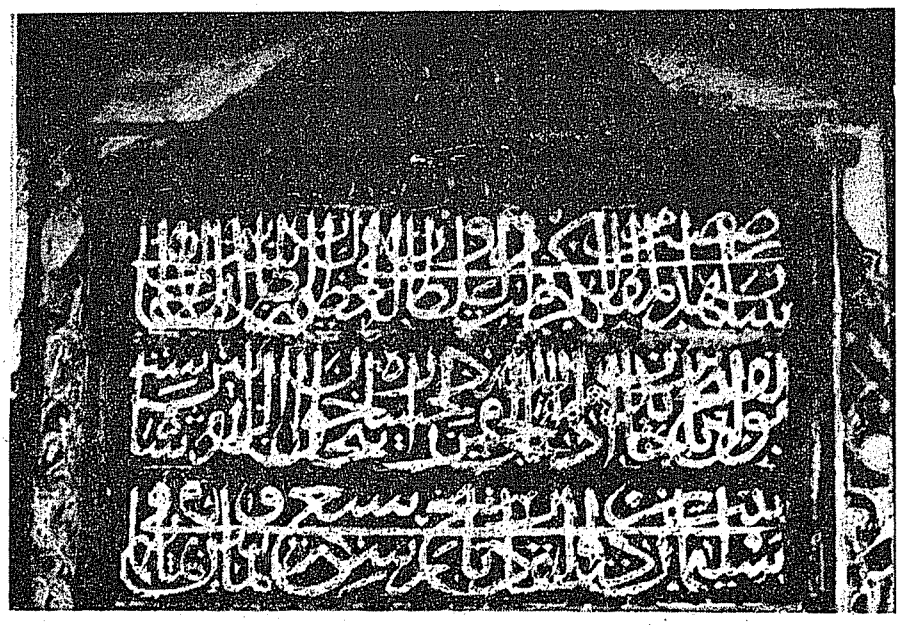

KİTABE

Rusîsât bünyan hazel mâkâmel-kerim fi devletis-sultânil-azim essultan ibn-i sultânil-gazi ebü-l-feth Bayezıd han edâm-Allahü bil-hayr ve dûrret-ül hasenati tihân havâtînız-zeman Sitt şah bint-i Süleyman ibn-i Zülkadir tarih fi senete tis'a ve semanine ve semanemie.

Kitabedeki arapça tarih şöyledir :

tis'a	9
semanin	80
semanemie	800

Kitabenin türkçesi şöyle olmaktadır. **(Sultan oğlu Sultan olan büyük Sultan, feth babası Bayezıd Han, Allah hükümdarlığını hayırla devam kılsın, onun hayırlı ve devletli günlerinde hatunların ve zamanın en güzel kadını Dülkadiroğlu Süleyman bey kızı Sitt şah 889 senesinde bu şerefli ve büyük makamı metin ve sağlam olarak bina etti.)**

*

İKİNCİ BAYEZID CAMİİ (Yeni İmaret Camii)

H. 893 - M. 1488

Bu Cami etraf tesislerile bir külliyedir. Sofu Bayezıd namile maruf II. nci Bayezıd burada büyük bir sosyal Site inşa etmiştir. Külliyede şunlar bulunmaktaydı :

---

(60) Sitt Hatunun esas ismi Mükerreme Sultan idi. Sitti kelimesi hanım-hâtun mânasına gelir ve seyyid (bey) kelimesinin müennesi olan seyyide'den gelir. Eskiden birçok kimse karşısındakine büyüklük mânasına gelen seyyid (bey) diye hitap eder ve yine kadınlara-hanımlara da seyyide veya sitti (sitt) diye hitap edilirdi. Meselâ: (ya seyyid!) (ya seyyide!) gibi.

a — 25 yataklı Han
b — Mumhane
c — Su değirmeni
d — İmarethane (250 kişilik)
e — Fodlhane
f — Darüşşifa
g — Medrese
h — Kütüphane
I — Mehterhane
m — Hamam
n — Muvakkithane

İşte böyle bir Külliye yüzyıllarca insanlık hizmetinde bulunmuştur. Bimârhanede Deliler Müzik ve ilâçla tedavi edilmekteydi. Müderrisler-Doktorlar-cami-İmaret ve bilumum külliyede hizmet görenler 60 kişiyi bulmakta ve haftada iki gün halka parasız tedavi yapılırdı. Deliler için 10 kişilik bir Sazende Heyeti haftada 2-4 defa hastalara huşu içinde müzik dinletirlerdi.

Evliya Çelebi Darüşşifa için şunları yazmaktadır: **«Haftada iki gün maacin kârhanesi kuşad edilerek şehri Edirnede nekadar sahibü ilel varsa darüşşifaa gelüp nice bin türlü maacin ve dermanî mebzulen alırlar. Sair haşişat makulesi hesaptan hariçtir.»**

[**«Merhum ve magfur Bayezıd aleyhırrahme hazretleri Vakıfnamesinde hastalara deva, dertlilere şifa, divanelerin ruhuna gıda ve defi sevda olmak üzere 10 adet hanende ve sazende gülam tahsis etmiştir ki üçü hanende, biri neyzen, biri kemanî, biri musikârı, biri çengi, biri çengisanturî, biri udî olup haftada üç kere gelerek hastalara ve delilere musiki faslı verirler. Bi emri hayyi kadir nicesi avazı sazdan hoş hal olurlar.»**] Burada bir baş Hekim olmak üzere 3 hekim, iki göz hekimi, iki cerrah, bir eczacı, bir katip dört hastabakıcı, bir Güllabici bulunurdu. Osmanlılarda ikinci büyük Darüşşifa burası idi.

Bu külliyenin Vakıf gelirleri Edirnede Dükkânlar-İstanbulda iki Hamam-Filibe Dimetoka ve bazı yerlerde mülkleri ve köyleri vardı.

Külliyenin yalnız Camide bir Kitabesi vardır. Son satırdaki **hayr cemil** ebced hesabını 893/1488 gösterir.

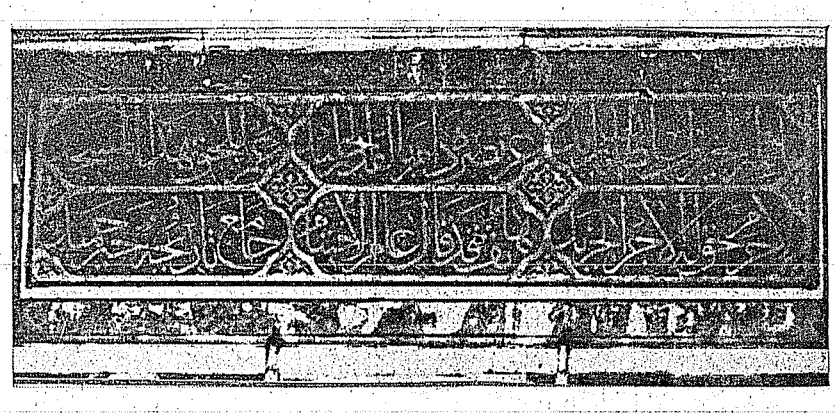

KİTABE

Nâşir-ül hayrat Sultan Bayezıd
Ammâr-elhak hâzel el-mescidi
Hatifün kad kâl amel-ihtitam

Azze nasruh dâm-ı bil kadril celil
Lâ ceremi hakka lehül-ecrül-cezil
Camii tarihu hayr-cemil

*

MEDRESE ALİ BEY CAMİ

H. 904 - M. 1498

Medrese Ali Bey Mahallesindedir. Caminin banisi Mustafa oğlu İbrahim bey olmasına mukabil Cami, Medrese Ali Bey şöhret bulmuştur.

KİTABE

Beni hazel mescid-ül mubarek
İbrahim bin Mustafa hasbet-en-lillah
tarih fi sene erbaa ve tis'a mie.
904

Caminin halen yıkık Minaresi kalıntı halinde durmaktadır.

ZEHR-İ MÂR CAMİİ (Taş Odalar Camii)
H. 950 - M. 1543

Mescidin banisi ve kitabede sözü geçen Zehr-i mâr (Mehmed bey bin Ahmed-Donanma serdarıdır.) Bu sülaleden (Zehrimaroğullarından) daha sonraları alim adamlar yetişmiştir (61).

Mescid, Selimiye camiinin kuzey-doğu tarafında Taş odaları yanında Asmaaltı sokağında idi.

Mescid Kitabesi arapça ifadeli olup Müze kayıt numarası 1538 ve ölçüsü 8X56X130 cm. dir. (62)

Tarih kısmı arapça Hicrî 950 yi göstermektedir. Üç satırdan meydana gelen Kitabenin satır araları düz çizgili ve sülüs yazılıdır.

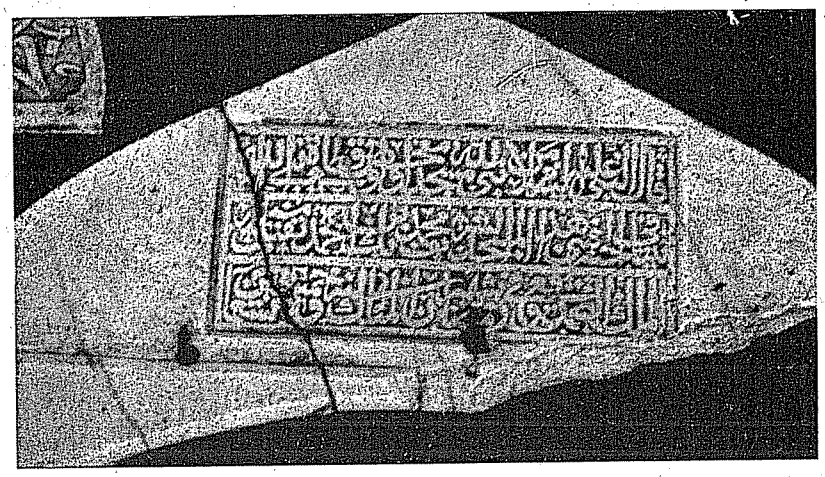

KİTABE

Kalel-nebiyyi aley-hisselâm min-neb-illah-i mescid
ulu mefhas kıt'ate nebiy-ullah
Beytel fi-cenne febiyyi hazel mescid-ül şerif Mehmed
bey Ahmed tekabbele minhüm
El-mülküs-samedü vak'a fi şehri ramazan-ül mubarek
sene hamsîn ve tis'amie.
950

---

(61) Zehrimaroğullarından Zehrimar zade Mehmed Rıza Edirnede yetişmiş, Edirne Medreselerinde Müderris olmuş, Uzunköprü Müftülüğü sırasında 1082/1672 de ölmüştür. Mehmed Rıza efendi 17 nci yüzyılda yetişmiş şairlerin kısa hal tercümeleri ile şiirlerinden örnekler toplayarak bir Tezkere yazmıştır. Mehmed Rıza Tezkerise çok sonra İkdam Gazetesi tarafından neşredilmiştir.

(62) Ahmed Badî ef. Cilt I. S. 64. «Taş Odalar Mahallesinde Zehr-i mâr Cami sokağında 18 nci numarada .....)

LÂRÎ CAMİ (Lâleli Cami)

H. 920 - M. 1514

Ekmek Fabrikası yanındadır. Kurucusu Fatih devrinde İrandan (Laristan) gelip Edirne'ye yerleşmiş «İlmî tıbda gayetle mehareti» olan bir zat idi. Asıl ismi **Hâkîm Lâri-i acemî'dir.** Tıp sahasında Abdülhamid Lârî olarak tanınmıştır.

Fatih Mehmed'ten sonra Bayezıd II zamanında Tabib-i Sultanî vezifesi görmüştür. Şekaikte Lârî'nin Fatih Mehmed'e yanlış ilâç vererek ölümüne sebep verdiği yazılı ise de II nci Bayezıd Lârî'ye herhangi bir ceza vermemesi bunun aslı olmadığını gösterir.

Cami Kitabesi arapça ifadelidir. Kitabe tarihçiler tarafından muhtelif şekilde okunmuş ve ifadelendirilmiştir.

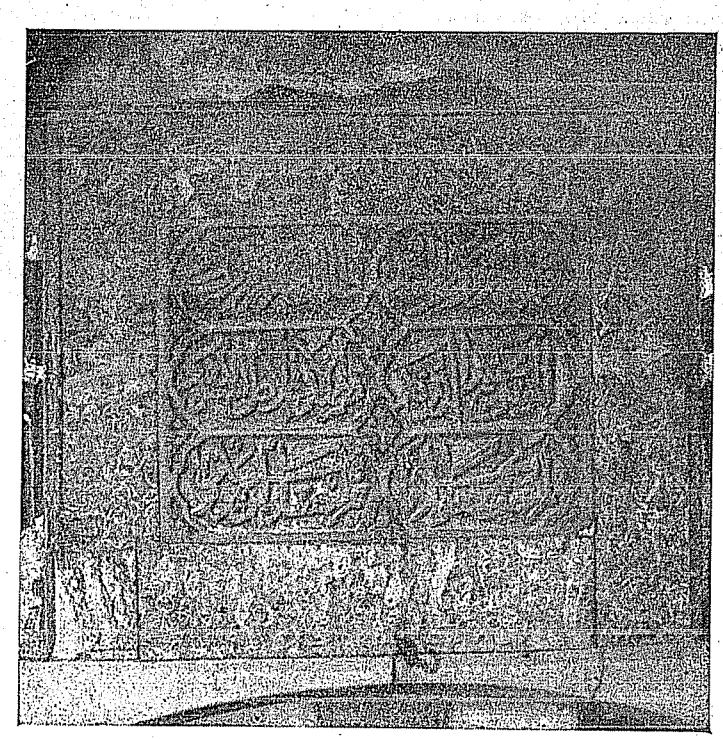

KİTABE

Kemmîl-ül ma'rûf birrûn mâcid
Talib-ül gufrân min rabb-ül gâfûr
El-müsemmâ bi-hâmid-ül din-i kadd
Kasîdel-ihlas-lillâhi eşşekûr
Lem yuhib mes'ahü iz tarihi
Temme ihsan-ül Hamidûn len yebur
920

Kitabenin izahını şöyle özetleyebiliriz :

Evvelâ; Şakayık Müellifi (XVI. asır alimlerinden Taşköprülü Zâde Ahmed Şemseddin efendinin arapça olarak yazdığı biyografi-Mecdi efendi tarafından tercüme edilmiştir - Bu esere ait zeyiler arasında Şeyhî, Ataî ve Uşşakî Zâdeninkiler meşhurdur.) Lârî'nin ölüm tarihinde 6 Safer 890 (22-Şubat-1485 olarak göstermiş olup) «Edirnede bina eylediği camide defnedildi.» demektedir. Çandarlı zade İbrahim Paşa Vakfiyesinde ise «Bat-Pazarı kurbinde Bozahâne yeri mukataasından, ki Hekim Lârî üzerine cami binası etti... sonra cami tamam olmadan Hekim Lârî vefat edüp yapılanı Mahrûsa-i İstanbul'da Sultan Bayezıd Han İmaretine mütevelli olan Hamid Çelebi satın alup... defter-i atikte kayıt olunmuş...» diye yazmaktadır.

Şimdi, burada dikkati çeken birkaç noktayı izah edelim :

a — Cami Kitabesinde sözü geçen Hamid Çelebi kimdir?.. Yukarda yazdığımız gibi Hamid Çelemi H. 925 tahririnde Edirne ve İstanbul'daki Sultan Bayezıd vakfı mütevellisidir ve Edirne'de Hamid Bey Mahallesinin kurucusudur.

b — Lârî'nin ölümü üzerine noksan kalan Cami ve yerini Hamid bey satın aldığını yine yukardaki satırlarda okumuştuk..

c — O halde Caminin tamamlanması Abdülhamid Lârî'nin ölümünden sonra ve Hamid Çelebi marifetile olmuştur. Nitekim Kitabede son satırda Camiyi tamamlayanın Hamid bey olduğu açıkça anlaşılmaktadır. (Cami, Hamid bey tarafından bitirildiği halde halk arasında Lârî veya Lâleli Cami olarak isim yapmıştır.) Kitabede yer alan tarih mısraındaki **«Hamidûn»** kelimesini tarihçiler Abdülhamid Lârî olarak göstermişlermişler, Hamid Çelebi dikkati çekmemiştir.

d — Ahmed Badî ve Osman Nuri Peremeci gibi tarihçiler Lârî'nin Sultan Selim devrinde dahi yaşadığını yazmaktadırlar ki bu asıldan uzaktır. Bu yanılma Kitabedeki H. 920 tarihinden neş'et etmektedir.

f — Tarih mısrasının okunuşuna gelince: Kitabedeki 920 rakkamına sadık kalarak tarih mısraı, ebced hesabına göre 920 yi göstermesi gerekir ve okunuşu şu şekilde olur.

Temme ihsan-ül Hamidûn len yebur

Bazı eşhas bu satırı,

Temme ihsan-ül Hamidûn len tebur

gibi okumakta ve bu sefer de Ebced 920 den uzaklaşmaktadır.

SİNAN BEY MESCİDİ (AK MESCİD)

(Fatih devri)

Tunca nehri boyunda ve II nci Bayezıd Cami yanında (Sırık meydanında) bulunan Camiye ait mermer ve kırık Kitabe Oral Onur'un taş koleksiyon arasında olup okunan kısımlar aşağıya çıkarılmıştır. Kitabede Cami inşa tarihine ait kısımlar kırıktır (63).

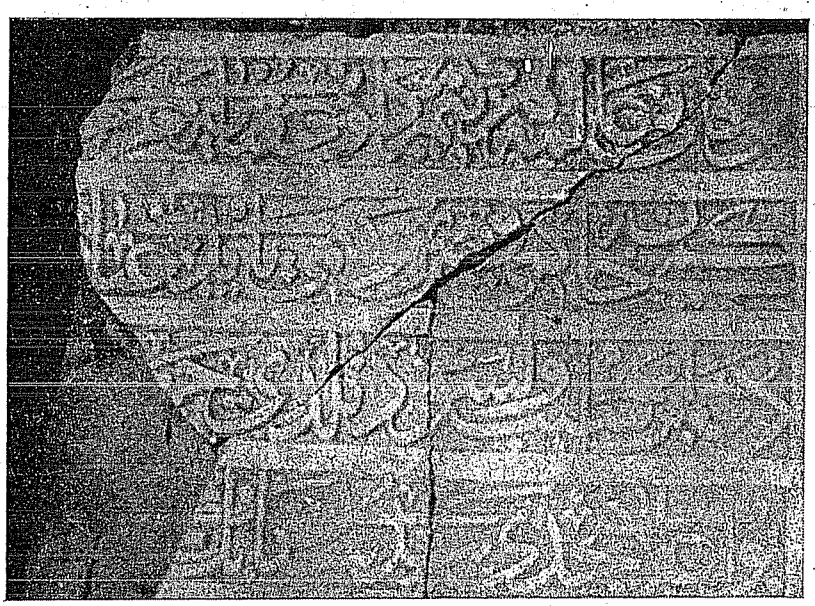

KİTABE

Bu fani aleme her kim gelüp ukbây-ı âzim .....
kimi hâne, kimi kasr ve kimi yaptı .....
duaya bir sebep olsun denildi .....
bu alâ Mescidi yaptı Sinan bey .....

(63) Sinan Beyin (atîk-ı mevlâna Veliyyüddin) Yıldırım-imareti mahallesinden mevlâna veliyyüddin azadlısı olduğunu tahmin etmekteyim. Nitekim aynı mahallede Sinan beyin bir Mescidi ve çeşitli vakfiyelerini Mescide vakfetmiş olduğunu mehazlarda okuyoruz.

CEDİD KASIMPAŞA MESCİDİ

(Selim I devri)

Edirne Müzesinde bulunan ve 1545 numarada kayıtlı Mescid Tamir Kitabesi Kasım Paşa'ya (Silistre Mirlivası) ait olsa gerek. Bayezıd II ve Selim I devirlerinde önemli vazifeler gören Vezir Kasım Paşa, Edirnede Cami ve İmareti olan Evliya Kasımpaşa olması da muhtemel olduğunu tarihçiler belirtmektedirler. Vezir Kasımpaşa-Silistre mirlivası ve Koca Cezerî unvanlarına sahip Kasımpaşayı (vefatı 939/532) diğer Evliya Kasımpaşa ile ayrı tutarak (fakat ihtiyad kaydile) Cami Kitabesini aşağıya çıkarmış bulunuyorum.

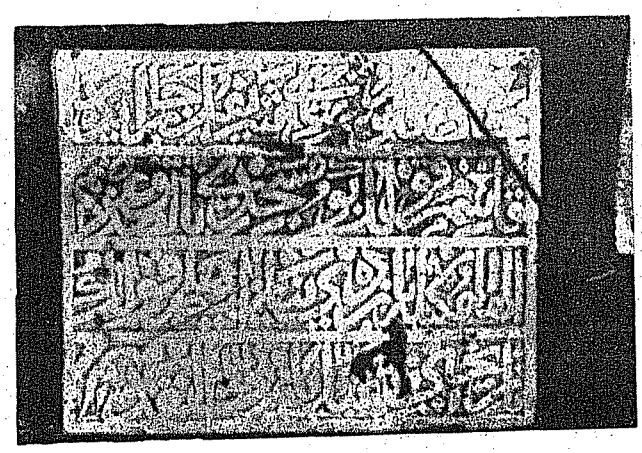

TAMİR KİTABESİ

Cami ve kulu rızayı şerifin rica eder
Kasım kulun bu Mescidi bissudûr ömrü zamîm
El makam-kes yazdı Niyazi bir ehli kulun
Tarihini tekabbel-yarabbi el kadim

*

KADI BEDREDDİN CAMİ

H. 936 - M. 1530

Mevlâna Bedreddin, Şeyhülislam Ahmed Şemseddinin babası olup aslen Edirnelidir. Edirnede Kadı olmuş 936/1530 vefat etmiş, Cami haziresine gömülmüştür. Cami, Ayşekadın semtinde İstanbul asfaltına yakın tek kuppeli ve tek minarelidir. Kardeşi Şeyhi Çelebinin Buçuktepeye yakın Camisi vardır. Şakaik zeylinde Atâî **«Şeyhî el-müştehir be-kadı zâde biraderi»** diye yazmaktadır.

Kadı Bedrettin Cami Kitabesi zamanla bozulmuş ve ehil olmayan eller tarafından boyanarak harfleri okunmaz olmuştur. Kitabe arapça ibarelidir.

KİTABE

Elmerhum el magfurus-said
Bedreddinül kadı. Tarih sene 936/1530

*

SÜLE ÇELEBİ CAMİ

H. 967 - M. 1559

II nci Murad devrinde vezir Saruca Paşa zevcesi ilk defa, bilâhare Mezid Bey Cami ve İmareti ve Ali Kuşcunun Mescidi ile gittikçe gelişen Kirişhane semtinde Tarlakapıda bulunan Süle Çelebi Camii, Hacı Süle Çelebi tarafından 967 Muharreminde (Ekim 1559) inşa ettirilmiştir. Zamanında tek kuppeli olan Cami birçok kereler tamir gördüğünden sakfı ahşap örtülüdür.

Caminin iki Kitabesi bulunmaktadır. Birincisi esas diğeri tamir Kitabesidir. Her iki Kitabe de arapça ibarelidir.

ESAS KİTABE

Bena Mesciden-lillahi-benallahü beyten fi-l-cennet
Kad bena hazel mescid-el şerif el-abd-ü-zaif hacı Süle
Bin hacı Sinan el-vaki fi muharremi sene
Seb'a ve sittine ve tis'amie.

Caminin hacı Sinan oğlu hacı Süle Çelebi tarafından hicri 967 Muharrem ayının başında yapıldığını arapça ifade ve rakkamlarla belirtilmektedir.

TAMİR KİTABESİ

H. 1249 - M. 1833

Kad ammera hazel cami-üş şerif bi enkaz cenbed
Li seneti tis'a ve erbain ve mieteyn ve elf.

Kitabenin ilk satırı Caminin yan tarafının enkaz halinde olup tamir edildiğini yazmakta, ikinci satır arapça H. 1249 u göstermektedir. Tamir edenin kim olduğunu bulamadım.

*

MUSALLİ AĞA CAMİ

1076 - M. 1665

Edirne Müzesinde bulunan ve oldukça büyük bir mermer taş üzerine rumî motifler arasına sülüs yazılı Kitabenin ölçüsü 250 x 78 cm. dir. Müze kayıd numarası 1530 dur.

Kitabede sözü geçen Gazi Mehmed Han (IV ncü Mehmed'tir).

Bu Cami Sultan Bayezıd Cami yanında Tunca nehri kenarında **Mesudiye Cami** diye anılırdı. Daha önce **Edhemiye Dergâhı** olduğunu II nci Bayezıd kütüphanesinde (Şimdi Selimiye Cami Kütüphanesinde) bulunan Vakfiyeden anlıyoruz. Buna sebeb Dergâhın Esseyid Mesud efendiye verilmesi ve burada Şıh olarak vazifede bulunduğu 1046/1636 de vefatile Şıh Cabi zade Mehmed efendi buraya Şıh olarak tayin edildiğini **Enisül müsamirin** de yazmaktadır. (64) 1076/1666 tarihinde ise Darüssaade Ağası (Harem Ağası) Musalli Ağa tarafından bu Dergâh Camiye çevrilmiş ve 1280-1863 tarihinde Cami yıkılarak ortadan kaldırılmıştır.

Bu Caminin hemen yanına 1118/1706 tarihinde bir Medrese yapıldığını (Mesudiye Medresesi) **Vak'ayı Fudala'da** yazmakta Sultan Ahmed III zamanında Edirneli Mevlâna hatip zade Mustafa efendi bu Medresede Meskâd Reisi olarak vazife gördüğü bildirilmektedir.

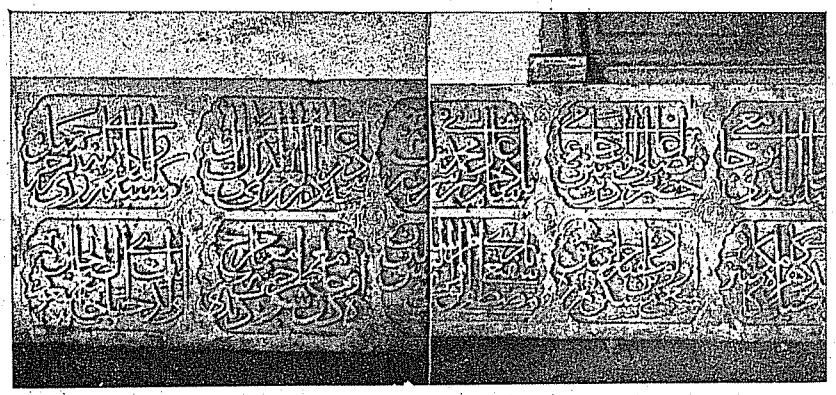

KİTABE

Hasbet-en-lillahi bünyad eyledi bu Camii
Hazreti Musalli ağa ol hami-i din mübin
Padişah-ı gazi Mehmed bahr-u ber serverîn
Nice dem Agayı dar-ül garra oldu ol emin
Kimseye olmadı böyle rûzi bir hayr-ı cemil
Gerçi geldi kâm-kâr ve dehre hayli kâh mubin
Sayi meşkur vere ulu ukbâda ecrinin hak
Mustafa olur şefi-i yari olsun mürselin
Düşüp dedi o Cami tarhına mimar çarh
Oldu beyt-ül-salihin hakka cami-i mes'ud
1076

Kitabenin son satırından belli olduğu üzere Mesudiye Caminin Musalli Ağa tarafından ihya edilmiş ve bundan sonra Cami Musalli Ağa diye anıla gelmekte olduğu anlaşılmaktadır.

---

(64) Mihalkoç Mahellesinde Sultan Bayezıd Caddesinde onbeşinci numarada Sultan Bayezıd Cami'i üş-şerifinde Tunca nehri kurbunda vaki Mescid..... ahiren müşerref harap olmağla Darüs-sa'ade Ağası Muslî Ağa tarafından cami'i üş-şerif müceddeden bina olmağla kapısı balâsındaki mermer levhaya hakkedilmiş olan işbu tarih bilistihsah bu mahale tahkim edilmiştir. (Badi ef. cilt I s. 46-47)

Bâni Musli Ağanın binyüzsekiz tarihinde vefat eylediğini Raşid tarihinde mezkûrdur.

SELİMİYE CAMİ
H. 976 - M. 1569

Sarı Selim diye anılan Sultan II nci Selimin Mimar Sinana yaptırdığı muhteşem bir eserdir. Dört minareli ve büyük kuppesi sekiz fil ayağı üzerinde oturtulmuştur. Kul kapısı değil, Allah yapısı diye söylenen Cami, 1569 yılında başlanarak 6 sene sonra ibadete açılmıştır.

Caminin Harem kapısı üzerinde Edirneli Sofîzade Daî merhumun (62) söylediği şu güzel Kitabe vardır. Kitabe Sülüs yazılı, sekiz parça halinde altın varak ile yazılıdır.

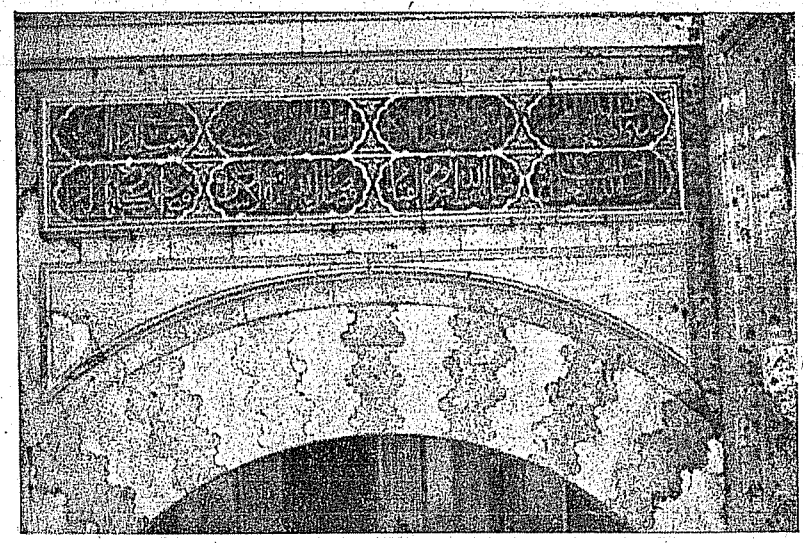

KİTABE

Kad bena hazel-makam el-müstebâ
El-emir-ül cûd sultan-ül enâm
A'nâ sultan-üs selâtin şeh selim
Mislühu benî lehu dâr-üs-selâm
Bârek-Allah teâlâ hayre
Daafâl-lallahi ecr-i yevm-ül-kıyâm
Sârâ fadıl-lillahi tarih-ül esas (976)
Hadlı Yezdân kâne tarihüt-tamam (982)

---

(65) Kitabeyi kaleme alan Daî, sofu zade denmekle meşhurdu. Sesi, ilmi, okuması çok kuvvetli idi. Edirne sarayında hoca ve Taşlık camiinde hatip olarak vazife görürken 1024 (1615) de ölmüştür. Kendisi aynı zamanda Şueradan olup bazı şiir Kitaplarının olduğunu merhum Hıbrî yazmaktadır.

Sofî zade Daî merhum Caminin inşa başlangıç ve bitim tarihlerini Kitabenin son iki satırında ebced hesabı ile belirtmiştir.

Sara fadllüllahi tarihül esas

mısraı caminin temel atma tarihi olan 976/1569 göstermekte,

Fadlı yezden kâne tarihüt tamam

mısraı ise caminin bitimini 982/1575 belirtmektedir.

Ahmet Badi Daî için şöyle yazmaktadır.

«Sofi zade demekle şöhreti-i şiar olan Mehmet efendidir. İlm-i kıraatte mahir ve ulum-i saireyi kemaliyle istihrace kadir olduğundan uhdesine taşlık Cami-i şerifi hitabetile Edirne'de Saray Sultanî Hocalığı cihetleri tevcih olunarak tatyîb hâtıf edilmiş idi. H. 1024 tarihinde terk-i âlem fani etmekle Salikî, Dai efendi için mezar taşına tarih düşürmüştür.»

*

TAŞLIK CAMİ

H. 972 - M. 1571

Edirnede Taşlık mevkiinde Ali Bey Medresesile maruf (Taşlık Medresesi) kurucusu Sadrazam Mahmud Paşanın oğlu Ali (Fatihin Sadrazamı) Beyin yaptırmış olduğu bir Mescid vardı. Sonradan Meccid Mimar Sinan tarafından camie tahvil ederek Taşlık Camiini inşa etmiştir. Cami Cumhuriyet devrinde sapasağlam iken yıktırılmıştır. Semtin ismi Medrese-i Ali Bey Mahallesi idi.

Edirne Müzesinde bulunan Tamir Kitabenini ölçüsü 8x78x80 cm. dir. Müze kayıt numarası 1552 olup sülüs yazı satır araları tek çizgilidir.

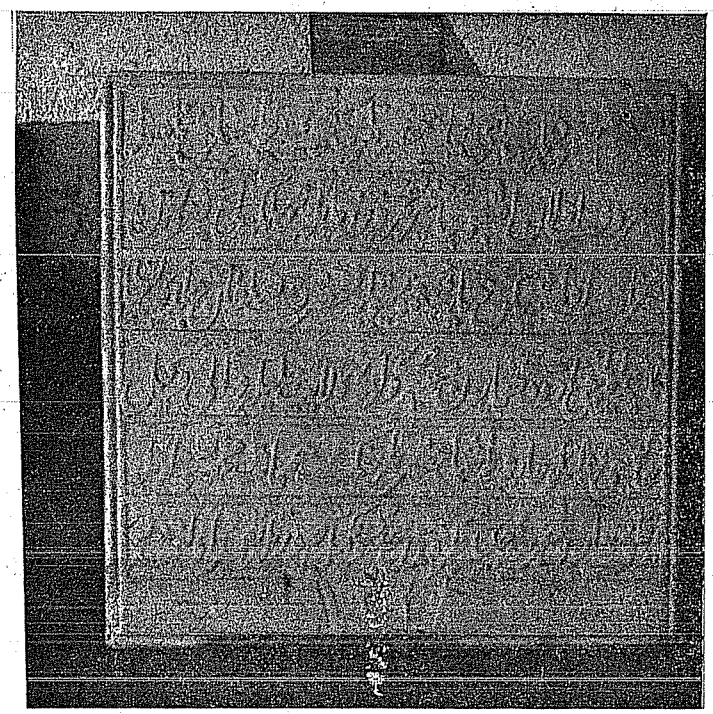

KİTABE

Merhum Mahmud Paşayı vali hazretlerinin Taşlık namile mağruf olan işbu Cami-i şerif mürur zamanla tehlikeli surette harap olmuş iken saye-i mamur-i vaye-i hazreti sultan Abdülhamid Han sanide ikinci Orduyu Humâyün müşiri ve Edirne Vilâyet celilesi vali vekili âlîsi devletlû Arif Paşa hazretlerinin himamat mahsuselerile Evkaf-ı Humâyün hazine-i celilesi tarafından müceddet ve mükemmel surette tamir olunmuştur.

1320/1904

HOCA İLYAS MESCİDİ (Hacı İlyas Mescidi)

H. 982 - M. 1574

Edirne Müzesinde bulunan ve 1563 sıra kayıdlı ve arapça ibareli Hoca İlyas hayratı olan Mescidin kitabesi kırılmış ve okunan beş parçanın yazıları aşağıya çıkarılmıştır.

Kitabenin ölçüsü 10x98x180 cm. dir.

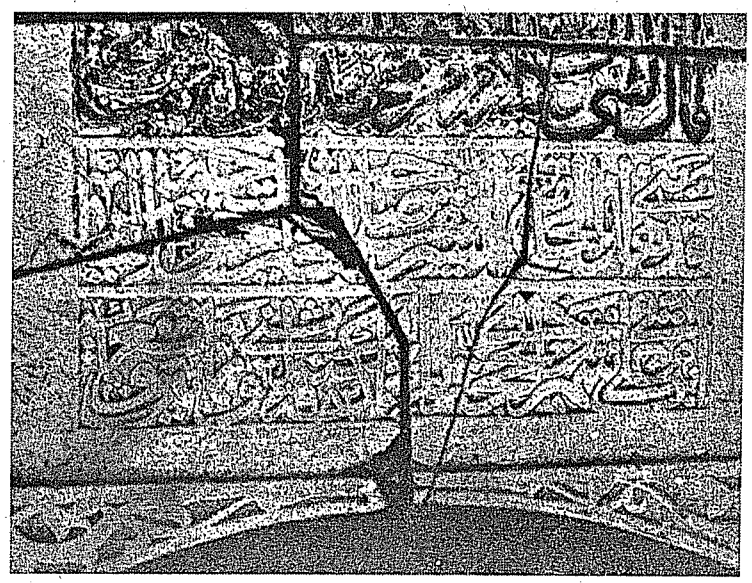

KİTABE

Kalel-nebiyyi aley-hisselâm min-neb-illahi
Kad beni hazel Cami-üşşerif sahib-ül hayr Hoca İlyas
İbn-i Ali fi şehri zi-l-hiccetül mubareke sene
isna ve semanin ve tis'amie.

Arapça harflerin okunuşu şöyledir :

isna	2
semânin	80
tis'amie	900

Hacı İlbey Mahellesi Yelli-burgaz caddesinde Hicrî 982 de inşa edilen Ali oğlu Hoca İlyas Mescidi Cumhuriyet devrinde yıktırılarak enkazı ve arası 1940 de Evkaf idaresince sattırılmıştır.

İSMİHAN CAMİİ (Esmâhan Sultan binti Selim II)

(Selim II devri)

İsmihân (yahut Esmâhân) Sultan, II nci Selim Hanın kızı olup Sokollu Mehmed Paşanın haremidir. 7-Ağustos-1585 te ölen Esmâhân Sultan, Sokollu Mehmed Paşanın ölümünden sonra Kalaylıkoz Ali Paşa ile evlenmişti. Edirnede Ağaçpazarında Topkapı hamamına karşı Esmâ Sultan Camisinin inşa tarihi 1575-1585 arasında olduğu tahmin edilmiktedir.

Vali Hacı İzzet Paşa tarafından söylenen ve İstihkâm Komisyonu Reisi Mirliva Hakkı Paşanın himetile tamir gören Caminin tamir Kitabesi şöyledir.

TAMİR KİTABESİ

1 — a) Asr-ı sultan Hamid hanide
b) Oldu bu cami-i ziba inşa

2 — a) Ahd-i adlinde o şahın şahin
b) Nice böyle eser oldu ihya

3 — a) Bezl-i himmet eden ehl-i hasânet
b) Olalar nail eltaf-ı hüda

4 — a) Harf-i menkut ile beyt-i âtî
b) Etti tarihini İzzet inbâ'

5 — Hakk-ı dâll ale-l-hayr-i cezil
b) Yaptı bu mabedi Hakkı Paşa
1308

Kitabenin dördüncü satırında **harfi menkut** ebced hesabında noktalı harflere göre tertip edilmiş tarihi göztermektedir.

*

YAHYA BEY CAMİ

H. 985 - M. 1577

Yahya Bey tarafından ve Mimar Sinan tarafından yapıldığı zannedilen Caminin inşaatı 985/1577 dir, Kapı üzerindeki kitabe mermerdir. (66)

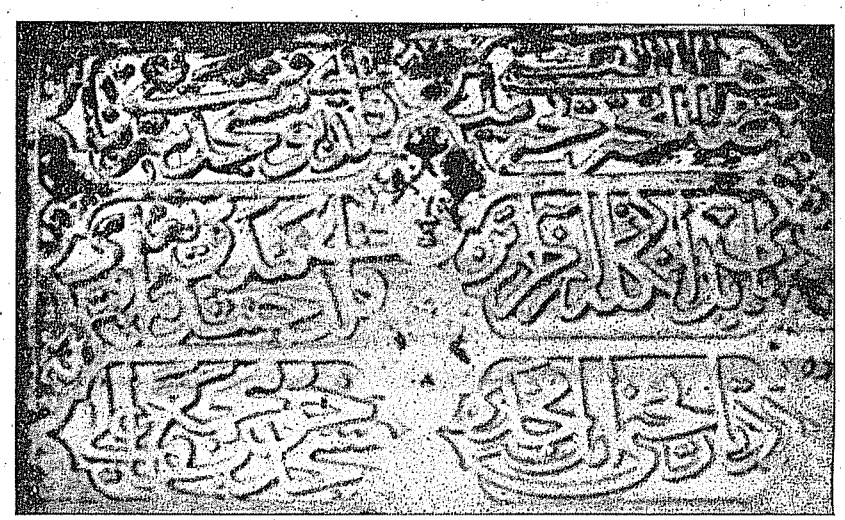

KİTABE

Sahibül hayr yani Yahya bey
Kıldı bu Mescidi şerifi bina
Yaptı anılna dâr-ı ahiretin
Kıldı cennette kendüye me'va
Dedi tarihini anın Mecdi
Mescid-i hûb ve mecma'i âlî.
985

(66) Yahya beyin kim olduğuna dair me'hazlarda izahatlar karışık olup Ahmed Badi'ye göre Şıpkalı olduğu yazılıdır.

KIYIK CAMİ TAMİR KİTABESİ

H. 1250 - M. 1834

Edirne Müzesinde sülüs yazısı Cami Kitabesinin ölçüsü 62x84 cm. dir. Son satırda Kıyakta sözü şehrin şimdi Kıyak semtidir. Büründüzcük (bir nevi ipek) Tüccarı İsmail Ağa tarafından tamir edilmiştir. (67)

TAMİR KİTABESİ

Bi-hamdi lillah yine bu secdegâhı hüsn-i himetle
Bu dil-cû mâbedin mâ'mûr ve âbâd olmuş evvel
Hayatında rızayı hakkıçün tayin edüp meblâğ
Duâ-gû pek olp sa'yü beliğ ve ihtimam üzere
Kerimî cevheri asa yazdı tak babına tarih
Yarup erbabına himmet eylemiştir menba-tevsir
Hayr-ı han cıhan İsmail Ağa eyleyup takrir
Bu semtin bağisi ihyası oldu cay-ı şehri tekmir
Bu ziba Camiin ârâyîşin hoş eyledi tekbir
Kıyakta nev güzel revnakle cemii ettiler tamir

*

BİR MESCİD KİTABESİ (?)

H. 1263 - M. 1851

Edirne Müzesinde bulunan Mescid Kitabesi sülüs yazılı olup ölçüsü 62x43 cm. dir.

Kitabenin hangi Mescide ait olduğu kayıtlarda bulamadım.

KİTABE

Kad beni hazel-mescid-ül mubareketül
li-nebiyyi sallallahü aleyhi vesellem
1263

(67) Ahmed Badi ef. Cilt I. s 51 : «Çokalca Mahallesinde Kıyak caddesinde yüzyirmibirinci numarada Büründüzcükçü eşrafından sahib-ül hayrat İsmail ağa nam zat tarafından bina edilmiş... binası tarihi bulunmamış ise de kapısı balâsındaki mermer levhadaki tamir tarihi budur....»

BİR CAMİ KİTABESİ (?)

H. 1314 - M. 1896

Mermer üzerine sülüs yazılı Kitabe Edirne Müzesindedir. Son satır Ebced hesabını tam tarihine göredir ve Cami tamiri Vali ve kumandan Arif Paşa tarafından yapılmıştır.

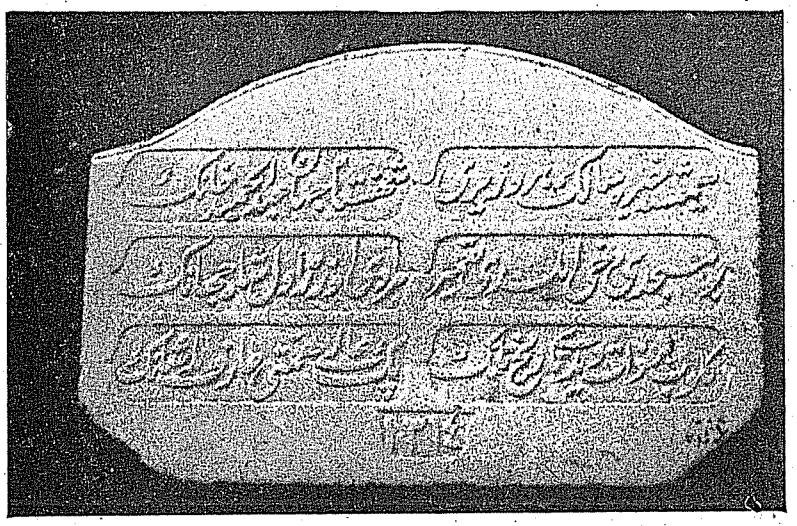

KİTABE

Hemîşe hayre selik her veziri
Şehinşahı cıhan Abdülhamid Hanın
Bu Mescidi dahi eyledi tamir
Muradı üzere ol şah cıhanın
Gelüp bir zat dedi tarih tammın
Pek ali himmeti Arif Paşanın
1314

Kitabenin ebadı 43x66 cm. olup Müze kayıt numarası 1569 dır.

1309/1891 da Padişah irâdesile ihya edilmesi emrolunan Cami (İbn-i Arap Cami) bu olsa gerek.

SÜLEYMANİYE CAMİİ (Gazi Süleyman Paşa Camii)

(II nci Bayezıd devri)

Kirişhane semtinde Tunca nehri kıyısında Salhane yanındadır. Fatihin Rumeli Beylerbeyisi olan Süleyman Paşanın 1474 de İşkodrayı mayıstan ağustosa kadar 3,5 ay muhasara edip alamaması ve 1477 de ise İnebahtını (Korint körfezinin kuzeyinde Lepanto limanı) muhasara edip Venediklilere yenilmesi üzerine azledilerek yerine Davud Paşa getirilmiştir. Süleyman Paşayı daha sonraları Bayezıd II nin Veziri olarak tekrar hizmete girdiğini. 1529 kayıtlarında ve Kemal Paşa-zade tarihinde şu suretle geçer.

«Süleyman Paşa ol hizmeti başarıcak her ne maslahatı ki tuttuysa başaramıyacak hazret-i Hüdavendigâr anı sipahsarlık yerinden ayrı Rumeli Beylerbeyliğinin Anadolu Beylerbeyisi Davut Paşaya verdi, mezkûr Süleyman Paşanın tedbir-i umur-ı harbde kusuru yoğdu, darb-ı şimşirde dahi makbul-i cumhurdu amma uğuru yoğdu mefahir-i meâsirle dillerde mevsuf ve mezkûrdu, şecaat ve sahavetle illerde mâruf ve meşhurdu nice kerre darb ve harbe hazır olmuş yoldaş kişiydi, hengâm-ı gir-u dârda demi düşse yoldaşlık eşiydi, Sultan Mehmed Hanın hizmetinde ayağın duran tavaşîlerindendi, anun tertibiyle hamed ve havâşîye baş olmuştu. Baht ve devlet destgîr olup müsaade-i saadetle esirken emîr olup pâye meratib-i âliye terakki bulmuştu naşir-ül hayrattı. Âsar-ı ihsaniyle edvar-ı rüzgâr dolmuştu. Edirne' de Meriç kenarında (Tunca olacak) bir cami imaret ediptir ki Süleymaniye demekle iştihar bulmuştur.»

Aşağıdaki Kitabe 1165/1752 zelzelesinde harap olan ve Vakfı tarafından tamir olunup Örfî ağa tarafından söylenmiştir.

KİTABE (Tamir)

Vak'ayı zelzelede işbu makam
Kendiyü saldı zemine amma
Sanma kim hedim olmuştu harap
Def'aten secdeye eylerdi dua
Kaldı bu halet ile sakfı ve cezzar
Oldu bu demde vakıftan ihya
İki mısra ile dedim bir tarih
Sâl-i tecdidi muayyel ola ta
Örfî ya oldu yine âbâdan
Cami-i pâk Süleyman Paşa

4

EDİRNE KÖPRÜLERİ KİTABELERİ

EDİRNE KÖPRÜLERİ

Edirne'nin yedi tane taş köprüsü vardır. Bunlardan ikisi saray içinde diğerleri şehrin muhtelif taraflarındadır. İki köprünün kitabeleri olmayıp diğerleri mevcuttur.

YENİ KÖPRÜ

H. 1258 - M. 1842
H. 1263 - M. 1847

Edirnenin en uzun taş köprüsüdür. Eski İstasyon binasının önünde ve Karaağaç yolu üzerindedir. Bu köprüye **Abdülmecid Köprüsü** de denir. Köprünün başlanması 1258 de olup bitiş tarihi 1263 tür.

Kitabesi şair Ziver tarafından çok sanatkârane söylenmiş olup mısra başlarındaki harflerin ebcede göre toplamı Köprünün bitim tarihini, noktalı harfler ise köprüye başlanması tarihini işaret eder.

KİTABE

Esas-endâz-ı dünyâni kerem Abdülmecid hanın
İmar-ı mülkünün üstâd-ı adlî oldu mimarı
Olalıdan münhel cezbü mekârim ol şehin ahdi
Seza mânend derya dehre kılsa lütf-i câri
O şahinşedir elhak faiz-ül hayrat âlemde
Sezadır kılsa âbâdan mülkü böyle âsârı
Edirne beldesi enhrı üzre hayr-i şâhne
Garîk-i cûy-i ihsan eyledi etraf ü aktârı
Gelip geçerken halk-ı memleket bu cisr-i saniden
Duasaz dü-bâlâ kıldılar evrâd ü ezkârı
Meriç ü Arda nehri tâ-revan oldukça bu sûdan
O şahin mülkünün feyz-i ilâhi ola enhârı
Bu tâk-ı cisri tersi'i etti Ziver işbu tarihin
Bu âlî cisri oldu hayr-ı sani-î cihân-dârî

Bu Kitabe Edirnenin 1921 Yunan işgalinde harap edilmiş ve 1966 senesinde EDİRNE ANITLARI KORUMA DERNEĞİ tarafından yeniden yazdırılıp yerine konulmuştur. Abdülmecidin Kitabe üzerinde tuğrası bozuk-kazınmış halde halen durmaktadır.

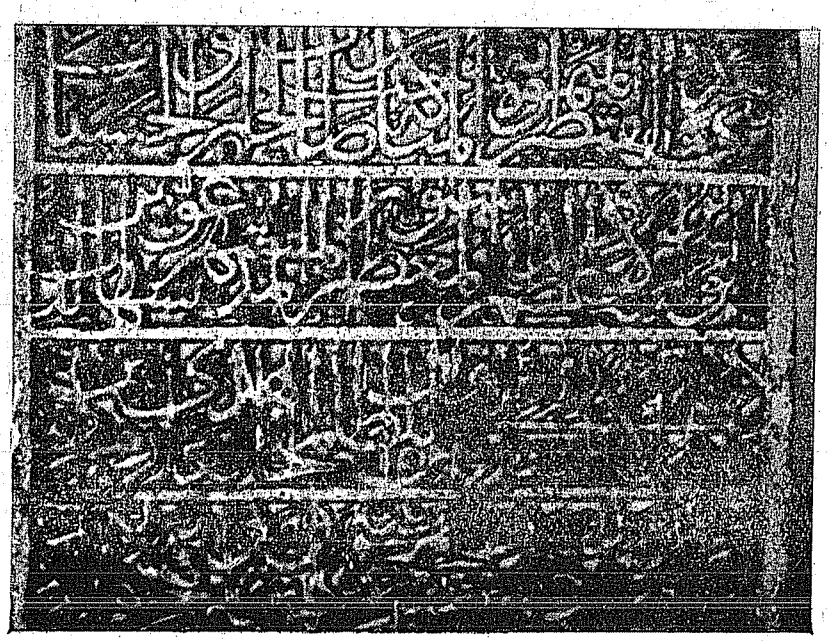

ŞAHABEDDİN PAŞA KÖPRÜSÜ

H. 855 - M. 1452

Şahabeddin Paşa (hadım) Murad II ve Fatih devirlerinde rol oynamış bir kimsedir. Vezir ve Beylerbeyliğinde bulunarak Edirne kurucularından sayılır. İmaret-Mahalle-Cami-Köprü-Medrese kurmuştur.

Tarihçiler Şahabeddin Paşanın (Hadım Şahabeddin veya Kula Şahin ile aynı kişiler olduğunu zikreder) Meselâ, Aşık Paşa Zade Şahabeddin Paşa isminden bahsetmeyerek Vezir ve Beylerbeyi Kula Şahin Paşa der. Tarihçi Saadeddin ise kimi Kula Şahin Paşa, kimi de Şahabeddin Paşa diyerek Eflâk hadisesi dolayısile **«bazı tevarih-i Osmaniyede Kula Şahin yerine Şahabeddin Paşa-ı Hadım yazılup...»** demesi bu isimlerin aynılığını gösterir.

Kula Şahin Paşa, Beylerbeyi Sinan Paşa 840 da öldükten sonra Beylerbeyi-vezir- olmuş **(Tevarih-i Ali Osmandan, hicretin sekizyüz kırkında ve Rumeli Beylerbeyi Sinan bey gelüp vefat etdiler, yerle-**

rine Hadım Şahabeddin Paşa beylerbeyi oldu.) demektedir. Bilâhare Eflâk seferinde ölen Mezid Bey yerine sefere çıkmış ve yenilgeye uğraması üzerine azledilmiş daha sonra Murad II nin tahttan çekilmesile Zagnos ve Halil Paşalar ile birlikte devlet içinde vazife almıştır. «ahkâm-ı kavaid-i memleket mühimmatına mübaşeret» etmiştir denilmektedir. Badehu Fatih devrinde epi rol oynamış Fatihe çeşitli telkin ve fikirlerde bulunmuştur. Hatta İstanbulun mukataası (arazi kira verilmesi) fikrini kabul ettirmiştir. Meselâ

Aşık Paşa Zade İstanbulun mukataası hususunda Kula Şahin için şöyle der. **«Kula Şahin derlerdi atasından kalmış bir Vezir'i akil vardı, atan, deden nice memleketler feth etdi, hiçbirine mukataa vazetmedi».**

Hadım Şahabeddinin Edirnede **Kirazlı Cami** ile 3 Mescidi, bir köprüsü (Saraçhanede ve Filipede İmareti, Medresesi olduğunu Aşık Paşa zade kitabında yazmaktadır.

Şahabeddin Paşa Köprüsünün bir esas (Edirne Müzesinde) ve bir de Tamir (Köprü üzerinde mevcud olan) iki Kitabesi vardır. Müzede bulunan küfeki taş üzerine arapça ibareli kitabede belirtildiği üzere **elvezirul-azam** sözünün köprü, Şahabeddin Paşanın vezirazamlığında yapıldığını gösterir.

KÖPRÜ KİTABESİ (Esas)

Bena hazel kantaratil meymenetil mubareketi, sahibül hayrati velhasanat elvezirul-âzam ved dustûrul-muazzam el müştehirul meduvvu bi Şahabeddin Paşa Edrakehül lahü mâyeşa. Min zemanis-sultanil-mücahid elgazi Murad Han ibn-i Muhammed han min nesli Osman. Senete hamse ve hamsine ve semanemietin hicriyetin hilâliyetin. (68)

Kitabede Köprünün tarih kısmı yine arapça ibaresi şöyle hesaplanır.

Hamse	5
Hamsine	50
Semanemie	800

(68) Ahmed Badi ef. Cilt II. s. 373 de Kitabede adı geçen Osman hakkında şunları yazmaktadır. Canbaz-zâde denmekle meşhur olup Sultan Osman han-ı salis asr-ı alisi sırasında et-tercüme müderris Ahmed efendinin biraderidir. Asr-ı mezkûr alisi meyanında bu zatın dahi tercemesi mezkûrdur. Saraçhane köprisi tarihini 1113 tarihinde bu zat yazup vaz' etmiştir.

TAMİR KİTABESİ

1113-1702 senesinde köprünün orta kısımları çökmüş ve Padişah Mustafa II köprünün aynı şekilde tamir edilmesi için emri üzerine Köprü onarılmış ve üzerine aşağıdaki kitabe konmuştur.

Padişahı Heft kişver şehriyârî bahr-u-ber
Hazreti Han Mustafa Şahinşehi Nusret Liva
Edrine şehrine teşrif idecek emreyledi
Çün bu cisri yapmağa ol dâverî ferman revâ
Hamdü-lillah bir metanet üzre bünyad oldu kim
Çeşmi Dünya görmemiştir böyle bir muhkem bina
Şevketiyle günbegün ömrünü efzûn eyleyip
Böyle çok hayra muvaffak eyleye bari Hüda
Faika tekmil olunca didiler tarihini (69)
Eyledi ferman bu cisri yaptı Sultan Mustafa.
113-1702

SARAÇHANE KÖPRÜ KARAKOL BİNASI

Saraçhane köprüsünün devamı olan beton ayaklar üzerine kurulmuş takriben 200 metre uzunluğunda demir parmaklı köprü su feyezanları sebebile Vali Hacı İzzet Paşa tarafından yapılmış olup köprünün nihayetine de bir Karakol ve Sebil yaptırmıştı.

KÖPRÜ ve KARAKOLA AİT KİTABE

1 — Ber karar eyleye tahtında Şeh devrânı
2 — Ömrü ikbal müebbetle Hüdavendi mecid
3 — Mülkünün her ciheti kesbî İmaret etti
4 — Köhne bünyân cıhan oldu zamanında cedid
5 — Katederdi reh-i Tunca feyezan ettikçe
6 — Kıldı olbahr-i kerem işte bu cizri temdit
7 — Yaptırıp yanına bir de Karakol dairesi
8 — Etti asayiş ebnâ-yi-sebîli teyid
9 — Yakışır takına tarih-i cevheri İzzet
10 — Yaptı bu Daire-i hazreti Sultan Hamid
1304

(69) Faik için bak. (Reis-ül Kuttab Hasan efendi Çeşmesi).

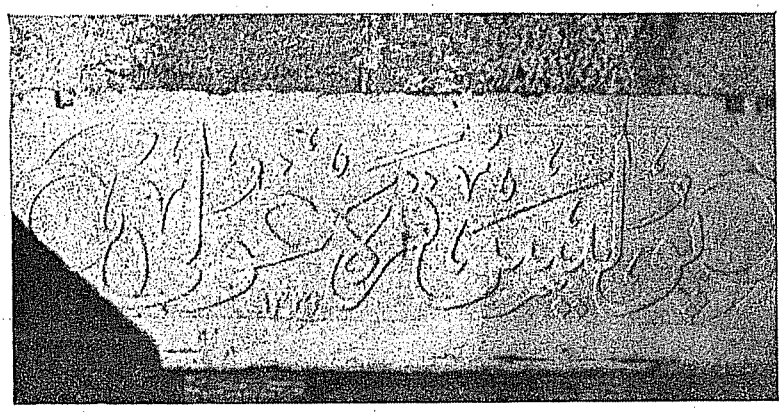

Vali Hacı İzzet Paşanın eserleri olan Köprü, Sebil ve Karakol'dan bugün ancak köprü mevcuddur. Diğer ikisi zamanın tahribine uğramış, fakat Köprü, tamir görerek zamanımıza kadar gelmiştir.

Edirne Müzesinde bulunan Karakola ait iki parça yazı resmini gördüğünüz yazılardır. Gerek Sebil'in gerekse Karakol binasının ne zaman ortadan kaldırıldığını yaptığım araştırmalarda bulamadım.

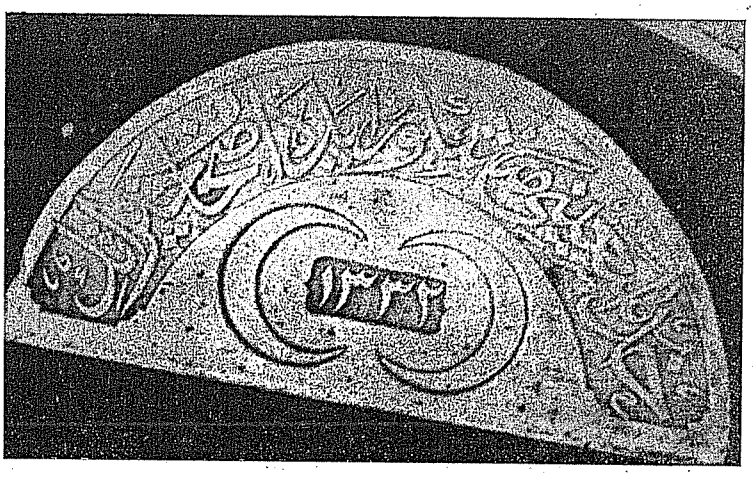

Karakol yazıları şöyledir:
POLİS KARAKOLU
alttaki resim
Hüda, sayini meşkûr ide eshab-ı hayratın

GAZİMİHAL KÖPRÜSÜ

Gazimihal köprüsü üç kısımdan meydana gelmiştir.

1 — Edirne hisar tarafı 15 kemer

2 — Yıldırım Cami tarafı 8 kemerdir. Bu kısımlar **Mihal Paleologos** binası olarak mervi'dir.

3 — İki Köprü arasında Sefer Şah türbesi yanındaki 2 kemerdir. Şimdi, bu köprüler ait inşa tarihlerini ve Kitabelerini ele alalım. Hisar tarafındaki köprünün başında Gazi Mihal Bey hamamı vardır. Bu köprüyü Çelebi Sultan Mehmed 823 te tamir ettirmiştir. Yıldırım tarafından **(Yıldırım Köprüsü)** namiyle maruftur. Bu kısım 951 de Kanunî iradesiyle tamir olunmuştur. Sonradan Kemenkeş Kara Mustafa Paşa her ikisini tamir ettirmiştir. Sene 1050. Bir de Kasır ilâve etmiştir. 1165 Zelzelesinde harap olmuş 1171 de III ncü Sultan Mustafa tarafından ihya edilmiştir.»

Yıldırım tarafında olan kısım Kanunî Sultan Süleyman tarafından tamir edilerek Bursalı Sun'inin söylediği şu Kitabe konmuştur. Son satır **cisri viranı eyledi mâmur** ebced hesabına göre 951 göstermektedir.

KİTABE (Yıldırım Köprüsü)

H. 951 - M. 1544

1 — Yıllarile olup bu cisc-i medîd

2 — Reh-güzâr-ı fenada câ-yi ubûr

3 — Emr-i şahı cihân-penâh ile

4 — Yaptılar ana sarfedip makdûr

5 — Ehl-i dilden birisi anı görüp

6 — Dedi tarihini olup mesrûr

7 — Genc-i vâfir verip yine o şeh

8 — Cisr-i viranı eyledi mâmur.

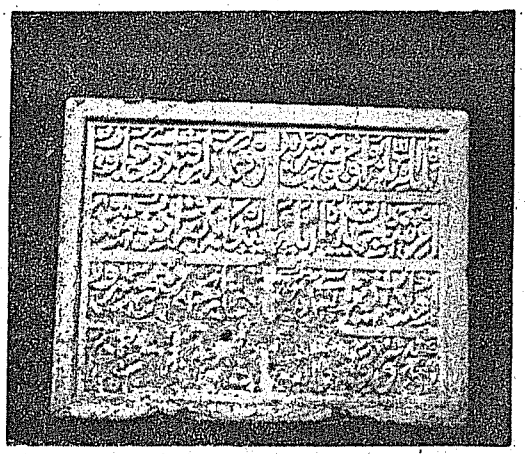

Kitabeyi kaleme alan Sun'i, niyazi tezkeresine göre aslen Edirneli olup şueradandır. Hammamî zade denmekle maruftur. Sun'inin doğum ve ölüm tarihi tam olarak belli değilsede onyedinci asır başlarında öldüğü zannedilmektedir.

Edirne Müzesinde 1540 kayıt numarasında bulunan Kitabenin ölçüsü 9x47,5x62 cm. dir.

✳

YILDIRIM KÖPRÜSÜ TAMİR KİTABESİ

H. 1171 - M. 1757

III ncü Sultan Mustafa tarafından yeniden ihya edilen Yıldırım tarafındaki köprünün tamir kitabesi aşağıdadır. Şair Örfî tarafından kaleme alınan Kitabenin son satırında Sultan III Mustafanın adı geçmektedir.

TAMİR KİTABE

Şehinşah-ı muazzam-ı câ zıll-i hazreti mevlâ
Mülûk içre bulunmaz şevket ve kudrette banisi
Harap iken bu cisri eyledi âbâd esasından
Ebü-l-hayrad şah-ı âlem vakit oldu bânîsi
Bilâdın herbirine şahra berrî ihsandır
Mürûra bir tarikin bulamazlardı ahalisi
Yolu ile lütfe mail Padişah din-perverdir
Ki mahfuz oldu dünya gördü bu lütfü havalisi
Heman bir bende geldi Örfî gibi dedi tarihin
Bu cisri yaptı Sultan Mustafanın emr-i âlîsi
1171

SEFERŞAH KÖPRÜSÜ

1050-1640 da Sultan İbrahim zamanında Sadrazam Kara Mustafa Paşa, Seferşah ve yıldırım tarafındandaki köprüleri esaslı tamir ederek yol ortasına da bir tarih köşkü yaptırarak üzerine Şeyhülislâm Yahya efendinin söylediği şu kitabeyi koydurmuştur. Bu tarih köşkü yeni yapılan Kapıkule asfalt yolun alt kısmında kalmıştır.

KİTABE

H. 1050 - M. 1640

Mustafa Paşa vezir-i a'zam ol âlî-nijâd
Kim vücudun aleme Allah in'am eyledi
Mülk-i osmaniyi tamir etmeye sa'yeyleyip
Her diyarın nazmına lillâh ikdâm eyledi
İşidüp cisr-i Mihale kesr-i noksan irdiğin
Kesrini cebreyleyip noksanın itmâm eyledi
Oldu bu cisr-i sevap encâma tarihi tamam
Mustafa Paşa bu âlî-cisr-i ihkâm eyledi

*

EDİRNE TARAFINDAKİ KÖPRÜ (Mihal Köprü)

Şehir tarafındaki köprüyü 823/1420 senesinde Gazi Mihal bey tarafından yapılmış olduğundan onun ismile anılır. Zelzeleden harap olan Köprü 1171 de III ncü Sultan Mustafa tarafından tamir edilmiş isede 1321/1903 de Sultan Abdülhamid Han tarafından eski ayaklar üzerine şimdiki Köprü İtalyan ustalar tarafından yaptırılıp üzerine şu Kitabeler konmuştur.

I nci Kitabe

HAMİDİYE KÖPRÜSÜ

II nci Kitabe

1 — İşbu Mihal köprüsü maili inhidam iken ziynet ezvâ-i makam hilafet-i islamiye ve erîke pîrâyı Saltanat-ı seniyye-i

2 — Osmaniyye-i essultan ibn-i sultan elgazi Abdülhamid Han sani hazretlerinin

3 — Saye-i ma'muriyet-i vaye-i mülûkânelerinde binüçyüz yirmibir hicrî senesinde Edirne vali vekili ikinci Orduyu

4 — Humayûn-u Arif Paşa hazretlerinin ikdamat mütevellilerinin tecdiden imar ve inşa edilmiştir. 1321

Her iki Kitabe Mihal Köprünün kuzeye bakan kanatlarile kemerleri arasındadır. İkinci Kitabe dört satırdan ibaret olup mermer üzerine sülüs yazı ile yazılmıştır. I nci Kitabe yazısı mermere oyulmuş olup içi kurşun ile kaplanmış vaziyettedir.

EKMEKÇİZADE AHMET PAŞA KÖPRÜSÜ

H. 1016 - M. 1608

Tunca nehri üzerinde 10 gözlü bir Köprüdür. Mimarı Sultan Ahmed Camiini yapan Mimar Mehmed Ağadır. Ekmekçioğlu Ahmet Paşanın Edirnede yaptığı birçok değerli hayratları arasında olan bu ulu ölmez eserin Kitabesi Mermer üzerine ince sülüs yazı olup Köprü ortasında yapılmış olan Revak duvarındadır.

KİTABE

Ekmekçi zade Ahmed paşay-ı kâm-kâri
Hayratını görenler itmez mi hayrile yâd
Bu devlet içre defterdar oldu on sekiz yıl
Ba haşmet-i vezaret ba devlet-i hüdadâd
Doldurdu Tunca nehrin bi şüphe sim-ü-zerle
Bu cisri bi âdilî illâh etti bünyâd
Maksudu bir duadır ancak gelip geçenden
Lâyık budur ki sen de ruhunu idesin şâd
Kâmi dedi esası müstahkemine tarih
Zîbende rah-ı gülşen bu cisri Ahmed âbâd
Kadbüniye fi seneti : 1016-1608

Kitabeyi kaleme alan Kâmi üç Padişah görmüş bir Şairdir. Kendisine Mesnevihuvan oğlu Ahmed Çelebi denirdi. Edirnenin Muradiye Mahallesinde doğup büyümüştür. Hem Edirne hem de İstanbul Medreselerinde Müderrislik yapmıştır. Bilahare Edirne Kadısı olmuş ve Kânunî'nin Zigetvar seferinde Padişaha sunduğu bir Gazel yüzünden Kâmi ödül almıştır. Sarı Selim zamanında Kıbrısa Kadı olarak yollanmış isede istifa ederek Edirney gelmiş ve Edirneden İstanbula giderek orada yerleşmiştir. Vefatı Üçüncü Murad zamanına rastlar.

Kâmi'nin Fıkh kitapları da vardır.

Köprünün bitimini gösteren aşağıdaki tarih manzum yazı Kadı Mehmed Şerif tarafından söylenmiştir.

Kad beni Ahmed akd-ül vüzera
Fevk-i nehir muğberra mu'tebera
Rent-i tarih elemiş kalemi
Muğberr mu'teber minhu haberi.
1024

5

EDİRNE
DERGAH - TEKKE
MEDRESE - TÜRBE
KİTABELERİ

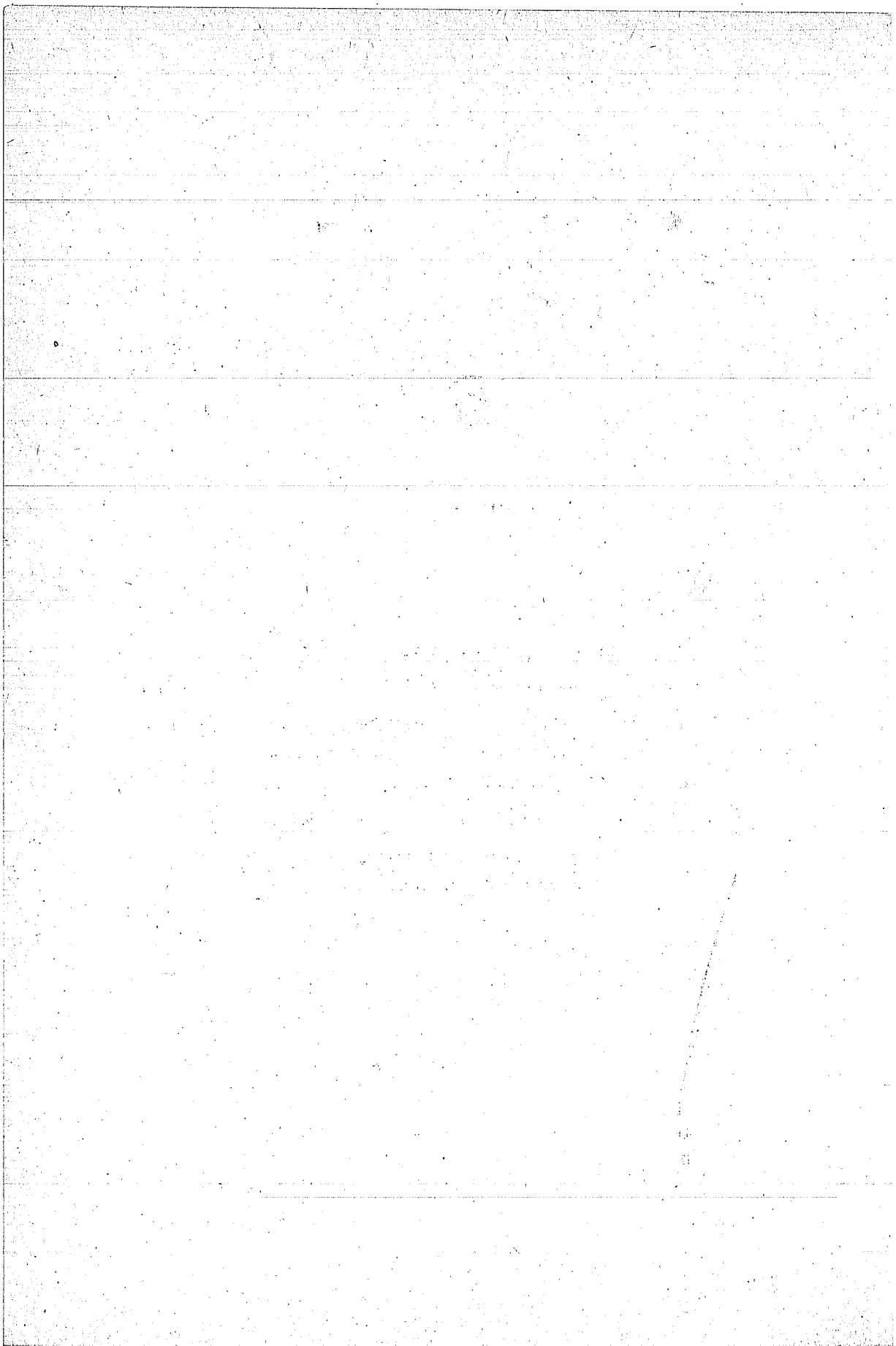

HASAN SEZAİ DERGAHI

Gülşeni Tarikatının ikinci Şeyhlerinden tanınmış mutasavvıflardan Hasan Sezaî efendidir. Makamı şehrin Bostanpazarında ve orada medfundur. Aslen Anadollu olan ailesi bilahare Ege adalarına göç ettikten sonra Edirneye gelerek yerleşmişlerdir. H. 892 - M. 1428 de inşa edilen Dergah ve Cami bugün bakımsız bir haldedir. H. 1130 - M. 1736 da vefat eden Dergahın Şeyhi Hasan Sezai efendi aynı zaman Şüeradan olup **Mektubat** eseriyle de tanınmış bir zattır. Cami bugün yerinde yoktur ve Hazresinde birçok maruf zatlar gömülüdür ki bunlardan biri de Edirne Valilerinden 113 ncü Vali Kadri Mehmed Paşa 93 gün Başvekalette bulunmuş II nci Hamidle geçinemiyerek azledilmesi üzerine Edirne Valiliğinde iken 1884 de vefatla Hasan Sezai haziresine gömülmüştür.

HASAN SEZAİ DERGAHI KİTABELERİ

Dergahın Giriş kapısı üzerindeki Kitabe Celî ta'lik yazılıdır.

Menba-ı feyzi hidayed makam-ı Gülşenî
Cây-ı iman abâd imiş dâr-ül selâm-ı Gülşeni
Suret erbabı gelmez Sezaî nutuk etsede (70)
Manevî ilham imiş çünkü Kelâm-ı Gülşenî.
sene 1151

Ahmed Badî merhum Sezaî Tekkesi için şunları yazmaktadır :
«Muahharen, kibar-ı meşâyih u şueradan olan ve şöhleti afâkı tu-

tan Sezaî Efendinin ismine izafetle yâd edilen bu Tekkenin ilk banisi, şah-melek'tir. Sonradan Gülşeni zaviyesi olmuştur».

Nitekim Evliya Çelebi şöyle yazmaktadır. «(Şeyh Aşık Dede Gülşeni) mubarek adı Mehmeddir. Edirne yakınında Ahur köyünde doğup seyahatlarda yetişmiş Yavuz Selim ile Mısır fethinde bulunup Hazret İbrahim Gülşeni ile tanışmıştır. Aşık Dede, ilahî aşka ulaşıp baş ayak açık Mısırda yedi yıl gezmeye başlar. Yedi yıl sonra İbrahim Gülşeni, Aşık Ded'nin kulağına (Huu!) deyince Allahın emriyle Aşık Dede ayrılıp gönül aynası, ilâhî nurla canlanır.

İbrahim Gülşeni, Aşık Dedeye bir kat hırka, okuma masası, seccade, bayrak verip Edirne Şehrine gönderir, ve;

— Rumeli Aşıklarına öncü ol!..

der. Sultan Süleyman ona itibar ederek Küçükpazar (Bostanpazar) yakınında (Şah Melik) Tekkesinde seccade sahibi olup, yirmibin fukara kendisinden Gülşenî fakrı cihazını kabul eylemiştir. Vefat ettiği zaman Tekkesi yanına gömülmüştür.»

Hasan Sezai Efendinin medfun bulunduğu Türbenin Pencereleri üzerinde Celî ta'lik yazılı kitabeler şöyledir :

Eya Şahı resülû rahim it (rahmet et) Sezai derdimendindir
Kapun bekler kadîmî hizmetinde pir perverdir.

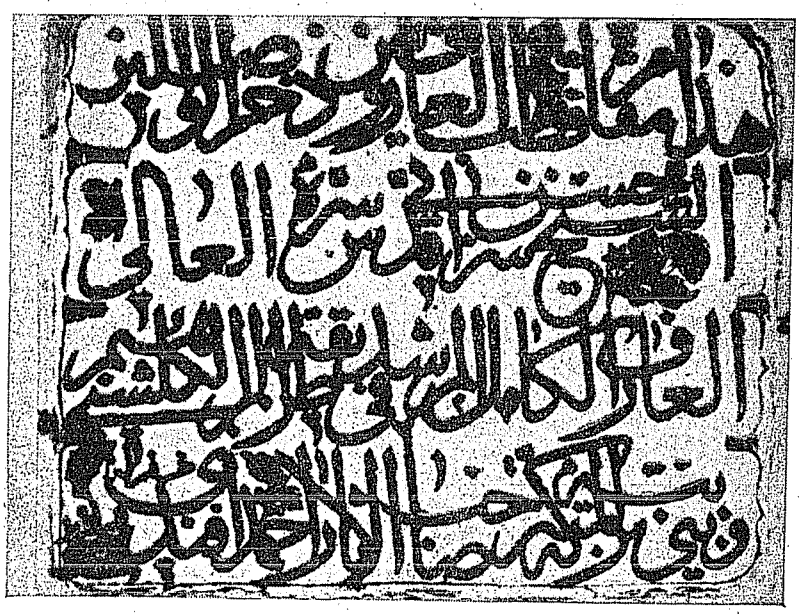

Cadde üzerinde Türbenin pencerleri üzerindeki

KİTABE

1 — **Hazâ mâkâm-ı kutb-ül-ârifîn ve dehâlel vasleyn**
2 — **Eşşeyh Hasan Sezaî kuddise sırr-ül âlî**
3 — **El-arif-ül kâmil fi tarikat-ül errahim-ül Gülşenî**
4 — **Ve benî beyt-ül mubareke sahib-ül asar Ahmed efendi. (71)**

1153

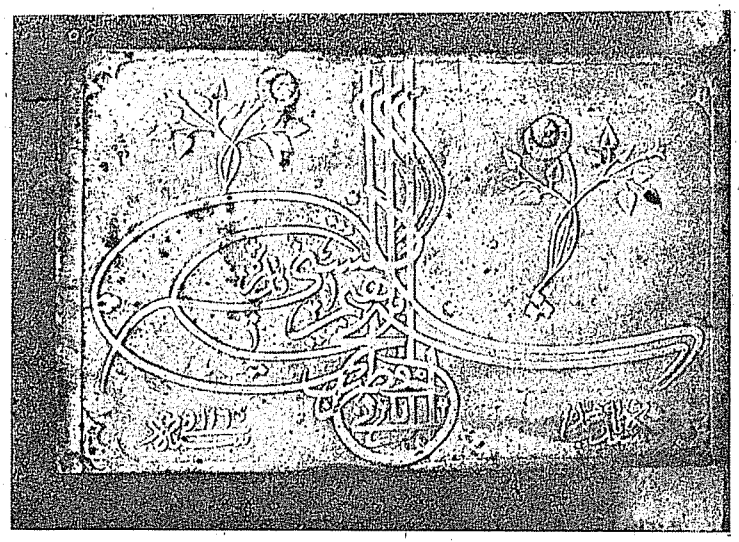

Türbe kapısı üzerinde bulunan Tuğrada
GÜLŞENİ
YA HAZRETİ SEZAİ

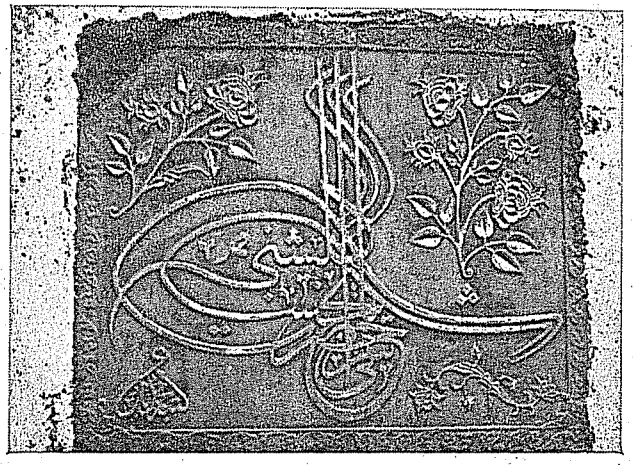

Dergah bahçesinde yerde duran başka bir Tuğra da ise
GÜLŞENİ
YA HAZRETİ İBRAHİM
İmza yerinde **Ketebe Seyid Mehmed** yazılıdır (72).

(70) Ahmed Badî, Sezaî için ayrıca şunları yazmaktadır:

«Tarikat-ı aliyye-i Gülşeni Hasan Sezai efendi hazretlerdir. Cezire-i Morada revnak evza-i âlem vücud olup mahrusa-i Edirne'ye nakil ve ticaret ve tarikat-ı aliyye- Gülşeniyye meşâyıh izamından olup Sultan Mustafa Han-ı sani asrı maşâyıh sırasında mesbûk terceme eş-şıh Mehmet Lâ'li efendi hazretlerinden ahz- yed inabet ederek müşârün-ileyh Mehmet Lâ'li efendinin H. 1112 Zilhiccesinin irtikaline mebni yerine Gülşeni Dergâh şerifi meşihetına revnak bahş himmet ve 1151 Hicri senesi Ramazan-ı şerifinin onyedinci gecesi azım kurb-u gâh cenab-ı Rab ehadiyet olmuştur.»

(71) Ahmed Badi ef. Cilt I s. 72-73. «Sezai hazretlerinin merkadi şerifleri üzerindeki kuppeyi Belgradî Kâmil Ahmed Paşa bina eylediği ve müşârün-ileyhten Mahmud Han-ı evvel asrında sikk-i evvel defterdarı olup muahharen Midilli Ceziresine nefy ve iclâ ve badehu Edirneye tahvil menfa eylemiş ve bâ'de-l-lüteyya ve-l-leti Der-saâdete azimetle Sultan Osman han-ı sâlis asrında reis-ül küttâb ve badehu rütbe-i saniye-i vezaretle kâm-yâb olup Selânik ve Bosna Valiliklerinde bulunduktan sonra ..... Sancağı buyurulmağla müteveccihi veche-i azîmetken Resmoda tedmîr-i hayat müsteâr eylediiğ ve Edirne'de menfa bulunduğu sırada inşa eylediği merkad-i Sezaî kuppesine iki pencere yaptırıp ol pencereleri üzerlerinde Kitabelere birer mısra yazılmasını tasvip ve pencerelerin biri hân-kah kapusunun gailine tesadüfî cihetle Sezaî efendi merhumun inşa buyurdukları Nebevîye-i Mustafa ki ..... mısralarının yazılmasına tensip etmiş ve mısra-i evvel sokak tarafında olan pencere bâlâsına yazılan (kapun bekler) lâfzını hân-kah kapusu üzerine getirilmesini iltizam eylemiş vâlî-ül an ol vechele meşhur olduğu halifet-ül rüesada müşârün ileyhin tercümesinden mezkûrdur.»

(72) Tuğraları yazan Ketebe Seyyid efendi hakkında geniş izahat Çeşmeler bölümünde AFİFE HATUN ÇEŞME izahatında Tatb efendi kelimesine bak.

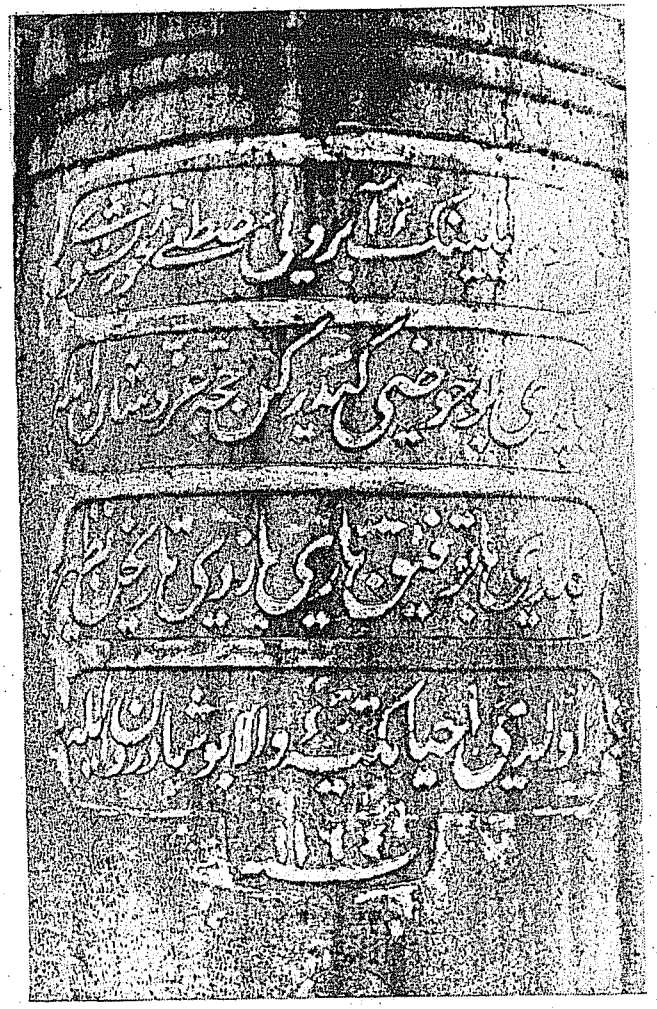

ŞADIRVANÎ HÛR PEŞTEVÎ

H. 1164 - M. 1751

Hasan Sezaî Dergâhı bahçesinde bulunan Şadırvanın Kitabesi aşağıdadır.

KİTABE

Rûm ilinin abrı velî Mustafa el hûr peştevî
Yaptı bu havuzu giderken hacca izzü şan ile
Geldi bâ tevfik bârî yazdı tarihin nazîr
Oldu ihya tekke-i vâlâ bu şadırvan ile
1164

TAMİR KİTABESİ (I)

H. 1165 - M. 1751

Gülşeni Tekkesinin tamirine ait Tarihçi Örfî tarafından aşağıdaki Kitabe Dergâh kapısına asılmıştır.

KİTABE

Görünce Örfî dedi pâk-i tarih (73)
Yapıldı ehl-i zikr-ullah içün câ.
1165

✳

HASAN SEZAİ DERGAHI (Gülşeni) TAMİR KİTABESİ (II)

H - 1305/M. 1887

Zahirî ola Abdülhamidin evliyâ'ullah
Kim oldur hami-i din-i mübîn ve millet beyda' beyzâ'
Adalet merhamet hasîsâ-i zat-ı hümâyûnî
Hilâfet saltanat anın ile buldu şeref hakka
Ne haslet kim şehinşahane lâzım cümlesin câmi'
Ne kim şaheste-i şanı hükûmettir edir icra
İbâd-ullahı sevk etti tarik hak ve irfana
Cevâmi'le tekâyâ ve mekâtib eyleyüp inşa
Sezai Velinin han-kâhında edüp tamir
Bu hayrı dahi ihyaya muvaffak eyledi mevlâ
Sezadır Levha nakş etse kalem tarihini İzzet
Sezaî Dergâhın Sultan Hamid-i han eyledi ihya.
1305

---

(73) «Örfi : 1116 tarihinde Edirne Bostancıbaşısı olan Softa Hacı Ali ağanın fersendi hüner mendi Bostaniyan Ocağı kethüdası Mehmet ağadır. Bevvab Sinan Mahallesindendir. İstanbul yolunda Nazır Çeşme Kabristanında Buçuk Tepeye giden yol bıyrında Pederi yanında medfun ise de istilada Seng-i mezarı zayi olmakla tarih vefatı tahkik olunamamıştır. Mürettep divanı 412 beyte şamil ve Muhabbetname-i Örfi unvanlı bir manzumesi ve Edirne'de bazı vukuatını hâkî Molla Hıbrî'nin Enisülmüsamirin'den ihtisar edilmiş bir tarihçesi vardır. İşarı sadedir. Edebiyat-ı atiye andan numunedir.»

KADİRÎ DERGÂHI (74)

H. 920 - M. 1514

Kadirhane semtinde Selçîk Hatun Camisine karşıdır. Kadirîliği Edirnede kuran Musa oğlu Bezirgân Şeyh İsmail Rumî efendidir. Dergâh binasının banisi ise Şeyh Rumî'ye mürid olmuş Hacı Mehmed'tir. Kendi konağını 920/1514 de Dergâha tebdil etmiş ve aynı yerde senelerce şeyhlik yaparak 952/1545 de vafat edrek Dergâh avlusuna gömülmüştür. (Mezar taşları halen Dergah binasının bodrumunda bulunmaktadır.)

KADİRİ DERGAHI

I nci Kitabesi

Bezirgan elhac Mehmed efendinin Kadirî dergahından arif billah Rumî hazretleri için inşa eylediği Dergah binası 1159/1746 yangınında yanarak vezir-i a'zam Muhsin zade Mehmed paşa tarafından 1187 senesinde tamir edilerek Şıh Ali Senai efendinin kaleme aldığı Kitabe Dergâh kapısına konmuştur.

KİTABE

Kıl ziyaret bu makamı bir ulu Dergâhtır
Aşikânın kıblegâhı mesken o ahdır
Hazreti Sultan Abdülkadiri Dergâhıdır
Gavî ile bir âlî neseb cüdâ habib-ullahtır
Bunca pîrân ve azîzânın makamıdâr bula
Herbiri mürd-i kâmil arif billahtır
Salikâne rah hakkın mekteb-i irfanıdır
Okunan bunda hakikat ders-i ilmullahtır
Çok zaman olmuştur ihrak olalı kaldı harap
Şimdi ma'mur olduğu tahkik muradullahtır
Bani-i sânî'i oluptur şıh Ahmed Kadirî
Bezli mal ettiği ancak fi-sebîl-illahtır
Gûş edince Sadrazam idi Muhsin zadedir
Ki bu hayrata verirler mal rızaen-illahtır
Keşif olunsun deyu ferman eyleyup mısr fen
An nakit kıldığı ihsan hasbet-en-lillahtır
Hasılı tevfik-i baridir muvaffak oldular
Sahib-i hayra dua akıp zikrullahtır
Geldiler üçler tenhayı bu makam görecek
Dediler tarihi hakka bir ziyaretgâhır.
1187

II nci

KADİRİ TEKKE TAMİR KİTABESİ

H. 1273 - M. 1856

Makam-ı pöst-nişîn fahr-i âlem şah-ı dil- âgâh
Mücerred Abdülmecid handır bu deverâna
Zaman-ı şevketinde çün bu rütbe mevki-i eskâr
Yapılmak pek büyük bir iftihardır âlî Osmana
Vezir bi nazîri yani İsmail paşa kim
Kerem-kâr asâf zî-sandır bu asr-ı hakana
Edirne müddet sânîlerinde olmada ihya
Kesâne hüsn-ü hizmet lütuf ve i'zâz pirâye
Muhibbi oldur ki Sultan Abdülkadire zira
Odur serlavha-i ser vilâyet ehl-i irfana
Tarik-i nazenin hazret-i pîre kemr-beste
Olanlar vakıf-ı esrar olur ta şah-ı merdane
Dediler birleşüp âlî âbâ tarihine Aynî
Vücud buldu bu gün yahû himemle Kadirhane.
1273

Bu tamir Kitabesi Evkaf Muhasebecesi Aynî efendi tarafından kaleme alınmıştır.

Aynı bina birkaç ker yangın ve hasar görerek Edirne Valilerinden Hacı İzzet Paşa zamanında bugünkü bina yapılarak Hicri 16-Rebiülevvel-1305 Cuma günü nazamından sonra resmi küşadı yapılmıştır (75).

Bu bina halen mevcuddur. Cumhuriyet devrinde Dergah kısmı yıktırılmış, Postnişinler mahsus Ev kısmı ise kalmıştır. Kervan Oteli yanında ve Selçuk Hatun Cami karşısında bulunan Dergâh binasının Postnişlere mahsus odaları yıkık bir halde durmaktadır ki mevcud bina budur.

---

(74) Ahmed Badi ef. Cilt 1. s. 73 ve 1310 tarihli Edirne Salnamesinde ve Sicill-i Osman (cilt 1. s. 353 te) ve hadikat-ü cevami (cilt II. s. 67) şöyle yazar: «Kadirhane Dergahı şerifidir ki Bazergâh el hacc Mehmed efendi nâm sahib-ül hayrın tarik-i kadirî meşayıhından 1053 tarihinde irtihal-i dar-ül beka eden İsmail Rumî hazretleri için bina ve inşa etmiş oldukları...»

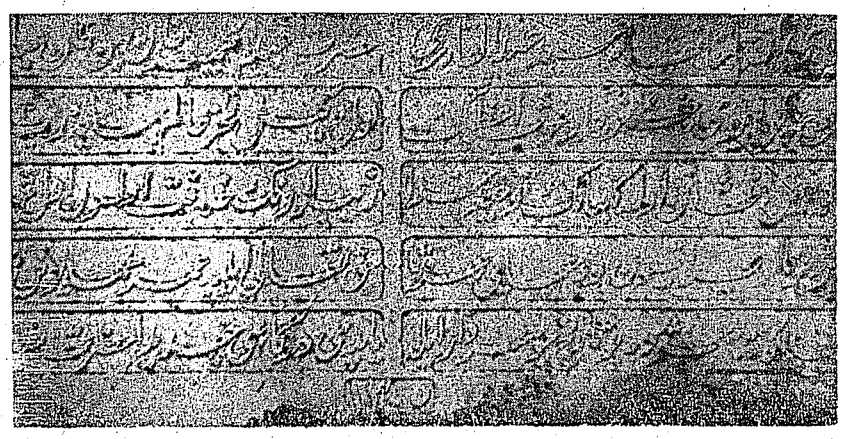

III ncü TAMİR KİTABE

1 — Kıldı inşa hankâh seyyid-i Abdülkadirî
2 — Hazreti Abdülhamid Han ibn-i Han Abdülmecid
3 — Ruh pakin eyledi hoşnud o gavs-i a'zamın
4 — Ol vekil fahr-i alem saye-i râbb-ül vahid
5 — Taki feyz-i efşân ola gül-bâng-i tevhid-i hüda
6 — Zib-i averinin hilâfet olsun ol şah-ı ferid
7 — Pir ve berna ezber etsin bu duayı İzzeta
8 — Salikâne müjde bu tarihi cevher dâr ile
9 — Hak teâla eyleye ömrü hûmayûnun mezid
10 — Yapdı Dergâhı cediden hazreti Sultan hamid.
1305

Sülüs yazılı kitabe sağ ve sol iki taraf yazılı olup 10 satırdan müteşekkildir. Sağ ve sol satırlar ve diğer satır araları düz çizgi ile ayrılmıştır. Kitabenin ölçüsü 120x82 cm. dir.

---

(75) Ahmed Badi ef. Cilt I s. 74 işbu tamir için şöyle yazar : «1305 tarihinde ebi-ul hayrad Sultan Abdülhamid Han-ı sani hazretleri iradesile hedim olunarak müceddeden metin ve rasin olmak üzere bina olunmağla vali-i vilayet Hacı İzzet Paşa bu tarihi demiş...»

Not : İşbu Tamir Kitabe Dergah binası sahibi tarafından 1972 senesinde yerinden çıkarılarak Müzeye teslim edilmiştir.

KADİRİ DERGAHI
ŞADIRVAN KİTABESİ

H. 1294 - M. 1877

Kadirhanedeki Kadirî Dergahının avlusunda bulunan Şadırvanın bir taşı üzerinde bulunan Kitabe şöyledir.

KİTABE

Sahibül hayrad esseyidül şıh Ahmed Niyazi
el kadiri postnişin Dergâhî şerif.
tarih tamir sene 1294

Şadırvan Kitabesi Oral Onur'un taş koleksiyonu arasındadır.

CELVETİYE DERGÂHI (Makam-ı Mahmud)

H. 1049 - M. 1639

Edirne Müzesinde bulunan Mermer Kitabenin ölçüsü 13x75x203 cm. dir. Müze kayıd numarası 1536 dır.

Dergâh binasının banisi İplikçi Hacı Ahmed olduğu kayıtlarda geçmektedir.

KİTABE

Bu gün ol hazret-i Mahmud efendi nagâh
Davet hakka gidüp, oldu cihândan nâ-bûd
Erc-i ayetini gûş edcek hatiften
Can atup canib mevlâya dedi ya mâbud
Okuyup fatiha ruhuna dua eyleyelim
Ola kim rahmet ide hak ola andan hoşnud
İşidüp mevti Tarzî dedi tarihü içün
Sikke-i cennette makam ola makam-ı Mahmud (76)
1049

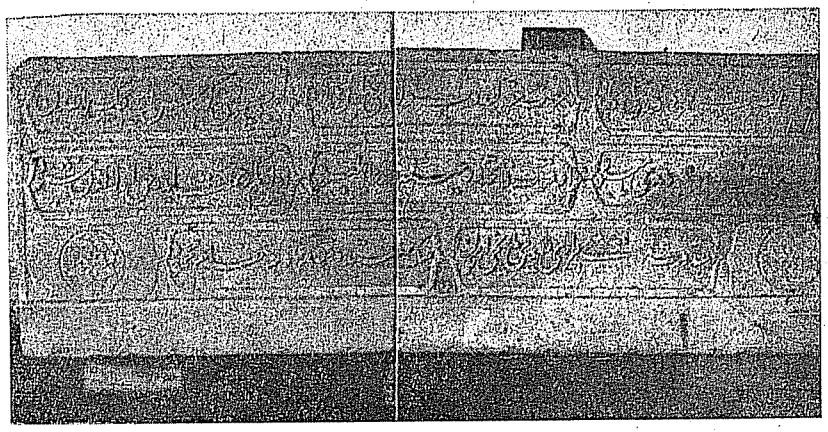

(76) Ahmed Badi ef. cilt II. s. 296. El-şeyh Mahmudî mehazlarımızda müşarileyhin tercümei haline tesadüf olunamamış ise de revzet-ül tekâya ve zevayada zikr olunan hızırlık ve Vaiz Mahmud efendi Tekyelerinde va'z ve neşihat ile meşgul bulunan zat olması zanolunur. Va'ız Mahmud efendi zaviyesinin tarihinden de bu zat olması istidlâl olunmaktadır. 1049 tarihinde irtihal edüp Yahya Bey Mescid-i şerif mihrab önünde medfundur.

Tarihçi merhum Hibrî ise «bu zaviyenin şeyhi vaktiyle ışık taifesinden yani tarik-i Bektaş meşa'ihinden olduğun halde vezir-i a'zam Gümülceli Nasuh Paşa binyirmibir tarihinde ışıklardan alup şeyhi Va'iz Mahmud efendi binkırkaltı tarihinde...» diye bahseder.

KARGI BABA TEKKESİ

H. 1281 - M. 1864

Kargı Baba Tekkesi Halk Eğitim binasına giden Bulvar yolu üzerinde idi. Mermer Kitabesi Edirne Müzesindedir. Kitabenin ebadı 36x36 cm dir. (77)

KİTABE

Kıldı tamir Tekke-i devrane-i lütf-i Halil
Şem'i sûzân eyledi daim hakikat râhine
Himmetinle irgörür maksuduna rabb-ül-kerim
Var ise hacet yurî Kargı Baba Dergâhına
Cün Hayalî tarih tekmil erenler bâbına (78)
Hak muradın hasıl ed gel ziyaretgâhına
1281

(77) Ahmed Bad ef. Cilt I. S. 101. «Kargı Baba Türbesi Hızır Ağa Mahallesinde Kargı Baba Türbesi sokağında ikinci numarada vaki Karga Baba Türbesidir ki sakfı ahşaptandır.»

Kitabe Tamir Kitabesi olup Halil isminde iyilik sever bir zat tarafından tamir edildiğini Kitabenin ilk satırından anlamaktayız.

Evliya Çelebi Kargı Baba'nın Bektaşi olduğunu ve Orduya Kargı imal ettiğini yazar. Zamanla halk arasında Kargı Baba (Karga Baba) olarak telaffuz edilegelmiştir. Edirnede birçok Evliyaların Bektaşi olarak Ordu hizmetlerinde bulundukları birer hakikattır.

*

VELİ DEDE (Gülşenî)

H. 1035 - M. 1625

Dergahın kurucusu Rami efendidir. Molla Haberî, Enisülmüsamirin'de Larî Cami arkasında elhac Kenan efendinin bu Dergah binası yeniden yaptığını (1035/1625), ve (1046/1636) ise Şeyhî Veli Dede'nin oğlu Mehmed efendi tarafından da Dergâh ve Mescid ve semahaneyi yeniden yaptığını yazmaktadır.

Ancak 1159 senesi Recep ayında büyük yangında binalar tamamen yanmış ve Dergâhın şeyhi bulunan Müslîm efendi delâletile 1161/1748 de yeniden tamir görerek aşağıdaki Kitabe kapısı üzerine konmuştur. (79)

KİTABE

Bir gece elli dokuz sâlî içinde bu makam
Her kim tecdiden eylerdi rükû-u üzre rica
Refte refte ab ve gülden eyledi pûr dahte
Sâlikîn missi vücudun zer eder ya kimya
Erre-i zikr-i kıyamı etmeye pür hitam
Yandı çün şem'i hidâyet aleme verdi ziya
Âhere istimdat edüp hakdan hakîr bi murad
Lâne-i bülbül gibi bu menzili subh ü mesa
Her situnu ref'i engüşt şahadet eyleyüp
Kafledüp yazdı Müsellim iki nev tarih ana
Devirle huld cenâne döndü bu valâ bina
Bab ve mihrabı kalıp hem yazenâk ve sîne çak
Canşini gülşenî Ahmed Müsellim bu elvefa
Lâne yahud zikri tahkik elinde putedir
Beyt-i tevhid oldığın ima ederdi gûya
Dil-güşâ pâk ve musaffâ Ahmed âbâd reşad

1161

Kitabenin ölçüsü 120x80 cm. dir.

VELİ DEDE DERGAHI ŞADIRVANI

H. 1185 - M. 1771

1185/1771 senesinde Dergâh bahçesine inşa edilen Şadırvan için Şeyhi Müsellim zade efendi tarafından şu Kitabe Şadırvan taşına işlenmiştir.

KİTABE

Hazret-i Sıbteyn içün ab-ı hayat sâye-hah
Oldu cari bu eser haktan olunca layiha
Teşnegâne çıktı üçler dediler tarihi Vefa
Bu Sebilden ab-ı saf iç oku bir kez Fatiha
1185

*

VELİ DEDE DERGÂHI TAMİR KİTABESİ (I)

H. 1186 - M. 1772

Dergah binası vezir-i a'zam Muhsin zade Mehmed Paşa tarafından tamir ile bir Minare ilâve edilmiştir. Aşağıdaki Tamir Kitabesi Taib efendi tarafından kaleme alınmıştır. (Taib için bak. Afife Hatun Çeşmesi)

---

(78) HAYALİ : (Ahmed Badi ef. Cilt II) Abdülvehhab: Edirnede Gazi hoca Mahallesi ehalisinden ve tarik-i Bektaşi müntesiblerinden Abdi Çavuştur. Silk-i celil-i asâkir-i şahaneye dahil ve onbaşılık rütbesine nail olup ba'de-l-ihraç rütbe-i haliyesiyle dehalet eylediği asâkir-i zabtiye çavuşluk rütbesine ihza'z ile mümtaz-ı emasil olarak binikiyüzdoksanüç tarihinde vefat etmiş ve Kıyak kabristanında defnolunmuştur. Şeyhül-islâm Abdülkadirin oğludur.»

(79) Ahmed Badi Cilt I. S. 75 «1159 senesi Receb-ü şerifinde vaki bulan harik-i kebirde bu hıyan muhterik olup o tarihte şeyhi bulunan Ahmed Müsellâm efendi delaletile 1161 senesinde müceddeden bina ve inşa edildiği ..... mumaileyh Müsellem efendi tarafından nazm edilüp bir mermer levhaya hakk ile kapısı balasına vâz edilen tarihten müşteban olmağla bil istinsah buraya hak edildi.»

KİTABE

Sahib-i istifsâr hayrad Celîl-ül itibar
Alem endişenin allâme-i dâniş-verî
Nice hayrata muvaffak oldu bâ tevfik hak
Daima hayr cezile sarf edüp sim ü zeri
Zat-ı pâkin lütf-i hak mâ'mur ve âbâdan ide
Afitab alemin döndükçe mihr-i enverî
Sadme-i eyamdan pür rahşe oldu her taraf
Kıldı ferman köhne resminden ola nazik teri
Tâb-ı pakinden zuhur etti bu asar-ı celîl
Bir minare inzimâmile verüp zîb ve feri
Çün Müezzin bülbülan veş hamse-i mefrûz-ül-edâ
Nefha rizz penç-gâh şevk olup rûz ve şebi
Bu makam muteberde nice pîraye selef
Eylemiş her birisi dar-ül karar mânevî
Hacı Bayram velî bir erbain tekmil edüp
Nice eyyam olmuş işbu cây-gehde münzevi
Nice eltaf hafiye mazhar oldu lâ-yuadd
Tıynet pakinde mersûm âyet cûd-i averî
Söyle tesir etti mihr-i afitab tal'atın
Oldular herbirisi ezcan ve dil ferman berî
İki tarihe muvaffak oldu şükrü lâ-yezâl
İftihar etse sezadır hame-i sa'dî ahteri
Bu pesendîde eser buldu hayat-ı manevî
Elde hâmem zaptolunmaz etmede hâhiş-kerî
Kıldı binyüz seksenaltı sâl'i tevsî-i ref'i
Mustafa hanın vezir-i a'zam ve ser-askerî
Cevheri sarf ile tâib nâsa tebşir eyledi
Oldu ruşen her zaman bu tekkegâh-ı gülşenî
1186

VELİ DEDE DERGÂHI TAMİR KİTABESİ (II)

H. 1186 - M. 1772

Veli Dede Dergahının tamiri dolayısile (Vezir-i a'zam Muhsin zade Mehmed paşa tarafından) Örfî Ağa şu Kitabeyi kaleme almıştır.

KİTABE

Vezir-i a'zam ibn-i Sadrazam
Vekil-i padişah hiffet-i kişver
Murahhasher umura saltanatta
Mutabık ola reyine mukadder
Ola a'dâ'lara hem-vâre galip
Ola her demde mansur ve muzaffer
Ola ikballe ömrü ziyade
Ola devlet ile ya-rabb muammer
Muvaffak oldu çok berr ü hasane
Salip pertev cihane günden ezher
Bu zîba tekin olmuşken harabe
Edüp tamirini sakfe beraber
Dil-i âşık gibi olmuştu viran
Yapıldı oldu ma'mure ser-â-ser
İçinde salikân ve sâkinanın
Safayı hatır oldu müyesser
Vefa meydanını etti güşâde
Hakikatte duaya oldu mazhar
Müceddet oldu bu minare bünyad
Kat'i bir eshâ manend ar
Şerefe kâse-i fakfur güya
Münir-i asa müşâ'şa'nura benzer
Gümüşten bir amûd mu bu minare
Ya yekpâre sütun mu saf mermer
Sadâ-i penç-gâhı beşerden
Sefa eyler Feleklerde melekler
Ezanı gûş edenler dedi tarih
Tâalâ şaneullah ekber
1186

VELİ DEDE DERGAHINDA BİR TÜRBE KİTABESİ (78)

H. 1264 - M. 1847

Veli Dede Dergahı içinde bulunan bir Türbe Kitabesi aşağıya çıkarılmıştır. Oral Onur'un taş koleksiyonunda bulunan Kitabenin ölçüşü 44x30 cm. dir. Dört satır olan kitabenin satır ara çizgileri yoktur.

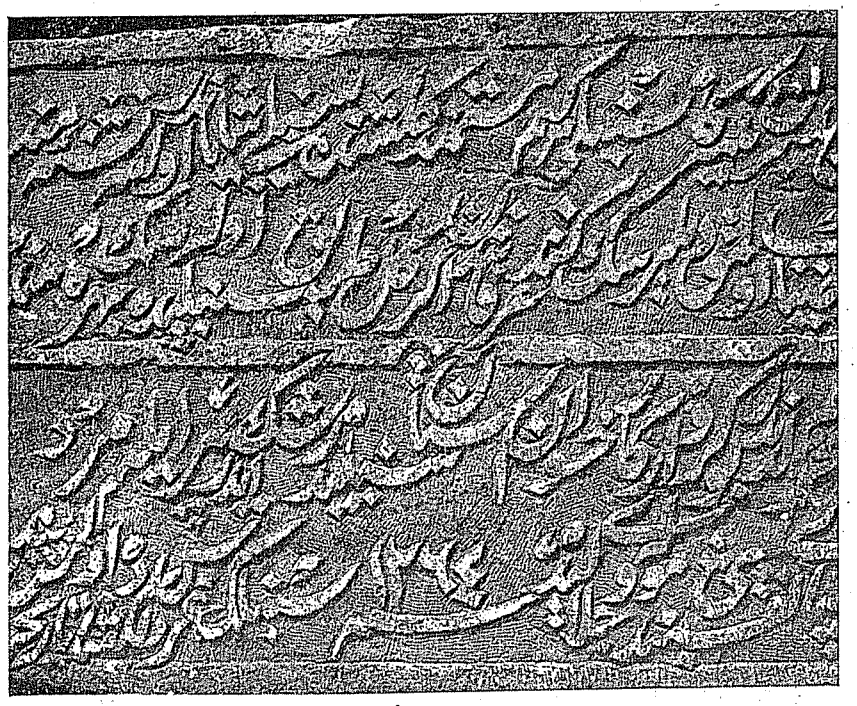

KİTABE

1 — Bi beden bir kimse kâh sünbülî her kim müstemend
Gülşende-i sünbülî şayandır olsa nesne-i mend
2 — Feyz-yâb olmak dilersen kendi irfanından eğer
gel tarik-i Sünbülîde olasın behremend
3 — Mahrem-i ilimdendir bu guruh-u erkân
hane-i asitan sünbülîdür her şek eder pür ile mürd
4 — Hâk-i pay nakşibendî mevlevî Celâlide
Sünbülin gars olmuş dil-güşâde tarihine bend
1264

---

(78) Halvetiyye târikatı şubelerinden (Cemâliyye-i Halvetiyye) nin kollarından biri olan Sünbülîyye-i Halvetiyye kurucusu Sünbül Sinan adıyle meşhur Sinâneddin-i Borlovî'dir. Veli Dede Dergahında bir kısım yerin Sünbülî tarikatına ayrılmış olduğunu anlamaktayım.

RÎFAİ DERGÂHI

H. 1194 - M. 1780

Şıh İbrahim efendi tarafından kurulan Dergâhın Kitabesi Edirne Müzesinde 1533 numarada kayıtlıdır. Kitabenin ölçüsü 3x80x52 cm. dir. On satırdan müteşekkil Kitabenin tarih kısmında son satırın noktalı harfleri ebced hesabına girmektedir. Kitabe, dokuzuncu satırda belirtildiği üzer **«sadık bir bende»** yani bir postnişin tarafından kaleme alınmıştır.

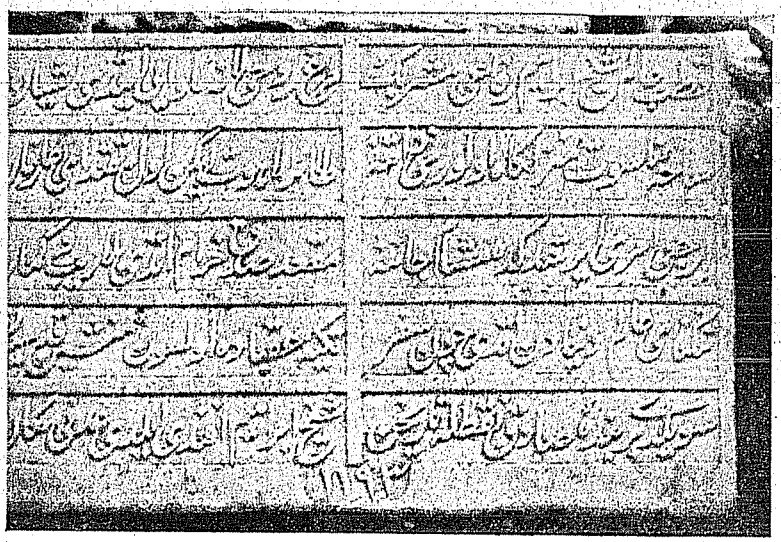

KİTABE

Kutubu âlem şeyh İbrahim rîfâî meşrebin
Mürg-i ruhu lâne-i me'vâ-i etti aşıyan
Sahay-ı nâsût menzil-i gâh olur mu zâtına
Tair lâhût iken ol mukdeda-i arifan
İrcıî emri eriştikde meşâm canına
Muk'ad sıdk'ı hirâm etti bilâ raybe ve kemân
Teng-nây âlem dünyadan etti çün sefer
Tekke-i ukbâda olsun hem-nişin kadd siyyân
Söyledi bir bende-i sadık noktalı tarihin
Şıh İbrahim efendi eyledi adn-i mekân
1194

BİR DERGÂH KİTABESİ

H. 1227 - M. 1812

Edirne Müzesinde bulunan ve dar bir mermer üzerine ince sülüs yazı ile yazılmış Dergâh Kitabesinin hangi Dargâha ait olduğu kayıtlarda bulamadım.

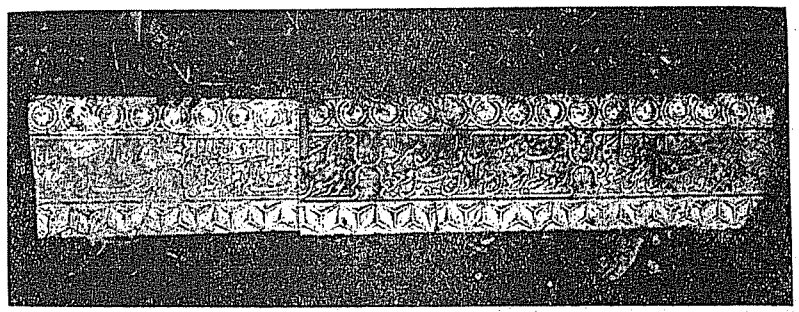

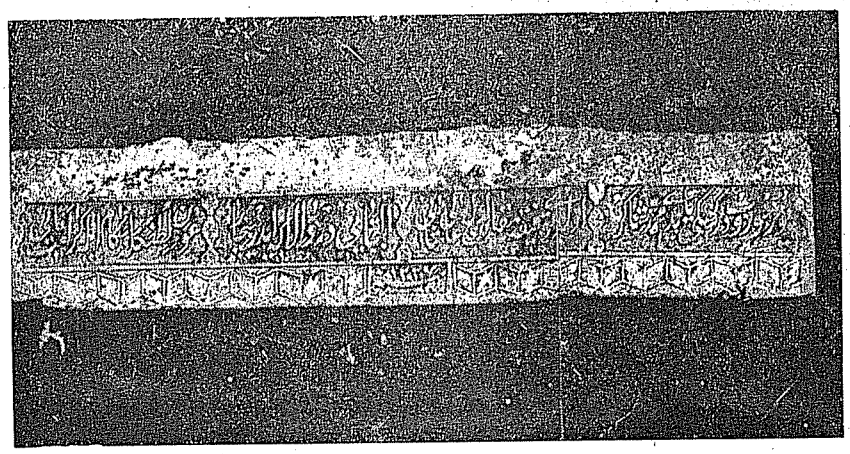

KİTABE

Yüz sürüp Dergâhına yapdı Muhammed Şakir
Oldu tevfika mekân ola âlî şanı
İlticayı..... ider bîçâre
Avn-i lütfûnla bükam iyle keramet kâni
1227

HALVETÎ DERGÂHI
(?)

Üzerinde tarih kısmı bulunmayan Dergâh Kitabesinde belirtildiği üzere makam sahibi Hacı Bayram Velî, Halvetî ve Nakşibendî tarikatlarının kurucusudur ve temeli «Zikr» dir.

Bu tarikata ait binanın sahibi kitabenin beşinci satırında belirtilen Satı Dede isminde bir zattır.

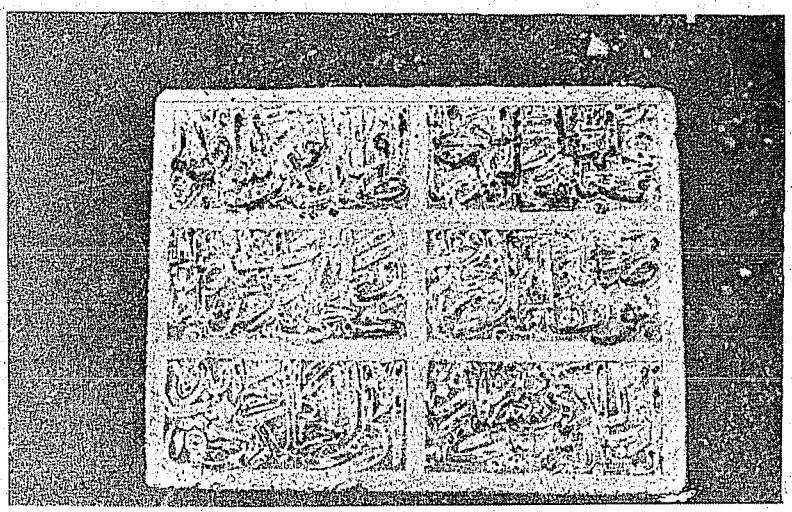

KİTABE

1 — İlmin evveli muallim-hândır
2 — Taleb eden kişiler olur ulâ
3 — Bu makamın sahibi ker cüdâyî
4 — Hacı Bayram Sultan vermiştir
5 — Binaya sebep oldu Satı dede
6 — Ol ecelden hak ana rahmet ide.

Müzede 1551 kayıt numarada bulunan Kitabenin ölçüsü 8x50x66 cm. dir.

Dergâh Kitabesinin ilk satırında belirtilen (muallim-hân) kelimeleri (muallim-hâne) olarak söylenegelmekte ve Kadı yetiştirilmek üzere açılmış bir mektepdir. İlk defa 1270/1853 yılında Şeyhislâm Meşreb efendi hafîdi Mehmed Arif Efendinin zamanında açılmıştır.

İBRAHİM ECEL TÜRBESİ (Rıfai Tekkesi)

H. 1154 - M. 1741

Muradiye semtinde Meydan Mahallesinde Rıfai Tekkesi haziresinde Türbesi olan Hattat Şeyh İbrahim efendi Türbesinin Kitabesi Edirne Müzesindedir. Kayıt numarası üzerinde yoktur. İbrahim Ecel Türbesi münhedim olup Vakıflarca 1926 da satılığa çıkarılmıştır.

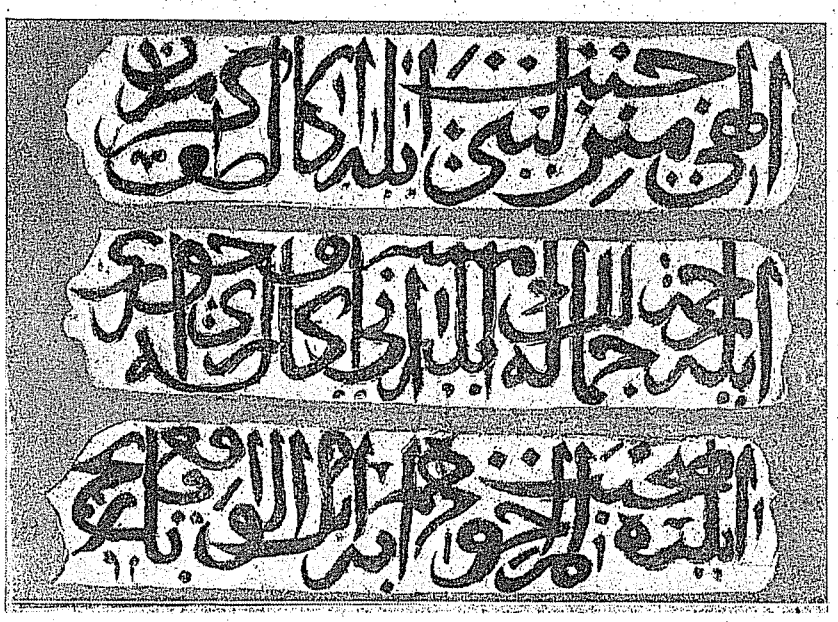

İBRAHİM BEY'in KİTABESİ

1 — İlâhi menzili cennet eyle ana lutuf kereminden

2 — Eyle rahmet-i cemalinle eyle anı ikrarile hurî

3 — Eyle sohbet el-merhum İbrahim bey el-vaki tarih.

YEDİYOL AĞZI MEDRESESİ (Hacı Hasan Medresesi)

H. 1178 - M. 1764

Yediyol ağzında Yakup Kilari Mahallesinde idi. İlk kurucusu Şıh İbrahim Fıtrî efendi ise de Medreseyi yeniden inşa eden tüccardan elhac Hasan efendidir.

Medrese Kitabesi Edirne Müzesinde olup kırılmış ve sol yanı kaybolmuştur. Biz burada noksan olan kısımları Ahmed badî'den çıkararak tam olarak yazıyoruz. (79)

KİTABE

Habbeza Medrese-i Hacı Hasan hayr-i cemil
Hak Taalâ vire bi huda ana ecr-i cezil
Nefsin herbiri bir cevher nâ-paye ve misil
Tâlibâ eyleme evkatını bir dem tatil
Kişinin himmeti bir rütbe-i alâda gerek
Şeb-ü rûz ilme çalış kim olasın ta tekmil
Hoca-i derse dua ile hemen ihyanda
Talip ilim olana serbeser ustâd-ı delil
Dedi taâlâya nida ederek üstad-ı tarih
Bu nev bina Medresede eyle ulûmu tahsil
1178

(79) Ahmed Badi ef. Cilt I. S. 94 «Yediyol Ağzı Medresesi : Yakup Kilari Mahallesinde Sarıca Paşa Caddesinde ikinci numarada.»

KÜÇÜK LALELİ MEDRESESİ (Çuhacı Hacı Medresesi)

H. 948 - M. 1541

Lari Cami arkasında idi. Bugün yerinde dükkânlar vardır. Hicrî 948 tarihinde Cuhacı Hacı İlyas tarafından kurulmuştur. Astarcı Hacı namile anılmaktadır.

Zamanla harap ve mezbelehane şeklini alan Medreseyi elhac Mehmed Fevzî efendi 1275/1858 de tamir etmiştir. Aşağıdaki Kitabe tamir Kitabesidir.

KİTABE

Sahib-ül hâcâtına yola vusûl
Bu makamın tarihi hayrın kabûl 1275

Kitabe tamir Kitabesi olduğu halde son satır Medresenin ilk inşa tarihini Ebced ile bildirmektedir. Ebcede giren kelimeler **hayrın kâbul** sözleri Hicrî 948 (1541/42) göztermektedir.

Merhum tarihçi Ahmed Badi efendinin babası bu Medresede 15 sene Müderris olduğu Kitabında belirtmiştir. (80)

*

SARICA PAŞA MEDRESESİ (Emîniye Medresesi)

H. 949 - M. 1543

Medresenin banisi Edirne Şehremeni Çafer Çelebidir. H. 949 - M. 1542/43 de vefat eden Cafer Çelebinin (Muradiye Mah.) bir Cami yaptırdığını Ahmed Badi efendi kitabında kaydetmektedir. (81)

Tamir gören Emîniye Medresesine ait tamir Kitabesi Edirne Müzesindedir. Müze kayıd numarası 1553 ve Kitabenin ölçüsü 40x45 cm. dir.

---

(80) Ahmed Badi ef. Cilt I sayfa 92. «Küçük Laleli Medresesi : Çarşıda Laleli Medresesi sokağında ikinci numarada.»

KİTABE (Tamir)

Bani-i Medrese-i şerif sahib-ül hayrad Cafer efendi ve Mehmed Emin Çelebi der şehr-i Eminiyye gaffar Allah lahüma müceddeden bani-i sani Muhammed Tahir an evlad-ı vakıf el mütevelli ammâr Allah ve yine kemâ ammere vakıf ecdada.
1229/1813

(81) Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 91-92. «Sarıca Paşa cami Mahallesinde Sarıca Paşa sokağında sekizinci numarada vaki 949 tarihinde vefat eden Edirne Şehremeni Cafer Çelebinin bina eylediği Medresedir ki bu sebepten EMİNİYE Medresesi namile yâd olundukta idi. Sarıca Paşa Mahallesinde olduğu cihetle müruru zamanla Sarıca Paşa Medresesi nâm olmuştur. Bir aralık harike yüz tuttuğunda evlad-ı vakıf olan Mehmed Tahir Ağa 1229 tarihinde müceddeden bina ettiği Dershanesi divanına vaz edilmiş olan mermer levhadır ki.... ibareden müşteban olmuştur.»

AHMED RIDVANI BEY TÜRBESİ (Tütünsüz Türbe)

H. 905 - M. 1499

Ahmed Rıdvanî bey II nci Bayezıd devri başlarında Başdefterdar olarak hizmet gördüğü bilinmektedir. 888/1483 tarihli Vakfiyede «mülk-ü Ahmed bey tütünsüz defterdar-ı köhne merhum sultan Bayezıd Han mezkûr Ahmed bey işbu kariye....» bahsedilmesi Tütünsüz Ahmed beyin Bayezıd devrinin defterdarı olduğunu gözterir.

Rıdvanî beyden Evliya Çelebi, dumansız aş pişirip fakirlere dağıttığından (bî-duhan) Tütünsüz veya dumansız diye nam saldığını yazar.

Sicil-i osmanî'de Ahmed Ridvan beyden Feylezof-zâde Ahmed Çelebi diye bahsedilmektedir.

KİTABE

Hazel bina-i alî li türbe Rıdvan Ahmedin lâ beyte gayr
Râci'un ilel hakkı râcî rahmeden kadkâne tarih fi be hayr
905

Kitabe çok karışık bir ifade ile yazılmıştır. Bunu ancak iyi bir anlam vererek yukardaki şekilde ifadelendirmiş bulunuyoruz. Tarih kısmı ebcede göre Hicri 905 i göstermektedir. Türbe içinde Aile fertlerinden dördünün kabirleri vardır.

Ahmed Rıdvanî bey aynı zamanda zamanın en iyi ozanlarındandı. Hamze-i Nizami'yi tercüme etmiştir.

Türbenin hemen yanında Tütünsüz Ahmed Bey Medresesi bulunuyordu.

ABDÜLHAMİD BEY TÜRBESİ

H. 1310 - M. 1892

Mermer üzerine sülüs yazı ile yazılmış Türbe Kitabesi Edirne Müzesindedir. Satır araları düz çizgidir. Fethi beyin oğlu Abdülhamid hakkında bilgimiz yoktur.

KİTABE

Emri hakla Fethi bey zade civan Abdülhamid
kabrine virsun Hüda bûyû cenândan rayihâ
gel ziyaret eyle kabri pâkini, lûtuf et oku
Şu civan Abdülhamid bey ruhuna bir fatiha

*

OSMAN BEY TÜRBESİ

H. 1251 - M. 1835

Edirne Kaymakamı iken vefat eyleyen Osman Bey Türbesinin Kitabe taşı Edirne Müzesindedir. Mermer üzerine sülüs yazılı Kitabe 45x40 cm. boyutlarındadır. O tarihte Edirne Kaymakamı hakkında herhangi bir malumata rastlayamadım.

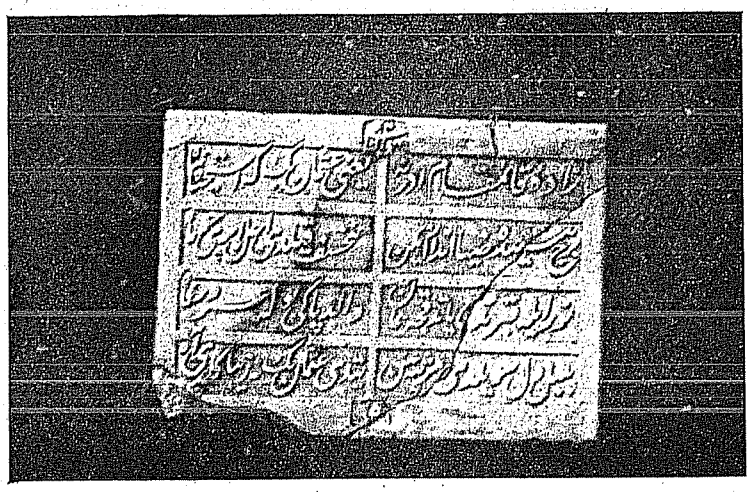

TÜRBE KİTABESİ

Zâde-i kaymakam Edirne
Yani Osman bey ki İstihyâ penâh
bürcü seyyide ziya endaz iken
münhasıf kıldı ecel ebedi cevma
nur ile kabrinde yattıkça heman
valdi pâki bula ömrü ve refah
bülbül dili söyledi mersiyesin
yetti Osman bey ne ziba geldi ah.

⚹

FETVA SAHİBİ ŞEYHÜLİSLÂM ALİ EFENDİ TÜRBESİ

H. 1103 - M. 1692

Babası Nakşibendi şeyhi Mehmed beydir. Ailece Alaiyelidirler. Ali efendi Tesalyada Yenişehir Fener cıvarında Çatalca kasabasında 1041/1632 de doğmuştur. 1062/1652 de İstanbula gelerek meşhur bilgin Minkârî zade Yahya efendiden ders almıştır. Yahya efendi Mısır ve İstanbul Kadısı iken ona naiplik etmiştir. 1073/1662 de Müderris olmuş, Ordu Kadısı olarak Uyvar seferine iştirak etmiş, 1075/1664 Girit seferinde Fazıl Ahmed Paşa Ordusunda kadılık, bilâhare Rumeli Kazaskeri ve 1084/1673 de Hacıoğlu Pazarcığında Şeyhülislâm olmuştur. Onüç sene vazifeden sonra azlonmuş ve bilâhare 1103/1692 Fazıl Mustafa Paşa zamanında Edirne Şeyhülislâmı olmuştur.

Mezarı Selimiye Camisi arkasında yeni Müze binası karşısında Zehrimar Mezarlığındadır. Ali Efendinin tertip ettiği FETVA kitabı pek meşhurdur.

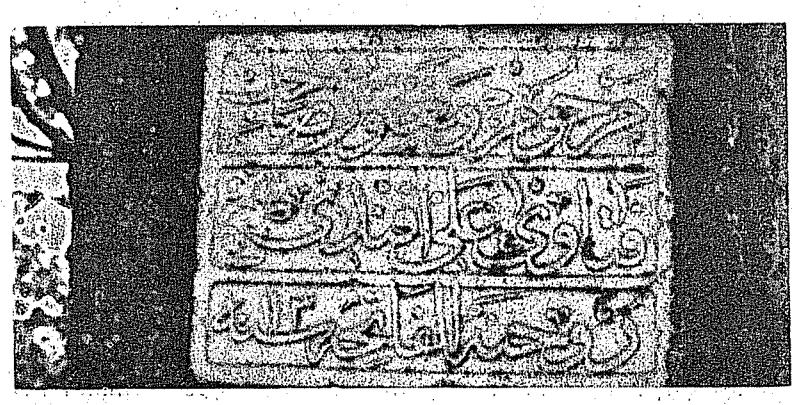

KİTABE

Merhum ve magfur sahip Fetava Ali Efendi ruhuna el Fatiha
Sene 1103/1692

VALİ HACI İZZET PAŞA TÜRBESİ

Birkaç kere Edirne Valiliği yapan Hacı İzzet Paşa çok okumuş, şair, işbilir, gün görmüş ve nüktedan bir zattır. Edirnede bir çok eserler onun zamanında tamir görmüş veya yapılmıştır. Aslen Erzincanlıdırlar. Babası Girit valiliğinde bulunduğu sırada İzzet Paşa 1800 senesinde doğmuş ve Edirnede 98 yaşında ölmüştür. Merhum yaşına rağmen çok dinç, şuuru yerinde ve gözlük kullanmamış idi. Edirneye ilk İstanbul-edirne Treni onun zamanında gelmiş ve buna ait merhum şu tarihi söylemiştir.

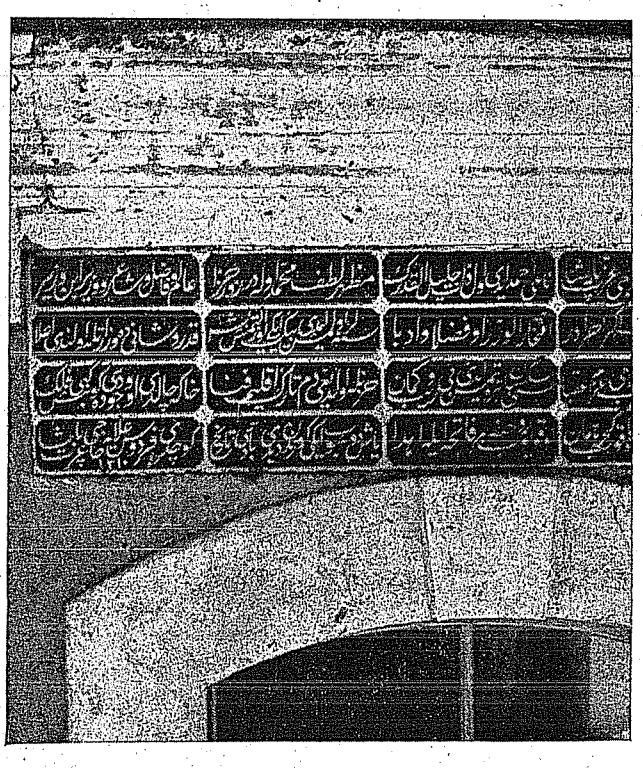

Kaydeyledim Edirnede tarihin İzzeta
Geldi Şimendüfer açılıp rah-ı Rumeli.

İzzet Paşanın ikinci Valiliğinde 18771878 Rus Osmanlı harbinde yanıp yıkılan Edirne Saraylarını yeniden tamiri için projeler hazırlamış ise de tahakkuk edememiştir. Çok zengin idi ve aynı harpte Os-

manlı devletine 10.000 Lira yardımda bulunduğu gibi veresesine milyonlarca para bıraktığı söylenir.

Merhumun Edirneye kazandırdığı eserler arasında Saat Kulesi - Meriç köprü başındaki Çeşme en meşhurları arasındadır.

1893 de Edirnede ölen Vali Hacı İzzet Paşa Türbesinin Kitabesini tarihçi Badi Ahmed merhum yazmıştır. Türbe, üç serefeli cami arkasında, saatli medrese yanındadır.

TÜRBENİN KİTABESİ

Vali-i Edirne düstûrı mükerrem bânî
Hacı Osman paşa zade Hacı İzzet paşa
Namı Ahmed idi ol zatı celilel kadrin
Mazherî lûtfû Muhammed ola der rûzî ceza
Alim ve fadıl ve şair ve Vezir ibn-i Vezir
Sahib-i seyf ve kalem hem dahi Şeyh-ül vüzera
Nâmı nâmisine derlerse eğer ahradır
İftiharül-vüzeravü füdalavü edîba
Seneler olmuş idi bin iki yüz altmış beş
Kadrü şanide vezaretle olundu İ'la
Nice mansıplara gitmişti nihayet bunda
İrcıî emrin alıp eyledi azmi ukba
Sinni seksen bire yetmiş idi bi raybü gümân
Huznile olduğu dem tariki iklimi fena
Hâke çaldı o vücudü de güneş gibi felek
Nazar et zerrece meyletmeğe değmez dünya
Türbesi heyetine sade bakıp geçma heman
Okuyup ruhuna bir fatiha eyle ihdâ
Yaş döküp iki gözünden didi Badi tarih (82)
Göçtü firdevsi ûlâya Hacı İzzet Paşa
1310/1893

---

(82) Ahmed Badi efendi kendisi için şunları yazmaktadır : Cilt II. s. 59-67. «Ahmed Badi bin Mehmed ağa fakir cami'ül huruf. Pederim revet-ü vüzerada tercemesi mesturdur. Yeğen Hacı Ahmed Paşanın beşli ağalarından İbrail'li Kaltakkıran Mehmed Ağa ibn-i Osman Çelebidir. Mahalle-i viladet-i acuzanem Edirne'de Kunduk Osman Mahallesidir. Tarih-i vilâdetim 1255 senesi Receb-i şerifin onikinci gecesidir. (Kaltakkıran sözü bir cirit oyununda Mehmed ağaya verilmiş bir nâmdır.) (İbrail kasabası bugün hudutlarımız dışında Romanya'dadır.)

TOPÇU BABA Türbesi

H. 786 - M.

Horozlu bayırında Hoca İvaz Cami yanında idi. Şimdi her ikisinin yerinde Erkek Sanat Enstitüsü binaları vardır.

KİTABE

Top urup meydan-ı aşka kaptılar çü-gânla
Şöyle bir merd hüda kim muhlis Topçu Baba
Hint elinden geçti Rûm'a kırklara hem-râh olup
Bu makamı kıldı ihya himmet Topçu Baba
Ced pâkidir Hilmi zâdenin bu ehl-i dil
Besmele imiş sana tarih Fatiha Topçu Baba (83)

Kitabeden anlaşıldığı üzere Topçu Baba Anadoludan Trakya'ya (Rum iline) geçen Kırk yiğitlere yoldaş olmuş, onlarla Bizansa akın ederek Edirne fethinde bulunmuş bir gazidir. Edirnede buna benzer (Orman Baba, Kıyak Baba, Kesik Baş) gibi Türbeler akıncı Türklerdir.

Edirne fethinde bulunan bu gazi ve şehit Bektaşîleri halk zamanla efsaneleştirmiş ve BABA - EVLİYA gibi efsanevî sözlerle islâm dininde yeri olmayan şeylere yer vermiştir. Esasında bütün bunlar birer Edirne Fatihleri olup dinî batılların dediği gibi BABA ve EVLİYA olamazlar.

---

(83) Topçu Babanın sülalesinde Hilmi-zade Türbeyi tamir edip Besmele harflerini ebcede göre tarih düşürmektedir.

EDİRNE

KALE - KIŞLA - OKUL - DEPO
KAPALI ÇARŞI - KERVANSARAY
MİSAFİRHANE - HASTAHANE
KARAKOL VE HÜKÛMET KONAĞI

KİTABELERİ

EDİRNE KALESİ

Edirnedeki Bizans surları dikdörtgen biçiminde ve Roma Kayseri **Hadrianus** tarafından 117-138 tarihlerinde inşa ettirildiği bilinmektedir. Bir Roma **castrum**'u plânına göre yapılan Surların dört köşesin de dört yuvarlak muazzam Burçlar, aralarında 12 şer ufak kule ve 9 kapısı vardı. Bu surlar 1866-1870 den itibaren vali Hurşid Mehmed Paşanın emrile taşları satılarak inşaatlarda kullanıldığı ve dolayısile Kalenin ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

1752 zelzelesinden sonra Kalenin 9 kapısından biri olan Kafeskapıyı Mahmud I tamir etirdiği gibi üstüne Urfî Mahmud Ağa tarafından yazılan şu Kitabeyi koydurmuştur.

Şahı şahanı cihan etti bina
Çün Kafeskapısı olmuştu harab
Dedi menkut ile Urfî tarih
Han-ı Mahmud eseridir bu bâb
166/1753

Yine Mahmud I tarafından Manyas kapısına konan ve Urfî tarafından yazılan Kitabe de şudur.

Bin yüz altmış beşte vaki zelzele ba hükmü Hak
Nice abadanı viran eylemişti nâ-gehân
Yine ilham-i hüda ile şeh-i âlî-cenap
Her yerin mâ'mur-u âbâd etti himmetle heman
Burcu bârû ve derû bazan aidar kal'ede
Şöyle tecdid oldu ki mümkün değil arzu beyan
Urfi-i Dai dedi menkut ile tarihini
Bab Manyası cedid etti veli Mahmud Han

BİZANS KALESİ BURCUNDA BULUNAN SAAT KULESİNE AİT KİTABE

Evliya Çelebi, üzerine ahşap ve daha sonra tuğladan yapılan Saat kulesinin kaidesi olan Burca (donjon) Makedonya Kulesi olarak adlandırmaktadır. Bu Burç halk arasında YANGIN KULESİ - SAAT KULESİ - MEMLEKET SAATİ diye adlandırılırdı.

1553 te Edirneyi ziyarette bulunan Hans Dernscham bu Burçta şu kitabeyi okumuştur.

Ya Rab! nusret eyle, ham-i din, muhibbi İsa olan İmparatorumuz İoannis'e

SAAT KULESİNİN İNŞAATI

Vali Hacı İzzet Paşa H. 1303 - M. 1886 da Belediye gelirlerinden dörtyüz lira kadar bir para sarf ile bu Burç üzerine ahşaptan bir kule ile üzerine Saat ve halen Burç üzerinde mevcud şu kitabeyi koydurmuştur. (84)

KİTABE

Muhyi-i Mülk-ü milel hazreti Sultan Hamid
Kim Huda kılmada zâtın nice hayre alet
İşte bu hayrı da vali Hacı İzzet paşa verdi
Tesise delaletle bu şehre ziyned yazdı
İhmanına Hafız Güherî
Bir tarih verdi bu şehre şeref Kulede elhâk saat 1303

Bu ahşap kule 1310/1894 te yıktırılarak taş ve tuğladan yapılmıştır. Tarihçi merhum Bâdî Ahmed bey o zaman bilbedâhe şu tarihi söylemiştir.

TARİH

Müneccimden bu sâlim sâat-ı sâ-din
Sual ettim işaretle dedi tarihin o sâat bu saattir.

Baştan ve dıştan 48 m. yükseklikte olan bu Kule aynı zamanda YANGIN KULESİ olarak da kullanılmıştır. İkinci ve üçüncü katlarında bir Sofa, kahve ocağı ve oturulacak yerleri vardı.

---

(84) Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 388. «Erzincanî haccı İzzet Paşa defa-i saniye valiliğinde yani 1302 tarihinde beledî varidatından 400 Lira kadar bir meblağ sarfile Üçşerefeli Cami pişgâhında kule üzerine ahşaptan bir memleket saati ihdas ve inşa eylemiş ve bir menmere de Hafız efendi tarafından söylenilmiş olan işbu tarih hakk ile kulenin doğramacılar cihetine vaz' ettirmiştir.»

Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 395 «.....kulenin Taş Han cihetine.....»

KULE SAATİNİN TAKILMASİ

Kuleye Saat takılması hususunda EDİRNE VİLÂYETİ resmi gazetesinde şunlar yazılmıştır. «Bundan iki yıl önce şehrimizde inşa edilen Yangın Kulesine konulmak üzere Fransaya büyük bir Saat sipariş edilmiştir. Sözü geçen saatin bu kerre Marsilyadan Dedeağaca gelerek geçen salı günün Şömendiferle (Tren) Edirneye geldiği sevinçle haber alınmıştır.»

1953 zelzelesinde bazı duvarları çatlayan Saat Kulesi tamir cihetine gidilmeyip Belediye Reisi Sebahaddin Parsoy tarafından dinamitlenerek yıktırılmış, yalnız Bizanslılara ait kaide kalmıştır.

*

EDİRNE TABYALARI

(Kıyık Tabya Kitabesi)

H. 1304 - M. 1886

Sultan Mahmud II zamanında 1828-1829 Rus-Osmanlı savaşında Edirne'nin savunması için alınan tedbirlerden bir tanesi de şehri çepeçevre çevreleyen yüksek tepelerde Tabyalar inşa etmek idi. Edirnenin savunmasında rol alan Halil Paşa, Vecihi Paşa ve İbrahim Paşa Balkanlardan süratle ilerleyen ve Edirne üzerine gelen Rus Ordusunu durdurmak üzere Divan-ı Hümayûn tercümanı Hoca İshak efendinin emrile toprak Tabyalarının yapılmasına başlanılmıştır.

Bu tabyaların ekserisi topraktan, bazıları kârgir, üstleri dal veya kalaslarla örtülmüş idi. Fakat bu türlü Tabyalar hem tamamlanamamış hemde hiçbir işe yaramamıştı. Fakat harbten sonra Tabya yapılarına hız verilmiş bilhassa 1877-1878 Rus-Osmanlı savaşından sonra Toprak Tabya yerine müstahkem mevkilerin inşasına hız verilmiştir. Müstahkem Mevkilerde Batarya Mevzileri-Sığınaklar-Cephanelikler-Tel örgüler yapılmış ve bunlar Balkan Harbinde Edirne'nin Bulgarlar tarafından kuşatılmasında epi işe yaramıştır.

Aşağıdaki Kitabe Ordu Kumandanı Muhtar Paşanın Kıyak'ta (Kıyıkta) yaptırdığı Müstahkem Mevkinin giriş kapısında bulunmaktadır.

KIYIK İSTİHKÂM MEVKİ KİTABESİ

H. 1304 - M. 1886

Bârek-Allah işbu istihkâm nev tarz-ı rasîn
Kahr ve tedmîr adüvvü dânedir hassa hasîn
Bâni-i fidyesidir sarh-ı muhkemin
Mazhar-ı teyyid hak Abdülhamid Hân güzin
İşbu Şehrin sû-be-sû tahkimini azmeyledi
Azm-i pâk cümlesinden de bu tesis metin
Cilve-gâh olsun bu bir yâ-rabb şuâi nusrete
Düşman kalsın top altında siyah rûz mühîn
Lâ-cerem eyler bu istihkâma düşman serfürû
Söyledi Muhtar tarihini zafergâh-ı mübin.
1304

*

KIŞLAYI HÜMÂYÛN

(Piyade Kışlası)

H. 1243 - M. 1827

Edirne Kışlalarının kuruluşu Sultan Mahmut II zamanına raslar. Bilindiği üzere Yeniçeri Ocağının ilgası ile yeni kurulan ve Sultan Mahmud'un yeni askerine verilen isim **Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye** idi. İşte bu askere ait Edirnede ilk kurulan Piyade kışlası olmuştu.Bu kışla halen Ceza evi olarak kullanılan bina yerinde idi. Piyade kışlasının kapısı üzerindeki Kitabe Ayaş Müftü zade Çirmen Valisi Esad Muhlis paşa tarafından hem bina için hemde Asâkir-i Mensûre-i Muhammedîye için kaleme almıştı.

KİTABE

Şah-ı alem Han Mahmud ve gaza endişe kim
Mazhar-ı tayyid baridir o bî-şekk ve kemâ-kân
Yaver-i lütf-i hakla aleme verdi nizam
Koymadı mülkinde ehl-i fidneden nâm ve nişan
Nâm name-i nebî-üs seyf'iye nispetle o şah
Asâkir-i Mansûre teşkil etti mülkünde heman
Niyyet alâ-i din ile o cend nusreti
Daima teksire hasr-ı himmet edün ân-be-ân
Hıttasından yazdı emrile nice taburlar
Yaptı fermanile bu kışla gibi nice mekân
Asker anma her biri herbiri rüstem devrandır.
Kışla ama her biri kasr-ı hûr nakden nişan
Devlet ve dine müceddet oldu o zılâle
Saye-i adlinde kesbetti cihan emn ü aman
Eylesün zatı ile ecdadı i'zâmı iftihar
Haşredek iftihar eylese dehre sezadır bu zaman
Saye-i ihsanını allah kılsın ber-karâr
Ber-karâr oldukça hayrına kubab asûman
Hayr ile bu kışlanın emr-i hümayûnu ile
Hizmet inşadı oldukça çün itmama resân
Vali-i Çirmen kulu Muhlis dedi tarihini
Kışla inşa eyledi cendine Darâ-i cihan
1243

*

KIŞLAYI HÜMAYUN
(Piyade Kışlası) Tamir Kitabesi

H. 1273 - M. 1856

Piyade Kışlası II nci Murad tarafından Asâkir-i Mansûre için inşasından çok sonra Abdülmecid zamanında Drakon Alayına tahsis edilmişti. Bu Drakon Alay gayr-i müslimlerden (Bulgar-Ermeni-Yahudi) kurulu bir Ordu idi. Gaye Osmanlı camiasında birlik-beraberliği sağlamak içindi. Bu alayın Kışlada ikâmeti sırasında yanan kışla tamir görerek Erzincanî Hacı Ahmed birinci Valiliği zamanında şu tamir kitabesini yazmıştı. Drakon Alayının mevcudu 40.000 kişi idi.

KİTABE

Bu kışla yadigârıdır cenab-ı han Mahmudun
Bina etmiş idi ecnâdına ol mazhar-ı gufran
Tesadüf eyleyüp nâr fezayı nâ-gehâniye
Cıdar ve sakfı olmuştu dil-aşık gibi virane
Bi-hamdi lillah kim necl-i necil ve varis tahtı
Şehinşah cihan Abdülaziz han azimüşşan
Bu bünyan cesimi koymayıp hali harabide
Buyurdu heyet-i asliyede tamirini ferman
Edüp mülkü gibi mâ'mur kıldı askerin mesrûr
Ola feth ve zaferle pür-Sürûr ol saye-i yezden
Musahhar eyleyüp fermanına hak rub'-i meskûnî
Ola tahtında baki ta ki devaran eyleye deveran
Mücevher gülün ile izzet kulu kaydetti tarihin
Bu kışlak oldu han Abdülaziz ahtında âbâdan
1273

*

KIŞLAYI HÜMÂYÛN

(Piyade Kışlası) II nci Tamir Kitabesi

H. 1310 - M. 1892

1293/1877 Osmanlı-Rus harbi ve Edirnenin Rus işgali dolayısile Piyade kışlası tekrar harap olmuştur. 1301/1883 senesinde Rauf paşa ile gelen Fırka tarafından Kışla bir katlı ve koridorsuz olarak yarısı tamir görmüş ve diğer yarı kısmında da **asâkir-i şahane** tarafından barakalar yapılmıştı. 1302/1884 senesinde Padişahın emrile 1307/1889 da yeniden Kışla tamir ve iki katlı olarak yapılmıştır. Kışla bu son tamirinden sonra 1310/1892 de açılış töreni yapılmıştır.

Kışlanın kârgir minareli bir de Camisi mevcud olup bu dahi Sultan Mahmud zamanında inşa edilmiş ve yangınlardan korunmuş, bu son tamirde dahi elan mevcud idi.

Son tamiri için Vali-i esbak Hacı İzzet Paşa merhum tarafından söylenen ve kapısı üzerine konan Kitabe aşağıdadır.

KİTABE

Şehinşeh-i muazzam hazret-i Abdülhamid hân kim
Eder fersude bünyan-ı cihanı nev-be-nev âbâd
O ruh cism-i âlem nurdu çeşm-i benî Âdem
Hudâvend mufafham Padişah ve padişah ecdâd
Bu Kışlâk Hümâyûnîde tecdiden bina kılındı
Ki onaltı Tabur asker içinde edile ik'at
Bu resim ve bu metanette bu tarz ve bu rasînedde
Bu hüsün ve bu cesamedde bina görmüş mü bir üstad
O rütbe askerî hakkında şamildir ki eşfâkı
Nazargâh Hümâyûnunda hep manende-i evlâd
Memâliki saye-i şahanesinde sû-be-sû mâ'mur
Berâyâ zıll adlinde refah hal ile dil-şâd
Münâcât ellerin aç der ki kadd-i hacâte
Ubudiyyetle İzzet kıl duasın akdem-i evrâd
Meayn ve dest-gîr olsun hüdâ her azim ve rizzminde
Edüp eyyam ömrü ve şevket ve iclâlini müzdâd
Revadır hane-i cevher ile naks ola tarihi
Bu dil-cû kışlayı kıldı şehinşah cihan-ı bünyad.
1310

Halen bu binanın bir kısmı Edirne Asrî Ceza evi olarak kullanılmaktadır.

*

EDİRNE HÜKÜMET BİNASI

H. 1233 - M. 1818

Paşa Kapısı diye adlandırılan ve daha önceleri Ağa Kapısı denilen Vilâyet ve Mahkeme-i şer'iye Kaleiçinde (buğün İstiklâl İlkokulunun bulunduğu yerde) iken 1112/1700 tarihinde Kaleiçinde vukua gelen büyük yangından sonra bu gibi resmî daireler kale haricinde tesis ve Ağa kapısı şimdiki vilâyetin mevkiinde de Köprülü Mehmed Paşa sarayı arsasındaki Konağa naklolunmuştur. Bu Konakta Sadrazamlar ikâmet eder Vali ise Çirmende otururlar idi. H. 1233 - M. 1818

de Valilik Edirneye naklolunduğu zaman mutasarrıf Ali Celâl Paşa ilk Vali konağını yaptırarak şu Kitabeyi cadde tarafındaki kapısı balâsına tarihî atiyi bil inşad vaz ettirmiştir. Halen mevcud olmayan Kitabe şudur : (85)

KİTABE

Şâh Mahmud şiyem muhbe-i âlî Osman
Devr-i adlînde anın Hüsrev ve Dâra der-bân
Cemü Cemşid ve Feridun ve İskender bu şehin
Arsa-i câh-ı şükûhunda kalırlar bîşan
Ebr-i ikbâli idüp hâki mugaylân-zârı
Cây-ı nesrin ve gül ve sünbül serv-i reyhân
Tab'ı mimarına mikyas olmaz ıklidis
Tarh-ı efkârı dakikinde Eflâtun hayran
Etmede kalme-i şer'i kavim-i ahkâm
Kılmada küngüre-i adlü amânî bünyân
Etti tesis-i binayı kerem vücud ü sâha
Açtı afâka der-i lûtf-ü atâ'vü ihsan
Dil-aşık gibi bu bâbı vezir olmuş idi
Cevr-i eyyâmı kühen-sâli felekten virân
Çakeri a'nâ veziri Ali Paşayı Celâl
Hatm-i reyile yapılmasına oldu ferman
Yapılup tam olacak düştü bir alâ tarih
Şer'i kanûn ile bunda görüle hep divan
1233

H. 1245 - M. 1829 da yanan Vali Konağını Ağa Hüseyin Paşa yeniden yaptırmış, bilâhare tekrar (1274) yanan Konağı H. 1279 - M. 1863 de Kıbrıslı Mehmet Emin paşa tarafından Abdülaziz zamanında yeniden yaptırılmıştır. Üzerine konan Kitabe Edirneli şair Hayrînin olup halen Edirne Müzesindedir. (86)

---

(85) Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 51 : «Çirmen sancağı müteşerrifi unvaniyle Edirneye gelmiş olan Ali Celal Paşa himmetile 1233 tarihinde tamir edildiği kapusu balâsına mermer levhadaki tarih bilistinsah buraya tarhin edildi.»

(86) Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 395 «Paşa kapısı : ve hitamında der-i saadetde Hayri efendinin söylediği tarih bir mermer levhaya hakk ile cümle kapisi balâsına vaz' edilmekle....»

TAMİR KİTABESİ
H. 1279 - M. 1863

1 — a) Âlemin tamir ve tecdidin edip mevlâ murad
b) Kıldı Han Abdülazizi Padişah ikbâl ile
c) Mülkünün imarına rûz cülûsundan beri
d) Sarf-ı efkâr etmede tedbir alül-âl ile
2 — a) Geldi revnak işte ezcümle Edrine Şehrine
b) Kıldı sadr-ı esbak vali zehî ebcal eyle
c) Yani Kıbrıslı Mehmed nam paşayı kerim
d) Nakit vaktin sarf eder imara istical ile
3 — a) Şer'i Kanuna edüp tatbik rey ve hükmünü
b) Kimseye mahrum etmez hakkını iptal ile
c) Beldeyi etmektedir mâmûr o âsaf sû-be-sû
d) Seye-i şahanede noksanını ikmâl ile
4 — a) İnhidama meyledüp yanmıştı sonra bu Sarayı
b) Eyledi inşaya himmet ruhsat istisalle
c) Payitaht ettiği içün ol selâtin izâm
d) Etmedi tecviz kalsın öyle hal-i hal ile
5 — a) Resmi râna, tarhı balâ tarzı müstesna bina
b) Dil-nişîn oldu zemini pek metin imâl ile
c) Âsitân-ı ehli tezvir ve nifâka gam verir
d) Kâm alur erbabı hacet babına rûmal ile
6 — a) Payidar oldukça bünyan refî kainat
b) Şahı devran müstedam olsun safayı bâl ile
c) Hayrî inşad eyledim itmamına tarihi tam
d) Bu Sarayı yaptı Han Abdülaziz iclâl ile
1279

Edirne Müzesinde bulunan Kitabenin kayıt numarası 1544 ve Kitabenin ebadı 200x60 cm. dir. Kitabeyi kaleme alan Hayrî aslen Edirnelidir. Divan katipliğinde bulunmuş, 1262-1846 da Abdülmecid Edirneyi ziyaretinde Hayrî'ye Hâcelik rütbesi verilmiştir. Bilâhare Divan muhasebecisi olan Hayrî 1270-1854 te Silistire Vilâyeti Defterdarı olmuştur. Hayrî İstanbulda ölmüştür.

Edirne Vilâyet binasının etrafında Telgrafhane ve Polis Müdüriyeti ve 1282 de Vali Hurşit Paşa tarafından Matba-i vilâyet (Edirne Vilâyet gazetesinin ilk nüshası bu Matbaada 2 Recep 1284 tarihinde intişar etmiştir) bir Tevkifhane (Sultan Abdülmecid tarafından) Bir Jandarma Dairesi (Jandarma Alay kumandanı Refet beyin himmetile Ziraat Bankası (1328) de inşa edilmiştir). ve Adliye Dairesi 1235 de Merkez Mutasarrıflığı dairesi olarak inşa kılınmış ve 1295 de Adliye dairesi ittihaz edilmiştir).

1965 te Vilâyet, Adliye binaları yıkılarak yeni bina halen inşa halindedir.

ADLİYE BİNASI
H. 1285 - 1868

Vilayet avlusunda idi. 1285/1868 de Liva Dairesi olmak için Hurşid Paşanın I nci Valiliği zamanında inşa edilmiştir. Üzerindeki Kitabeyi Defterdar Sadullah efendi kaleme almıştır.

KİTABE

Zehî Hurşid eltaf şehinşah karin oldu
Vilâyet pertev aldı her nizamı yek metin oldu
Gelip bir mısra bir ceste Sadi nazım tarihe (87)
Liva-i merkeze bab-ı hükûmet dil-nişin oldu
1285

*

DEFTERHANE (Hapishane-Tevkifhane)
(?) (H. 1263 - M. 1847)

Eski Vilayet Konağı karşısında halen metrûk kârgir bir bina olup kapısı üzerinde sülüs yazılı Kitabenin ölçüsü 280X110 cm. dir.

Edirne tarihine yazan merhûm Badi efendi bu binanın Vilayet Defterhanesi olarak yapıldığını fakat ne zaman ve kim tarafından yapıldığın yazmamaktadır. Resmî evrak ve defterlerin korunması ve saklanması için bu kârgir arşivin XV nci asır başlarında yapıldığı zannedil-

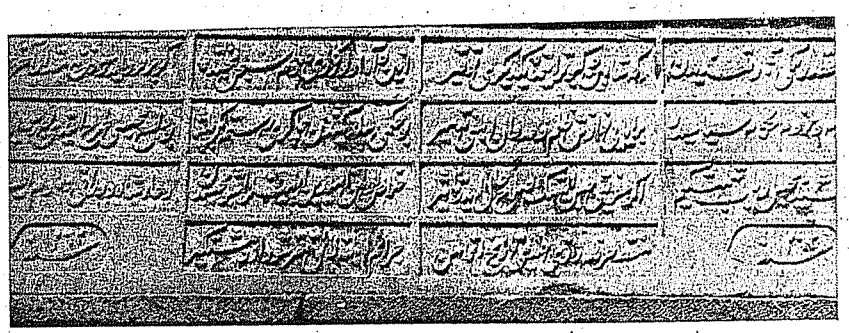

(87) «Sadi Ahmed Badi Cilt II. namı Abdurrahmandır. Ders-i âmm'dan ahıryan Köse hafız Mehmet Emin efendi demekle müştehir bir zatın sulbünden 1292 sene-i maliyesinde Niş Doğan Mahallesinde kadem nihade-i sahayı vücud olmuştur. Sabık-ı zikr Hilmi Mehmet efendinin büyük biraderidir. Tahsil-i istidattan sonra tarik Kitabede sûlûk ederek Edirne Daire-i askeriyesi Kitab sınıfına İltifak eylemiş..»

mektedir. Bekir Rüstem Paşanın Edirne Valiliği zamanında bir Tevkifhane yapılmak istendiği zaman bu Arşiv binası biraz tamir görerek Hapishaneye çevrilmiştir. Daha sonraları H. 1309 - M. 1891/92 tarihinde Vali Hacı İzzet Paşa tarafından Hapishane esaslı bir onarım görerek ayrıca Hapishane memurlarına mahsus 4 oda ve bir hastahaneyi şamil olarak genişletilmiştir. Beşyüz Mahpusu barındıran bu Tevkifhanede ayrıca kadınlar kısmı ve bir de Hamam vardır. Yanındaki tuğladan yapılmış kârgir bina bu müştemilata aittir.

Üzerindeki Kitabe Tevkifhane hakkındadır ve Çirpanlı Râzi tarafından kaleme alınmıştır. Ebced Hesabı noktalı harflerden hesap edileceğini şair ayrıca belirtmektedir. Kitabe satırları dörde bölünmüş olup satır araları düz çizgilidir. (88)

KİTABE

1 — a) Şehinşah-ı cihan Abdülmecid Han feridûn fer
b) Eder dahhâk mâri mahbes kahrında der-zincir
c) Verirler zehrâs heybeti Çin ü Horasane
d) Hatadan havf eder çıkmaz hududundan Şeh Keşmir
2 — a) Şu rütbe munhakıttır mülk-i asâr teaddiden
b) Ki Şahin ve Kebûter etmede yekdiğeri tevkir
c) Enin ve ah olur kârî demadem subhan mihnette
d) Eğer bir ferd ederse zerre miktar ahâr-ı dilgir
3 — a) Mûhişe lâzım ve melzûm ahkâm siyasidir
b) Berâyâ-ı nevâziş zulûm ve adüvvan ehlini tedmir
c) Bu hükmü bildiğinden Çâkerî Rüstem Bekir Paşa
d) Bu vasi Mahbesi tarh etti bu resme edüp tamir
4 — a) Zehî muhkem meşiyyed Mahbes erbab-ı töhmet kim
b) Eğer İfriti hapis etsen salâh hâl eder te'sir
c) Halâs olmak ümidin eyleyenler işbu Mahbesden
d) Dua-i şah devrâni dem-â-dem eylesun tekrîr
5 — a) Munakkit harfle Razî dedi tarih itmâmın
b) Cerâim ehline lâik makarrı şu dâr-ı dehşet-gir
Sene 1263

(88) Çırpanlı Hafız denmekle şöhret yapmış olan Mustafa Razî, çırpanda doğmuştur. 1253-1837 de Edirneye gelerek Hükümette katiplik yapmıştır. Sultan Abdülmecidin Edirneye ziyaretinde (1262-1846) kendisine râbia rütbesi verilmiştir. Mezarı Hasan Şezai dergahında olup, öldüğü vakit baş yastığının altında bulunan farisi rubai yazı mezar taşına yazılmıştır. Edirnede birçok tarihi eserlerin kitabelerini Razî kaleme almıştır.

DAİRE-İ MÜNŞİRE (Tugay binası)

H. 1317 - M. 1900

Bir ara Tugay 1971 de Tümen binası olarak kullanılan eski Müfettişlik binasının tarih kitabesine ait 1319/1902 Salnamesinde şu kayıt görülmektedir. «Ba irade-i şeriyi hazreti Padişahı mâ-beyn-i hâmâyûn cenap mülûkâne baş kitabet celilesinde makam-ı alî ser-askerî vasıtasile II nci Orduyu hümâyûn müşir celilesine irsal buyurulmuş olan tarih mensûr atî kapısı bâlasında mahkûktur.»

KİTABE

Zıynet efzâi makam-ı muallây-ı hilafet-i İslamiye ve erike pirây-ı saltanat seniyye Osmaniyyi el sultan ibn-i sultan el sultan el gazi (Abdülhamid Han sani) hazretleri tarafı eşreflerinden işbu daire-i askeriye müessesat-ı celile mülûkânelerine ilâveten 1317 sene-i hicrisi muharreminde tesisi inşa edilmiştir.

Müşir Dairesi 1312/1896 da inşasına başlanmış tamamile halkın nakdî yardımlarile 1317/1900 de ikmal edilmiştir. İnşaat Komisyonunun son verdiği hesaba nazaran

	Kuruş Para
Bakır	32.10
Gümüş	1.725.583.00
Altın	52.720.00
YEKUN	1.778.335.10

Bu para santimine varıncaya kadar kendi arzularile halktan çıkmıştır. Hükûmet, ciheti askeriyece on para verilmemiştir. Bu parayı defteri mucibince Edirneliler vermiştir. (Arif Dağdeviren'in kayıtlarına göre)

Daire-i Münşire binası Halil Paşa ve Gümrük Hanları arsaları üzerine inşa edilmiştir. 1800 metrakare arsa üzerine kurulu binanın ik katında 44 Oda ve iki Salonu vardır. Edirne şehrinin ikinci Ordu merkezi olduğu zaman memurin-i askerî hükûmet konağının harem dairesinde ve sonra Kıyıkta Ahmed Paşa konağında faaliyet göstermiştir. Daire-i münşire inşa edildikten sonra Müşir Arif Paşa'nın ikâmetine tahsis kılınmıştır. Bulgar istilasında Edirneye gelen Mısır Hilâli Ahmer hastahanesi burada faaliyet göstermiş ve Edirnenin geri alınışından sonra bu bina Osmanlı Hilâli Ahmere devrolunmuştur. 1332/1913 de Dar-ül eytam-ı şüheda bu binada ikameti sırasında bina büyük bir yangın geçirmiştir.

MEKTEB-İ İDADİ-İ MÜLKÎ (LİSE)

H. 1298 - M. 1882

Sitt Şah Caminin yanında şimdiki Atatürk Orta Okulu binasıdır. Çok önceleri burada Fatih Mehmed'in Haremi Sitt Şah Sultanın sarayı bulunuyordu. Bilahare Merzifonlu Kara Mustafa Paşaya verilen Saray yanmış ve yerine 1882 de Vali Kadri Paşa tarafından **zükûr mekteb-i Rüştiyesi** binası yaptırılmıştır. 1884 de Vali Hacı İzzet Paşa zamanında İdâdîye çevrilmiş **(Mekteb-i Mülkî**-Lise), 1887 de binanın arkasına ikinci Blok ilave edilmiş, 1894 de yatılı hale getirilmiş, 1910 da üzerine bir kat çıkılmak suretile **Mekteb-i sultanî** olmuştur. 1922 de Edirnenin Yunanlılardan geri alınmasile Lise, 1938 de Orta Okul olmuş ve 1953 zelzelesinde epi hasar görerek üst kat yıktırılmış, ahşap döşemeler beton yapılmış, 1967 - 1968 Öğretim yılında Atatürk Orta Okulu olmuştur.

Kapı üzerindeki Kitabe binayı ilk yapan Edirne Valisi Kadri Paşa'ya (Eski Sadrazam) aittir.

KİTABE

Başvekil esbâk ebhetlû, devletlû Kadri Paşa hazretlerinin eser-i mesaisi

Olarak binüçyüz sene-i hicriyye-i kameriyyesinde inşa olunmuştur.

1300

Eski Sadrazamlardan Kadri paşanın Edirnede sosyal faaliyetleri çoktur. Bunlardan 1880 de yayınlanan Rumeli Vilayeti Kanununun 214 ncü meddasine uyularak 1882 de Camiyet-i İslâmiye örgütü kurmuş ve bir kısım mahalle Okullarının idaresi bu örgüte geçirilmiştir. 1877 1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Edirnede kimsesiz kalmış çocukları şimdi Erkek Sanat Enstitüsünün bulunduğu yerde Hacı İvaz Medresesi ve etraf binalarında (Melce-i Eytam) adı altında bir Okul kurulmasına da vali Kadri Paşa önayak olmuştur.

DÂR-ÜL-MUALLİMİN-İ SIBYÂN (Erkek Öğretmen Okulu)

H. 1162 - M. 1748

Edirnede ilk Erkek Öğretmen Okulu 1300/1882 de açılmıştır. Okul, Üçşerifeli Cami arkasında Yazıcılar sokağında **Makaralı** veya **Tasmektep** namiyle meşhur olan ve 1162/1748 de Edirne Defderdârı Yusufefendi tarafından inşa edilmiş Sıbyân okulunda faaliyette idi.

Aşağıdaki Kitabe Makaralı Okulun Kitabesi olup kurucusu Defterî (defterdar) Yusuf efendi idi. Bu dahi Kitabenin ilk sıtırında anlatılmaktadır. (89)

Kitabe altı bölümden ve onsakiz satırdan müteşekkildir. Edirne Müzesinde bulunan ve 1546 numarada kayıtlı Kitabenin ölçüsü 156x55 cm. dir.

Kitebede sözü geçen Padişah Mahmud I dir.

KİTABE

1 — a) Defterî Yusuf efendi tıfl iken bu Mektebi (90)
b) Etmiş idi bir zaman tahsil-i ilim için makâm
c) Muhtelik oldukta etmişti murad ihyasını
2 — a) Leyk ecel girdi meyane eyledi adn'e hırâm
b) Kıldı bünyâdın vasiyet sadr-ı âlî hazrete
c) Ol Vezir ibn-i Vezire etti tevfîz meram
3 — a) Dâverî a'zam vekil-i mutlâk Mahmud Han
b) Sadr-ı gerdûn pâye Abdullah Pâşâyı be-nâm
c) Eyleyup icra hukuk hizmettir yine şen
4 — a) Kıldı ser-tâ-ser vesâyâsın-pezir ey hitam
b) Yaptı ezcümle bu âlî Mektep zî-bendeyi
c) Kim sezadır rûzeninde olsa mihr ü mâh hüdam
5 — a) — Mehbit-i envâr ilim allahtır olsa sezâ
b) Tuhte-i talim sıbyân levha-i mâh tamam
c) Vakfın mevlâ aziz mısr firdevs eyleye
6 — a) Olacak bu Mektep zîbende-i âlî tamam
b) Nursa Feyzî dedi tarihini elif aferin
c) Lâne-i Kameri-i Yusuftur ki sıbyâna makam.
1162

Son satırlarda mana çok güzel düşürülmüş. Hem tarih düşürülüyor hemde tamir edenlere aferin deniyor.

---

(89) Ahmed Badi ef. Cilt I. s. 105-106 «Makaralı Taş Mektep: Çarşı derununda Üçşerefeli kurbunda Yazıcılar sokağında beşinci numarada Makaralı Taş Mektep Nursî ile Elif-i zade Feyzi efendi tarafından 1162 tarihinde bittanzim bu mermer levhaya hak ile kapısı bâlasına vâz edilmiş.»

TAMİR KİTABESİ

Bir iki tarhile Örfî söyledi tarihini
Mekteb zîbayi sıbyân oldu tecdiden bina.
1168

*

YEŞİLCE MEKTEP (SIBYAN OKULU)

H. 1248 - M. 1832 (?)

Edirne Müzesinde bulunan Subyan okulunun banisi Buzcu Hacı Alidir. Üç satırdan müteşekkil Sülüs yazılı Mermer Kitabenin ölçüsü 85X90 cm. dir ve kayıt Numarası yoktur. Tarihini gösteren rakamlardan silinme var. Herhalde Okulun tarihi 1248/1832 olsa gerek. (91)

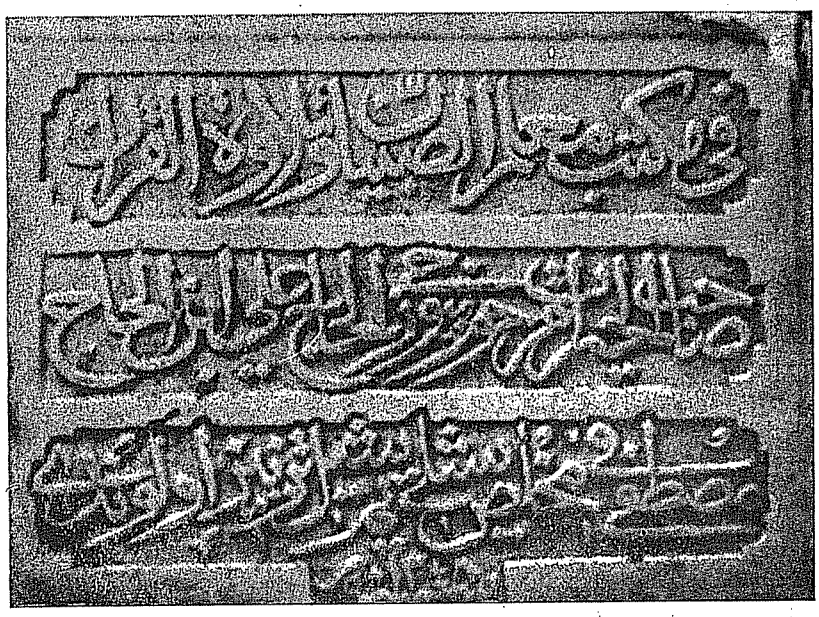

(90) Yusuf efendinin Edirneli olduğu zannedilmektedir. Madın Kalemi kâtiplerinden olup 1159/146 da tersane-i amire hizmetinden sonra 1160/1747 de Sedaret-i uzmâ kâhyalığı makamına geçmiş ve 1162/1749 safer ayının 15 inde ölmüştür. Merhum Derviş, nihat, itikatı iyi, akıllı, bilgili bir kimse olarak tanınırdı. İstanbul Kasımpaşada Uşşaki Dergahını müceddeten yapmış ve oraya gömülmüştür.

(91) Ahmed Badi ef. Cilt I. s 108. İmaret-i Mezid Bey Mahallesinde Yeşilce Mektebi sokağında I nci numarada Hacı Ali efendinin bina eylediği mekteptir ki Yeşilce Mektebi namile şöhret bulmuştur.» Banisi Kasımpaşa Cami Kapristanındadır.

KİTABE

Fi mektep Muallim essübyan ve tilâvetül Kuran
Sahib-ül hayrat merhum Buzcu elhac Ali ibn-ül hac
Mustafa fi muhlis yeşilî yem yeşil tîr-i niyaz olundu.
1248 (veya 1348)

*

MEKTEB-İ İDADİ-İ ASKERİ (Sultan Abdülaziz Mektebi)

H. 1287 - M. 1870

Okulun kurulması için Sıdıka hanım adında bir hayr sahibi eski saray arsasına yakın (şimdi Selimiye Cami cıvarı) bir arsayı teberru etmiş ve 1287/1870 de Vali Hurşit Paşa tarafından Belediye Hastahanesine karşı İdadi Okul inşa edilmiştir.

1294/1877 Rus istilasında askerî Hastahane olarak kullanılmış ve bir kısmı bu esnada yanmıştır.

1312/1894 yılında Muradiye Caddesine bakan kısmı yeniden inşa edilerek iki katlı, kârgir büyük bir bina olarak yeniden vazifeye açılmıştır.

Büyük kapısı üzerinde Edirne Defterdarı Sadi beyin nazm olarak kaleme aldığı kitabe aşağıdadır.

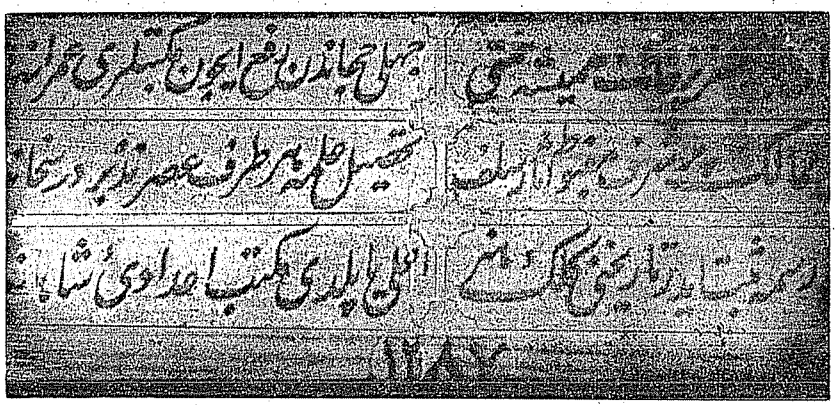

(92) Sadi için bak. ADLİYE BİNASI.

KİTABE

Şah-ı zaman Abdülaziz hanın hemîşe himmeti
Cehl-i cihandan ref' içün mektepleri ümranedir
Oldu memalik pür şeref mağbut-u âsâr-ı selef
Tahsil-i ilme her taraf asrında bir dershanedir
Sâdi bu resme sept ider tarihini gelin hüner (92)
Alâ yapıldı mekteb-i idadi-i şahanedir.
1287

Not : Bu okul bilahare askeri Harp okulu olarak hizmet görmüş ve şimdi içinde halen istihkâm Kıtası bulunmaktadır. Bina Gülbahar Mahallesi Hadım Balaban civarında Bahçe sokaktadır. Kitabe elan bina içinde askerîye tarafından muhafaza edilmekte, giriş kapısına karş duvarda durmaktadır. İsmet İnönü'nün Edirnede okuduğu Harb Okulu budur.

*

ASKERİ DEPO I

H. 1270 - M. 1853

Edirne şehrinin II nci Ordu merkezi olması sebebile askerî bölgelerde birçok Depolar inşa edilmiştir. Askerî levazımın konulduğu bu depolardan iki tanesinin Kitabeleri aşağıda gösterilmiş olup bunlardan bir tanesi halen Askeri Fırın olarak ve diğeri Askerî Hastahane olarak kullanılmaktadır. (Saraçhana başı- Ceza evi yolu üzerinde)

I nci Askerî depoya ait 1319-1902 tarihli Edirne Sâlnamesinde şu izahat vardır. «Piyade kışlasının cıvarında ve oradaki bilumum emâkin ve askeriyeye ihtiva eden sahay-ı vesiyatının bir tarafında ve sırık meydanı nâm-ı mahalde 1232 tarihinde inşa edilmiş olan cesim anbarile 1270 tarihinde yaptırılmış olan deppoy.....»

Edirne Müzesinde bulunan 1270 tarihli Depoya ait Kitabeyi Ceride Nazırı esbak elhac Ahmed Rüşti efendi tarafından kaleme alınmıştır. (Ahmed Badi ef. Cilt I. sayfa 385)

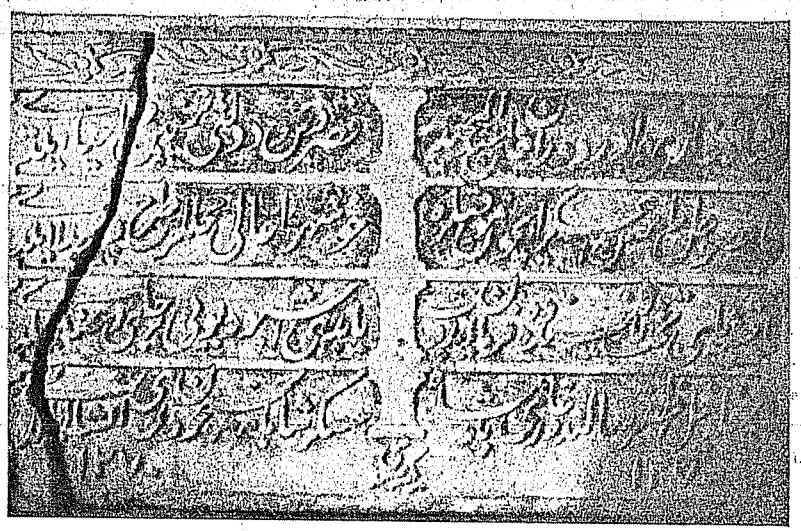

KİTABE

Şah gazi dâver devran han-ı Abdülmecid
Kasr-ı din ve devleti tezyin ihya eyledi
Bâ-husûs ârâmiş asker içün mevkilere
Hoş heva âlî mahaller tarh ve pâye-dâr eyledi
İşte Payıtaht-ı sanisinde de ferman edüp
Yaptı işbu Depoyu bir câ-yi rânâ eyledi
Yemenle Nil zafer sâl'inde gazi Padişah
Asker şahanesiyçün depoyu inşa eyledi.
1270

Edirne Müzesinde 1560 sıra kaydında bulunan Kitabenin ölçüsü 170X59 cm. dir. Kitabede sözü geçen Nil ve Yemen zaferi, Sultan Mecid'in 24-Mayıs-1841 de yayınladığı meşhur **Mısır Fermanıdır.** Buna göre Mısır Valisi Mehmed Ali Paşaya bazı haklar verilmekte ve bazı haklar da alınmaktadır. Avrupalı devletlerin baskısı sebebile Mehmed Ali Paşa bu Fermana ses çıkaramamış ve yıllardan beri Osmanlı devletine dert olan Mısır işinin böylece halledilmiş olması Padişah ve Reşid Paşanın bir zaferi olarak nitelenmiştir.

ASKERİ DEPO II

H. 1321 - M. 1903

Halen Askerî Revir olarak kullanılan Binanın giriş kapısı üzerinde Talik yazılı Kitabenin ölçüsü 130X97 cm. dir. Dört satırdan meydana gelmiş olan ve satır araları düz çizgi Kitabe aşağıya çıkarılmıştır.

KİTABE

1 — **Zıynet evzai makam muâllâ-yı hilâfet İslâmimiyye ve erike pîrâ-ye-i saltanat-ı seniyye-i Osmaniyye**
2 — **Essultan ibn-i sultan essultan elgazi Abdülhamid sani hazretleri**
3 — **Taraf-ı şeriflerinin işbu Depoyu müessesat celile-i mülûkâneleri-ne ilâveten**
4 — **Binüçyüz yirmibir sene-i hicrisi şaban-ül muazzamında tesis ve inşa edilmiştir. 1321**

*

BEDESTEN

H. 819 - M. 1416 (?)

Çelebi Sultan Mehmed'in Mimar Alaaddine yaptırdığı ve ikinci Muradın tamamlattığı söylenen Bedesten eski Cami yanında 14 kuppeli bir çarşıdır. Dört yöne 4 kapısı olup bir zamanlar çarşıda en değerli mücevherler ve değerli eşyalar satılmakta imiş. 1965 senesinde iyi bir restore gören Çarşı modern bir tarzda halkın hizmetine açılmıştır. Sülüs yazılı ve satır araları düz çizgili kitabe Oral Onur'un taş koleksiyonu arasındadır.

Aşağıdaki Kitabe tamir kitabesidir.

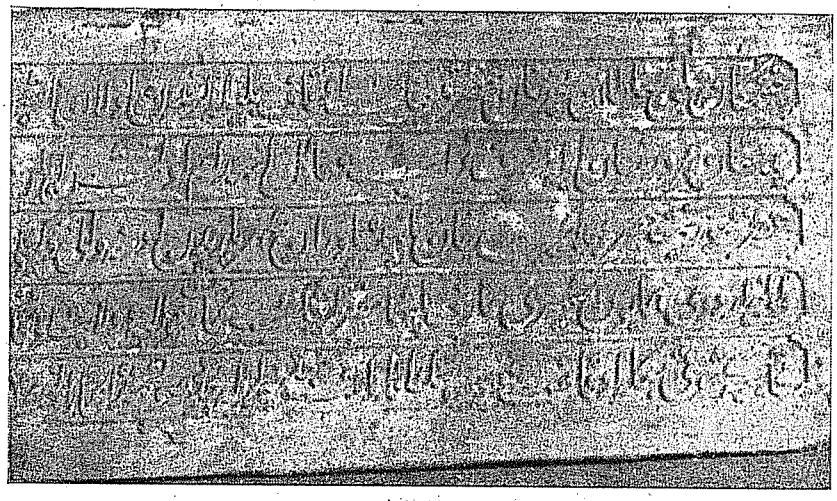

KİTABE

Cennetmekân Çelebi Sultan Mehmed Han hazretlerinin evkaf celilerinden olan işbu Bedesten mürûr zaman ile müşerref harap ve mâil-i inhidâm olmuş iken asrı ma'muriyyet hasr-ı Abdülhamid Han sanide yaverân şehriyâriden Edirne vali Vekili ve ikinci Orduyu Hümâyûn müşîri Arif paşa hazretlerinin himemat mütevâliye ve vilayet evkaf muhasebecisi Şevki beyle Evkaf komisyonunun ikdâmât ciddiyelerile müceddet suretinde imar olunmuştur.

1315

*

ARASTA ÇARŞISI «Hafafcılar»

Selimiye Camisine gelir olmak üzere Murad III ün Mimar Davuda yaptırdığı ve Caminin güney yamacında 70 kemerden müteşekkil bir çarşıdır. Çarşı içinde daha ziyade Haffaflar (Kafafcılar-Ayakkabıcılar) bulunmasından Çarşının halk arasında **Haffafhane** denmesine sebeb olmuştur. Çarşının Tamir Kitabesi şöyledir:

TAMİR KİTABE

H. 1291 - M. 1874

Mübarek eyleye Allah zehi âli makam oldu
Şûyu buldu cesamette heman etraf-ı eknafa
Dedim tam tarihin tamir-i haffafhaneye Arif
Bina oldu arasta sa'd ola hakka bu esnafa

1291

MUSTAFA PAŞA HANI «İki kapılı han»

H. 931 - M. 1524

Kânuni Sultan Süleymanın vezirlerinden Mustafa Paşanın (Çoban Mustafa) yaptırdığı büyük bir handır. Bunu Kitabenin ilk satırlarında birçok imar işlerinde bulunan Mustafa Paşanın vezir ve Emirlerin Emîri (paşalık unvanı) olduğu belirtilmekte ve bu han için sarf edilen (harcanan) paranın 1.301.920 dirhem tuttuğu anlaşılmaktadır.

Mustafa Paşa hanının kuzey-güney yönünde iki büyük kapısı olduğundan halk arasında «İki Kapılı Han» diye anılırdı. Aynı yerde Tahmis Hamamı da Çoban Mustafa Paşa tarafından yapılmıştır.

Kitabe arapça ifadelidir ve tarih kısmı **hüve hayrun sebilün ebeden** ebcede girmektedir.

KİTABE

Emere bi-imareti hazel mekân-il mubareki mevlânel-vezir-ül azam emir-ül-umerâ-il kerim Mustafa Paşa hulled-sâ'dî ve übbehet ve sârâfe alâ zâlik min vech-ül halâli elfe elfin ve selasemieti elfin ve elfe tis'amieti ve ışrine dirhemen minel emvali liyekûne ecr-i müebbeden sevabihi ve bi-zalike câ-yi tarihi hüve hayrun sebilün ebeden.

*

ALİPAŞA ÇARŞISI

H. 976 - M. 1568

Kanuni Sultan Süleyman zamanında vüzeradan Hersekli Semiz Ali Paşa tarafından Babaeskideki Camisine vakıf olarak yapılmıştır. Rivayete göre Çarşı, Edirne kalesinin Kule-Zından Kule arasındaki sur temelleri üstüne inşa edilmiştir. Ali Paşa Çarşısı Mimar Sinanın eseridir. Çarşının Kitabesi Edirneli şair Tigî tarafından söylenmiş olup Çarşının Kuleye (Saat Kulesi) bakan kapısının iç tarafında idi.

KİTABE

Asaf'ı a'zam Ali Pâşâ'yı has
Yaptı çün bir çarşûyı bi bedel
Tigîya tarihin eylersen sûal (93)
Sûk-ı rânayı Ali pâşaya gel
976

Ahmed Badî, **Sadikat-ül Vüzera** kitabında Hersekli Ali Paşanın 972/1564 te öldüğünü yazmakta ve çarşı tamamlanması ölümünden sonra olduğu anlaşıldığını yazmaktadır.

*

EKMEKÇİOĞLU AHMED PAŞA KERVANSARAYI
H. 1018 - M. 1609

İki Şadırvanı ve tabhanesi bulunan bu çifte Han Ekmekçi zade Paşa tarafından Padişah Ahmed I hibe edilmiş olduğunu Kervansaray Kitabesinin şu satırları belirtmektedir.

Murad idindi bir han cedidi eyliye icad
Yapulsun deyu ferman idecek ol hanı âlişan
.....
Yapıldı Han-ı Sultan Ahmed oldu bibedel âbâd

Sultan Ahmede hediye edilen Kervansarayın mimarları Sedefkâr Mehmed ağa ile Edirneli Hacı Şabandır.

Hanın arka cephesindeki ajurlu pencereler bir şaheser taş oyma-

(93) Kitabenin sözlerini ele alan Tıgî'nin asıl Tigî Mehmed'tir. Birkaç Padişah görmüş ve gayet kuvvetli bir şair olan Tıgî, İbni Kemal merhumun **Nigâristan** adlı kitabını farsçadan türkçeye tercüme etmişti. Kendi yazdığı divan kaybolmuştur. Hıbri merhuma göre Tıgî'nin ölümü 1027-1818 olup Edirnenin Kıyık semtinde Üsküfçü Mahallesi Soğukçeşme sokağında oturmakta olduğunu yazar. «Tıgı: Ahmed Badi Cilt II. Kemal fazlı ve iz'an şimşir-i zeban izzübet beyan ile irfan olan Mehmet beydir. Saray Sultaniden Sipahiliğe huruç ettikten sonra Dergah-ı ali müteferrikalarından olmuştu. Sultan Ahmet Han hazretlerine verdiği Kaside'de ol fırkadan şikayet etmiştir.»

cılığıdır. 1877-1878 Türk-Rus harbinden sonra Kervansaraya Nakliye Kıtası yerleştirilmiş, yıkılan kuppelerin yerine ahşap çatı yapılmıştır.

Ekmekçizade Ahmed Paşa III nci Murad, III ncü Mehmed ve I nci Ahmed zamanlarının ünlü veziridir. Edirnede doğmuş ve Kânuni devrinde okuyup yetişerek sipahi olmuş, birçok savaşlara iştirak etmiştir. Bilahare Maliyeye intisap ederek Damat İbrahim Paşa zamanında Kaymakam ve sonra Defterdar olmuştur.

Çok zengin olduğu gibi muktesitti. Edirnede birçok Hayratları (Sebil-Han-Köprü-çeşme) bulunmaktadır. Bir ara Padişah Ahmed I in gözünden düşmesi üzerine bu Kervansarayı yaparak Padişaha hibe etmiştir. Kitabedeki (bibedel) sözü bunun için yazılmıştır.

Mermer üzerine çok sanatkârane yazılı Kitabe Edirneli Ozan Kesbî tarafından söylenmiştir. (94)

1 — Ferîdûn menzilet şems ü felek kudret-i melek haslet
2 — Ki yani hazreti han Ahmed ol şah-ı kerem mutad
3 — Suvar olup saadet rahşine seyr ü şikâr için
4 — Rikâbına düşün pûyende saydüfken nice sayyâd
5 — O zıll-ullah Edirne taht-gâhine salup saye
6 — Hümayun bahtı ile halkı şehri eyledi dil-şâd
7 — Olup mail o sehr-i dil-güşâya şah-ı dânâ-dil
8 — Murad idindi bir han-ı cedidi eyliye icad
9 — Yapılsun deyu ferman idecek ol hanı âlî-şân
10 — Veziran içre defterdârı oldu emrine münkad
11 — Bina kıldı o dem bir han-ı dil-keşab-ı kevser-veş
12 — Anın tarhında makdûrinî sarfetti nice üstad
13 — Olup rahat-resânı reh-revân ol han-ı âlî-şân
14 — Mekîn olan safalar kesbedip gamdan ola âzâd
15 — Metanette bu resme olmadı mihmân-seray elhâk
16 — Rub'at âlemî bennâ-yı kudret ideli bünyâd
17 — Temaşa eyleyüp Kesbî dedi itmamına tarih
18 — Yapıldı han-ı sultan Ahmed oldu bibedel âbâd.

---

(94) Kitabeyi yazan Kesbî'nin asıl adı Mehmeddir. Kuvvetli bir şair olduğu ve şueradan Şahidî'nin torunudur. Mürettep divanı olduğu gibi kendi söylediği tarihleri de bir araya getirip toplamıştır. Badî efendi Kesbî'nin **ibret numayı devlet** adlı bir eseri olduğunu yazar. Kesbî yaşlılığında İstanbula gelerek Hüdai Mahmud efendi dergahına mürit olmuş ve İstanbulda vefat etmiştir.

RÜSTEMPAŞA KERVANSARAY KİTABESİ

H. 1167 - M. 1753

Ebadı: 100X85 cm.

Kanunî Sultan Süleymanın Sadrazamı Rüstem Paşanın Mimar Sinana yaptırdığı iki katlı 100 odalı bir Handır. Büyük Kuppesi burmalı olup avlusundaki Şadırvan üzerinde bir de Mescidi bulunuyordu.

Dört asra yakın bir zamandan beri hertürlü tabiat şartlarına ve âfetlere karşı gelen bu ulu eser 1968 de esaslı bir restore görerek Turistik Otel olarak işletmeye hazır bir vaziyete getirilmiştir. Hemen bitişiğindeki küçük Rüstempaşa Hanının da Mimarı, Mimar Sinan olduğu zannedilmektedir.

Kitabesi çok kısa ve veciz bir şekilde yazılıdır.

Açıldıkça kapansun ayn-ı a'dâ
Bi-hakkın sure-i innâ fetehna
sene 1167

MİSAFİRHANE (Mihman-hane)

H. 1227 - M. 1812

Misafir ağarlamak için Türkler birçok Misafirhaneler inşa etmişlerdir. Sevaba girmek, hayr işlerinde bulunmayı gaye edinen halkımız Misafirhanelerin hertürlü masraflarını seve seve yapalardı. İşte bunlardan bir tanesi de Edirnede çok harap olmuş bir Misafirhaneyi mîr İsmail (İsmail bey) isminde birinin oğulları yeniden yapmışlardır.

Kitabede Misafirhanenin ilk kurucu olan İbrahim Dede'nin mesleği Aşıcılık olduğunu birinci satır belirtmektedir.

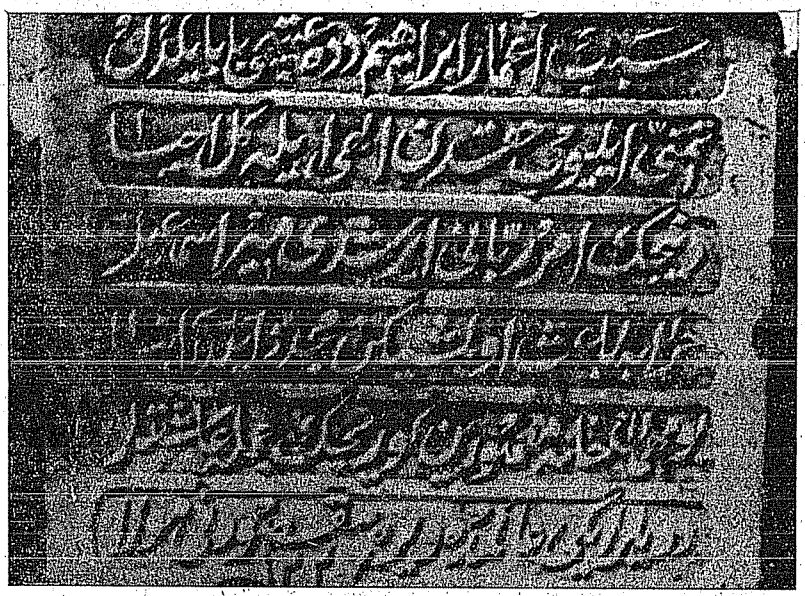

KİTABE

Sebeb-i imar İbrahim dede aşıcı baba yek-dil
Temenni eyleyip haktan ilâhi eyle gel ihya
Denicek emr-i rabbani erişti mîr İsmail ağa
Harabe bais olmuş iken müceddet eyledi ebnâ'
Bu mihmân-hâne-i magmûrin görecek cümle aşıklar
Dediler iki âlemde vere maksudunu mevlâ.
1227

Edirne Müzesinde bulunan Kitabenin ölçüsü 56X47 cm. ve Müze kayıt numarası 1541 dir. Misafirhanenin, şehrin hangi semtinde veya sokağında olduğuna dair araştırmalarımda bulamadım.

SULTAN AZİZİN EDİRNE ZİYARETİ

H. 1264 - M. 1868

Sultan Abdülaziz I in Avrupaya yaptığı seyahat dönüşünde Edirneye uğraması katileştiğinden bu ziyarete bir nişane olmak üzere Sarayiçine bir taş sütun dikilmiştir. Bu taş sütun halen Kırkpınar Güreş meydanı ile Adalet Kasrı arasında mevcut olup üzerine Vilâyet Defterdârı Sadullah bey tarafından nazmedilen şu mermer Kitabe konmuştur.

KİTABE

Seyahat kıldı han Abdülaziz Avrupa ikliminin
Zeh-i Osmaniyane bâis-i i'lâyi şan oldu
Ahali avdet-i şahanesinde etti şehr-âyin
Bu cây-i dil-güşada işte bu Seng nişan oldu.
1264

*

BELEDİYE HASTAHANESİ (Gureba Hastahanesi)

H. 1283 - M. 1866

H. 1283 - M. 1866 da Edirne Valisi Hurşit Paşa zamanında Sultan Selim cıvarında Kırlangıç bayırı ile Tiftinağa sokağı arasında (şimdi Kız Sanat Enstitüsü ve Mimar Sinan Orta Okullarının bulunduğu yer) Belediye Meclisinin aldığı bir kararla (Gureba Hastahanesi) adı altında bir Hastahane inşa edilmiştir. Hastahane gerek Belediye gerekse halkın, tüccarın ve eşrafın teberrularile yapılmıştır.

H. 1295 - M. 1878 de Rusların Edirneyi istilasından sonra Hastahane yeniden tanzim ve tamir edilerek bir sene sonra tekrar vazifeye açılmıştır. «Bilindiği üzere 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi neticesinde Rusların işgaline uğrayan Balkanlarda yüzbinlerce Türk muhaciri Edirne'de toplanmış ve göçmenler arasında açlık ve bakımsızlıktan salgın hastalıkta Belediye Hastahanesi Göçmenlerin bakımında büyük vazifeler görmüştür.»

H. 1300 - M. 1882 de ise Hastahanenin bir kısmı yanmış ve II nci Abdülhamid Han'ın fermanlarile Hastahane iyi bir tamir görerek 60 yatak erkeklere, 30 yatak kadınlara ait olmak üzere 1301 senesinde resmi küşadı yapılmıştır. Oral Onur'un Taş Koleksiyonu arasında bulunan aşağıdaki Kitabe bu tamire aittir.

H. 1326 - M. 1917 senesinde Edirneyi ziyaret eden V nci Sultan Mehmed, Selimiye Camiinde icra eylediği selâmlık resminden çıkarken annesinin kucağında hastalıklı bir çocuğu görerek Hastahane bahçesinde hasta kadın ve çocuklara mahsus olmak üzere bir Pavyon inşasına irade ile 2500 Lira ihsan ederek hastahane cıvarında 8 ev istimlâk edilerek Hastahane tevsî edilmiştir.

Mermer üzerine sülüs yazılı Kitabenin ölçüsü 63X81 cm. dir. Satır araları düz çizgilidir.

KİTABE

Hüdâvendî muazzam hazreti Abdülhamid handır
Hükümdar hükm-ü ferma keremkere ve kerem bahşâ
Anın hükmünde mâ'mur olmadık bir yer mi kalmıştır
Bu hastahaneyi nâr-ı kaza nagâh edüp ihrak
Olunca vâsıl sem-'i kermenba' hümâyûnî
Yapıldı öyle bir resim ferah efzade kim söyler
Serir saltanatta zatını hak eyleyip daim
Becâ' vali-i belde bendesi İzzet bu bir beytin
Şifâ bulsun giren mâlûl mirza lütfü barile
Şeh şahan alem Padişah ve Padişah ecdad
Cıhandar ve cihanâra cıhanban cıhan âbâd
İmaret yap olan asarı olmaz kabil tâtâd
Rımadın rüzgâr zûrgâr etmiş idi berbad
Binasın eyledi ferman o şah-ı merhamed mutad
Sarîr mısr-ı ayn bâb-ı bîmârâne sıhhat-ı bâd
Ede eyyam ömr-ü şevket ve iclâlini müzdâd
Hurûf sâdesinden eylese tarihini inşad
Bu hastahaneyi Abdülhamid Han kıldı nev bünyad.
1301

KARAAĞAÇ ASKERİ HASTAHANE (Timurtaş Askerî (Hastahane)

H. 1305 - M. 1889

Karaağaçta son senelerde Göçmen Misafirhane olarak kullanılan Kışla 1305 senesinde merhum Müşir Veysel Paşa zamanında yaptırılmıştır. Bina Hastahane olarak kullanılmış Cumhuriyet devrinde ise bir ara Eğitmen Okulu ve çeşitli Kurslar için faaliyet göstermiştir.

Binanın kapısı üzerinde müşir Muhtar efendi hazretleri tarafından tanzim edilmiş şu tarih kitabe vardı.

KİTABE

Serîr-ârâ-i şevket hazret Abdülhamid Hânın
Bütün âsâr-ı hikmet zîbi yegdiğerden eşreftir
Bu dar-üs-sıhhat-ı çeş cihan-efruzuna yaptı
Hucüm derde karşu bir acep husûn mükelleftir
Güher tarihini takdir eder ehl-i hüküm Muhtar
Tecelligâh sıhhat bu tedavigâh eltaftır.

1305

Bu hastanede 4 Koğuş, Müdür ve Tabiblere mahsus odalar, 20 Oda, bir gusulhane, bir Eczahane, bir hamam, mutfak, depo ve Karakol mevcut idi.

⁂

ASKERİ HASTAHANE (Edirne Merkez Hastahanesi)

H. 1305 - M. 1887

Halen Cezaevi olarak kullanılan binanın arkasındaki büyük binadır. Harap bir halde duran bu bina Askerî Hastahane olarak kullanılmış bilhare Jandarma Okulu olarakta faaliyet göstermiştir.

Kapı üzerindeki Kitabe için 1319 tarihli Salnamede şunlar yazmaktadır. «Elyeym makam-ı vali-i askeri dairesi atefetli Muhtar efendi tarafından yılan tarih kitabe..»

KİTABE

Hüküm endişe Hamid han kerim — Zıll-ı feyyaz hakim mesçûd
Nabızgîr ilel tabi umûr — Hikmet efruz deva hane-i cûd
Hastahane yaparak askerine — Saye-i hikmeti oldu memdûd
Her gelen hasta bulur feyz-i hayat — Bundadır ser müsecca' meşhûd
Dedi tarihini Muhtar kulu — Afiyet hane-i câvid-i cûnûd

1305

1307/1889 tarihinde biterek açılış töreni yapılan Hastahanede 7 Oda, 24 Koğuş, bir adet Eczane, Depo ve Hamam mevcud olup genişliği 120 m. ve uzunluğu 160 m. idi.

ASKERİ HASTANENİN RONTGEN KISMI
H. 1326 - M. 1908

Askeri Hastahanede uzun yıllar doktorluk yapmış ve mesleğinin haricinde Edirne Tarihi hakkında büyük araştırmalarda bulunmuş olan Dr. Rıfat Osman Tosyavizade'den bahsatmeden geçmeyelim.

Doktor Osman Edirne'de ilk defa Rontgenciliği getiren ve Avrupadan gelen makineleri Askeri Hastahanede monta ederek Elektrik ile tedaviye başlamıştır. Avrupada uzun seneler Rontgen üzerine etüd yaptıktan sonra Edirne Askeri Hastahanesinde vazife gören Osman'ın Rontgen Dairesi kapısı üzerinede bulunan şu Mermer Kitabe vardır.

EL GAZİ REŞAD
RONTGEN ŞUAI
VE TEDAVİ-İ ELEKTRİK DAİRESİ
1326

Edirne Müzesinde bulunan Kitabenin ortasında Sultan Reşad'a aid Tuğra bulunmaktadır.

*

POLİS KARAKOLU
H. 1332 - M.

Saraçhane köprü başında askeri deppoylar kısmında idi. Kitabe taşları Edirne müzesinde bulunmaktadır. (95)

KİTABE
POLİS KARAKOLU

Hüda sa'yini meşkur idi eshab-ı hayratın.

---

(95) Bak. Saraçhane Köprü ve Karakol Binası. «Saraçhane köprü kışlalar cihetinde muahhiren temdit olunup mahallinde zikr olunduğu üzere kurbundaki Fil Hamamının yerine bir de askerî Karakolhanesi inşa olunduğundan.»

EDİRNE'DE
YIKILMIŞ VE ORTADAN KALKMIŞ
ESERLERİN
KİTABELERİ
(Çeşme - Dergah - Tekke - Cami)

FATMA HATUN ÇEŞMESİ
H. 1113 - M. 1701

Çeşme Kubuzçu Ali Bey (Eski Tophane Caddesi) Mahallesinde Asmalı Sokakta Kubuzçu Ali Bey vakfı olan Mescidin yanında idi. Çeşmenin bânî Fatma Hatun hakkında me'hazlarda fazla izahata rastlanmadı.

KİTABE

Bânû-yi ismet saray-ı (mün'akid)
Fatma Hatun fahr-ül salihat
Eyledi ihya bu ayn-ı kevseri
Hasbet-en-lillah ol nigû samed
Seyredüp tarhın dedim tarihini
Bârek-Allah çeşme-i mael hayat
1113

Not : Ebced hesabında **seyredüp** kelimesinin yalnız **düp** harfleri hesaba girmelidir.

*

BİNBAŞI AHMED AĞA ÇEŞMESİ
H. 1240 - M. 1824

Çeşme Yakup Kilârî Mahallesinde (yedi yol ağzında) Keresteciler Bayırında idi. Binbaşı Ahmed ağa hakkında me'hazlarda izahat bulunamamıştır.

KİTABE

Habbezâ binbaşı Ahmed Ağa ol sahib-i hayr
Validi Molla Hüseynin ruhu içün bu çeşmeyi
Bir eser etti kim Allah eyleye ömrün ziyâd
Hasbet-en-lillah bünyad etti olsun ruhu şâd
Feyz-yâp lep teşnegâne söyledim tarihini
İşte bu mâ-i zülâlden iç Hüseyni eyle şâd
1240

MÜCELLİDLER ÇARŞISI ÇEŞMESİ

H. 1276 - M. 1859

Mücellidler çarşısında bulunan (şimdi askeri Tugay ile Bedesten arasındaki yol) Çeşme Saray müdürü İsmail Ağa tarafından yaptırılmış olup bilahare Havuza çevrilmiştir. Memur Galip bey tarafından kaleme alınan Kitabe aşağıdadır.

KİTABE

Edirne hanedanından cenab-ı İsmail Ağa
Ki etmiş zatını ıstabil âlî pâyesi tebcil
Diliga gitti ferzend-i hüner-mendî Rıza bey kim
Edüptü gençliğinde rutbe-i sâlise-i tahsil
Anın ruh revan içün bu Havuzu eyledi inşa
Yed-i saki-i kevserden ede hak ruhunu tesbîl
Bulunmaz sâile Galip becâ Merve bu tarih
Safâ-yi hal içün gel zemzem icra etti İsmail
1276

Kitabeden bu çeşmenin ilk banisi (rütbe-i sâlise-i tahsil) yani yüzbaşılık tahsilinde veya rütbesinde bulunan ve genç yaşta ölen (farzend-i hüner-mendî) Rıza bey olduğunu sonra Saray mensuplarından İsmail ağa tarafından ihya edildiğini anlıyoruz.

*

FEYZULLAH EFENDİ ÇEŞMESİ

H. 1112 - M. 1700

Şeyhislam Feyzullah efendi tarafından inşa edilmiştir. Aslen Erzurumlu olan Hacı Seyyid Feyzullah efendi 1638 de doğmuştur. İstanbula gelen Seyyid Mehmed 1668 de Şehzade Mustafaya, 1678 de ikinci Şehzade Ahmed (III. Ahmed) hoca tayin edilerek Saraya intisapla Edirneye yerleşmiştir. Avcı Sultan Mehmed'in devlet işlerinde çok zevkinde yaşaması Seyyid Mehmed'in nüfusunun artmasına sebep olmuştur. Sadrazam Kıbleli-zade Ali beyi ve Daltabani idam ettiren bu şahıstır. Hatta Köprülü-zâde Fazıl Mustafayı dahi idam için Padişah II nci Süleymanı zorlamıştır. Şeyhislâmlığı sırasında gittikçe nüfusunun artması halk arasında hoşnudsuzluğun artmasına sebep olmuştur. İstanbulda ayaklanan halk ve Ordu Edirne üzerine yürüyerek Şeyhislâm Feyzullah efendiyi Batpazarında linç ederek cesedini Tuncaya atmışlardır. (1703)

KİTABE

Hoca-i hakan-ı azam hazret-i müfti el enam
Seyyidül afak Feyzullah kaddes-Allah
Buhurdan tahurî su-be-sû icra edüp
Eyledi âsâr pür envarını cennet-i misâl
Cûşiş maa-l hayatıdır ferah bahşa-i can
Hôd-be hôd olmuş sadâ-yi kıl ü kal zîb-i makal
Lüle gördüm Kâmiya tarih içün atşane der
Gel gel iç bu çeşme sâr-ı nurdan ab-ı zülâl.
1112

*

HASAN AĞA HAVUZU (Serbest Zade Havuzu)

H. 1284 - M. 1867

Eski Cami Muvakkıthane sokağında bulunan Çeşmeyi Hasan Ağa isminde biri inşa etmiştir. Kitabesi aşağıdadır.

KİTABE

Taallahü zehî havuz müdevver menba-ı kevser
Hayat kalbdir bu mâ'i cari-i sefa bahşa
Hasan ağa ki serbest zade nam ol sahib-i hayrın
Demâdem teşnegâne lütf-i caridir zülâl asa
Bu havuzu ruh-u Sıbteyn Resûl-ullah içün yaptı
Vuzûh kıl nûş ab et afiyetler bahş ede mevlâ
Güruh-u mükminine işbu Cami ayn-ı cibt'tir
Bu kevser havuzudur zil minare sâye-i Tubâ
Vuzuh içün gelip bir Sofi tarihin dedi râcih
Yeni havuz ile kıldı bab-ı eski camii ihya.
1284

Yukarıdaki Kitabe tarihçi merhum Ahmed Badi efendi tarafından söylenmiştir.

TAHMİS ÇEŞMESİ
H. 1081 - M. 1670

Çeşmeyi yapan Mustafa Paşa aynı yerde (Tahmisde) İki Kapılı Hanın sahibidir. Mustafa paşa hakkında geniş izahat daha önce vermiştik. Çeşme Kuyumcular Çarşısında idi.

KİTABE

Menba el hayr Mustafa Paşa
Ki şereftir vücudu insana
Hem müsahib hem âsaf sani
Hazret-i padişah deverana
Bunda bu çeşme-i edüp ihya
Verdi su bâğ-zâr rıdvana
Devir eder sanma teşnedir gerdûn
İçmek ister bir iki peymâne
Fikir tarih ederken ey Nabî
Bu mem-dâr ab-ı hıvane
Lule gördüm zeban-ı halle der
Afiyetle için müslümana
1081

*

HACI OSMAN ÇEŞMESİ
H. 1269 - M. 1852

Saraçlar Caddesinde Vilayet yanında bulunan Çeşmeyi yapan Hacı Osman ağadır.

KİTABE

Edirne hanedanından cenab Osman Ağa kim
Anın evsâfını icradan aciz oldular evfâ'
Peder hakkında ezcümle döküp sular gibi malın
Bu pakize Sebili kıldı âbâdân o âlî-câh
Gelip bir saki-i kevser dedi tarihi itmamın
Yeniden ayn-ı reyeânı akıttı fî-sebîl-illah
1269

KARACA HACI HALİL ÇEŞMESİ (KÜÇÜK ÇEŞME)

H. 984 - M. 1576

Çeşmeyi yapan Tekneci Hacı İbrahim olup Kitabesi aşağıdadır.

KİTABE

Hacı İbrahim tacir kim odur
Hayr ile meşhur halaka kâinat
Akçasını su yerine harc edüp
Rûz-i mahşerde yolun deyu necât
Nuş edüp Kısbî anın tarihini
Dedi cari-i çeşme-i ab-ı hayat.
984

*

ZEHRA HANIM ÇEŞMESİ

H. 1186 - M. 1772

KİTABE

Yaptı Zehra hanım işbu Çeşmeyi nazik bina
Lütf-i barile oldu mazhar-ı hayr dua
Kurbu Esseyid Celaleddin'den Örfi bu su
Emr-i hak ile nûş eden dil hastaya verir şifa
1185

*

HACI AHMED ÇEŞMESİ

H. 1093 - M. 1682

Debbağlar Mahallesinde Şeyh Şucaadin Camisi yanında bulunan Çeşmeyi yapan Hacı Ahmet'tir.

KİTABE

Hacı Ahmed sahid-ül-hayrad
Kim bu Çeşmeyi fi sebil-illah akıttı
Razı ola zulmenan.....
Geldiler iki birader dediler tarihini
Dem-be-dem şâd olsun ol ruhu Hüseyin ile Hasan
1093

DAMAT ÇEŞMESİ

H. 1106 - M. 1694

Zen Sarica Paşa Mahallesinde bulunan Damat Ali Paşa Çeşmesinin kitabesi aşağıdadır.

KİTABE

Ali Paşayı adil ol mülk hû
Akıttı ab-ı kevserden zehi su
Kabul etsin hüda hayratın anın
Gele mahşerde sulu kâse karşı
Pesend edip dedi tarih Itrî
Sebîl-illah rasul aşkına ey su.
1106

*

ESKİCİ HAMZA ÇEŞMESİ

H. 991 - M. 1583

Ser-kilâri olan (baş Kilerci) Eski Hamza'nın kendi adı ile anılan Mahallede (Abdullah Hamamı civarı) Mescidinin duvarında olan Çeşme halen Belediye tarafından suyu akıtılmaktadır.

KİABE

Ser-kilâri yani kim Osman Ağa
Lütfedip bu Çeşmeyi yaptı revan
Hak tealâ hayrını ede kâbul
Rahmet ede ziyade müstean
Ahmed Daî dedi tarihini
Semme-i ayn-el-hayat cavidan
991

Çeşmeyi yapan Osman ağa hakkında fazla izahata rastlanmayıp Şair Daî için daha önce geniş izahat vermiş bulunduk.

HACI MEHMED ÇEŞMESİ

H. 1062 - M. 1651

Hacı Mehmed tarafından yapılan Çeşme Debbağhane Mahallesi Şahmelek Cami yanındadır. Halen suyu Belediyece akıtılmaktadır.

KİTABE

Dila Hacı Mehmed ibn-ül hac Süleyman kim
Eder bin canla hayrata sâî ve himmeti hakka
Acep mi Kâbe-i kalbin hüdâ ker eylese mâ'mur
Cihana zemzem ab musaffa eyledi icra
Görüp bu çeşmenin tekmiline ey Rindî'ya tarih
Dedim atşan-ı dehr içün bu mâ'i pâk bi perva.
1062

Edirneli şairlerden olan Rindî-i Derviş hakkında fazla izahata raslanamadı. Ebced hesabında (dedim) sözü hesaba girmeyecektir.

*

AYŞE HANIM ÇEŞMESİ

H. 1242 - M. 1826

Hıdırağa Mahallesi (Selimiye Cami mihrap önü) eski Tophane Caddesi üzerinde bulunan Çeşmenin Kitabesi aşağıdadır.

KİTABE

Ayşe hanım bu abı icra
Etti lüft-i hakka mazhar olsun
Düştü bâ nokta hesab-ı tarih
Nûş et bu sudan şifalar olsun.
1242

---

(96) Faiz efendi: Ahmet Badi Cilt II. S. 125. Asr-ı Sultan Ahmed Han salis uleması sırasında mesbukûl tercüme Börekçi zade Müderris Mustafa Faiz efendidir.

HASAN PAŞA ÇEŞMESİ

H. 1102 - M. 1690

Sultan Selim Cami mihrap önünde bulunan Çeşmenin Kitabesi aşağıdadır.

KİTABE

Duhter Sultan Mehmed'dir o zat-ı ekreme
Mader ü valid Hasan Paşayı elyaf ile
Nûş eden dil-teşne Faiz dedi tarihini (96)
Şad olur ruh-u Mehmed Bey bevvâb saf ile. 1102

*

HÜSEYİN ÇEŞMESİ

H. 1138 - M. 1725

Saraçlar Cadesi üzerindeki Hacı İlmüddin Camisi duvarında (Şimdi Belediye İşhanı yapılan yer) bulunan Çeşmeyi yapan Hüseyin hakkında me'hazlarda bir izahat bulunamadı.

KİTABE

Çıktı bir irvâ' atşâne dedi
Ayn-ı mîzâp reva hayr-ı Hüseyin 1138

*

AMCAZADE HÜSEYİN PAŞA ÇEŞMESİ

H. 1110 - M. 1698

Amcazade Hüseyin Paşa hakkında daha önce izahat vermiştik. Hüseyin Paşanın Edirnede üç Çeşmesi vardır; Biri Paşa kapısında, ikincisi Kıyık yolu üzerinde, üçüncüsü ise Horozlu Caddesi (Ressam Hasan Rıza Caddesi) Hacı İvaz Mescidi yanında idi.

Aşağıdaki Çeşme Kitabesi Paşa Kapısında olana aittir.

KİTABE

Düstûr Hüseyin isim ve Hasan ve alî zat
Kim mislini seyretmedi hiç dîde-i dünya
Ol sadr-ı muazzam ki olup sai-i hayrat
Hak yoluna bir çeşme-i sarf eyledi ihya
Ser çeşme değil ayn-ı hayat ebedîdir
Atşânlar olmaz bu kadar ab-ı güvârâ
Ruh-u pederi şâd ola hem kendi muammer
Her canibe şamil ede hayratını mevlâ
Dil-teşnelere söyledi tarihini Dürrî
Gel ruh-u Hasan aşk-ı Hüseyne içelim mâ' 1110

AMCAZADE HÜSEYİN PAŞA ÇEŞMESİ

H. 1111 - M. 1699

Amcazade Hüseyin Paşanın Horozlu Caddesi üzerinde bulunan Çeşmenin Kitabesi aşağıya çıkarılmıştır.

KİTABE

Düstûr sahib-ül hayr yani vezir-i a'zam
Bu iki Çeşme-sâr hayr içün etti ihya
Dürri-i bende dedi ol hayr-ı pâke tarih
Kıldı dü ayn-ı cari asaf Hüseyin Paşa.
1111

⁂

SOĞUK ÇEŞME

H. 1113 - M. 1701

Sarıca Paşa camiine karşı Şerif bey sokağında olan Çeşmeyi yapan Medrese sahibi Cefer Çelebidir.

KİTABE

Gel ey bir içim suyun eden hakkını icra
Sahib-i eseri etme ferâmûş duadan
Tarihin okur lülesi atşâna demadem
Mâ'eb hayat iç bu güzel ayn-ı şifadan
1113

⁂

ÇUKUR ÇEŞME

H. 1113 - M. 1701

Sarıca Paşa Cami karşısındadır. Çeşmeyi yapan Hacı Mustafa isminde bir zattır.

KİTABE

Mustafa Hacı Ağa ab-ı hayata menba kıldı
Bu hayrını me'cûr ola ol yevm-üd-dîn
Bir fenada dedi tarihin anın nûş edecek
Haseneyn ruhu içün abı hayat aktı heman
1113

MEHMED AĞA ÇEŞMESİ

H. 1220 - M. 1805

Mutablar başı çarşısında İki Kapılı hanın kuzeye bakan kapı ile Eski Cami arasında idi. Eski Gümrük Hanı duvarında ve halen Eski Cami helâlarına yakındı. 1316/1898 de kaldırılmıştır.

Çeşmeyi yapan Gümrük Nazırı Mehmed Emin Ağa olduğunu Kitabeden anlamaktayız.

KİTABE

Bârek-Allah nazır-ı gümrük vücudu muhterem
Agnâ Mehmed Emin ağa siture kadir ve zat
Eyledi ıslah ile bu Çeşme-i lillah bina
Ab-ı nâbi' nûş eden dil-teşneye verir hayat
1220

*

GÜLŞENİ DERGAHI ÇEŞMESİ (Hemşire-i sadrazam)

Fındık Fakih Mahallesi Gülşeni Dergahının yanındaki Çeşmeyi Sadrazam şehid Elmas Mehmed Paşa hemşiresi (kızkardeşi) yaptırmıştır. Kitabenin ilk satırında bu belirtilmiştir.

Sinoplu Elmas Mehmed Paşa 1106/1694 Ramazanından 1109/1697 saferine kadar 2 sene 3 ay sedarette kalmış Edirnede ikâmet eden aile efradından kızkardeşi bu çeşmeyi yaptırmıştır.

KİTABE

Yaptı bu çeşmeyi hemşire-i Sadrazam
Ab-ı safi harâm Kâbede gûya zemzem
Hızır ve İlyas gelüp böyle dediler tarih
Gel gel iç ab-ı hayatı ere girmez her dem.
1108

NEZİR AĞA ÇEŞMESİ

Kirişhanede Ali Kuşî Mahallesinde bulunan Çeşmenin bânîsi Dâr-üs-saâde Ağası (Saray harem Ağası) Nezir Ağadır. 1103/1691 de Dâr-üs-sâade Ağası tayin edilmiş ve 1105/1693 Şabanında azil ile 1106/1694 te II nci Sultan Mustafanın cülûsu ile malları Padişah tarafından hazineye alınmış 1112/1701 de ise tekrar Dâr-üs-saâde Ağalığına getirilmiştir. 1115/1703 Edirne vak'asında şeyh-ül-islâm Feyzullah efendi Batpazarında linç edilirken Nezir Ağa da zincire vurulup İstanbul Yedikule zindanına gönderilmiş, malları hazineye alınarak sene-i merkumede (aynı senede) Limni adasına nefy olunmuştur.

KİTABE

İftihar-ı has ma'den-i cevri
Yani Dâr-üs-sâade içre münir
Sahib-ül hayr agayı âlîca
Zâir revza-i beşir ve nezîr
Su verip şure zârîne etti
Ali Kuşçu Mahallesin tamir
Hak buna bu mahalde ser-tâ-pâ
Aba muhtaç idi gani ve fakir
Yaptı bu çeşme-i ferâhzayı
Vere ecrin ana o hayr ve kadir
Habbezâ Çeşme-i hayat evzâ'
Oldu cennette sel-sebile nazir
Teşne lepleri edüp ana meyli
Dedi tarihin ayn-ı pâk nezîr.

⁂

TÜTÜNSÜZ SOKAK ÇEŞMESİ

H. 1173 - M. 1759

Gazi Hoca Mahallesinde (Topkapı Hamamının bulunduğu Mahalle) Tütünsüz sokakta (Ahmed Rıdyanî bey Türbesi sokağı) bulunan Çeşmenin Kitabesi şöyledir. Çeşmenin banisi hakkında herhangi bir kayıda rastlanmadı.

KİTABE

Ervah-ı teşne-gâh şehiden Kerbelâ
Bu sel-sebil ayn-ı hayata açar dehen
Zira misâl kevser ve tesnim iki taraf
Rûh-i Hüseyne ab-ı revan Çeşme-i Hasan
1173

RÜSTEM BEKİR PAŞA ÇEŞMESİ

H. 1271 - M. 1854

Kitabeleri mevcud eserler arasında Rüstem Bekir Paşanın iki tane Çeşmesine ait Kitabeleri yazmış bulunduk. Bu Çeşme Daye Hatun Tekke Kapı Caddesi üzerinde idi. Bilahare Belediye tarafından hadmedilmiştir. Çeşmenin bulunduğu yerde Edirnenin ilk telgrafhanesi vardı. Bu dahi Çeşmenin Kitabesinde belirtilmiştir.

KİTABE

Hazret-i şah Mecid Han cihanın her an
İşte vali-i kerîm âsaf Rüstem Şeyhi
Vükelâsı dahi hayrata muvâzıp olarak
Ab-ı lütfü keremi itmede halkı irvâ'
Mevkiinde yapılıp buldu kemâl-i revnak
Hayr için kıldı bu nev çeşmeyi i'mâr ve bina
O şah-ı âlem için eylemede celb-i dua
Telgraf merkezine verdi nev-bâre hak
Oldu tarihi mücevher ile müzeyyen Razî
Ayn-ı zîbâyî sefa himmet-i Rüstem Paşa
1271

*

EMİNE HATUN ÇEŞMESİ

H. 1095 - M. 1683

Daye Hatun, Tekke kapı Caddesinde bulunan Çeşmenin Kitabesi aşağıya çıkarılmıştır. Kitabeden anlaşıldığı üzere Emine hatunun kocası şimdi Profesör ayarında bir öğretim hocasıdır.

KİTABE

Mader-i ismet Emine hatun ümm-i nesl-i pâk
Zevce-i musarrah, efendi Ahmet üstâd-ı sıfat
Kim cihanda gül gibi bir nefha-i hayrât idi
Bağ-ı cennette sezâ bulsa makam-ı salihat
Ruh pâki için bu Çeşme bunda icad olacak
Kâse-i af ile eshab-ı ayn buldu necât
Dedi Abdi Çeşmeye hem fevtine tarih için
Gel Emine Çeşme-i yümnîden iç ab-ı hayat
1095

FENARI HACI AHMED ÇEŞMESİ (Resa Çeşmesi)

H. 1276 - M. 1859

Üçşerefeli Cami karşısı Paşa Kapısı Caddesi (Vilayet Konağı) üzerinde Abacılar başı kavşağında Fenarî Hacı Ahmed'in yaptırmış olduğu Çeşmedir ki bilahare (Edirne Meclis-i kebir eyâlet baş Kâtibi) Rusçuklu Hacı Mustafa Resa efendi tarafından tamir edilmesi sebebile Çeşme Resa Çeşmesi diye anılırdı.

Tamir Kitabesi aşağıdadır.

KİTABE

Cenab-ı sahib-ül hayr ulüvv-i himmete mevlâ
Mükâfatın ede i'tâ bu câyi eyledi ihya
Bu vâlâ havuzu ol zat eyledi inşa livec-lillah
Akıttı Selsebil-i âsa zehî ab hayat bahşa
Mücerred ruh sebît resûl-ullah içün yaptı
Vire anlar dahi kevser ana der cennet-i âlâ
Değildir sade bu ancak nice hayre muvaffıktır
Bu nigû hasletin tûbâ denilse şanına ahrâ
Resa kıldım salâ' bu tam tarih ile atşane
İmameyn aşkına nûş eyle hem mâ'-izülâl-i âsa.
1276

*

ATTAR HACI HALİL TEKKESİ (Uşakkiyye)

H. 1105 - M. 1693

Kale dışında Germe Kapı (Manyas civarı) yanında ve Şıh Hamid efendi tarafından kurulmuş Uşşakiyye Dergâhıdır. Şıh Hamid efendi ahfadından Gümülcüneli Şıh Osman bu Tekkede Şeyh iken 1126/1714 de vefat etmiştir. Tekkenin akıl kurucusu Şıh Hamid efendi olup inşa tarihi 1105/1693 dür.

1125/1713 tamir gören Dergâh kapısında şu Kitabe bulunuyordu. Kitabe Faiz efendi tarafından kaleme alınmıştır.

KİTABE

Hamid efendi kim olup pîr tarîk aşikân
Halâ odur ser halka-i cemiyet uşşakiyyân
Osman efendiden hilâfet rutbesin ihraz edüp
Sırrını ol zat-ı kerimin anda buldular ayân
Şimdi anın cem'ine cem olmaktadır erbab-ı dil
Ruşendir anda gördüler nur velâyet ârifân
Himmet edüp bu Tekkeyi yaptı kenar cûyda
Etrafı güllerle müzeyyen nâle eyler bülbülân
Sa'd bârek-Allah pâk câyda muhbıt envar-ı kudsî
Kim der Dergâhıdır lev' hasen-Allah tekkegâh sadîkân
Bunda olur olursa ger câ meram-ı dest-res
Buna şitâb eyler hemîşe zümre-i sahip dil'an
Bunda gelirler reh nurdan tarik sıtkı ve hevesin
Bunda alırlar vâyesin mahrum kalmaz tâlibat
Bu Câbî pîrân tarik etmiş nazar ki galiba
Rû-mâl zira can atar haktır yine zâkirân
Faiz dedi ger ü beyanın birisi tarihini
Bu mabed uşşakiyyandır cayegâh kudsîyân
1125

1295/1878 Rus istilâsında harap olan Tekke tamir görerek şu Tamir Kitabesi kaleme alınmıştır.

KİTABE (Tamir)

Sâhib-i hayrât nam pâkini bu Dergâhın
Şıh Hamid Dergâhı namile tezkîr eyledi
Rüzgârın ta'nesi ezheriyye-i cihâd edüp harap
Bir zaman ayini uşşakiyyeyi tehir eyledi
Filhakika işbu ahval felâket ictima'
Ney-zene gibi tadil ihvana tesir eyledi
1305

ÇOBAN ALİ EFENDİ DERGAHI (Pazar Tekkesi)

H. 1027 - M. 1617 (Uşaki)

Karabulut Mahallesindedir. Enisülmüsamirin Dergah binasının kuruluşunu şöyle anlatır. «Tarik-i Uşakî Karamanî şıh demekle ma'ruf olan Mustafa efendinin halifesi Şıh İbrahim efendi için zaviye olmak üzere debbağ Hacı Ramazan 1027 senesinde bina eylediği cami-i şeriftir. Şıh İbrahim efendi 1034 tarihinde vefat ederek Dergah yanında inşa edilen türbeye defnedilmiş, 1040 tarihinde cami ve türbe yanarak saray ağası Mustafa ağa tamir etmiş, 1115/1703 senesinde Edirne vak'asında Vani efendinin damadı şehid Şeyhislâm Erzurumî seyyid Feyzullah efendinin hanesi üzerine tekrar bina edilerek Beylerbeyi Tekkesinde uşaki icrayı ayin eylemekte bulunan Çoban Ali efendi bu zaviyeye şeyh tayin edilmiştir.»

1295/1878 de Rus istilasında Sultan Abdülhamid tarafından içine minber konularak Cami tarzında yeniden tamir edilerek 1308 de resmi küşadı yapılarak aşağıdaki Kitabe vali İzzet tarafından kaleme alınmıştır.

KİTABE

Hazret-i Abdülhamid hanın hüda-i lâ-yezâl
Eyleye eyyâm ömrü şevket ve şanın mezîd
Ta esasından harap olmuş idi bu han-kâh
Etti ol kutup hilâfet vazıh bünyan cedid
Ruh pür nur aliyy-ül râî-i şan eyledi
Kalbini mesrûr ede anında hallâk vahid
Kalmadı mülkünde bir vîrâne ve vîrâne dil
Cümlesin tamir ve tesrîr etti ol şah-ı ferîd
İzzeta imdat çar aktâ' ile tarihtir
Kıldı tecdiden bina bu tekkeyi Sultan Hamid.
1308

*

KABULİ TEKKESİ (Rıfaî Tekkesi)

H. 1231 - M. 1815

Hazinedir Sinan bey Mahallesinde Kabuli baba Sokağındadır. Mustafa Kabulî efendi tarafından 1231/1815 senesinde bina inşa edilmiştir. (97)

KİTABE

Şıh Kabulî Mustafa ki bende-i âli Râsûl
Bâ işaret mürşid-i rah sedat dil sevvâb
Seyyid Ahmed sokağı aşkına bu Tekkeyi
Eyledi bennâ ki namı ta kıyamed ola yâd
Söyledi tarih tammın sub' haktan melhamen
Bab-ı vusûlin eyledi hak aşikân içün küşad
1231

*

HACI İLMÜDDİN TEKKESİ (Nakş-bendî)

H. 864 - M. 1459

Kaleiçinde Kule Kapı ceddese üzerinde idi. Binanın kurucusu Mevlâna Veliyyüddin efendidir. Metropolit karşısında (Maarif Sinemasının olduğu yer) bu zatın Mesçit ve Çeşmesi vardı. Mevlâna Veliyyüddin Murad II nin Kazaskeri olup zamanın ünlü alimlerindendi. Semahanenin altında gömülüdür.

1280/1863 tarihinde Şeyh Sadık efendi tarafından tamir görüp Semahanedeki celî yazılar Ahmed Badî tarafından yenilenmiştir ve Vali Hacı İzzet şu kitabeyi yazmıştır.

KİTABE (Tamir)

Yazdı İzzet dürrî valâsına tam tarihin
Yaptı Sadık baba bir türbe âl-ül-âlâ
1280

Bu Tekke bilahare Pehlivan Cemaleddin (Güreşçiler Zaviyesi) tekkesine ilâve edilmiştir.

---

(97) Kabuli : Rıfai Şeyhidir. Müddet-i medîde Edirne Mahkemesi baş kitabeti hizmetinde ve tarikat-ı aliyye-i Rıfaî müşahihinden Şıh İbrahim el-ecel hazretlerinden ehaz-yed-i inabetle nail-i meram olduktan sonra şıh müşârün-ileyhin irtikaline mebni Cizri Ergene kasabasında Hanife-i ekmalleri olan Müftü zade Saadeddin efendiden tekmil tarikata nail rütbe-i hilafet olmuş ve Edirne'de sükkânısına mahsus olan hanesine Semahane ilâve ve inşa ile hân-kaha tahyil ederek icra-i ayin Rufai eylemekte olunmuş olduğu halde 1244 tarihinde azim-i hân-kah ukba olmakla mezkûr hân-kah sahasında medfun ve nakş-ı seng-i mezarı Sıdkı efendinin dediği bu tarih mevzundur...

HACI MEMİ DERGAHI (Rıfaî)

Dergâh binasını inşa eden bilinmemektedir. Buranın ilk şeyhi Üsküdarî Rıfaî şeyhi Ahmed efendidir. 1000 Hicri tarihinde Üçşerefeli Vaizi Ders-i âmm Dimetokalı Zade ve onun vefatından sonra oğluna verildiği 1255/1839 ise Şıh Nuri'nin burada Şeyh olduğunu görüyoruz. Ümmi bir zat olan Şıh Nuri'den sonra oğluna yani Derviş Salih'e şıhlık geçmiş Rus istilâsında 1295/1877 ise bina epi harap olmuş bu sırada çıktığı seyahatta Edirneye uğrayan Baba Memi bu binayı müceddeten yapmıştır.

Aşağıdaki Kitabe 1329/1911 yılında şerif-i kadirî icra olunmak üzere yeniden tamir gören binanın kapısına konmuştur.

KİTABE

Hacı Memi baba sultandan âlî himmet istersen
Tekâsül eyleme hizmette gel ey talib-i didar
Cemî' mürsellere hatem-i habib kibriya oldu
Mehmed Nuri şevkile ede gür kalbini envar
Oluptur her tarikin şahi sîr gerdü kârr-ül hak
Erir çağırdığın yerde cenab-ı haydar-ı kirâr
Saadetlü benam Mustafa Naili beydir
Bu binanın mebde inşasına bais olan dergâh
İki erler çıkup yardımcı hulkî sarfedüp gevher
Bu ziba hân-gâhı sâi'ile yaptırdı Defterdar
1329

Yukarıdaki tarih Hasan Hulki tarafından kaleme alınmıştır.

*

SAÇLI İBRAHİM DERGÂHI (Celvetî)
H. 1032 - M. 1622

Dergâh binası Hıdırağa Mahallesi eski Tophane Caddesi üzerinde idi. Binayı ilk yapan Üsküdarî Mehmed efendi hulefâsından Dezdarzade Ahmet efendi için ahşap tavanlı ve bir Minareli Dergâhı Tebrizî Asil Çelebi inşa etmiştir. Asil Çelebinin vefatı ile (1032) Dergâhın yanına defn ile bir türbe yapılmış ve Dergâh Üsküdarî Mehmed efendi hulefasından Kastomonî Halil efendi Şıh olarak tayin edilmiş ve 1038 de vefatı ile aynı yere yapılan bir Türbeye defin edilerek yerine

Üçşerefeli Cami hatibi Ahmed Efendi tayin ve 1048 de bunun da vefatı ile Silistire halifesi olan Saçli İbrahim efendi Şıh olarak burada vazife görmüştür.

1275 senesinden 1295 senesine kadar Zaviyenin Şeyhi Şıh Raşit efendi ve Rus istilâsında yıkılan Zaviyenin kahrına dayanamıyan Raşit efendi vefat ederek 1308 Rebuülevvelinin ikinci Cuma günü resmi küşadı yapılan bina yeniden tamir görerek aşağıdaki Kitabe kapısına asılmıştır.

KİTABE

Hazreti Abdülhamid han hamîd-ül hasletin
Ömrü ikbalin firâvân eyleye rabb-ül enâm
Kıldı tecdiden bina bu tekkeyi ol Padişah
Olmuş iken nice yıllardır rehin inhidam
Feyz-i enfâs rical Celvetiye andadır
Cilve-ger nur hüdayiden hidayet suph-u şam
Gel devam et zikr ü tevhide hulûs-i kalble
Olasın ta vasîl ser menzil darüsselâm
Bir mübeşşir geldi İzzet verdi tarihin haber
Saçlı İbrahim efendi oldu tamam.
1308

Kitabe Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa tarafından kaleme alınmıştır.

*

KOYUN BABA DERGÂHI (Nakş-bendî)

H. 1165 - M. 1751

Dergâhın ilk kurucusu Kasap Abdülaziz Altunî zade'dur. 1165/1751 de Sultan Mahmud I Dergâh yanına bir Mescid yapılması emri üzerine tamir gören Dergah için Örfî ağa aşağıdaki Kitabeyi kaleme alarak kapı üzerine konmuştur.

KİTABE

Koyun baba Mehmed kutup dehr-i nakş-bendî
Semerkandî ve Gavs vakt ü esseyid Ali pirî
Mürûr-i vakitle bu han-kâhı oldu virane
Temaşa ile ruhaniyetinden yani tesiri
Cenab-ı hazret Sultan-ı Mahmudu Hana rüyada
Zuhur ette o şeb üç defa kim bâ hükm-i takdir
Sipariş eyledi tecdidini pend ve nasihatle
Netice hayre sevk etti o sultan cihangirî
Heman dem vakıa bu han-kâhı o Şeh agâh
Esasından binaya eyledi himmetle tedbiri
Acep âlî nefestir Örfî ya o şıh kâmil kim
Değil mi ya keramed ana tarih-i Tekke tamir.
1165

*

EMR-İ ŞAH CAMİ

Sultan Bayezıd Cami Caddesinde idi. Cami Mahalle halkı tarafından tamir edildiği aşağıdaki Kitabeden anlaşılmaktadır.

KİTABE (Tamir)

Hakteâla hazreti eyler münacaatın kabûl
Kıl bu Camide namazı hasbet-en-lillah
Tarh edüp bir noktayı hulki ahali sâî'ile
Bu ibadetgâhı tamir ettiler Allah içün.
1306

*

ABDURRAHMAN CAMİ

H. 983 - M. 1575

Edirne Kadısı Amasyalı Abdurrahman bin Seyyid Ali'nin yaptırmış olduğu Camidir. Tek Minareli ve tek Kuppeli Cami zelzeleden yıkılarak mütevellesi şeyhislam tarafından tamir görmüştür. Abdurrahman efendi H. 983 rebiülevvelinde vefat etmiştir.

KİTABE (Tamir)

Sadr-ı Rûm merhum fadıl Abdurrahman benâm
Kılmıştı bu mubarek mescidi muhkem bina
Zelzele müşeddid olunsa bu ibâdet-gâh dahi
Ser-behak secde olup ref'ini etti rica
Nazır-ı vakıf şerif şeyh-ül-islâm enam
Mazhar-ı tevfik hak yani ki seyyidi Murtaza
Emri ile bir sadakatkârî mal vakıf ile
Bir bina yaptı ki hakka etti tahsili rıza
Şeş-cihadı hûb olup tarihe imdat eyledi
Oldu tamir ile nev bu Mescid-i ahsen bina

Kitabeden anlaşılacağı üzere Abdurrahman beyin aynı zamanda sadr-ı Rûm yani Rumeli Beylerbeyliğinde bulunduğu anlaşılıyor.

*

ŞEYH ŞÜCAADDİN CAMİ
H. 942 - M. 1535

Şeyh Sucaaddin Cami Tunca nehri kıyısında Debbağhane Mahallesinde Kalenin dışındadır. Ahşap ve tek minareli bir Cami olup II nci Murad tarafından Zaviye olarak yaptırılmış bilahare Sultan Süleyman hazretlerinin iradesile Camiye çevrilmiştir. (942) Hicri yılında.

Esas ismi **Arif billâh Şeyh Şüca'addin Karamanî**'dir. Caminin 935 de inşa edildiği (zaviye olarak) zannedilmektedir. Yanında **Müteredddin** Medresesi Fatih devrinde ortadan kalkmıştır.

KİTABE

İbadetgâh beray-ı hazret-i Sultan Şüca
Habbeza in câbe mürd-ü âver dâray-ı rûm
Arzı nokşan gerdüm ve tarih küfât lem yekûn
Ma'bed kuddûsî eshab Mescid-i aksâ-yı rûm
942

Şeyh Şücaeddin Karamanî, şeyh Hâmit Kayserî'nin müritlerinden olduğu Enîs-ül Müsâmirîn'de yazılıdır.

İÇİNDEKİLER

EDİRNE
Çeşme, Sebil ve Hamam Kitabeleri.

Topkapı Hamamı. (1441) 11
Ebe Çeşmesi. (1529) (1906) 13
Edirne Su Yolları. (1530) (1890) (1898) 14
Edirne Su Deposu. (1934) 15
Köseç Balaban Çeşmesi. (1544) 17
Yahya bey Çeşmesi. (1580) 18
Hasan Çelebi Sebili (Yıldırım Sebili) (1587) 19
Muhammed İbn-i Ahmed Çeşmesi. (1591) 20
Ekmekçioğlu Ahmed Paşa Sebili. (Pazarcılar içi Sebili) (1601) 21, 22, 23
Hacı Müsli Çeşmesi. (Ayşe Kadın Cami Çeşmesi) (1647) 24
Merzifonî Kara Mustafa Paşa Çeşmeleri. (1667) (1904) 25, 26
Sinan Ağa Çeşmesi. (1669) 27
Sinan Ağa Hatun Çeşmesi. (1599) 28
Yıldırım Cami Çeşmesi. (1669) 29
İbrahim Çeşme (1683) 30
Hatip Çeşme. (?) 31
Hacı Hüseyin Çeşmesi. (1686) 32
Havva Hatun Çeşmesi. (1690) 33
Necmi Bey Çeşmesi. (1696) 34
Valide Sultan Çeşmesi. (1696) 35
Reis-ül Küttab Hasan efendi Çeşmesi. (1702) 36
Amcazade Hüseyin Paşa Çeşmesi. (1704) 37, 38
Hacı Yusuf Çeşmesi. (1714) 40
Çamaşırcılar Çeşmesi. (1729) 41
lAi Ağa Çeşmesi. (Solak) (1144) (1905) 42
Akile Molla Çeşmesi. (1764) 43
Afife Hatun Çeşmesi. (1744) 44
Derviş Emin Sebili. (1797) 46, 47
Hacılar Ezanı Çeşmesi. (1798) 45
Ayşe Kadın Cami Sebili. (?) (1807) 49
Arif Ağa Çeşmesi. (1824) 50
Saraçhane Sebili. (?) 51
Ayşe Hanım Çeşmesi. (1838) 52
Hüseyin Naili Ağa Çeşmesi. (1845) 53

Rüstem Bekir Paşa Çeşmeleri. (1847) 54, 55
Esad Paşa Sebili. (1845) 55, 56, 57
Bunmalı Minare Çeşmesi. (1861) 58
Kınalı Köprü Çeşmesi. (1868) 48
Abdülaziz Çeşmesi (Asım Paşa Çeşmesi) (1871) 59
Cephanelik Çeşmesi. (1889) 60
Hacı Mustafa efendi Çeşmesi (1906) 60
Hacer Hanım Çeşmesi. (1910) 61
Yusuf Hoca İlkokulu Çeşmesi. (1913) 61
Askeri Hastahane Çeşmesi. (1915) 62, 63
Nimet Hanım Çeşmesi. (1922) 63
Lüleli Çeşme. (1926) 64
Su deposu Çeşmesi. (1926) 64
Nazır Çeşme. (1862) 64, 65
Üçşerefeli Cami Hazire Sebilleri. (1801) (1694) 66
Abdurrahman Çelebi Kazasker Çeşmesi. (1494) (1921) 12
Valide Dairesi Çeşmesi. (bak Edirne Saray Kitabeler kısmına)
Divanhane Çeşmesi. (bak Edirne Saray Kitabeleri kısmına)
Eski Cami Sebili. (1781) 68, 69
Eski Cami Muvakkıthanesi. (1826) 70

EDİRNE SARAYLARI KİTABELERİ

Cihannüma Kasrı 73
Alay Kasrı. (1612) 73
Valide Dairesi Çeşmesi. (1703) 74
Çinili Oda. (1661) 74
Divanhane Çeşmesi. (1663) 75
Saray Odaları. 75, 76

EDİRNE CAMİ VE MESCİD KİTABELERİ

Yıldırım Cami. (1400) 79
Eski Cami. (1414) (1752) (1865) 80, 81, 82
Sofu Bayezıd Cami. (1402) (1841) (1749) 87, 88
Gazi İbrahim Bey Mescidi. 1411) (1236) (1896) 88, 89
Gazi Mihal Bey Cami. (1422) 92, 93
Gazi Mihal Bey aile Mezarları 93
Şah Melek Paşa Camii. (1429) 92, 93
Şah Melek Paşanın H. 835 tarihli Vakfiyesi 94
Beylerbeyi Cami (1429) 96, 97
Sinan Paşa Yusuf beyin Vakfiyesi 98

Dâr-ülhadis. (1435) 99, 100
Dâr-ül-had-is Cami Haziresinde Mezarlar 101
Emir Mehmed Paşa Cami. (1433) (1747) 104
Kirazlı Cami (1436) 106
Muradiye Cami. (1436) (1752) 107, 108
Murad Han Vakfiyesi 108
Mezid Bey Cami. (1440) (1890) 109
Çavuşbey Cami. (1444) 109
Üçşerefeli Cami. (1445) (1443) (1447) 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116
İsmail Ağa Mescidi. (?) (1890) 117
Gülbahar Hatun Mescidi. (1451) 118
Hayreddin Mescidi. (1429) (1829) 120, 121
Selçuk Hatun Cami. (1455) 122, 123
Debbağ Hacı Abdullah Halil Mescidi. (1455) (1820) 123, 124
Mihrinigar Mescidi. (1457) 124
Sarıca Paşa Cami. (1458) 125, 126
Ayşe Kadın Cami. (1468) 128
Fatma Hatun Cami. (1467) 126, 127
Kasımpaşa Cami. (1479) 129, 130
Sitt Şah Cam. (1484) 130, 131, 132
İkinci Bayezıd Camii. (1488) 132, 133, 134
Medrese Ali Bey Cami. (1498) 134
Zehr-i mâr Cami. (1543) 135
Lârî Cami. (1514) 136, 137
Sinan Bey Mescidi. (Fatih devri) 138
Cedid Kasım Paşa Mescidi. (Selim I devri) 139
Kadı Bedreddin Cam. (1530) 140
Süle Çelebi Cami. (1559) (1833) 141, 142
Musalli Ağa Cami. (1665) 142, 143
Selimiye Cami. (1569) 144, 145
Taşlık Cami. (1571) 145, 146
Hoca İlyas Mescidi. (1574) 147
İsmihan Cami. (Selim II devri) (1891) 148
Yahya Bey Cami. (1577) 149
Kıyık Cami. (?) (1834) 150
Mescid Kitabesi. (1851) 150
Cami Kitabesi. (1896) 151
Süleymaniye Cami. (II. Bayezıd devri) 151

EDİRNE
KÖPRÜLERİ KİTABELERİ

Yeni Köprü. (1847) 155
Gazi Mihal Köprüsü. (1544) (1757) (1640) (1903) 160, 161, 162
Şahabeddin Paşa Köprüsü. (855) (1702) 156, 157, 158
Ekmekçi zade Ahmed Paşa Köprüsü. (1608) 163

EDİRNE
TÜRBE — MEDRESE — DERGAH
KİTABELERİ

Yediyol ağzı Medresesi. (1764) 188
Küçük Laleli Medresesi. (1541) 189
Sarıca paşa Medresesi. (1543) (1813) 189, 190
Kargı Baba Tekkesi. (1864) 178
Hasan Sezai Dergahı. (1428) (1740) (1751) (1887) 167, 168, 169, 170, 171, 172
Veli Dede Dergâhı (1625) (1748) (1771) (1772) (1847) 179, 180, 181, 182, 183
Ahmed Rıdvanî bey Türbesi. (1499) 191
Abdülhamid Bey Türbesi. (1892) 192
Osman Bey Türbesi. (1835) 192
Şeyhülislam Ali efendi Türbesi. (1692) 103
Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi. (1893) 194, 195
Topçu Baba Türbesi. (1384) 196
Kadiri Dergahı. (1514) (1890) (1877) 173, 174, 175, 176
Celvetiye Dergahı. (1639) 177
Rıfaî Dergâhı. (1780) 184
Bir Dergah Kitabesi. (1812) 185
Halveti Dergahı. (?) 186
Rıfai Dergahı/İbrahim bey Türbesi. (1741) 187

EDİRNE
KERVANSARAY — HAN — DEPO — HASTAHANE
OKUL vs. KİTABELER

EDİRNE Kalesi. (1753) 199, 200
Edirne Saat Kulesi. (1885) 200
Kıyık Tabyası. (1886) 201, 202
Kışlayı hümâyun. (1827) (1856) (1892) 202, 203, 204, 205
Edirne Hükûmet Binası. (1818) (1863) 205, 206, 207
Adliye Binası. (1868) 208, 209
Defterhane (Hapishane) (1847) 208, 209
Daire-i Münşire. (1900) 210
Mekteb-i İdadi-i Mülkî. (1882) 211
Dar-ül-Muallimin-i Sıbyan. (1748) (1755) 212
Yeşilce Mektep. (1832) 213
Mekteb-i İdadi-i askerî. (1870) 214, 214
Askeri Depolar. (1853) (1903) 215, 216, 217
Bedesten. (1416) (1897) 217, 218
Arasta Çarşısı. (1874) 219
Mustafa Paşa Hanı. (1524) 219
Ali Paşa Çarşısı. (1568) 220
Ekmekçioğlu Ahmed Paşa Kervansarayı. (1609) 221, 222
Rüstempaşa Kervansarayı. (1753) 223
Misafirhane. (1812) 224

Sultan Azizin Edirne Ziyareti. (1868) 225
Belediye Hastahanesi. (1866) 225, 226, 227
Karaağaç Askeri Hastahane. (1889) 228
Askeri Hastahane. (1887) 228, 229
Karakol binası. (1914) 229

EDİRNE'DE
Yıkılmış, ortadan kalkmış eserlerin
KİTABELERİ

Eski Cami Muvakkıthanısı. (1826) 70
Fatma Hatun Çeşmesi. (1701) 233
Binbaşı Ahmed Ağa Çeşmesi. (1824) 233
Mücellidler Çarşısı Çeşmesi. (1859) 234
Hasan Ağa Havuzu (1867) 235
Feyzullah efendi Çeşmesi (1700) 234
Tamis Çeşmesi. (1670) 236
Hacı Osman Çeşmesi. (1852) 236
Karaca Halil Çeşme. (1576) 237
Zehra Hanım Çeşmesi. (1772) 237
Hacı Ahmed Çeşmesi. (1682) 237
Damat Çeşmesi. (1694) 238
Eskici Hamza Çeşmesi. (1583) 238
Hacı Mehmed Çeşmesi. (1651) 239
Ayşe Hanım Çeşmesi. (1826) 239
Hasan Paşa Çeşmesi. (1690) 240
Hüseyin Çeşmesi. (1725) 240
Amcazade Hüseyin Paşa Çeşmesi. (1698) 240
» » » » (1699) 241
Çukur Çeşme. (1701) 241
Soğuk Çeşme. (1701) 242
Mehmed Ağa Çeşmesi. (1805) 242
Gülşenî Dergahı Çeşmesi. (1596) 242
Tütünsüz sokak Çeşmesi. (1759) 243
Nezir ağa Çeşmesi. (?) 243
Rüstem Bekir Paşa Çeşmesi. (1854) 244
Emine Hatun Çeşmesi. (1683) 244
Fenari Hacı Ahmed Çeşmesi. (1859) 245
Hacı İlmüddin Tekkesi. (1459) 248
Attar Hacı Halil Tekesi. (1693) 245
Çoban Ali efendi Dergahı. (1617) 247
Kabuli Tekke. (1815) 248
Hacı Memi Dergahı (1911) 249
Saçlı İbrahim Dergahı. (1622) 249
Koyun Baba Dergahı. (1751) 250
Emr-i şah Cami. (1888) 251
Şeyh Şücaaddin Cami. (1535) 252

İNDEX

— A —

Abdülkadir; 13 - 43 - 60 - 61
Abdürrahman Seyyid Ali (Amasyalı) 12 - 251
Abdülhamid II; 28
Abdurrahman (Hatifi) 36
Abdi; 244
Abdülhamid bey; 192
Abdülkadiri (Şeyhülislâm) 180
Abdülvehhab (Hayali) 180
Abdullah bey (Şarapdar) 97
Abdülkerim; 97
Abdi (Reis-ül küttab) 36, 37
Abdi Çavuş; 180
Adil bey (Yüzbaşı) 63
Adil bey (Vali) 62
Abdülhamid Lârî; 136-137.
Abdülaziz (Sivasi) 33
Abdullah Halil (Hacı) 123, 124
Ahmed (Badi) 21-28-30-41-43-46-112-177-178-188-195-248
Ahmed (Ekmekçioğlu) 21-163-220
Ahmed bey (Müftü Ömeroğlu) 41
Ahmed III. 35
Ahmed Rüşdî (Nazır) 215
Ahmed Müsellâm 180
Ahmed Rıdvanî; 191-243
Ahmed Çelebi (bk. Ahmed Rıdvanî)
Ahmed Pş. (Yeğen) 195
Ahmed Ağa (Bedevî) 47-48
Ahmed Niyazi (Şıh) 176
Ahmed Şemseddin (Taşköprülü) 137
Ahmed Nurî (Hafız) 118
Ahmed (Pir) 101
Ahmed (Şehzade) 100
Afife hatun; 44-45-69-180-180
Arif Pş. 16-210-151-146-162
Arife; 13-43-60
Arif Ağa; 40-50-51
Atik Ali Pş. 31
Amcazade Hüseyin Pş. 37-206-241
Akile Molla; 43-44
Atiye; 13-43-60-61
Arif Pş. (Vali V.) 38-39-218
Ali Ağa (Solak) 42
Ali Pş. (Mısır vali) 216
Ali (Buzcu Hacı) 212
Arif Dağdeviren 210
Ali ef. (Şeyhürislâm) 193
Ali Celâl Pş. (Vali) 206
Astarcı Hacı; 189
Asım Pş. 60
Asıl Çelebi (Tebrizi) 249
Alâaddin (Mimar) 217
Attar Hacı Halil; 245
Alâaddin Murad; 80-81
Arif Ağa (Kahveci) 65
Ahmed (Yeni zengin) 64
Ali Senaî (Şıh) 173
Ali (Softa) 172
Ayni ef. (Evkaf Müh.) 174
Ayşe kadın; 24, 49
Aziz (Sultan) 12

— B —

Bali Bey; 92
Bayezıd Han; 81-93-100-132-133-134
Bayezıd (Sofu) 88
Bektaş; 20
Bezirgân elhac Muhammed, 31-174
Bekir Rüstem Pş. (Vali) 209
Beyazî (Gülşenî) 73
Buzcu Hacı Ali; 212

— C . Ç —

Cezzar Mustafa Pş. 49
Cevat Sam; 63
Çafer Çelebi; 189, 190,241
Çelebi Mehmed; 217
Çuhacı Hacı İlyas; 189
Çoban Ali; 242

— D —

Damat İbrahim Pş. 222
Derviş Emin; 46, 47
Dilâver bey; 49

— E —

Ebe; 13
Ekrem bey; 12
Emin (Derviş); 46
Emin (Bakkalbaşı); 57
Esad Pş. (Vali); 51, 57, 202
Emir Süleyman; 80
Evliya Çelebi; 178, 191, 199, 133
Emine Hatun; 244

— F —

Faik; 37, 38, 39, 158
Faiz; 246
Fatma Sultan (bint-i Sinan) 126-127
Faik Kaltakkıran; 60
Fatih (Sultan Mehmed) 73, 101
Fazıl Ahmed; 26
Fahreddin (Müftü) 36
Fazıl Mustafa Pş. 193
Fethi Bey; 192
Feyzi (Elifzade) 212
Feyzullah ef. (Şeyhülislâm) 243, 247

— H —

Hacer hanım; 49
Hacer hanım; 61
Hacı Bayram veli; 181, 186
Hacı Hasan; 188
Hacı İzzet (vali) 194, 193, 200, 202, 204, 209, 247
Hacı İlyas (Çuhacı) 189
Hacı Mustafa; 241
Hacı Mustafa Resa; 245
Halil Pş. 126
Hamid Çelebî (Mutevelli) 137
Hatun (Gül bahar) 126
Halil (Kastomonî) 249
Halil (Attar) 245
Hamdi; 23
Hanife; 13, 43
Hafız Güherî, 200
Halil Pş. 201
Hasan Sezaî; 209-169-167
Hayalî (Abdülvehhab) 178, 180
Hatıfî (Abdurrahman) 30
Hamid (Şıh) 245-246-252
Hasan bey (Kurtoğlu) 65
Hasan (uzun) 101
Hasan Çelebi; 19
Hayrî; 206-207
Hans Dornscham; 200
Havva Hatun; 33-34
Hüseyin (hacı) 32
Hüseyin (hattat) 45
Hüseyin Naili 53
Hüseyin (Murad II oğlu) 100
Hıbrî; 177
Hilmi Mehmed : 208
Hilmi zade; 196
Hoca İlyas; 147
Hoca İshak; 201
Hunyadi Janos; 109
Hurşit Pş. (vali) 214-225

— İ —

İbrahim Ağa (Seyyidzade) 88
İbrahim bey (Gazi) 89
İbrahim oğlu Ömer; 80
İbrahim; 30
İbrahim (Şıh) 184, 247
İbrahim Ecel; 187
İbrahim Pş. 201
İbrahim Pş. (Damat) 222
İbrahim Dede; 224
İbrahim bey (Mustafaoğlu) 134
İbrahim Pş. (Candarlı) 137
İbrahim Fıtrî; 188
İsa Fakih; 12
İsmail Ağa; 43, 150
İsmail bey; 224
İsmail Rumî (Bezirgân) 173
İlyas (Hoca) 147
İzzet Pş. (Edirne Vali) 194, 247

— L —

Larî (Abdülhamid) 137
Lepes György; 109

— K —

Kadrî Pş. (Vali) 211
Kadı Bedreddin (Mevlana) 140
Karamanoğlu Mehmed; 101
Kargı baba; 178, 179
Kara Mustafa Pş. 211
Kasım Pş. (Cedid) 139
Kasım bey; 101
Kasım (hoca) 105
Kamil (Hafaf) 60
Kamil Ahmed (Belgradî) 170
Kamil Mesnevihuvan)
Kenan; 179
Kengirî Abdullah (Kadı) 65
Kesbî; 47-222
Kıprıslı Mehmed; 205
Koca Cezerî; 139
Köprülü Mehmed; 205
Koyun baba; 251
Köse hafız Mehmed Emin; 208

— M —

Mahmud Ağa (beylerbeyi) 126
Mahmud Pş. 146
Mahmud (Celvetî) 177
Medrese Ali Bey; 30
Mehmed ef. 13
Mehmed Nurî; 13, 43, 60, 61
Mehmed (Köprülü) 25 - 205
Mehmed (Avcı) 26, 35
Mehmed Asım; 60
Mehmed Ağa (ibn-i Osman) 195
Mehmed Arif; 186
Mehmed Ağa; 104
Mehmed Ağa (Elmas) 242
Mehmed Ağa (Bostancı) 172
Mehmed Ali (Mısır vali) 216
Mehmed (Cabî zade) 142
Mehmed (Bezirgan) 174
Mehmed Emin Rıfkı; 49
Mehmed Fevzi; 189
Mehmed (Beyazî) 73
Mehmed (Fatih Sultan) 136
Mehmed (Güzel Hisarlı) 65
Mehmed (Ketebe Esseyid) 69, 169
Mehmed Ref'i; 49
Mehmed Çelebi; 81
Mehmed (Veli Dedeoğlu) 179
Mehmed Emin; 190
Mehmed bey (Nakşî bendi şeyhi) 193
Mehmed Emin (Kıprıslı) 206
Mehmed (Kıspî) 222
Mehmed (Koyun baba) 251
Mehmed (Üsküdarî) 249
Mehmed (Tıgî) 220
Mehmed La'lî; 170
Mehmed (Muhsin zade) 180
Mehmed (Kadı) 163
Mehmed Rıza (Zehrimar) 135
Mehmed (Zehrimar) 135
Mehmed Sadık (Edirne Kadısı) 118
Marzifonlu (Kara Mustafa Pş.) 25-26-131
Mezid bey; 104, 109
Meşreb ef. 186
Mimar Sinan; 223
Mihal (Gazi) 92, 96, 162
Muhlis Esad Pş. 51, 52-56-201-202
Muhammed Şakir; 185
Muhammed Tahir; 190
Muhtar Pş. 201-202
Mueyyed zade Abdurrahman; 12
Muhammed (ibn-i Ahmed) 20
Murad II. 108
Mustafa (Darbzade) 45
Mustafa (Hacı) 13, 29, 42-43-60-61
Muhsin zade Mehmed (Vezir) 173, 182
Mustafa hû Peştevi; 171
Muslî (Hacı) 24, 142
Mustafa Kâzım; 63
Mustafa Ethem; 63
Mustafa (Düzmeci) 92
Mustafa (Sekbanoğlu) 96
Mustafa Pş. (Çoban) 219
Mustafa Resa; 245
Mustafa Kabulî; 248
Mustafa Nailî; 249
Mustafa Razî; 209
Musa Çelebi; 80, 92

— N —

Nasuh Pş. 177
Nazmi bey; 12
Nezir Ağa (Haremağa) 243
Necmi (iğe) 34

Nimet hanım; 63
Nurî (Şıh) 249
Nursî; 212

— O —

Oral Onur, 176, 183, 217
Orhan (bint-i Murad II) 100
Oruç bey; 25
Oruç Pş. 96
Osman (Rıfat) 63
Osman bey (Timurtaşoğlu) 105
Osman bey; 193
Osman Nuri Paremeci; 137

— Ö —

Ömer (bin İbrahim) 80, 81
Ömer ef. (Müftü) 41
Örfi Daî; 43, 44, 84, 182, 199, 213, 250, 161

— P —

Pertev Pş. 65

— R —

Rabia Gülnüş Emetullah; 35
Ramazan Ağa (Filibeli) 80
Razi (çırpanlı) 32, 33, 40, 57, 209
Raşit (Şıh) 250
Ref'i (Mehmet) 49
Reis-ül Küttab Hasan; 36
Rıfat; 68
Rukiye hatun; 64
Rüstem Pş. (Bekir) (vali) 209, 244
Rüstem Pş. (Sadrazam) 223

— S —

Sadullah (Defterdar) 60, 225
Sadi (Abdurrahman) 208
Sadi bey (Defterdar) 214
Sadık (Şeyh) 248
Salih (Kadı) 64
Sarucu Pş. 25, 26, 130, 126
Satı Dede; 186
Cekbanoğlu Mustafa; 96
Sebahaddin Parsoy; 201
Sıdıka hanım; 214
Sitt Şah; 211, 131
Sinan Ağa; 27, 28
Sinan Ağa Hatun; 28
Sinaneddin (Borlovi) 183
Sinan Pş. (mir-i miran) 97
Sinan bey; 138
Simon Kemeny; 109
Sunî (Hamamizade) 161
Süleyman bey (Zülkadir) 130
Sünbül Sinan; 183
Süleyman (Emir) 80

— Ş —

Şah Melek; 92, 93, 96
Şahabeddin Pş. 101, 104, 126
Şahzade hatun; 97
Şadi; 93
Şerif (hacı) 12
Şevki bey; 218
Şeyh İbrahim (hattat) 187
Şucaaddin; 252

— T —

Taip (hattat-zade) 44, 45, 180, 181
Talip ef. 37
Tarzî; 177
Tıgî (şair) 219, 220
Topçu Baba; 196
Timur; 81
Tökeli Emre; 26

— V —

Valide Sultan; 35
Vecihî Pş. 201
Vefa; 180
Veli Dede; 179, 180
Velî; 34

— Y —

Yahya bey; 18, 177
Yahya ef. (Şeyhülislâm) 162
Yakup Kilarî; 188
Yusuf (Hoca) 61
Yusuf ef. (Defterî) 212, 213
Yusuf (Hacı,; 40

— Z —

Zekiye hanım; 64
Zeliha Kamile; 65
Ziver (şair) 155

OSMANOĞULLARI HÜKÜMDARLARININ SALTANAT MÜDDETLERİNİ GÖSTERİR CEDVEL

Osman I (1299-1326)
Orhan I (1326-1359)
Murat I (1359-1389)
Bayezıd I (1389-1402)
Mehmet I (1403-1413)
(1413-1421) Tek başına
Murat II (1421-1444)
(1444-1451)
Mehmet II (1444-) birinci defa
(1451-1481)
Bayezıd II (1481-1512)
Selim I (1512-1520)
Süleyman I (1520-1566)
Selim II (1566-1574)
Murat III (1574-1595)
Mehmet III (1595-1603)
Ahmet I (1603-1617)
Mustafa I (1617-1618) birinci defa
(1622-1623) ikinci defa
Osman II (1618-1622)
Murat IV (1623-1640)
İbrahim I (1640-1648)
Mehmet IV (1648-1687)
Süleyman II (1687-1691)
Ahmet II (1691-1695)
Mustafa II (1695-1703)
Ahmet III (1703-1730)
Mahmut I (1730-1754)
Osman III (1754-1757)
Mustafa III (1757-1774)
Abdülhamid I (1774-1789)
Selim IV (1789-1807)
Mustafa IV (1807-1808)
Mahmut II (1808-1839)
Abdülmecid I (1839-1861)
Abdülaziz I (1861-1876)
Murat V (1876-)
Abdülhamid II (1876-1909)
Mehmed-Reşat V (1909-1918)
Mehmet VI-Vahdeddin (1918-1922)

EDİRNE MÜZESİNDE BULUNAN KİTABELERİN BAZILARININ MÜZE KAYIT NUMARALARI

ÇEŞMELER :		**Müze Kayıt Numarası**
Topkapı Hamamı	:	1539 (?)
Arif Ağa Çeşmesi	:	1589
Saraçhane Sebili	:	1592
Hüseyin Naili Ağa Çeşmesi	:	1539 (?)
CAMİLER		
Yıldırım Camii	:	1537
Eski Cami Tamir Kitabesi	:	1568
Gazi İbrahim Bey Mescidi	:	1567
Emir Mehmet Paşa Camii	:	1566 (?)
Emir Mehmet Paşa Tamir Kitabesi	:	1557
Hayreddin Mescidi	:	1562
Debbağ Hacı Abdullah Halil Mescidi	:	1951
Fatma Hatun Camisi	:	1566 (?)
Zehr-i Mâr Camii	:	1538
Cedid Kasımpaşa Mescidi	:	1545
Musalli Ağa Camii	:	1530
Taşlık Camii	:	1552
Koca İlyas Mescidi	:	1563
İbn-i Arap Camii	:	1569
Yıldırım Köprüsü	:	1540
TÜRBE MEDRESE VE DERGÂHLAR		
Celvetiye Dergâhı	:	1536
Sarıca Paşa Medresesi	:	1553
Rifai Dergâhı	:	1533
Halvetî Dergâhı	:	1551
Edirne Vilayet Binası	:	1544
Dâr-ül-muallimîn-i Sibyân	:	1546
Askeri Depo	:	1560
Misafirhane	:	1541

SADRAZAMLAR

888/1483 Arnavud Davud Pş.
902/1496 Hersekizade Ahmed Pş.
903/1497 Cendereli İbrahim İbn-i Halil
905/1499 Mesih
907/1501 Hadım Ali Pş.
909/1503 Hersek-zade Ahmed Pş.
912/1506 Hadım Ali
917/1511 Hersek-zade Ahmed Pş.
917/1511 Mustafa Hoca
918/1512 Hersek-zade Ahmed Pş.
920/1514 Hadım Sinan Pş.
923/1517 Yunus Pş.
923/1517 Mustafa Pş.
926/1519 Mehmed Pirî Pş.
929/1522 İbrahim Pş.
942/1535 Ayaz Pş.
946/1539 Lütfi
948/1541 Hadım Süleyman Pş.
960/1552 Rüstem Pş.
960/1552 Arnavud Kara Ahmed Pş.
962/1554 Arnavud Kara Ahmed Pş.
962/1554 Rüstem Pş.
968/1560 Semiz Ali Pş.
972/1564 Sokollu Mehmed Pş.
984/1576 Çıngalzade Sinan Pş.
987/1579 Ahmed Pş.
988/1580 Sinan Pş.
990/1582 Siyavuş Pş.
992/1584 Osman Özdemiroğlu
993/1585 Hadım Mesih
994/1586 Siyavuş Pş.
997/1588 Sinan Pş.
999/1590 Ferhat Pş.
1000/1591 Siyavuş Pş.
1001/1592 Sinan Pş.
1003/1594 Ferhat Pş.
1003/1594 Sinan Pş.
1004/1595 Lala Mehmed
1004/1595 Sinan Pş.
1004/1595 Damat İbrahim
1005/1596 Çıngalzade Sinan Pş.
1005/1596 Damat İbrahim
1006/1597 Hadım Hasan
1006/1597 Cerrah Mehmed
1007/1598 Damat İbrahim
1010/1601 İbiş Hasan
1012/1603 Ali Yavuz
1013/1604 Lala Mehmed Pş.
1015/1606 Derviş Pş.
1015/1606 Murad Pş.
1020/1611 Nasuh Pş.
1023/1614 Öküz Mehmed Pş. (Damat)
1026/1617 Kayserili Halil
1028/1618 Öküz Mehmed Pş. (Damat)
1029/1619 Çelebi Güzelce Ali
1030/1620 Hüseyin Pş.
1031/1621 Dilara Pş.
1031/1621 Kara Davud Pş.
1031/1621 Melek Hüseyin Pş.
1031/1621 Lefkeli Mustafa
1031/1621 Gürcü Mehmed Pş.
1032/1622 Melek Hüseyin
1032/1622 Kemankeş Kara Ali
1033/1623 Çerkez Mehmed
1034/1624 Hafız Ahmed
1036/1626 Kayserili Halil
1037/1627 Hüsrev Pş.
1041/1631 Hafız Ahmed Pş.
1041/1631 Recep Pş.
1041/1631 Tabanı yassı Mehmed Pş.
1046/1636 Bayram Pş.
1048/1638 Tayyar Mehmed Pş.
1048/1638 Kemenkeş Kara Mustafa Pş.
1052/1642 Sultanizade Mehmed Pş.
1055/1645 Salih Pş.
1057/1647 Ahmed Hezerpâre
1058/1648 Sofu Mehmed Pş.
1059/1649 Murad Pş.
1060/1650 Ahmed Melik Pş.
1061/1650 Siyavuş Pş.
1061/1650Gürcü Mehmed Pş.
1062/1651 Tarhuncu Mehmed Pş.

1063/1652 Derviş Mehmed Pş.
1064/1653 İbşir Mustafa
1065/1654 Murad Pş.
1066/1655 Süleyman Pş.
1066/1655 Deli Hüseyin
1066/1655 Zurnazen Mehmed Pş.
1066/1655 Siyavuş Pş.
1066/1655 Boynu eğri Mehmed Pş.
1066/1655 Köprülü Mehmed Pş.
1072/1661 Köprülü Fazıl Ahmed Pş.
1087/1676 Merzifonî Kara Mustafa Pş.
1095/1683 Kara İbrahim
1097/1685 Süleyman Pş.
1098/1686 Abaza Siyavuş
1099/1687 İsmail Nişancı
1099/1687 Mustafa Tekirdağlı
1101/1689 Köprülü-zade Mustafa
1102/1690 Ali Arabacı
1103/1691 Merzifonî Hacı Ali
1104/1692 Bıyıklı Mustafa
1105/1693 Defterdar Ali Sürmeli
1106/1694 Elmas Mehmed Pş.
1109/1697 Amca-zade Hüseyin Köprülü
1114/1702 Daltaban Mustafa
1114/1702 Mehmed Rami
1115/1702 Nişancı Kavanoz Ahmed Pş.
1115/1702 Damat Hasan
1116/1704 Kavaklıkoz Ahmed Pş.
1116/1704 Baltacı Mehmed Pş.
1118/1706 Çorlulu Ali
1122/1710 Köprülü-zade Numan Pş.
1122/1710 Baltacı Mehmed Pş.
1123/1711 Yusuf Pş.
1125/1713 İbrahim Koca Kaptan Pş.
1124/1712 Süleyman Pş.
1125/1713 Arnavud Halil
1129/1716 Nişancı Mehmed
1130/1717 Damad İbrahim
1140/1727 Silahtar Mehmed Pş.
1143/1730 İbrahim Kabakulak
1144/1731 Hekim-zade Ali Pş.
1148/1735 Silahtar Seyyid Mehmed
1150/1737 Muhsinzade Abdullah Çelebi
1150/1737 Yeğen Mehmed Pş.
1151/1738 Hacı İvaz Mehmed Pş.
1153/1740 Hacı Ahmed Pş.
1155/1742 Hekim-zade Ali Pş.
1155/1742 Hasan Seyyid
1159/1746 Hacı Mehmed Tiryaki
1160/1747 Divittar Mehmed Pş.
1160/1747 Seyyid Abdullah Pş.
1165/1751 Bahir Köse Mustafa
1168/1754 Nailî Abdullah
1168/1754 Nişancı Bıyıklı Ali
1169/1755 Mehmed Seyyid
1169/1755 Bahir Köse Mustafa
1170/1756 Mehmed Ragıp
1176/1762 Hamid Tevki-i Hamza
1177/1763 Bahir Köse Mustafa
1178/1764 Muhsin-zade Mehmed Pş.
1182/1768 Silahtar Mehir Hamza
1182/1768 Yağlıkçızade Nişancı Mehmed Emin
1183/1769 Ali Moldavanî
1183/1769 Halil İvaz
1184/1770 Mehmed Silahtar
1185/1771 Muhsin-zade Mehmed Pş.
1188/1774 Mehmed İzzet
1189/1775 Derviş Pş.
1190/1776 Darendeli Mehmed
1192/1778 Kalafat Mehmed
1193/1779 Silahtar Seyyid Mehmed
1195/1780 Mehmed İzzet
1196/1781 Yağcı Mehmed
1197/1782 Hamit Halil Pş.
1199/1784 Ali Şahin
1200/1785 Yusuf Pş.
1203/1788 Abaza Hasan
1204/1789 Hasan Gazi
1204/1789 Rusçuklu Hasan
1205/1790 Yusuf Pş.
1206/1791 Melik Mehmed
1209/1794 Mehmed İzzet
1213/1798 Yusuf Ziya
1220/1805 Hafız İsmail
1221/1806 İbrahim Hilmi
1222/1807 Çelebi Mustafa
1223/1808 Mustafa Alemdar
1223/1808 Çavuşbaşı Memiş
1224/1809 Yusuf Ziya
1226/1811 İmrahor Ahmed
1227/1812 Hurşid Ahmed
1231/1815 Mehmed Emin Rauf
1234/1818 Derviş Mehmed
1236/1820 Ali Paşa
1237/1821 Benderli Ali
1238/1822 Salih Pş. (İzmirli)
1238/1822 Deli Abdullah (Hamdullah)
1239/1823 Silahtar Ali
1239/1823 Mehmed Said Galip

1240/1824 Mehmed Selim Sırrı
1244/1828 (Topal) İzzet Mehmed
1245/1829 Koca Hüsrev Pş.
1246/1830 Mehmed Reşid
1249/1833 Mehmed Emin Rauf
1251/1835 Mehmed Reşid
1255/1839 Reşid Mustafa
1255/1839 Hüsrev Mehmed
1256/1840 Mehmed Emin Rauf
1257/1841 (Topal) İzzet Mehmed
1258/1842 Mehmed Emin Rauf
1263/1846 Mustafa Reşid
1264/1847 İbrahim Sırrı
1269/1852 Mehmed Emin Rauf
1269/1852 Mustafa Reşid
1269/1852 Mehmed Emin Ali
1269/1852 (Damat) Mehmed Ali
1269/1852 Mustafa Nâilî
1270/1853 Mustafa Reşid
1271/1854 Mehmed Emin Ali
1273/1856 Mustafa Reşid
1274/1857 Mustafa Nâilî
1275/1858 Mehmed Emin Ali
1276/1859 Mehmed Pş. (Kıprıslı
1276/1859 (Mütercim) Rüşdi Pş.
1277/1860 Mehmed Pş. (Kıprıslı)
1277/1860 Mehmed Emin Ali
1278/1861 Fuad Pş.
1280/1863 Yusuf Kâmil
1280/1863 Fuad Pş.
1283/1866 (Mütercim) Rüşdi Pş.
1284/1867 Mehmed Emin Ali
1288/1871 Mahmud Nedim
1289/1872 Midhat Pş.
1289/1872 (Mütercim) Rüşdi Pş.
1290/1873 Ahmed Es'ad
1290/1873 (Şirvan-zade) Mehmed Rüşdi
1291/1874 Hüseyin Avnî
1292/1875 Es'ad Saffet
1292/1875 Mahmud Nedim
1293/1876 (Mütercim) Rüşdi Pş.
1293/1876 Midhad Pş.
1294/1877 İbrahim Edhem
1295/1878 Ahmed Hamdi
1295/1878 Ahmed Vefik (Başvekil)
1295/1878 Mehmed Sadık (Başvekil)
1295/1878 (Mütercim) Rüşdi Pş.
1295/1878 Es'ad Saffet
1295/1878 Hayreddin Pş.
1295/1878 Es'ad Saffet
1295/1879 Hayreddin Pş.
1296/1879 Ahmed Erlfî
1297/1880 Mehmed Said
1297/1880 Cenani-zade Mehmed Kadri
1297/1880 Mehmed Said
1299/1882 Abdurrahman Nureddin
1299/1882 Mehmed Said
1299/1882 Ahmed Vefik
1299/1882 Mehmed Said
1302/1885 Mehmed Kâmil
1309/1891 Ahmed Cevat Pş.
1313/1895 Mehmed Said
1313/1895 Mehmed Kâmil
1319/1901 Halil Rif'at
1319/1901 Mehmed Said
1321/1903 Mehmed Ferid
1326/1908 Mehmed Said
1327/1909 Mehmed Kâmil
1327/1909 Hüseyin Hilmi
1327/1909 Ahmed Tevfik
1327/1909 Hüseyin Hilmi
1330/1911 Mehmed Said
1327/1909 İbrahim Hakkı
1330/1911 Ahmed Muhtar
1331/1912 Mehmed Kâmil
1331/1912 Mahmud Şevket
1331/1912 Mehmed Said Halim
1331/1912 Mehmed Kâmil
1331/1912 Tal'at bey
1331/1912 İbrahim Hakkı
1332/1913 Mahmud Şevket
1332/1913 Prens Said Halim
1336/1917 Mehmed Tal'at
1337/1918 Ahmed İzzet
1338/1919 Ahmed Tevfik
1338/1919 Damat Ferid
1338/1919 Ali Rıza
1339/1920 Hulusi Salih
1339/1920 Damat Ferid
1339/1920 Tevfik Pş.

RAHAT, UCUZ ve TEMİZLİĞİ İLE
ÜN YAPMIŞ
MİSAFİRE EN YAKIN İLGİ
NEFİS TÜRK MUTFAĞI

NİL PANSİYON'DA

TURİSTE TAVSİYE EDEBİLECEĞİNİZ
—NİL— AİLE PANSİYONU ve LİSAN BİLİR
SAHİPLERİ SİZLERİ MAHCUP ETMEYECEKTİR.

SICAK SU — AKŞAM YEMEĞİ — KAHVALTI
VE SOĞUK MEŞRUBATIN EN İYİSİ

NİL PANSİYON'DA

TELEFON : 1019
Maarif Caddesi No: 22 EDİRNE

yalnız değilsiniz

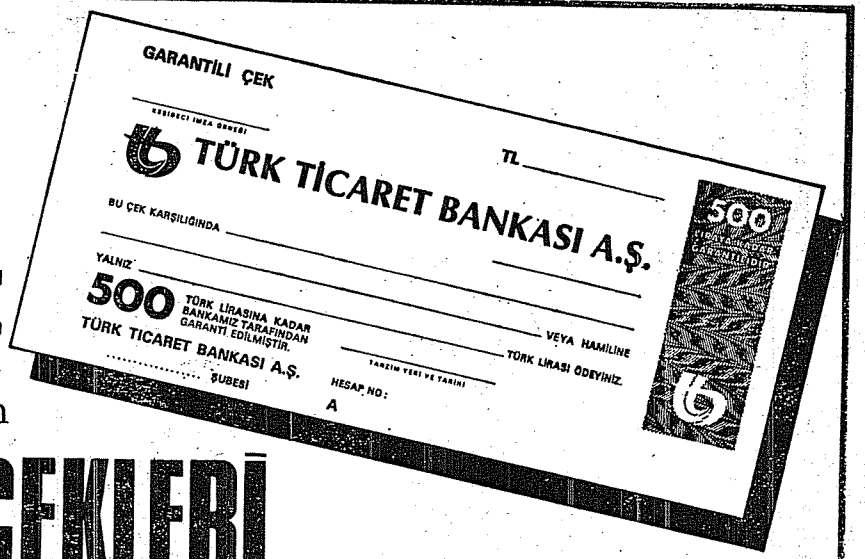

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

DAİMA YANINIZDADIR

ŞUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

TÜRK TİCARET BANKASI

EDİRNE

Günlük Siyasi Müstakil Gazete

Edirne ve Trakya'ya ait en çabuk ve en doğru
Haberleri, en güzel resim, sürükleyici
Tefrika ve Romanları ile

Her yerde en çok satılan

E D İ R N E

REKLÂM VE İLÂNLARINIZ İÇİN

EN FAYDALI GAZETEDİR

Telefon : 1038

EDİRNE MATBAASI

SON SİSTEM MAKİNELERİ VE HER ÇEŞİT
MALZEMESİ İLE EMRİNİZDEDİR

EDİRNE MATBAASI

KİTAP, DEFTER, SARF FİŞLERİ, DÜĞÜN DÂVETİYELERİ, ZARF-KÂĞIT BAŞLIKLARI VE HER ÇEŞİT EVRAKI MATBUA İŞLERİNİ İTİNA İLE HAZIRLAR.

TELEFON : 1038

Yeni Çarşı PTT arkası No: 10 EDİRNE

probleminiz
boru veya boruprofil ise

BORUSAN

bol çeşidi, üstün kalitesi
ve teknik servisi ile
hizmetinizde

BORUSAN
BORU SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL
1958

EDİRNE BAYİİMİZ : HİKMET GÜRAKIN
Çilingirler Çarşısı 57 EDİRNE

NAFİZ TRAKYA

KİREMİT ve TUĞLA FABRİKASI

İSTANBUL YOLU LONDRA ASFALTI NO. 20

E D İ R N E

İNŞAATLARINIZDA

Daima NAFİZ — TRAKYA Kiremit ve Tuğla Fabrikasının çıkardığı her çeşit delikli tuğla ve kiremitlerini kullanınız.

MERKEZ ÇORUM 1473 - 1901 **TİCARET SİCİL:** 4318 / 1505
FABRİKA EDİRNE 1264 **P. K.** : 46 EDİRNE
İSTANBUL BÜROSU 442925-552448

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

KENT OTEL

Yaz Kış, sıcak su
Kalorifer, tam Konfor
Amerikan Bar
Kahvaltı

Saraçlar Caddesi. — EDİRNE Tel : 1070

PETROL OFİS

AKARYAKIT

SATIŞ BAYİİ

Bilumum Akaryakıt - Yağlama ve

yıkama servisi her an emrinizdedir.

İstanbul Asfaltı — EDİRNE Telefon : 1084

EDİRNE TRAKYA

UN ve YAĞ FABRİKALARI

Böreklik ve Ekmeklik Un

Nebati Yağ

İstanbul Asfaltı — EDİRNE Telefon : 1084

Satınalma
25.06.1994
Eren Yayıncılık